
Dr. Csapó I. József

NEMZETKÖZI JOGI KISEBBSÉGVÉDELEM

AUTONÓMIÁK

ÉS

AUTONÓMIATÖREKVÉSEK

2003

Impresszum- oldal

Előszó

Magyarországgal szomszédos államokban őshonosként élnek magyar közösségek tagjai, akik ragaszkodnak szülőföldjükhöz, vállalják állami hovatartozásukat, és önként kinyilvánítják magyar nemzeti önazonosságukat.

Az akaratukon kívül számbeli kisebbségi sorsba jutott magyar nemzeti közösségek tagjainak nem célja a szecesszió, de határozott igénye a nemzeti önazonosság megőrzése, ennek szavatolásaként a belső önrendelkezés gyakorlása, a közösségi önkormányzáshoz szükséges garanciák elnyerése.

A demokratikus jogállamokban elért pozitív eredmények bizonyítják, hogy a nemzeti közösségek, népcsoportok számára törvény által biztosított autonómiaformák az államok területi integritásának, a belső és a nemzetközi stabilitásnak, az állam iránti lojalitásnak a meghatározói.

A magyar népcsoportok szülőföldjükön nem bevándorlók, nem vendégmunkások, nem idegen csoportosulások, nem kisebbségek, hanem történelmi és területi feltételekkel bíró, őshonos nemzeti közösségek; tagjai teljes és tényleges egyenlőségre törekszenek.

A magyar nemzeti közösségek az utódállamokban a teljes és tényleges egyenlőséget csakis a közösségi önkormányzás révén élhetik meg, amelynek eszköze a törvény által szavatolt területi autonómia, s ha ennek feltételei hiányoznak, akkor a személyi elvű autonómia, illetve a különleges státusszal felruházott helyi közigazgatás.

A könyv nemzetközi szabályozásokkal szemlélteti, jogállamok gyakorlatával bizonyítja, hogy a magyar nemzeti közösségek autonómiatörekvéseinek figyelembe vétele a jogállam sajátja, az európai integráció egyik meghatározója, a nemzetközi biztonság kiemelt tényezője, a polgár állam iránti lojalitásának forrása.

2001. március

A Szerző

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó

I. Fejezet: Önrendelkezés – a kollektív identitáshoz való jog

1. A Wilsoni önrendelkezés elve és gyakorlata
2. A kollektív identitáshoz való jog
3. Az önrendelkezés formái

II. Fejezet: Belső önrendelkezés – államon belüli önkormányzás

1. Nemzeti közösség és/vagy nemzeti kisebbség
  - 1.1. Kisebbség vagy önkormányzó közösség ?
  - 1.2. Egyéni és kollektív jogok
  - 1.3. Államok viszonyulása a közösségi jogokhoz
  - 1.4. Nemzeti önazonosságot védő autonómia
2. Autonóm nemzeti közösség – önkormányzó kollektivitás
  - 2.1. Közösségi önkormányzás jogállása
  - 2.2. Demokratikus megoldások
  - 2.3. Követelmény a regionális önkormányzás
3. Etnikai alapú autonómiaformák
  - 3.1. Kolozsvári Nyilatkozat
  - 3.2. Romániai Magyar Nemzeti Közösség Belső Önrendelkezése

III. Fejezet: Alapvető emberi jogok és szabadságok

1. Nemzeti és etnikai csoportok jogai
  - 1.1. Az Európai Népcsoportok Alapvető Jogainak Egyezménye (Tervezet, 1992)
2. Népcsoportok nemzetközi védelme
  - 2.1. Egyezmény-tervezet könyvészete

IV. Fejezet: Területi autonómia a nemzetközi jogban

1. Helyi Önkormányzatok Európai Chartája
2. Regionális Autonómia Európai Chartája

3. Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről
4. Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája
5. Spanyolország Alkotmánya
6. Európa Tanács 1993/1201. számú Ajánlása
7. Wye Folyó Memorandum

V. Fejezet : Jogállamokban érvényesülő területi autonómiák

1. Spanyolországi régiók autonómiája
  - 1.1. Katalónia autonómiája
  - 1.2. Baszkföld autonómiája
2. Belgiumi föderatív nyelvterületek önkormányzása
3. Finnországi Aland-szigetek autonómiája
4. Olaszországi Dél-Tirol autonómiája

VI. Fejezet : Jogállamokban garantált közösségi önkormányzás

1. Belgiumi Német Kultúrközösség személyi autonómiája
2. Dániai Német Közösség önkormányzása
3. Németországi Dán Közösség önkormányzása
4. Finnországi svédek kollektív jogai
5. Magyarország államalkotó nemzetiségeinek autonómiája

VII. Fejezet : „Kisebbségvédelem” a nemzetközi politikában

1. Történeti áttekintés
2. Tapasztalati elemzés
3. Etnikai csoportok védelme
4. Népcsoportok problematikája Európában
5. Memorandum a nemzeti kérdésről

VIII. Fejezet : Autonómatörekvések a Kárpát-medencében

1. Vajdasági autonómia-elképzelések
  - 1.1. A Koszovói Békére és Autonómiára Irányuló Ideiglenes Egyezmény
  - 1.2. Megállapodás-tervezet
  - 1.3. Külügyi államtitkár állásfoglalása
  - 1.4. Észrevételek a vajdasági megállapodás-tervezethez
  - 1.5. A Szerbiai Magyar Nemzeti Közösség Perszonális Autonómiájának Statútuma (Tervezet)
  - 1.6. Észak-Bácska Autonómia Statútuma (Tervezet)
2. Erdélyi autonómatörekvések

- 2.1. Javaslat -1992
- 2.2. Memorandum tervezet
- 2.3. Törvénytervezet a nemzeti közösségekről és az ehhez tartozó személyekről (Szócs Géza, 1991)
- 2.4. Személyi Elvű Autonómia Statútuma (Tervezet)
- 2.5. Székelyföld Autonómia Statútuma (Tervezet)
- 2.6. Sajátos Státusú Helyi Önkormányzatok (Tervezet)
- 2.7. Nemzeti közösségek regionális autonómiájának statútuma
- 2.8. Kerettörvény-tervezet

3. Beregszászi Autonóm Körzet Kárpátalján (Tervezet)

4. Komáromi Állásfoglalás – 1994

I. FEJEZET

ÖNRENDELKEZÉS — A KOLLEKTÍV IDENTITÁSHOZ VALÓ JOG

Az I. Világháborút megelőzően, közepette és azt követően Woodrow Wilson, az Amerikai Egyesült Államok akkori elnöke által hangoztatott önrendelkezés egyetértő és ellentmondó értelmezéseket gerjesztett. Az „önrendelkezést” ugyanis többnyire a „külső önrendelkezéssel”, a népek függetlensége megteremtésének, önálló állam létrehozásának, vagy a más államhoz csatlakozás jogával azonosították.

Az I. Világháborút lezáró békeszerződésekben az új államok megalakulását és az államok közötti területi rendezést illetően, a népek önrendelkezésének elve mindenki által elfogadott, s a nemzetközi közvélemény által legitimált politikai princípiumként szerepelt.

Az önrendelkezést a kelet-európai nacionál-kommunista rezsimek a hatvanas-hetvenes években éppen úgy használták politikai retorikájukban a nemzeti autarchia alátámasztására, mint 1989. után nyíltan nacionalista ideológiával fellépő utódaik, az általuk lakott államok területén számszerű kisebbségben élő nemzeti közösségek és népcsoportok autonómia-törekvéseivel szemben.

A szabadsághoz és az egyenlő emberi méltósághoz való jog alapján a közösség ügye mindenkinek ügye, tehát a közösséget alkotó emberek együttese jogosult meghatározni azokat a politikai és társadalmi formákat, azokat a népi és területi kereteket, amelyekben politikai életét élni akarja. Ez pedig nem más, mint az általános demokratikus szabadságesszme s a belőle következő népszuverenitás és önrendelkezés.

Ily módon az önrendelkezési elvnek a nacionalizmust gerjesztő uralmi, alávetettségi és félelmi állapotok ellenszerévé kellene válnia.

Az önrendelkezés nem lehet akadálya a magasabb integrációknak sem. Az államok közötti integráció során is, például az Európai Unió kibővítésekor, előtérbe kerül a legitimitás, függetlenül attól, hogy föderációról, konföderációról, regionális vagy világméretű hatalomról van szó. Ezek két módon jöhetnek létre: külső kényszer útján, vagy az államok szabad csatlakozása révén. Nyilvánvaló, hogy utóbbi a járható út.

A „korlátozott kisebbségi önrendelkezés” viszont éppen a számbeli kisebbségben levő népcsoportok és az azokhoz tartozók ún. „belső önrendelkezését” jelenti, azt a jogot, hogy területi és történelmi sajátosságaiknak megfelelően, közösségi önkormányzást gyakorolhassanak. Ily módon egy új tartalmú állami szuverenitás jelenik meg, amely azt jelenti, hogy az állam, egy magasabb szintű belső integrációba lépve, a sajátos önazonosságú közösségek önkormányzatainak javára korlátozza belső szuverenitását, s ezáltal elejét veszi a szecesszióknak és biztonságot teremt a területi stabilitásnak.

Az önrendelkezés, valamint a nemzeti önazonosság és az autonómiatörekvés között közvetlen kapcsolat áll fenn. A csoportidentitás erőssége meghatározza a csoportautonómiára való törekvés mértékét és céljait. Ha a csoportidentitás laza, vagy netán korlátozó intézményrendszerben jeleníti meg közképviselétét, a nemzeti közösség sokkal sebezhetőbb, fokozottabb veszélyt jelent az asszimiláció, rétegérdekek érvényesítése teheti kiszolgáltatottá és alku tárgyává a nemzeti önazonosság megőrzésére, a teljes és tényleges egyenlőség elnyerésére, a közösségi autonómia szavatolására irányuló törekvéseket.

A történelmi és területi sajátosságú nemzeti közösségek Európa-szerte bizonyították és bizonyítják, hogy önazonosságuk, teljes és tényleges egyenlőségük szavatolásának és megélésének eszköze a következetesen igényelt és elnyert önrendelkezés, illetve annak egyik sajátos formáján, a belső önrendelkezésen alapuló közösségi autonómia.

Az államon belüli (belső) önrendelkezés (Sub-state self-determination) viszont nem más, mint egy államban számbeli kisebbségben levő nemzeti közösség tagjainak azon törekvése, hogy a szecessziót célul ki nem tűzve, az állam területi integritását tiszteletben tartva, demokratikus jogállami keretek közepe, demokratikus eszközöket használva, közösségi önkormányzást gyakorolhassanak.

1. A Wilsoni önrendelkezés elve és gyakorlata

Wilson 1917-ben az önrendelkezés alatt minden nép szabadsághoz, önkormányzáshoz, szabad akarata szerinti fejlődéséhez való jogát értette.

Az I. Világháborút lezáró békeszerződésekben az új államok megalakulását és az államok közötti területi rendezést illetően, a népek önrendelkezésének elve mindenki által elfogadott, s a nemzetközi közvélemény által legitimált politikai princípiumként szerepelt.

Az elv azonban hamar összeütközésbe került az európai győztes hatalmak rövid távú érdekeivel, mindenekelőtt a háborús felelősség megállapításának kérdésével. Súlyos és feloldhatatlan ellentét állt fenn a Monarchia utódállamainak geopolitikai helyzete, a nyugat-európai győztes hatalmak érdekei, illetve a szovjet állam lét- és biztonságpolitikai érdekei között. Így a békeszerződések egyaránt tartalmazták a reálpolitikával, önös érdekek érvényesítésével és körülményességgel megírt békefeltételeket és mellékletként a Nemzetek Szövetségének a népek szolidaritásán alapuló nagyvonalú, új rendre törekvő Egyezségokmányát.

A népek és népcsoportok önazonosságához és saját sorsuk feletti döntéshozatalhoz való elidegeníthetetlen jogát azonban nem lehetett egyezmények ellentmondó rendelkezéseivel és alkalmazásukat csupán formális politikai ígéretekkel, ezeket soha be nem váltott belső törvénykezéssel garantálni.

Bíró Gáspár Bibó-tanulmányában figyelemre méltó megállapításokra találunk. Egy közösség akkor kerül olyan helyzetbe, hogy önrendelkezési törekvéseit politikailag artikuláltan legyen képes megfogalmazni, amikor nemzeti tudata nemcsak kulturális, hanem politikai kategóriákban is megfogalmazódik. A nemzetközi jog a mai napig adós a nép fogalmának meghatározásával. Természetesen, ebben az esetben sem lehetséges egy alapvetően politikai kategória szabatos definíciója, noha a nép, a nemzet, a nemzeti kisebbség fogalma is előfordul a különböző államok belső jogrendjében, vagy a nemzetközi normákban, dokumentumokban.

Az önrendelkezési jog elismerése az elmúlt évtizedekben szelektív módon érvényesült. Bibó összegezi az önrendelkezés bírálóinak érveit:

- az önrendelkezési elv nem más, mint a nacionalizmus ösztönzője, s következőképpen a magasabb nemzetközi integrációk akadálya;
- az önrendelkezés ütközik az államok területi sérthetlenségének nemzetközi egyezményekben elismert és biztosított elvével.

Az önrendelkezést a kelet-európai nacionál-kommunista rezsimek éppen úgy használták politikai retorikájukban a nemzeti egyeduralom alátámasztására, mint az 1989. után nyíltan nacionalista ideológiával fellépők az általuk lakott államok területén számszerű kisebbségben élő nemzeti közösségek autonómia-törekvéseinek elutasítására.

1989. után a nacionalisták kizárólag a nemzet, nemzetük számára tartják fenn az önrendelés jogát. Ezen álláspont, nem enged meg semmilyen csoportautonómiát az egységes állam-szerkezeten belül.

Gyakori értelmezésben két felfogás érezteti káros hatását:

egyik: demokratikus szabadság egyenlő önrendelés, egyenlő nemzetállam;

másik : nemzetállam egyenlő nacionalizmus, egyenlő fasizmus és háború.

Mindkettőnek hibásnak kell lennie!

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966) 1. szakaszában megállapítja: „Minden népnek joga van az önrendelésre. E jog értelmében a népek szabadon határozzák meg politikai rendszerüket és szabadon biztosítják gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket.”

Bibó szerint: „egy nép azért és azáltal válik modern nemzetté, mert demokratizálódik, vagyis politikai keretének tudatos gazdájává lesz.”

Leegyszerűsítve, ez olyan szervezeti keretek megteremtését jelenti, amelyek tartalmát az önrendelés politikailag elismert módozatai alkotják, megjelenítését pedig a korszerű demokráciák általános szabályai határozzák meg.

Az önrendelés külső ismérve: egy közösség valamivel — egy másik nemzettel vagy állammal, gyarmattartóval, elnyomóval - szembeni fellépése, illetve nemzeti önazonosságának, nemzeti érdekeinek védelme.

Az önrendelés belső ismérve: ki dönt a közösség kohézióját lényegesen befolyásoló kérdésekben? Ez az a pont, ahol a nemzeti szabadság és az önrendelés szervesen összefügg az egyéni szabadság ügyével.

Bíró Gáspár szerint: A szabadsághoz és az egyenlő emberi méltósághoz való jog alapján a közösség ügye mindenkinek ügye, tehát a közösséget alkotó emberek együttese jogosult meghatározni azokat a politikai és társadalmi formákat, azokat a népi és területi kereteket, amelyekben politikai életét élni akarja. Ez pedig nem más, mint az általános demokratikus szabadságesszme s a belőle következő népszuverenitás és önrendelés.

Az önrendelés nem lehet akadálya a magasabb integrációknak sem. Az államok közötti integráció során előtérbe kerül a legitimitás. Függetlenül attól, hogy föderációról, konföderációról, regionális vagy világméretű hatalomról van szó, ezek két módon jöhetnek létre: külső kényszer útján, vagy az államok szabad csatlakozása révén. Nyilvánvaló, hogy utóbbi a járható út.

Németh Zsolt és Lőrinczi Csaba szerint (FIDESZ. IV. Kongresszus) a nemzetek önrendelési törekvéseinek jogosságát ma már senki nem vonja kétségbe. A vegyes lakosságú régiókban azonban csak a többségi lakoságnak van lehetősége élnie önrendelési jogával, a számbeli kisebbségben levőknek nem. Ám a számbeli kisebbségben levő nemzeti, etnikai közösségek szabad akaratmegnyilvánulásra való törekvéseinek jogosságát, tehát önrendelési igényüket megtagadni, a szabadságesszme semmibe vételét jelenti, ugyanis, a számbeli kisebbségben levő egyének szabadságukat csakis önrendelési jogukat érvényesítve élhetik meg.

A „korlátozott kisebbségi önrendelkezés” éppen a számbeli kisebbségben levő népcsoportok és az azokhoz tartozók ún. „belső önrendelkezését” jelenti, azt a jogot, hogy területi és történelmi sajátosságainak megfelelően, közösségi önkormányzást gyakorolhassanak. Ily módon egy új tartalmú állami szuverenitás jelenik meg, amely azt jelenti, hogy az állam, egy magasabb szintű belső integrációba lépve, a sajátos önazonosságú közösségek önkormányzatainak javára korlátozza belső szuverenitását s ezáltal elejét veszi a szecesszióknak és biztonságot teremt a területi stabilitásnak.

2. A kollektív identitáshoz való jog

Alaphipotézis: önmagában sem az önrendelkezés, sem a nemzeti függetlenségre és önérvényesülésre való törekvés nem vezet szükségszerűen destabilizálódáshoz, káoszhoz és háborúhoz.

Az önrendelkezési elv kapcsán az alapvető kérdés az, hogy ki dönt egy közösség belső ügyében és nem az, hogy valaki „kívülről” meghatározza, mi a jó és célszerű, vagy az üdvözítő e közösség számára. Az elv csorbítása akkor következik be igazán, ha ez utóbbi alapján bontakozik ki az önrendelkezési folyamat. Ha ráadásul a kérdést kívülről és a priori vetik föl — és netán meg is válaszolják az érintettekkel általában csak távoli és esetleges kapcsolatban álló, elvont szempontok alapján ítélezők. Melyek azok a körülmények, amelyek a hatvanas-hetvenes években evidenciaként határozták meg a nemzetközi jog- és szokásrendszer írott vagy íratlan szabályait, s amelyekkel kapcsolatban a nemzetközi közvéleményben, és részben a politikában, változások következtek be?

Az államok területi sérthetlensége, mint a szuverenitás legfőbb külső jegyje

Ha olyan stabilitási tényezőket keresünk, amelyek az alkotmányokban szerepelnek, s amelyek a nemzetközi életben az alkotmányos elvek analógiáiként foghatók fel, azokat nem a nemzetközi jog kodifikált szabályaiban találjuk meg, hanem a nemzetközi államközösség ‘tagjegyzékében’, az államok együttesében, főleg pedig az ezeket egymástól elhatároló területi státusban, az államhatárok összességében. Ez alkotja az államok nemzetközi közösségének azt az alapját, amelynek megváltoztatására nincs szándék.

A nemzeti és nemzeti kisebbségi kérdés

Európa volt szocialista országaiban olyan, számbeli kisebbségben levő nemzeti csoportok és közösségek élnek, amelyek képesek a politikai önkifejezés és önrendelkezés olyan szintjére jutni, amely korábban a saját államban élő nemzeteket jellemezte. Az ilyen közösségek nagy része azonban nem kíván szecessziós politikát folytatni, de az autonómia bizonyos fokára igényt tart, s ennek megvalósítása érdekében nem kíván erőszakos, törvénytelen eszközökkel élni.

Megszűnt a bipoláris világrendszer.

Ám még a körvonalai sem látszanak annak az új modellnek, amely a multipoláris-multikulturális világ intézményes rendje felé mutatna. Magyar nemzeti közösségek számára - talán — ezt jelentené az Európai Unió.

Ilyen körülmények közepette, az állam- és a jogelmélet, valamint a nemzetközi jog szempontjából időszerű: az önrendelkezésnek, mint a közösségi autonómia legmagasabb fokának következetes végiggondolása. Az önrendelkezési jog történetét elemezve, a 20. században több szakasz különíthető el, amelyek közös sajátossága, hogy az önrendelkezés, mint rendező elv szerepel a nagy nemzetközi átrendezések során.

A II. Világháború utáni korszakban az önrendelkezésnek felemás alkalmazásából származó kedvezőtlen európai tapasztalatok és következmények, sajátos módon, nem az eljárásra, a hibás megoldásokra vetettek árnyékot, tehát nem a politikai gyakorlat vált bíráló tárgyává, hanem az elv maga. A közvéleményben az önrendelkezési jognak kizárólag azon értelmezése vált általánossá, mely szerint egy nép önrendelkezési törekvéseit a szeparatista célokkal azonosította. Más volt a helyzet a gyarmati sorban élő népekkel és országokkal.

Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya (1945. október 24-én lépett hatályba) a Célok és Elvek fejezetben utal a népek és nemzetek baráti kapcsolatainak fejlesztésére az „önrendelkezési jog elvének tiszteletben tartása” alapján.

Az ENSZ Közgyűlése 1960. december 14-én az 1514/XV. számú Határozatában nyilatkozatot fogadott el a gyarmati sorban élő népek és országok függetlenségét illetően.

Vannak, akik az önrendelkezést tulajdoni viszonyként értelmezik: tulajdon egy meghatározott terület s annak a felszínén vagy mélyében létező javak fölött, s tulajdon maga a lakosság is. A tulajdonos a nemzetállam. Ilyen szemléletben a kizárólagosság egyformán vonatkozik a területre, mint a nemzetállam tulajdonának tárgyára, és a önrendelkezésre, mint e jog legitimáló elvére.

Bíró szerint „nem az a helyzet, mintha az egyik oldalon állna a területi stabilitás elve, mely képes volna a vele szemben álló másik elvet, az önrendelkezés elvét egészben, részben vagy bizonyos esetekben hatályon kívül helyezni, érvénytelenné tenni, mert erre nem képes. Az önrendelkezési elv az államok nemzetközi létezésének és elhatárolásának a végső rendező elve, ezzel szemben a területi stabilitás nem elv, hanem a nemzetközi jogrend intézményes valósága.”

Bíró Gáspár az Identitásválasztás Szabadsága című tanulmányában (Autonómia és Integráció, Magyar Szemle Könyvek, 1993) kifejti: a nemzeti, etnikai, vallási vagy nyelvi közösségek és csoportok minden megszorítás nélkül alanyai a kollektív identitáshoz való emberi jognak — az önrendelkezési jognak -, amely Ludwig von Mises szerint, szükségszerűen következik az ember jogainak elvéből (Nation and Stat in Nation, New York University Press, New York and London, 1983, 34). Ily módon, ha elfogadjuk a nemzeti, etnikai csoportok önrendelkezéshez és önazonosságához való jogát, akkor megérthetjük:

a kollektív identitáshoz való jog olyan alapvető emberi jog, amely egyéneket, mint ezen identitás részeseit, és közösségeket egyaránt megillet;

valamely nemzeti, etnikai csoporthoz tartozás választása az egyén kizárólagos és elidegeníthetetlen joga;

a nemzeti, etnikai közösségeknek, csoportoknak joguk van arra, hogy nemzeti önazonosságukat közösségeként meghatározzák, s mint ilyenek, az állam részéről elismerést nyerjenek.

Az önazonosság megválasztása és kinyilvánítása csak közösségben nyer értelmet. Az önazonosságához való jog elvitatása vagy korlátozása az egyén szabadságának korlátozása, ezáltal a közösség szabadságának korlátozása!

Az önrendelkezés, valamint a nemzeti önazonosság és az autonómiatörekvés között közvetlen kapcsolat áll fenn. Bíró szerint a csoportidentitás erőssége meghatározza a csoportautonómiára való törekvés mértékét és céljait. Ha a csoportidentitás laza vagy netán oktrojált intézményrendszerben jeleníti meg közképviselését, életképtelensége a politikai feltételek változása-kor nyomban megnyilvánul.

A történelmi és területi sajátosságú nemzeti, etnikai közösségek Európa- és világszerte bizonyították és bizonyítják, hogy önazonosságuk, teljes és tényleges egyenlőségük szavatolásáért és megéléséért következetesen igénylik az önrendelkezést, annak sajátos formáját és a közösségi autonómiát.

3. Az önrendelkezés formái

Morton H. Halperin, David J. Scheffer és Patricia L. Small, *Self-Determination in the New World Order* című könyvében (Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C., 1992) átfogóan elemezte a világon megnyilvánuló önrendelkezési törekvéseket és elemezte, valamint osztályozta azon formákat, amelyek közösségi törekvésként jelentkeztek.

Gyarmatellenes önrendelkezés (Anti-colonial self-determination)

A gyarmati sorban levő népcsoportok politikai önrendelkezésre törekedtek, tehát önálló állam megteremtésére, a gyarmati függőség megszüntetésére. Ide tartoznak az egységes nemzet-államokból létrejött államok is. Például: Új Kaledónia; Puerto Rico; Hong Kong; Lettország; Litvánia; a Szovjetunió utódállamai: Örményország, Azerbajdzsán, Fehéroroszország, Kazahsztán, Kirgiztán, Moldova Köztársaság, Tádzsikisztán, Türkmenisztán, Ukrajna, Üzbegisztán; Jugoszlávia utódállamai: Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Szlovénia, Montenegró és Szerbia.

Államon belüli (belső) önrendelkezés (Sub-state self-determination)

Az államon belüli, belső önrendelkezés nem más, mint egy államban számbeli kisebbségben levő nemzeti és etnikai közösségek-csoportok tagjainak azon törekvése, hogy a szecessziót célul ki nem tűzve, az állam területi integritását tiszteletben tartva, demokratikus jogállami keretek közepette, demokratikus eszközöket használva, közösségi önkormányzást gyakorolhassanak. Az államon belüli önrendelkezésre törekvés a szülőföldjükön történelmi és területi sajátosságokkal rendelkező közösségek sajátja. Ilyen törekvést fogalmaztak meg:

Európában: a belgiumi flamand, vallon és német nyelvterületek közösségei; a bulgáriai török etnikum; a ciprusi görög és török közösség; Franciaországban a baszk közösség, Korzika kollektivitása; Romániában az erdélyi magyar nemzeti közösség; Spanyolországban a katalánok, baszkok, asztúriaiak, galíciaiak, valenciaiak, aragóniaiak, navar-

raiak, a Baleári-szigetek lakói; Portugáliában az Azori és Madeira szigetek kollektivitása; Egyesült Királyságban az észak-írek, skótok, walesiek; Finnországban az Aland-szigeti svédek; Olaszországban a Dél Tirol-i német ajkú közösség; Németországban a dán közösség; Dániában a német közösség; Moldova Köztársaságban a transznisztriai közösség, a gagauzok; Szerbiában a magyar nemzeti közösség, a koszovói albán közösség;

Közép-Keleten: az iráni kurdok és a síita muzulmánok;

Észak-Amerikában: a Quebec-i frankofon közösség;

A Szovjetunió utódállamaiban: Oroszországban a csecsenek.

Államhatárokat túllépő önrendelkezés
(**Trans-state self-determination**)

Abban az esetben, ha az önrendelkezési törekvés nem marad egy állam keretében, a megfelelő rendezés sokkal összetettebb, mint az államon belüli — belső — önrendelkezés esetében. Az államhatárokat túllépő önrendelkezési forma megvalósítása gyökeres változtatást feltételez az érintett államok viszonyában. A szakértők értékelése szerint az államhatárokat túllépő önrendelkezésre törekvés veszélyes, politikai destabilizációt előidéz, mert államok közötti konfliktusok forrása, tömeges elvándorlás előidézője lehet.

Ilyen jellegű önrendelkezési törekvésre példa: Indiában Jammu és Kasmír területek; Franciaországban a Baszk régió; Spanyolországban a Baszk tartomány; Iránban és Törökországban a kurdok törekvése; Azerbajdzsánban Nagorno-Karabach terület; Kirgiztánban az üzbegek törekvése.

Szétszórt népek önrendelkezése
(**Self-determination of dispersed peoples**)

Igen összetett kérdés azon népek, népcsoportok helyzetének rendezése, amelyek nemzeti közösségei, illetve a hozzá tartozó személyek több országban élnek. Bár ezen közösségek történelme területi sajátosságokkal is jellemezhető, különböző államokban való szétszórtságuk sajátos megoldást igényel. Az önrendelkezéshez, az önazonossághoz való jog és annak demokratikus eszközökkel gyakorlása és védelme ezen népek, népcsoportok számára is megfelelő megoldásként jeleníti meg azt a sajátos önrendelkezési formát, amely az egyéni emberi jogok törvény általi szavatolása mellett, államhatároktól függetlenül, az önrendelkezéshez, a közösségi - személyi elvű — önkormányzáshoz teremt megfelelő feltételeket. Ilyen területen példaértékű közösségi öngazgatást mondhat magáénak a világ bármely részén szétszórtan élő izraelita és annak közössége.

Őshonos népek önrendelkezése
(Indigenous self-determination)

Az őshonos népeknek, népcsoportoknak sajátos követelésük a szülőföldhöz való jog szavatolása, beleértve a lakóterületükön található természeti kincsek tulajdonához való jogot is. Jogállamokba az őshonos népek, népcsoportok önrendelkezési jogát, ily módon, a közösségi önkormányzáshoz való jogát alkotmány, illetve törvény szavatolja.

Az őshonos népek önrendelkezésre törekvésének példái: Hollandiában a frízek; Brazíliában az indián közösség; Guatemalában a maya indiánok; Nikaraguában a miszkitók; Kanadában a Quebec-i indiánok, s az inuitok; Amerikai Egyesült Államokban az őshonos amerikaiak (indiánok).

Képviselési önrendelkezés
(Representative self-determination)

Ezen önrendelkezési forma egy ország népessége jelentős részének azon törekvését és jogát jelenti, hogy fellépjen az elnyomó, antidemokratikus, az emberi jogokat megsértő hatalom ellen.

Az elmúlt évtizedekben a képviselési önrendelkezésre törekvés példáiként említik: Burkina Fassot, Burundit, Kamerunt, Csádot, Etiópiát, Kenyát, Malawit, Malit, Nigériát, Ruandát, Szómáliát, Dél Afrikát, Szudánt, Zairt, Kambodzsát, Burmát, Haitit.

Szülőföldjükön megmaradni óhajtó, nemzeti önazonosságukról lemondani nem akaró, Magyarország határain túl más állami fennhatóság alatt élő, szecesszióra nem törekvő magyar nemzeti közösségek számára az államon belüli, belső önrendelkezés a mérvadó!

Könyvészet

- Morton H. Halperin and Davis J. Scheffer with Patricia L. Smail, *Self-determination in the New World Order*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, D.C., 1992;
- Hurst Hannum, *Autonomy, Sovereignty, and Self-determination, The Accommodation of Conflicting Rights*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1992;
- Bíró Gáspár, *Az önrendelkezésre vonatkozó egyetértés hiánya*, Kézirat, 1992;
- Bíró Gáspár, *Az etnikai és nyelvi kisebbségek kulturális jogai a nemzetközi jogi dokumentumokban*, *Kisebbségi Autonómiák — Önkormányzati Törekvések*, Dokumentumgyűjtemény, Szabadka-Ada, 1992;
- Bíró Gáspár, *Az identitásválasztás szabadsága, Autonómia és Integráció*, Magyar Szemle Könyvek, 1993;
- Bibó István, *A nemzetközi államközösség bénultsága és annak orvosságai*, Válogatott tanulmányok, Magvető Könyvkiadó, 1990;
- UNO, *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*, General Assembly Resolution no. 1514 (XV) of 14 december, 1960;
- Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1966.

II. Fejezet

BELSŐ ÖNRENDELKEZÉS — ÁLLAMON BELÜLI ÖNKORMÁNYZÁS

1. Nemzeti közösség és/vagy nemzeti kisebbség

A nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó dokumentumok többsége, s közülük a legfontosabbak, e közösségek védelmére vonatkozó jogokat kollektív dimenziójú jogokként értelmezik. Az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségi Szakbizottsága (DH/MIN) összeállította a nemzeti közösségek védelmére szolgáló jogok és szabadságok táblázatát, amelyben három kategóriát különböztet meg: az egyéni-, a kollektív- és az ambivalens jellegű jogokat.

A nemzetiségek jogainak kollektív dimenziójára utal az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet nemzeti kisebbségek Főbiztosának mandátuma, mely nem terjed ki az EBESZ kötelezettségek természetes személyek esetében történő megsértésének vizsgálatára és orvoslására. Címében az Európa Tanács 1134-es, 1177-es ajánlása is a nemzeti kisebbségek védelméről szól, - hogy a Nemzeti Kisebbségek Védelmének Keretegyezményéről ne is beszéljünk!

Az EBEÉ 1991-es Genfi Szakértői Értekezlete Jelentésének ajánlásait figyelembe véve, az aláíró államok érdeklődéssel veszik tudomásul azokat a pozitív eredményeket, amelyeket egyesek közülük a megfelelő demokratikus feltételek közepette elértek, mint például: a helyi autonóm igazgatást, beleértve a területi alapon működő autonómiát, a nemzeti kisebbség öngazgatását azon esetekben, amelyek identitását érintik, s amelyekben nem hozható létre területi elvű autonómia, a decentralizált vagy helyi önkormányzást.

Az Európa Tanács 1993/1201-es számú Ajánlása kollektív dimenziójú jogokról rendelkezik. Történelmi és területi sajátosságú „kisebbségekre” vonatkozó rendelkezései az Ajánlás 11. szakaszában a területi (régio) autonómiára is vonatkoznak. Egyébként a Worrms-féle szakcsoport, az Ajánlás összeállítója, kezdetben a népcsoport-nemzeti közösség minősítés használatát javasolta. Nyilvánvaló, hogy a kollektív dimenziójú jogok kollektivitásokra és az ezekhez tartozó személyekre vonatkoznak, olyan közösségekre, amelyek igénylik ezen kollektív jogokat, s ezek legösszetettebbikét, a közösségi önkormányzást — és képesek gyakorolni az ehhez társuló hatásköröket. A nemzeti-, etnikai-, nyelvi kisebbség az egyéni kisebbségi jogok szavatolását igényli, nem törekszik autonómiára, a demokratikus és jogállamokban inkább bevándorló-, vendégmunkás csoportosulásnak tekintik. A nemzeti közösség tehát történelmi és területi sajátosságú kollektivitás.

1.1. Kisebbség vagy önkormányzó közösség?

Mérvadók a tárgyra vonatkozó nemzetközi dokumentumok: előírják az önazonossághoz való jogot! Élve a joggal, közösségben, önkormányzás révén, sajátos hatáskörök gyakorlásával, önálló intézmények közreműködésével őrizhetik és adhatják tovább anyanyelvüket, ismerhetik meg és művelhetik kultúrájukat és hagyományaikat, használhatják nemzeti szimbólumainkat, gyakorolhatják vallásukat.

Vannak olyanok, akik ragaszkodnak ugyan nemzeti önazonosságukhoz, vagy etnikai, nyelvi identitásukhoz, de nem óhajtják gyakorolni a közösségi önkormányzást, nem igénylik az autonómiaformák hatásköreinek és intézményeinek törvény általi szabályozását, átruházását, illetve működtetését. Ám a legtöbb nemzeti-, köztük a magyar közösség is, élni akar a közösségi önkormányzás jogával, az önkormányzati eszközökkel, amiképpen erre lehetőségük van az autonóm közösségeknek Európa-szerte! Ez tekinthető alapvető különbségnek a történelmi hagyományú, az adott ország területén számbeli kisebbségben élő nemzeti, etnikai vagy nyelvi csoportok között: az önazonosság védelmét közösségi önkormányzás révén akarják teljessé tenni, vagy nem?!

1.2. Egyéni és kollektív jogok

A nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó dokumentumok többsége, s közülük a legfontosabbak, e közösségek védelmére vonatkozó jogokat kollektív dimenziójú jogokként értelmezik. Az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségi Szakbizottsága (DH/MIN) összeállította a nemzetiiségek védelmére szolgáló jogok és szabadságok táblázatát, amelyben három kategóriát különböztet meg: az egyéni-, a kollektív és az ambivalens jellegű jogokat.

A kollektív jogok kategóriájába a következőket sorolják:

- kisebbség joga a létezéshez,
- kisebbség joga, hogy elismerjék,
- kisebbség önazonosságához való joga,
- kisebbség nyelvének elismerése,
- kisebbség anyanyelven való feliratozáshoz való joga,
- oktatási intézmények létesítéséhez való jog,
- közszolgálati tömegtájékoztatásban való részvétel joga,
- saját tömegtájékoztatási eszközhöz való jog,
- az állami és a helyi közigazgatási hatóságokban való politikai képviselő joga.

A nemzetiségek jogainak kollektív dimenziójára utal az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet nemzeti kisebbségek Főbiztosának mandátuma, mely nem terjed ki az EBESZ kötelezettségek természetes személyek esetében történő megsértésének vizsgálatára és orvoslására. Címében az Európa Tanács 1134-es, 1177-es de még az 1201-es ajánlása is a nemzeti kisebbségek védelméről rendelkezik, — hogy a Nemzeti Kisebbségek Védelmének Keretegyezményéről ne is beszéljünk! Említhető továbbá az ENSZ Nemzeti vagy Etnikai, Vallási és Nyelvi Kisebbségekhez Tartozó Személyek Jogaira vonatkozó Nyilatkozata, amely kéri az államokat, részesítsék védelembe a kisebbségeket, bátorítsák ezen kisebbségek önazonosságának megőrzését, mind ezzel utalva e jogok kollektív dimenziójára. A Faji Megkülönböztetés Minden Formájának Megszüntetésére Vonatkozó Nemzetközi Egyezmény, amely 1969-ben lépett hatályba, 1. szakasza 4. bekezdésében előírja, hogy nem tekinthetők megkülönböztetésnek (diszkriminációnak) a faji vagy etnikai csoportok megfelelő védelmét, vagy hasonló védelemre szoruló egyének emberi jogainak és szabadságainak egyenrangú gyakorlását szavatoló sajátos intézkedések.

Patrick Thornberry szerint (International Law and the Rights of Minorities, Clarendon Press, Oxford, 1992, 10. old.) egyes államok bármely diszkriminációt kizáró szándéka a valóságban a

„Kisebbségi tudat” felszámolását jelenti. A sajátos intézkedések célja — Francesco Capoportri megfogalmazásában (Special Rapporteur of the Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities, 1997, Study Series 5.UU.N., New York, 1991, 41. old.) - a tényleges egyenlőség elérése. Egyébként, ezen teljes és tényleges egyenlőség sajátos intézkedések általi szavatolásáról rendelkezik a Nemzeti Kisebbségek Védelmére Vonatkozó Keretegyezmény 4. szakaszának 2. bekezdése is, jelezve: ezen intézkedések nem tekinthetők diszkriminációnak!

1.3. Államok viszonyulása a közösségi jogokhoz

Nem általánosítható az államigazgatás és az államon belüli közigazgatás közösségi jogokat visszaautasító magatartása. Spanyolországban az Alkotmány külön fejezete tartalmazza az autonóm közösségek jogait, Finnországban az Alkotmány teszi a svéd nemzetiségűek anyanyelvét a finnel egyenrangú nemzeti nyelvvé, Németországban a dánok, Dániában a németek a határmenti régióban elismert önkormányzó közösségek, Belgiumban a négy nyelvterület ma már önálló összetevőként alkot föderációt, Hollandiában a „nemzeti kisebbségek” idegen csoportosulások, de a frízek teljes és tényleges egyenlőséggel bíró őshonosak!

A magyar közösségek által is lakott, történelmi szülőföldjüket magába foglaló államokban — a Kárpát-medencében — a tárgyra vonatkozó politikai és hatalmi magatartás elutasító! A nemzetközi politikai kötelezettségek azonban egyre sürgetőbbek, az integrációs törekvések egyre meghatározóbbak. Az Európai Unió Parlamentjének Unió polgáraitra vonatkozó, 1991 novemberében elfogadott Határozata a sajátos önazonosságú csoportok védelméről és önkormányzási formáiról rendelkezik: a csoport-önkormányzásról, a különleges státuszról, a területi autonómiáról. Legjellemzőbb e témakörben az Európa Tanács 1993-ból származó 1201-es Ajánlásának magyarító memoranduma, s e dokumentum alapszövegét összeállító Worrms-értékelés (Parliamentary Assembly of the Council of Europe, „Report on an additional protokol on the right of national minorities to the European Convention on Human Rights”, Document 6742, January 19, 1993). E magyarázat szerint az Ajánlásban feltüntetett jogok olyan egyéni jogok, amelyeket kollektíven gyakorolnak. Idézem: „Ezen jogok kollektív jogokként meghatározása rendkívüli nehézségeket idézett volna elő a nemzeti kisebbségeknek”, mint olyan jogi személyeknek elismerésekor, amelyek képesek használni az Emberi Jogok Európai Egyezményének védelmi mechanizmusát.

Lám, mily egyszerű a magyarázata, hogy számunkra talán a legfontosabb Európa Tanácsi Ajánlás kollektív jogok helyett együttesen is gyakorolható egyéni jogokról rendelkezik, holott nyilvánvaló ezen jogok kollektív dimenziója, s az is, hogy e „protokoll” értelmezése miként szolgált ki mindannyiunkat a közösségi jogokat elutasítóknak!

Lám mily kiemelt jelentőségő, hogy, mint közösség, ezek tagjai miként önminősítenek, státutum-tervezetekben a kollektív jogokat miként jelenítik meg és védik, nemzeti közösségként, önazonosságuk megőrzéséért az európai jogállamokban gyakorlattá vált önkormányzást miként követelik!

1.4. Nemzeti önazonosságot védő autonómia

A nemzeti önazonosság megőrzésére törekvő egyének és közösségek számára az autonómia létérdek, s a tárgyalóasztal melletti szívós küzdelem annál időszerűbb, minél inkább kiépül a jogállamiság, minél kiteljesedettebb a demokrácia. A szubszidiaritás elvét követve, a közösség, amely képes a problémák megoldására, megkaphatja a felelősséget és a hatalmat is, hogy önkormányozzon. Egy ilyen autonóm közösség azt az országot is demokratikusabbá teszi, amelyben él, biztosítva az emberi és társadalmi értékek létrehozásában való legnagyobb részvételt. Patrik Thorberry szerint (International and European Standards on Minority Rights): a kisebbségeknek részt kell venniük az önrendelkezésben és nem zárhatók ki ebből!

Köztudott, hogy az autonómia a legösszetettebb és a legszélesebb hatáskörű kollektív jog, a polgár teljes egyenlőségének garanciája, a hatáskörök közösségek képviselőihez való átjuttatása. A nemzeti önazonosságú kollektivitás autonómiája abban különbözik más kollektivitások autonómiájától, hogy az önkormányzó közösség olyan sajátos hatáskörökben dönt és hajt végre, amelyek nélkülözhetetlenek a nemzeti önazonosság védelméhez. Ezzel máris jelezhető, hogy a nemzeti közösség bármely autonómia-formája etnikai (nemzeti) alapú:

a személyi elvű önkormányzás azért, mert a döntéshozó és a végrehajtó önkormányzat csakis olyan hatáskörök és intézmények birtokosa, amelyek a kollektivitás nemzeti önazonosságának megőrzését, továbbadását szolgálják — még akkor is, ha e hatáskörök egyike-másika a gazdasági és szociális területen szabályoz,

a sajátos státuszú helyi önkormányzat azért, mert a közigazgatási hatáskörök mellett a törvény vagy a törvényerejű statútum az önkormányzatot felruhazza olyan többlethatáskörökkel, amelyek a helyi közigazgatási egység területén többségben lévő, az állam többségi nemzetétől eltérő nemzeti önazonosságú személyek és ezek közösségének védelmét szavatolják,

a területi autonómia pedig azért, mert a történelmi sajátosságú régióban, az ott élő polgárok által általános, titkos és közvetlen szavazással létrehozott önkormányzat hatáskörei nem csak a történelmi területre, nem csak a régió közigazgatására, hanem az ott lévő, az állam többségi nemzetétől eltérő nemzeti önazonosságú polgárok védelmére is kiterjednek, olyképpen, hogy ugyanakkor az autonóm terület minden polgára számára teljes és tényleges egyenlőséget szavatolnak.

A nemzeti közösség történelmi és területi feltételeinek megfelelő autonómiaformák tehát etnikai alapúak, azzal a kiegészítéssel, hogy a területi autonómia nem kizárólag etnikai alapú.

Jellemző, hogy az Európa Tanács egyöntetű jóváhagyással juttatta a Miniszterek Tanácsához, 1997. október 7-én, a Regionális Autonómia Európai Chartája tervezetét.

2. Autonóm nemzeti közösség — önkormányzó kollektivitás

2.1. Közösségi önkormányzás jogállása

- a) Az Európa Tanács 1993. október 9-i csúcstalálkozóján közreadott Bécsi Deklarációt aláírók, a nemzeti kisebbségekre vonatkozó II. melléklet 7. bekezdésében előírtaknak megfelelően kötelezettséget vállaltak az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet koppenhágai és egyéb dokumentumaiban foglalt politikai vállalások teljesítésére.

Az EBEÉ koppenhágai dokumentumában (1990) az aláíró országok kinyilvánítják azon erőfeszítéseiket, hogy a kisebbségi csoportok számára helyi vagy autonóm öngazgatást szavatoljanak.

Az EBEÉ genfi dokumentumának (1991) IV. fejezetében pedig megállapítják: a nemzeti kisebbségek nemzeti és történelmi feltételei kiváltképpen ott fontosak, ahol a demokratikus intézmények a konszolidáció időszakában vannak, és a nemzeti kisebbségek problémáinak megoldása különleges figyelmet igényel. E dokumentumban pozitív eredményként értékelték a demokratikus úton elért megoldásokat, amelyek között szerepel a helyi vagy autonóm adminisztráció, valamint a területi alapú autonómia, illetve a nemzeti kisebbségek öngazgatása azokban a hatáskörökben, amelyek identitásukra vonatkoznak.

- b) A Románia Európa Tanácshoz való csatlakozását kedvezően értékelő 1993/176. számú Véleményezés feltételek teljesítésére szólítja fel a hatóságokat. A Véleményezés b) pontja szerint a román hatóságok írásban deklarálták, hogy a kisebbségeket védő politikát az Európa Tanács 1993/1201. számú Ajánlásában megfogalmazott alapelvekre építik, a román külügyminiszter pedig 1993. június 22-i levelében vállalja ezen alapelvek érvényesítését.

Az 1993/176. számú ET-ajánlás 11. szakasza a következőket írja elő: „Azokban a régiókban, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó személyek többséget alkotnak, ezen személyeknek jogukban áll, hogy saját történelmi és területi helyzetüknek megfelelően és az állam belső törvénykezésével összhangban álló helyi vagy autonóm hatóságokkal vagy sajátos státusszal rendelkezzenek.”

- c) Az Európa Tanács Parlamenti Gyűlése 1993/176. számú Véleményezésének 6. pontjában — a román parlament és hatóságok vállalásának megfelelően — az Európa Tanács ajánlja a román hatóságoknak a Helyi Önkormányzat Európai Chartájának a lehetőségek szerinti azonnali aláírását.

A Charta 13. szakasza előírja: „A jelen Charta tartalmát képező önkormányzati elvek érvényesek a szerződő felek területén lévő minden öngazgatási, szervezeti kategóriára.”

- d) Románia Alkotmányának 20. szakasza értelmében az állampolgárok jogaira és szabadságaira vonatkozó alkotmányos rendelkezések az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával, a Románia által elfogadott egyezményekkel és egyéb szerződésekkel össz-

- hangban értelmezendők és alkalmazandók; a belső törvényekkel való meg nem egyezés esetén az alapvető emberi jogokra vonatkozó, Románia által elfogadott nemzetközi szabályozásoknak a belső törvényekkel szemben elsőbbségük van.
- e) Románia Alkotmánya 116. szakaszának 3. bekezdése szerint autonóm adminisztratív hatóságok szerves törvénnyel létrehozhatók.
  - f) Románia Alkotmánya elismer közösségi autonómiákat. A 29. szakasz 5. bekezdése szerint a vallásfelekezetek az állammal szemben autonómok. A 32. szakasz 6. bekezdése az egyetemi autonómiát garantálja.
  - g) Románia Alkotmányának 119. szakasza előírja, hogy a területi-adminisztratív egységekben a közigazgatás a helyi autonómia elvére és a közhatalok decentralizációjára épül.
  - h) Románia Alkotmánya 120. szakaszának 1. bekezdése szerint a helyi autonómiát a községekben és a városokban, a törvény feltételeinek megfelelően, a helyi közigazgatási hatóságok valósítják meg. A 2. bekezdés értelmében a helyi tanácsok és a polgármesterek, a törvény feltételeinek megfelelően, mint autonóm közigazgatási hatóságok működnek és oldják meg a községek és városok közügyeit.
  - i) A Helyi Önkormányzat Európai Chartája 10. szakaszának 2. bekezdése előírja, hogy minden aláíró államnak kötelessége elismernie helyi öngazgatási szerveinek jogát arra, hogy közös érdekeinek védelme és elősegítése érdekében országon belüli vagy nemzetközi szövetség tagjai legyenek. A 3. bekezdés pedig előírja, hogy a helyi öngazgatási szervek, jogszabály által előírt feltételek mellett, együttműködhetnek más államok öngazgatási szerveivel.

A szecessziót célként meg nem fogalmazó belső önrendelkezés jogán, a különböző autonómiaformák hatáskörének és intézményeinek működtetése, törvényerejű statútumainak parlament általi ratifikálása a nemzeti identitás megőrzésének létfeltétele. A sajátos hatáskörű önkormányzatok létrehozásának igénye pedig a nemzetközi szabályokkal összeegyeztethető törekvés.

2.2. Demokratikus megoldások

Az EBEÉ emberi jogokkal foglalkozó koppenhágai konferenciája záródokumentumának a nemzeti kisebbségek jogaira vonatkozó állásfoglalást tartalmazó IV. fejezete értelmében, a nemzeti kisebbségek problémáit nem lehet kielégítően megoldani, csak demokratikus politikai közegben, mely hatékony, független törvénykezési rendszerrel rendelkező jogállamra épül.

Az 1991. júliusi genfi találkozón résztvevő országok megerősítették a területükön élő nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitását megőrző és ezen identitást támogató körülmények megteremtésének fontosságát. Az olyan lépéseket amelyek figyelembe veszik a nemzeti kisebbségek történelmi és területi körülményeit, nagyon fontosnak tartják ott, ahol a demokratikus intézmények kialakulóban vannak és a nemzeti kisebbségek problémái különleges figyelmet igényelnek.

A 2 millió romániai magyar történelmét és területi sajátosságát e nemzeti közösség több, mint 1000 éves erdélyi jelenléte jellemzi; mélyre nyúló történelmi gyökerekkel és erős etnikai, kulturális, nyelvi, vallási identitással rendelkezik. Ezen identitás megőrzése, megóvása, támoga-

tása és fejlesztése a magyar nemzeti közösség jogainak demokratikus úton történő zavartalan kinyilvánításával valósítható meg. Ezen jogoknak a történelmi sajátosságok függvényében való elismerését és védelmét biztosító körülmények, amelyeket mint pozitív eredménnyel járó demokratikus megoldásokat 1991. júniusában Genfben a nemzeti kisebbségek problémáival foglalkozó EBEÉ találkozón résztvevő országok és más nemzetközi dokumentumok általában elismertek, a következők:

- A magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának szavatolása. A magyar nemzeti közösség etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitását támogató feltételek megteremtése megfelelő helyi vagy autonóm adminisztrációk létrehozásával (EBEÉ, Koppenhága).
- Helyi autonóm adminisztrációban megnyilvánuló területi autonómia létrehozása, helyi konzultatív, törvényhozói és végrehajtó szervek létevel, amelyeket szabad-, periodikus választásokon választanak meg, valamint a magyar nyelvnek hivatalos nyelvvé nyilvánítása a román mellett, azokon a területeken, ahol a magyarság tömbben él.
- A magyar közösség identitására vonatkozó belső önrendelkezés garانتálása abban az esetben, ha a területi autonómia nem alkalmazható — azaz a szórványban.

Magyarország határain túl, a magyar népközösség tagjai nemzeti és/vagy egységes államokban élnek állampolgárokként, akik magukénak vallják magyar nemzeti önazonosságukat, s ragaszkodva szülőföldjükhöz, egyenrangú polgárokként óhajtanak létezni. Azaz: nem csupán egyenjogúként, hanem teljes és tényleges egyenlőségben!

Bizonyosság: a magyar nemzeti önazonosság védelmére, ápolására, továbbadására, az állampolgári egyenlőség elnyerésére és állandósítására különleges törvény és törvényerejű autonómia státútumok elfogadása nyújthat garanciát.

A különböző országokban élő magyarságot alkotó személyek önként vállalt nemzeti önazonossága e közösséget s a hozzá tartozókat a magyar nemzet szerves részévé teszi, olyképpen, hogy az adott államhoz tartozást tudomásul véve, nem törekszik szecesszióra!

A különböző országokban élő magyar nemzeti közösségek törekvése a közösségi önkormányzás, szándéka a sajátos hatáskörök megszerzése és gyakorlása. E törekvés szándék valóra váltásához szükségszerű felhasználni a parlamenti demokrácia, a jogállam eszközeit. Ez késztetheti a közösségeket, azok közképviselőit a különböző hatáskörű autonómia státútumok (személyi elvű és területi alapú) kidolgozására, véglegesítésére és parlamenti jóváhagyásra.

Az autonómia különböző formáinak érvényesítése kapcsán az erdélyi magyarság köréből már 1992-ben megfogalmazott javaslatok a következőket szorgalmazták:

1. az anyanyelv szabad használatát; anyanyelvű oktatást, valamint az anyanyelv használatát a hatósági szervekkel szembeni viszonyban, különösen a helyi adminisztrációban és a törvényszéken;
2. a megfelelő szintű és fajtájú anyanyelvű oktatás biztosítását a magyar közösséghez tartozók számának, földrajzi helyének és kulturális hagyományainak figyelembevételével, beleértve az anyanyelvű oktatás minden fokozatát és a Bolyai Egyetem újjalétesítését;
3. anyagi és műszaki segítség megadását a magyar közösség számára, hogy gyakorolhasa saját oktatási, kulturális, vallási intézményei, szervezetei és egyesületei létrehozásának és fenntartásának jogát;

4. kormánysegítség megadását, melynek révén megfogalmaznák és megoldanák a helyi diszkrimináló gyakorlatokkal kapcsolatos problémákat;
5. a kisebbségi közösségek egymásközi, a többség közössége és a kisebbségi közösség közötti és a szomszédos, közös határvonallal rendelkező közösségek közötti kapcsolatok bátorítását, a helyi feszültségek kialakulásának megelőzését az esetleges konfliktusok békés rendezése érdekében;
6. az állami intézmények és a kisebbség képviselőiből létrehozott vegyes bizottság létrehozását abból a célból, hogy megkönnyítse az érdekelt országok és a köztük folytatott párbeszédet;
7. a magyar nemzeti közösség hozzájárulásának elismerését és segítségét Románia és Magyarország együttműködésében;
8. azon személyek, csoportok védelmét, akik a diszkrimináló fenyegetések vagy cselekedetek, ellenséges magatartás vagy erőszak áldozataivá válhatnak etnikai, kulturális, nyelvi, vallási identitásuk miatt; javaik megóvását;
9. kormánybizottság létrehozását a törvénykezés felülvizsgálatára és a módosító javaslatok kidolgozására, Románia Alkotmánya egyes cikkelyeinek megváltoztatására, melyek a nemzeti kisebbségek jogainak garantálását célozzák;
10. a magyar nemzeti közösség etnikai, kulturális, nyelvi, vallási identitásának megóvásáért tett lépéseket, miután megfelelően konzultáltak ezen közösség szervezeteivel és egyesületeivel;
11. az állam által átvett, államosított, elkobzott javak jóvátételét;
12. az egyházi javak visszaadását;
13. az ingatlanok, könyvtárak, irattárak visszaadását, amelyek a magyar közösség anyagi hozzájárulásával épültek vagy jöttek létre;
14. a helyi autonómia teljes tiszteletben tartását, a helyi közösségek azon jogát, hogy saját felelősségükre és a közösség javára megoldják a közügyek jelentős részét;
15. a helyi közösségeknek megadott jogköröknek teljesnek kell lenniük, hogy ne szabhasson nekik határt központi vagy regionális hatalom;
16. a helyi közigazgatási egységek területi határainak módosítását, amely csak előzetes konzultációk és a helyi közösség számára rendezett referendum alapján megvalósítható ;
17. a helyi közösségeknek rendelkezniük kell fellebbezési, törvénykezési joggal, a hatáskörök szabad gyakorlására és a helyi autonómia elvének tiszteletben tartására;
18. a helyi autonómia elve legyen alkalmazható minden helyi közösség számára, beleértve a regionális közösségeket is;
19. minden ember azon jogának elismerését, hogy meghatározza nemzeti hovatartozását és gyakorolja az ezzel járó jogokat;
20. a kultúrák közötti egyetértés előrevitelét, minden társadalmi szint között, valamint a határokon túli kapcsolatok javítását .

Megelégedéssel és reménnyel vehető tudomásul az EBEÉ emberi jogokkal foglalkozó koppenhágai konferenciáján résztvevő országoknak azon megállapítása, hogy a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos problémák ügyében rendkívül fontos az államok egymásközi konstruktív

együttműködése. Egy ilyen együttműködés célja, hogy bátorítsa a kölcsönös megértést és erősítse a bizalmat, a jószomszédi kapcsolatokat, a nemzetközi biztonságot és jogot.

2.3. Követelmény a regionális önkormányzás

Az Európai Helyi és Regionális Hatalmak Kongresszusa (CPLRE) 1994 júniusában tartott első szesszióján határozatban kérte mindkét Házától (Régiók Háza és Helyi Hatalmak Háza), hogy a Parlamenti Gyűléssel együttműködve, a Helyi Autonomia Európai Chartájának mintájára készítsék el a Regionális Autonomia Európai Chartáját.

Az 1994-1997-es időszakban a CPLRE, szakértő csoport segítségével, összeállított és elfogadott egy szöveget, amelyet láttamozásra eljuttatott az Európa Tanács Parlamenti Gyűlésének. A Gyűlés egyetértő véleményezése után, amelyet az Európa Tanács 1997/1118-as számú Határozatával jóváhagyott, a CPLRE széleskörű konzultációt folytatott a helyi és a regionális hatalmak társaságaival és számos meghallgatást szervezett ezen előtervezetről. A CPLRE Régiók Háza, s ezt követően a Kongresszus, plenáris ülésen, a Strasbourgban tartott negyedik ülészekon, 1997 júniusában jóváhagyta a Regionális Autonomia Európai Chartája tervezetének javított szövegét.

Az Európa Tanács Parlamenti Gyűlése 1997. október 7-én javasolta a Miniszterek Tanácsának, minél hamarabb vizsgálja meg a Regionális Autonomia Európai Chartájának tervezetét, tekintettel e dokumentum politikai jelentőségére, és hatalmazzon fel egy Kormányközi Szakértő Bizottságot, hogy az Európa Tanács Parlamenti Gyűlésével és a CPLRE-vel együttműködve véglegesítse e szöveget a Regionális Autonomia Európai Chartájának jóváhagyása és a tagállamok általi aláírási eljárás kezdeményezése céljából.

A Regionális Autonomia Európai Chartája, a Helyi Autonomia Európai Chartájának kiegészítőjeként, amelyből ihletődött, lényeges eszköze lehet a demokratikus- és jogállam meghatározásának, amelyet az Európa Tanács meghirdetett és szorgalmaz. A Regionális Autonomia Európai Chartája tervezetének alapján az Európa Tanács Egyezményének kidolgozása kitűnő alkalom egy nagyívű politikai terv meghirdetésére és ugyanakkor egy demokratikus és egységes Európa létrehozásának alárendelt új eszmék és kezdeményezések forrásának hasznosítására.

Mindezen megállapítások elhangzottak a Charta tervezetének Európa Tanácsi előterjesztésekor.

A nemzeti önazonosság megőrzésére és védelmére törekvő kollektivitások számára, az általuk többségben lakott régiók számára rendkívüli jelentőségű a Regionális Autonomia Európai Chartája Európa Tanács által véglegesítésre ajánlott tervezetének kidolgozása, Egyezmény-tervezetté minősítése. A regionális autonómia megvalósítása a demokratikus államiság és a jogállamiság értékmérője lesz.

A régiók, amelyek kialakulása is feltételként jelenik meg, a Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Európai Keretegyezmény rendelkezései szerint olyképpen is körülhatárolhatók, hogy az azonos nemzeti identitású közösség számszerű többséget képezzen.

Nemzeti közösségeknek és ezek közképviselőinek mulaszthatatlan feladata és nemzetközi törekvések támogatta lehetősége szorgalmazni a számukra megfelelő adottságú, általuk többséget képező népesség lakóhelyeként szolgáló régió adminisztratív területi egységgé formálása, e régió autonómia-státútuma tervezetének kidolgozása és jóváhagyása, ezáltal a régió kollektivitása igé-

nyének megfogalmazása, s a tervezett és nemsokára Európa Tanács által aláírásra előterjesztett Regionális Autonómia Európai Chartájának támogatása, tagállam általi aláírásának szorgalmazása.

Figyelembe véve a Charta-tervezet bevezetője 8. pontjának megállapítását, mely szerint a regionális autonómia elismerése magába foglalja az állam iránti lojalitást, amelynek régiói a szuverenitás és a területi integritás tiszteletben tartásával fejlődnek, a demokratikus állam és a jogállam jellemzőjeként élhetjük majd meg a területi önkormányzást, adott régió kollektivitásának érdekei, igényei, adottságai, képességei szerint!

3. Etnikai alapú autonómiaformák

A nemzetközi egyezményekben és más dokumentumokban megfogalmazott közösségi és egyéni önazonosságvédelem politikai kötelezettségként érvényesülő szabályozása kedvező feltételeket teremtett a magyar nemzeti közösségek autonómia-törekvéseinek kinyilvánítására. Ilyen kezdeményezés volt 1992-ben a Kolozsvári Nyilatkozat, valamint a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezésére vonatkozó Memorandum-tervezet.

3.1. Kolozsvári Nyilatkozat a Nemzeti Kérdésről

„Igényeljük a romániai magyarság önkormányzatát, amelyhez való jogunkat az erdélyi románságnak saját elhatározásából született Gyulafehérvári Határozataira alapítjuk.”

Tamási Áron: Hitvallás, Vásárhelyi Találkozó, 1937 októbere

„... Az új román állam megalakításának alapelveiként a Nemzetgyűlés kinyilvánítja a következőket:

A teljes nemzeti szabadság az összes együtt élő népek számára. Minden nép saját kebeléből való egyének által saját nyelvén fog élni a közoktatással, közigazgatással és igazságszolgáltatással. Minden nép a hozzátartozó egyének számarányában képviselői jogot fog kapni a törvényhozásban és az ország kormányzásában.

Egyenlő jogosultságot és teljes felekezeti szabadságot az ország összes felekezeteinek.”

Gyulafehérvári Kiáltvány, III. 1, 2.

1918. december 1.

Románia politikai életének egyik legsúlyosabb megoldásra váró politikai-társadalmi problémája a nemzeti kérdés. Keserves tapasztalataink, a tragikus események arról győztek meg bennünket, a romániai magyarságot és annak legitim képviselőjét, a Romániai Magyar Demokrata Szövetséget, hogy mind a mai napig sem a politikai akarat, sem a politikai gyakorlat nem kínált elfogadható megoldást számunkra.

Vállalva nemzeti entitásunkat, nem akarunk sem elszakadni, sem elvándorolni: szülőföldünket otthonunknak valljuk. De a román nemzetbe beolvadni sem akarunk.

A romániai magyarság politikai alanyként államalkotó tényező, s mint ilyen, a román nemzet egyenjogú társa, éppolyan felelősséggel tartozunk jövőnkért, mint bármely más állampolgár, s amikor látnunk kell a magyarság körében eluralkodó kiábrándultságot, önfeladást, az ennek

okán jelentkező elvándorlást, kötelességünk cselekedni.

Kötelességünk felmutatni azt a megoldást, amely számunkra és az ország számára is kiút ebből a válságból. Az etnikai, vallási közösségek autonómiája Erdély múltjának szerves része, idéznénk a szász közösségek közel nyolcszáz éves önkormányzati gyakorlatát, és ugyanez fogalmazódott meg az 1918-as Gyulafehérvári Kiáltványban.

Állítjuk, ez az út a belső önrendelkezés útja. A belső önrendelkezési elv ugyanakkor egyetemlegesen is előre mutat, hiszen számos, már létrejött vagy most alakuló etnikai és más jellegű közösségi önkormányzat utal arra, Európa működő demokráciáiban ez a gyakorlat sikeres.

A romániai magyarság közösségekénti betagozódása a hazai társadalomba része az ország európai közösségekbe való integrációjának.

Tudatában vagyunk annak, hogy a nemzeti kérdés az emberjogi vonatkozásokon túlmenően új dimenziókat nyer, és ma már az európai biztonság és stabilitás fontos tényezője.

Meggyőződésünk, hogy a közösségek önkormányzata hozzájárul a jogállam és a civil társadalmi struktúrák megerősödéséhez, és ugyanakkor szerves része a demokratizálódás folyamatának.

A nemzeti kérdés megoldása általános érdek, számítunk az ország demokratikus erőinek közreműködésére abban a fáradságos munkában, amely megteremti e megoldás alkotmányos és jogi kereteit.

Kolozsvár, 1992. október 25.

*RMDSZ Küldöttek Országos Tanácsa
Parlamenti Csoportja*

3.2. A Romániai Magyar Nemzeti Közösség Belső Önrendelkezése

Az RMDSZ Küldöttek Országos Tanácsa 1992. október 25-i Kolozsvári Nyilatkozatában kinyilvánította a romániai magyarság belső önrendelkezéshez való jogát, mint alapvető emberi jogot. A Nyilatkozat e jog kinyilvánítását mint önmagát tudatosan korlátozó közösségi aktust értelmezi, amely sem parlamenti folyamodvány, sem bírósági kereset, sem egyéb közigazgatási vagy hatósági intézkedés, illetve jóváhagyás tárgyát nem képezheti. Mint alapvető emberi jog, az önrendelkezéshez való jog minden önmagát autonóm közösségeként tételező csoportot megillet, ezek között a kisebbségben élő nemzeti közösségeket. Alapelv, hogy az önrendelkezési jog, mint emberi jog, egy és oszthatatlan, amelytől külön kell választani gyakorlásának formáit.

A Kolozsvári Nyilatkozat, amely kinyilvánítja a romániai magyar nemzeti közösségnek a belső önrendelkezéshez való elidegeníthetetlen emberi jogát, nem jelöli célként sem a szecessziót (beleértve a területi elszakadást), sem egy más államhoz való csatlakozást, sem egy önálló állam létrehozását, viszont magába foglalja mindazon autonóm intézményes formák megteremtéséhez való igényt, amelyek az általánosan elfogadott demokratikus szabályokkal, az egyéni szabadság és a társadalmi béke tiszteletben tartásával megvalósíthatók. Az autonómia intézményeinek célja azoknak a feltételeknek a megteremtése a romániai magyar nemzeti közösség számára, amelyek keretében e közösség a fennmaradását befolyásoló valamennyi létfontosságú kérdésben szuverén és demokratikus módon maga dönt. Ezek közül a legfontosabb a nemzeti

identitás (önazonosság) ápolása, fejlesztése, továbbörökítése. Ebbe nem csak a kulturális, nyelvi, vallási és történelmi, hanem a politikai vonatkozások is beleértendők.

A történelem bebizonyította, hogy csak ott valósítható meg a különböző népeknek és nemzeti közösségeknek, mint autonóm politikai szubjektumoknak egy államszerkezeten belüli konfliktusmentes együttélése, ahol:

- megvalósult az államhatalmi ágak különválasztása, különös tekintettel a korlátozott végrehajtó hatalomra, valamint a független bírói hatalomra;
- érvényesülnek az emberi jogok és az állampolgári szabadságok;
- megvalósul a piacgazdaság és a sajtószabadság;
- kiépülnek a különböző szintű autonómiák törvényes keretei.

Az önrendelkezésre való törekvés, illetve megvalósítási formáinak, a különböző szintű közösségi autonómiák intézményeinek létrehozása világjelenség; nem szegénység vagy gazdagság, kultúrkörhöz való tartozás vagy politikai hagyományok függvénye.

Hibásnak bizonyult azon feltételezés — ami az ötvenes évek államszervező elve volt -, hogy a magasabb integrációk a kisebb közösségek felszámolásával valósíthatók meg, hogy az ún. etnikai olvasztótégely (melting pot) a nemzetépítés (nation building) egyetlen üdvözítő útja. A XIX. századi nemzetállami liberalizmus, illetve ennek központi tétele — az egy államban élő egységes politikai nemzet eszméje — nem bizonyult életképesnek. Nekünk, magyaroknak, huszadik századi történelmünk keserves tapasztalatai hozták meg ezt a felismerést.

Az ENSZ-nek még csak az előkészítő munkálatai folytak 1945. előtt, amikor fölmerült az önrendelkezés kérdése a gyarmatok, valamint az ún. kormányzat nélküli területek vonatkozásában. Mivel alapvető államszervezési elvek ütköztek, az ENSZ Alapokmánya nem foglalkozott az önrendelkezéssel.

Később, az ötvenes évekkel kezdődően, számos ENSZ Közgyűlési Határozat ismerte el az önrendelkezési jogot, mint olyan alapvető emberi jogot, amely nélkül a többi emberi jog is tartalmatlanná válik. Ez a magyarázata annak, hogy a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966), valamint a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966) első szakaszainak szövege egyezik a népek önrendelkezési jogának meghatározásával. Ezen elsődleges források szerint az önrendelkezés jogalánya a nép. Csak az a kirekesztő felfogás zár ki minden más etnikai közösséget e jog élvezetéből, amelynek ismérve, hogy a többség az állam kizárólagos tulajdonosa. A hetvenes évekkel kezdődően e gondolkodásmód változott, s elsősorban az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) dokumentumaiban tükröződött, amelyek közül az első, az 1975-ös Helsinki Záróokmány először tett említést a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek legitim érdekeiről.

A huszadik század végére alakultak ki a nemzeti kisebbségek intézményes nemzetközi jogi-politikai védelmének feltételei. Erre a világtrendre, illetve a partikuláris vagy regionális sajátosságok másodlagos szerepére vonatkozó két jellemző, Európán kívüli példa: egyfelől a gazdag Kanada — amelyben Quebec a központi kormány minden eredménye ellenére kitart az önállóság mellett, másfelől a szegény Etiópia –, amelynek új alkotmánya elismeri az államalkotó népek, nemzetek és nemzetiségek önrendelkezéshez és önálló politikai alanyisághoz való jogát, azzal a záradékkal, hogy ha Addis Abeba-ban a központi kormány ezeket a jogokat nem tartja tiszteletben, jogos a szecesszió.

A viszonyok gyökeres változását jelzi, hogy 1992 végéig már 70 állam ismerte el polgárainak jogát az önrendelkezéshez.

A 2 millió romániai magyar történelmi és területi sajátosságait e nemzeti közösségnek 1000 éves erdélyi jelenléte határozza meg. E közösség nemcsak mélyre nyúló történelmi gyökerekkel, hanem erős etnikai, kulturális, nyelvi, vallási identitással is rendelkezik. Ezen identitás óvása, őrzése, támogatása és fejlesztése a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezési jogának intézményes formában való, demokratikus úton történő, zavartalan érvényesítésével valósítható meg.

Az 1990-es Koppenhágai Emberi Dimenzióval Foglalkozó EBEE-találkozó záródokumentuma IV. fejezetének 35. paragrafusa először tesz említést azokról a „megfelelő helyi vagy autonóm igazgatási formákról”, amelyek a nemzeti kisebbségek identitása megőrzésének, fejlesztésének és továbbadásának hatékony intézményei lehetnek, figyelembe véve az illető kisebbség sajátosságait és az államigazgatás lehetőségeit.

Újabb előrelépést jelentett 1991 júliusában ugyancsak az EBEE égisze alatt Genfben meghozott Nemzeti Kisebbségek Szakértői Értekezletének Jelentése. Megerősítették a területükön élő nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitása megőrzésének fontosságát, ezen identitás támogatása és érvényesítése körülményeinek elősegítését. Az elfogadott jelentés fontosnak tartja az olyan intézkedések megtételét, amelyek figyelembe veszik a nemzeti kisebbségek történelmi hagyományait és területi adottságait, különösen ott, ahol a demokratikus intézmények kialakulóban vannak. A jelentés kiemeli: ilyen helyzetekben az államok a nemzeti kisebbségek problémáinak különleges figyelmet kell, hogy szenteljenek.

A Kolozsvári Nyilatkozat által kinyilvánított belső önrendelkezési jog intézményes formáinak nemzetközi jogi kereteit a következő normák alapozzák meg:

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966): „Minden népnek joga van az önrendelkezésre. E jog értelmében a népek szabadon határozzák meg politikai státusukat és szabadon valósítják meg gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket.” (1. szakasz, 1. bekezdés)

Az EBEE 1991-es Genfi Szakértői Értekezlete Jelentésének ajánlásai közül a következők: Az aláíró államok elismerik, hogy ilyen intézkedések, amelyek többek között figyelembe veszik a nemzeti kisebbségek történelmi és területi feltételeit, különlegesen jelentősek ott, ahol a demokratikus intézmények megszüllésükben vannak, és a nemzeti kisebbségek problémái különleges figyelmet igényelnek. A résztvevő államok, tudatában lévén alkotmányos rendszereik különbözőségének, valamint egymástól való eltérésének, mely tényből nem következhet egyetlen általánosan alkalmazható megoldás sem, érdeklődéssel veszik tudomásul azokat a pozitív eredményeket, amelyeket egyesek közülük a megfelelő demokratikus feltételek közepette elértek, mint például:

- helyi autonóm igazgatás, beleértve a területi alapon működő autonómiát, amely magába foglal szabadon és rendszeres időszakonként választott konzultatív, törvényhozó és végrehajtó testületeket;
- a nemzeti kisebbség öngazgatása azon esetekben, amelyek identitását érintik, s amelyekben nem hozható létre területi elvű autonómia;
- decentralizált vagy helyi kormányzatok.”

1992. december 16-án az ENSZ Közgyűlése megszavazta a Nemzeti vagy Etnikai, Vallási és Nyelvi Kisebbségekhez Tartozó Személyek Jogairól szóló Nyilatkozatot. E Nyilatkozat valamennyi ENSZ tagállamot kötelezi a kisebbségek identitásának megvédésére: „Az államok védik a területükön élő kisebbségek létét, valamint nemzeti vagy etnikai, kulturális, vallási és nyelvi identitását és ösztönzik ezen identitás támogatásának feltételeit.” (1. szakasz)

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 1992 nyarán elfogadta a Kisebbségi vagy Regionális Nyelvek Európai Chartáját, amelyhez eddig több, mint tíz tagállam csatlakozott. E dokumentum részletes szabályokat tartalmaz az úgynevezett hagyományosan beszélt nyelvek használatáról a közélet minden területén.

Az Európa Tanács 1985-ben alkotott Helyi Önkormányzatok Európai Chartája a földrészünkön érvényes öngazgatásra vonatkozó normák iránymutató gyűjteménye.

Kifejezve az évezredes történelmi és területi hagyományokkal rendelkező magyar nemzeti közösség igényét jogainak gyakorlására,

a magát politikai szubjektumnak tekintő romániai magyarság személyi elvű autonómiájának keretében,

a nemzeti közösség identitására vonatkozó helyi öngazgatási autonómiában, azokban a történelmi régiókban, ahol a magyarság számszerű többségben él, a belső önrendelkezés fent idézett intézményes kereteit magába foglaló regionális autonómiában,

a Romániai Magyar Demokrata Szövetség, mint a 2 millió romániai magyar törvényes képviselője, a romániai magyarság egészének nevében igényli:

az Alkotmány azon rendelkezéseinek felülvizsgálatát, amelyek emberi jogait korlátozzák, ezek megváltoztatását, illetve a megfelelő - és jelen pillanatban hiányzó -, a belső önrendelkezésre vonatkozó alkotmányos garanciák beiktatását;

a szabadságjogait sértő valamennyi törvényes rendelkezés hatályon kívül helyezését.

III. Fejezet

ALAPVETŐ EMBERI JOGOK ÉS SZABADSÁGOK

1. Nemzeti és etnikai csoportok jogai

Európában több, mint 200 népcsoport létezik, amelyeket népcsoportoknak, nemzeti közösségeknek, nemzetiségeknek vagy nemzeti kisebbségeknek neveznek és ezekhez összesen több, mint 100 millió ember tartozik. Eddig csak kevés esetben kísérelték meg, illetve érték el ezen közösségek problémáinak jogi alapon történő megoldását.

Jogállamban a probléma megoldása csak jogilag, békés úton történhet.

1990. óta egyre nagyobb erőfeszítéseket tesznek egy nemzetközi népcsoporti jog létrehozására. Az ezzel kapcsolatos kiindulópontok, többek között, az alábbiak:

az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet koppenhágai (1990. június), párizsi (1990. november), genfi (1991. július), és moszkvai (1991. október) eredményei és megállapodásai;

az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1990/1134. számú Ajánlása és a 1990/456. számú Irányelve;

az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által életre hívott Joggal a Demokráciáért Bizottság 1991. február 8. Tervezete;

az ENSZ Nyilatkozat-tervezet a Nemzeti Kisebbségekhez Tartozók Jogairól (1991. december 12);

Európa Tanács, a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájáról;

Európai Parlament Jogi és Emberi Jogi Bizottsága Népcsoportjogi Alkotmányának Tervezete, az Európai Közösségekhez tartozó 12 tagállam körében (1988);

Hágai Békekonferencia, 1991. október 18.

A nemzetközi népcsoport-jogra vonatkozó javaslatokban, tervezetekben és döntésekben, — akár fontosak a nemzetközi jog szempontjából, akár nem -, egy közös jellemvonás nyilvánul meg: kivétel nélkül csak az „állami rációt” tükrözik. A népcsoportokat, ha alkalmanként be is vonták tanácsadóknak, döntési jog nem illette meg.

Az Európai Emberi Jogi Egyezmény kiegészítő Jegyzőkönyveként megfogalmazott Tervezetet a Bolzanoi Európai Akadémia elsődlegesen a népcsoportoktól származó tapasztalatok alapján állította össze. E tervezetet szembe kell állítani az állami oldalról kiinduló tervezetekkel, hogy eredményes párbeszéd alakulhasson ki az állam és a népcsoport képviselői között.

E bonyolult helyzetben a fő probléma: olyan konszenzust találni, amely minden érintett fél számára elfogadható.

Amennyiben a tárgyalásokat nem a többségi elv, hanem a konszenzus elve alapján folytatják, akkor ezek a problémák, amelyek megoldását ez idáig a legkisebb közös nevező törvénye alapján fogalmazták meg, teljesebb jogi garanciák hatására feloldódnak, a konfliktusok megszűnhetnek.

A Bolzanoi Európai Akadémia tervezetének szövege után a nemzetközi jogi forrásokat és a nemzetközi dokumentumokat is mellékeljük. E mellékletnek mind az államoknak, mind a népcsoportok közképviselését ellátó személyeknek rendelkezésére kell állnia, annak megállapítására: mennyire biztosították nemzetközi jogi vagy politikai szempontból a konvenció-tervezet tartalmát, milyen kérdések nyitottak, s a még megtárgyalandó javaslatok mennyire vannak összhangban a tárgyalások eredményeivel.

A nemzetközi dokumentumokból származó idézetek bizonyítják: a nemzetközi politikai kötelezettségvállalások, s ezt megerősítendő, a nemzetközi jog, s kiváltképpen a jogállamra jellemző demokratikus megoldások lehetővé, illetve követendő példává teszik a demokratikus közösségi önkormányzást, mint a népcsoportok önazonossága védelmének kiemelt feltételét.

1.1. Az Európai Népcsoportok Alapvető Jogainak Egyezménye

Bolzanoi Európai Akadémia – 1992. január 15.

Tervezet

Európában több, mint 200 népcsoport létezik, amelyeket nemzetiségeknek vagy nemzeti kisebbségeknek neveznek és ezekhez összesen több, mint 100 millió ember tartozik. Eddig csak igen kevés esetben kísérelték meg, illetve érték el a problémák jogi alapon történő megoldását. Az esetek túlnyomó többsége azonban még nem került megoldásra, ezért ez egy állandó konfliktusforrást képez, ami egyre inkább veszélyezteti Európa biztonságát.

A jogállamban a probléma megoldása csak jogilag, békés úton történhet, ha nem kell lemondani a demokratikus jogállamiság iránti igényről.

1990. óta egyre nagyobb erőfeszítéseket tesznek egy nemzetközi népcsoportjogi létrehozására. Az ezzel kapcsolatos kiindulópontok, többek között, az alábbiak:

az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet koppenhágai (1990. június), párizsi (1990. november), genfi (1991. július), és moszkvai (1991. október) eredményei és megállapodásai;

az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1990/1134. számú Ajánlása és a 1990/456. számú Irányelve;

az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által életre hívott Joggal a Demokráciáért Bizottság 1991. február 8. Tervezete;

az ENSZ Nyilatkozat-tervezet a Nemzeti Kisebbségekhez Tartozók Jogairól (1991. december 12.);

Európa Tanács, Tervezet a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Egyezményéről;

Európai Parlament Jogi és Emberi Jogi Bizottsága Népcsoportjogi Alkotmányának Tervezete, az Európai Közösségekhez tartozó 12 tagállam körében (1988.);

Hágai Békekonferencia, 1991. október 18.

Az Európai Közösséghez tartozó államok Hágai Békekonferenciája egy csomagot javasolt kisebbségi védelmi rendelkezésekből a jugoszláv válság megoldására.

1991. október 4-én Horvátország belement abba, hogy a Horvát Parlament egy ezen javaslaton alapuló, új kisebbségi törvényt hozzon.

1991. december 16-án az Európai Közösséghez tartozó államok Brüsszelben rögzítették Kelet-Európa és a Szovjetunió új államainak elismerésével kapcsolatos irányelveket (1). Ezen irányelvek alapján egy olyan nyilatkozatban (2) állapodtak meg (1991. december 16.), amely szerint 1992. január 15-én elismerik valamennyi olyan jugoszláv köztársaság függetlenségét, amely bizonyos feltételeknek eleget tesz. Ezen feltételek között szerepelt a kisebbségi jogok biztosítása a Hágai Békekonferencia javaslatai alapján, amelyek az etnikai- és nemzeti népcsoportok jogairól és az emberi jogokról szólnak.

E nemzetközi népcsoport-jogra vonatkozó javaslatokban, tervezetekben és döntésekben, — akár fontosak a nemzetközi jog szempontjából, akár nem -, egy közös dolog nyilvánul meg: kivétel nélkül csak az „állami rációt” tükrözik. A népcsoportokat, ha alkalmanként be is vonták tanácsadóknak, döntési jog nem illette meg.

Az Európai Emberi Jogi Egyezmény kiegészítő Jegyzőkönyveként megfogalmazott jelen Tervezet elsődlegesen a népcsoportoktól származó tapasztalatokon alapul. E tervezetet szembe kell állítani az állami oldalról kiinduló tervezetekkel, hogy eredményes párbeszéd alakulhasson ki az állam és a népcsoport képviselői között.

Az államok oldalán az európai népcsoportjoggal kapcsolatos álláspontok a jogvédelem készleges biztosításától a felségterületükön való lét megtagadásáig terjed.

A népcsoportok oldalán az elvárások skálája a pusztá tűréstől az önrendelkezési jog gyakorlásáig terjed.

E bonyolult helyzetben a fő probléma: olyan konszenzust találni, amely minden érintett fél számára elfogadható.

Amennyiben a tárgyalásokat nem a többségi elv, hanem a konszenzus elve alapján folytatják, akkor ezek a problémák, amelyek megoldását ez idáig a legkisebb közös nevező törvénye alapján fogalmazták meg, teljesebb jogi garanciák hatására feloldódnak, a konfliktusok megszűnhetnek.

Az Európai Népcsoportok Alapvető Jogairól szóló jelen Tervezet alapját egy olyan konstrukció képezte, amelynek számolnia kell, egyrészt a növekvő problémák sokrétűségével, másrészt azonban a legkisebb nevező problémájával is.

Módszertani szempontból a tervezetben újat jelent az, hogy két részben fogalmazták meg, mégpedig:

a népcsoportok alapvető jogait;

az alapvető jogokkal kapcsolatos értelmező nyilatkozatot.

Míg az alapvető jogok a konvenció programszerű részét képezik, addig az értelmező nyilatkozatnak az alapvető jogok konkrét érvényesítésére vonatkozó keretet kell megadnia.

E konvenció tervezetét első változatban a Dél-Tiroli Néppárt nyújtotta be az 1991. május 10-11-én Budapesten megrendezett XVIII. Kongresszusán. A vita alapján egy második változatot is

kiadtak, amelyet a Dél-Tiroli Néppárt 1991. július 11-én Genfben nyújtott be az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet nemzeti kisebbségekkel foglalkozó szakértői találkozójához.

A kibővített vita vezetett a harmadik változat elkészítéséhez. E harmadik változat a jelen Tervezet.

Jelentős módosulás, hogy a nemzetközi jogi forrásokat és a nemzetközi dokumentumokat mellékeljük. E mellékletnek mind az államok, mind a népcsoportok politikai felelős személyeinek rendelkezésére kell állnia, annak megállapítására: mennyire biztosították nemzetközi jogi vagy politikai szempontból ezen konvenció-tervezet tartalmát, milyen kérdések nyitottak, s a még meg tárgyalandó javaslatok mennyire vannak összhangban a tárgyalások eredményeivel.

Amennyiben az Európa Tanács a népcsoportokkal kapcsolatos jogok megállapításának területén az érintettek figyelmen kívül hagyásával tevékenykedne, azaz anélkül, hogy a népcsoportok abban hatékonyan részt vennének, akkor az Európa Tanács nem tudná kivonni magát az emberi jogokkal ellentétes és a demokratikus jogállamiság elveinek ellentmondó eljárási mód jogos kifogásai alól. Ebből adódik az a remény, hogy a népcsoportok meghallgatásából egy intézményes beleszólási és együttes döntési jog alakulhat ki a népcsoportok számára, amelyet formálisan konkretizálnak az Európai Népcsoport Tanácsban, mint az Európa Tanács kiegészítő szervét.

Bevezetés

Megerősítve, hogy az Egyesült Nemzetek egyik alapvető célja, - amint azok az Alapokmányban rögzítésre kerültek -, hogy támogassák és bátorítsák az alapvető emberi jogok és szabadságjogok tiszteletben tartását mindenki számára, fajra, nemre, nyelvre és vallásra való tekintet nélkül,

alátámasztva az alapvető emberi jogokban, az emberi méltóságban és értékben, a férfi és a nő számára, valamint a kis és nagy nemzetek számára egyenlő jogokban való hitet, áthatva attól a kívánságtól, hogy tiszteletben tartsák azokat az alapelveket, amelyeket az Egyesült Nemzetek Alapokmányában, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában, a Népiirtás Elleni Egyezményben, a Faji Megkülönböztetés Valamennyi Formájának Kiküszöbölését Célzó Nemzetközi Egyezményben, a Vallási Intolerancia Minden Formájának Megszüntetéséről Szóló Nyilatkozatban, a Gyermekek Jogairól Szóló Nemzetközi Okmányban, valamint más irányadó nemzetközi dokumentumban rögzítettek, amelyeket egyetemes vagy regionális szinten fogadtak el és amelyeket az Egyesült Nemzetek tagállamai egymás között kötöttek meg,

ösztönzést kapva a Polgári és Politikai Jogokról Szóló Egyezmény 27. cikkelyében foglalt rendelkezésektől az etnikai, vallási, illetve nyelvi kisebbségekhez tartozó személyekre vonatkozóan,

tekintetbe véve, hogy a nemzeti, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek támogatása és védelme hozzájárul azoknak az államoknak a politikai és társadalmi stabilitásához, ahol ezen személyek élnek,

hangsúlyozva, hogy a vallási, nemzeti, és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogainak állandó támogatása és érvényesítése, a társadalmi fejlődés egészének szerves ré-

szeként és a jogállamiság fogalmán alapuló demokratikus keretben, hozzájárulhat a népek közötti barátság megerősítéséhez és a népek és államok közötti együttműködéshez,

figyelembe véve azt az eddigi munkát, amelyet az Egyesült Nemzetek rendszerében, elsősorban az Emberi Jogi Bizottságban, a Kisebbségek Megkülönböztetésének Megakadályozására és Védelmére vonatkozó Albizottságban fejtettek ki, amelyek az emberi jogi egyezmények és más megfelelő nemzetközi emberi jogi okiratok alapján a nemzeti, etnikai, vallási és nyelvi kisebbségek jogainak támogatását és védelmét szolgálják, számításba véve azt a jelentős munkát, amelyet államközi és magánszervezetek a kisebbségek védelmére, valamint a nemzeti, illetve etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogainak támogatása és védelme céljából fejtettek ki, elismerve azt a szükségyszerűséget, hogy hatékonyabban kell felhasználni a nemzeti, vallási és nyelvi kisebbségek jogára vonatkozó nemzetközi intézményeket, tekintette arra, hogy az európai vándorlási mozgalmak következtében vannak olyan személyek, akiket új kisebbségeknek kell tekinteni, de ezek nem viselik magukon a nemzeti, vallási és nyelvi kisebbségek jellemző vonásait és ezáltal nem tekinthetők ilyeneknek,

hangsúlyozva, hogy a nemzeti, etnikai, vallási és nyelvi kisebbségek problémái, valamint a nemzetközi kötelezettségek teljesítése és ezen ígéreteket érintő kérdések, amelyek a kisebbségekhez tartozó személyek jogaira vonatkoznak, törvényes nemzetközi érdeket képviselő ügyek és ezért nem kizárólag az érintett állam belső ügyét képezik, annak az elszántságunknak adunk hangot, hogy az érintett államok az ezekkel a kisebbségekkel és népcsoportokkal szembeni politikájukat az alábbiakban részletezett alapvető jogokhoz igazítják,

azt a reményünket fejezzük ki, hogy ezeket később az Emberi Jogi Egyezmény Kiegészítő Jegyzőkönyveként rögzítsék és határozzák el.

Általános rendelkezések

1. Szakasz

A népcsoportok jogainak, mint ahogy az ezekhez tartozó személyek jogainak nemzetközi védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének alapvető alkotóelemét képezi és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés területéhez tartozik. (1)

Ez egy jogos nemzetközi törekvés és ezért nem kizárólag az államok belügye. (2)

Ez a konvenció nem érinti a nemzeti jog vagy nemzetközi egyezmények olyan előírásait, amelyek a népcsoportok vagy az ezekhez tartozó személyek messzemenő védelmét irányozzák elő. (3)

2. Szakasz

E konvenció értelmében népcsoport fogalma alatt egy olyan népközösséget kell érteni, amely kezdettől fogva az egyezményhez csatlakozó állam felségterületén él (4), lélekszámát tekintve kisebb, mint az egyezményhez tartozó állam többi lakossága, s amelynek tagjai, mint ezen állam polgárai, etnikai, nyelvi, illetve kulturális jegyeiket tekintve különböznek a többi állampolgártól és az a szándékuk, hogy ezeket a jegyüket megőrizték. (5)

A népcsoport fogalmkörébe nem tartoznak sem a résztvevő államokban törvényesen tartózkodó vendégmunkások, sem azok családtagjai (6), sem olyan más bevándorlók és menekültcsoportok, akiknek jogait a népcsoportokat megillető jogoktól függetlenül szabályozták vagy még ezeket szabályozni kell.

Minden olyan csoportot népcsoportnak kell elismerni, amely eleget tesz ezen meghatározás feltételeinek. (7)

Egy népcsoportoz való tartozás az emberek személyes döntésére tartozik és az nem lehet számukra hátrányos. (8)

II. Egyetemes alapvető jogok

3. Szakasz

A léthez való jog

A népcsoportoknak joguk van a létüket érintő minden fenyegetés elleni védelemre. Joguk van identitásuk tiszteletben tartására, védelmére és kialakítására. (9)

A népcsoportokhoz tartozó személyeknek — amelyeket a továbbiakban csoportokként jelölünk meg — joguk van, hogy kifejezésre juttassák etnikai, kulturális és nyelvi identitásukat, megőrizték és továbbfejlesszék azt, és megőrizték, valamint fejlesszék kultúrájuk minden aspektusát, mentesüljenek minden olyan kísérlettől, amely arra irányul, hogy akarataik ellenére beolvadásra kényszerítsék őket. (10)

Az államoknak fel kell hagyniuk minden olyan politika folytatásával és ösztönzésével, amely a csoportok beolvasztását, illetve a népesség szándékos megváltoztatását célozza a csoportok lakta területeken. (11)

Bűncselekménynek minősül a népirtás és az elűzés, amelyek egészében vagy részben a csoportok ellen irányulnak, ezeket a nemzetközi jog alapján kell megakadályozni és megbüntetni. (12)

A népcsoportoknak és a hozzájuk tartozó személyeknek joguk van hazájukhoz, mint etnikai identitásuk elválaszthatatlan alkotórészéhez, elsősorban pedig hagyományos lakóterületeik és életkörülményeik védelméhez. (13), (14)

A csoportoknak és a hozzá tartozó személyeknek joguk van arra, hogy szabadon rendelkezzenek természetes erőforrásokkal és zárt lakóterületeik eszközeivel, nem csorbítva meg mindazokat a kötelezettségeket, amelyek a kölcsönös jóléten alapuló nemzetközi gazdasági együtt-

működésből, valamint a nemzetközi jogból erednek. Egyetlen esetben sem szabad megvonni a csoporttól egzisztenciális eszközeit. (15)

4. Szakasz

A megkülönböztetés nélküli és egyenlő elbánáshoz való jog

A csoportok tagjainak joguk van arra, hogy emberi jogaikat és alapvető szabadságjogaikat megkülönböztetés nélkül és a törvény előtt egyenlően, teljes mértékben és hatékonyan gyakorolják. (16)

A résztvevő országok — ahol szükséges — speciális intézkedéseket hoznak annak érdekében, hogy a csoportok tagjai más állampolgárokkal egyenlően gyakorolhassák és érvényesítsék az emberi jogokat és az alapvető szabadságjogokat. (17)

Ezek a speciális intézkedések összhangban vannak az egyenlőség és a diszkrimináció mentesség alapelveivel az érintett résztvevő állam más állampolgárait (18) illetően és nem tekinthetők diszkriminációs rendelkezéseknek. (19)

A csoporthoz tartozó személyek jogaikat külön-külön vagy a csoport más tagjaival együttesen gyakorolják és érvényesíthetik. (20)

5. Szakasz

Csoportvédelmi jog

Az ebben a szakaszban rögzített jogok magukba foglalják a csoportok támogatását is. (21)

6. Szakasz

A különleges védelemhez való jog

Annak érdekében, hogy elérjék a teljes egyenlőséget és kiegyenlítsék a többségben élő lakossággal szembeni természetes hátrányos megkülönböztetést, a csoportoknak és a hozzájuk tartozó személyeknek joguk van különleges védelemhez. (22)

Elsősorban az alábbiakra vonatkozó rendelkezések tartoznak ide:

- nyelv;
- iskola;
- saját szervezetek;
- akadálytalan kapcsolatok;
- információ;
- a közszolgálatban való foglalkoztatás;
- politikai képviselet;
- autonómia;
- az együttes rendelkezés joga.

*III. Sajátos alapvető jogok: Kiegyenlítési jogok**7. Szakasz***Nyelvhez való jog**

A csoportoknak és a hozzájuk tartozó személyeknek joguk van nyelvük szabadon történő használatára a magán- és közéletben. (23)

Hivatali területen ez a jog a szóbeli és írásbeli kapcsolattartást foglalja magába a közigazgatási intézményekkel és a bíróságokkal, valamint minden közcélú intézménnyel. (24)

Ezzel kapcsolatban megfelelő kötelezettség áll fenn (25):

- a törvény előtti saját nyelvhasználathoz való jog vonatkozik minden hatóságra, közvetlenül vagy fordítás útján;
- a saját nyelvhasználati jog érvényes minden olyan közigazgatási egységre, ahol a csoportok a lakosság legalább 15 %-át alkotják;
- ahol lehetséges, ott a csoportok nyelvét a mindenkori hivatali nyelvvel azonos elbánásban kell részesíteni.

A csoportoknak és a hozzájuk tartozóknak elsődlegesen joguk van nyelvük használatára és annak egyenlő kezelésére a törvényalkotásban, az államigazgatásban és a helységnevek kialakításában. (26)

- a hivatali és közigazgatási ügyek alatt hivatalos közleményeket, általános közzétételeket, hivatalos feliratokat, valamint a nyilvánosságnak szóló és az általános gyakorlatban előforduló ügyeket kell érteni;
- a toponomasztika alatt a helységnevek kialakítását, az utcákon, tereken és emlékműveken levő összes feliratot és egyéb topográfiai alkalmazási módokat kell érteni;
- a helységnév-adás és, ha szükséges, annak helyreállítása, az ENSZ-ajánlásokkal összhangban történik. (27)

Ez a jog kiterjed a közigazgatási testületi szervezetben történő nyelvhasználatra is.

A csoportoknak és a hozzájuk tartozó személyeknek jogában áll, hogy nyelvük személyneveit használják.

*8. Szakasz***Az iskolához való jog**

A csoportnak és a hozzájuk tartozóknak joguk van az egész oktatás keretében az anyanyelven történő oktatáshoz. (28)

- az anyanyelvű oktatáshoz való jog magába foglalja az anyanyelv tanításához való jogot is;
- az anyanyelven történő iskolai oktatást biztosítani kell a csoportok számára, amennyiben jelentkezik egy megfelelő, a mindenkori csoportok által az illetékes hatóságokkal egyetértésben megállapított minimális igény;

az anyanyelven történő főiskolai oktatás és szakképzés céljára — a lehetőségek szerint — megfelelő egyetemeket és oktatási intézményeket kell létesíteni és/vagy megállapodást kell kötni arra vonatkozóan, hogy elismerik az ugyanolyan nyelvű külföldi országban szerzett iskolai fokozatokat.

Az oktatást olyan tanároknak kell végezniük, akiknek az érintett nyelv ugyancsak anyanyelve.

A csoportok illetékességi körébe tartoznak az oktatási tervek, a tanárok kirendelése és az iskolák feletti felügyelet az állami iskolatörvény általános alapelvei szerint.

Az oktatásügy finanszírozása az állam feladata. Amennyiben ezt az állam pénzügyi helyzete nem tenné lehetővé, akkor biztosítani kell a magániskolákban való tanulást azon tanulók számára, akiknek ez a kívánsága. (29)

Kötelező tantárgyként a mindenkori állami nyelvet is kell tanulni. (30)

Támogatni kell a csoportok nyelveinek oktatását a többségi lakosság számára is, elsősorban a csoportok által lakott területeken. (31)

9. Szakasz

A saját szervezetekhez való jog

A csoportoknak és a hozzájuk tartozó személyeknek joguk van arra, hogy területükön szervezeteket, illetve egyesületeket létesítsenek és tartsanak fenn. (32)

Kiváltképpen joguk van ahhoz, hogy saját oktatási és kulturális intézményeket hozzanak létre és tartsanak fenn, anélkül, hogy ez elé akadályokat gördítenének. (33)

10. Szakasz

Az akadálytalan kapcsolathoz való jog

A csoportoknak és tagjaiknak jogában áll, hogy egymás között, a területükön belül, valamint a határokon túl, más államok polgáraival korlátlan kapcsolatokat létesítsenek és tartsanak fenn, akikkel közös az etnikai és nemzeti eredetük, illetve közös a kulturális örökségük (34),(35);

ez magába foglalja annak jogát is, hogy korlátlan kapcsolatokat létesítsenek más országok állami-, illetve egyéb közintézményeivel, elsősorban a nemzeti államokban;

a korlátlan kapcsolatokhoz való jog kiterjed a lakóhely szabad megválasztásának jogára, hogy területéről szabadon kiutazhasson és oda visszatérhessen. (36)

A csoportoknak és a hozzájuk tartozóknak joguk van arra, hogy a határokon túlmenő együttműködést folytassanak és támogassák azt, különösen a tájékoztatás, a környezetvédelem, a gazdaság, a közlekedés, a fiatalok cserelátogatása, a kultúra és az oktatás területén (37). Ez a határokat átlépő együttműködés történhet formálisan, közös bizottságokon, nem állami szervezeteken és regionális hatóságokon, illetve informális munkacsoportokon és bizottságokon keresztül. (38)

*11. Szakasz***A tájékoztatáshoz való jog**

A csoportoknak és a hozzájuk tartozóknak jogukban áll, hogy anyanyelvükön terjesszenek és cseréljenek információkat és hozzáférjenek ezen információkhoz (39), az államhatárokon belül és azokon túl. (40)

Kiváltképpen joguk van ahhoz, hogy megfelelően hozzájussanak az állami tömegtájékoztatási eszközökhöz, valamint saját kommunikációs eszközökkel rendelkezzenek. (41)

Emellett biztosítani kell a külföldi rádió- és televízióadások vételét a mindenkori anyanyelven, amennyiben ez lehetséges. (42)

*12. Szakasz***A közszolgálatban való foglalkoztatás joga**

A csoportoknak és a hozzájuk tartozó személyeknek joguk van ahhoz, hogy egyenlően hozzájussanak közszolgálati munkahelyekhez és az állások odaítélése során a népesség-megoszlással arányos munkaviszonyhoz jussanak. (43)

*13. Szakasz***A politikai képviselethez való jog**

A csoportok és a hozzájuk tartozó személyek számára biztosítani kell a jogot és a lehetőséget, hogy aránytalan korlátozások nélkül vegyenek részt a közügyekben, közvetlenül vagy szabadon megválasztott képviselőik útján (44). E jog kiterjed a törvényhozó, végrehajtó és tanácsadó szervek valamennyi szintjére.

A közigazgatási szervezeti egységek és a politikai választókerületek felosztása nem történhet szándékosan úgy, hogy a csoportoktól visszatartják vagy megcsorbítják a jelen Egyezményben biztosított jogokat. (45)

*14. Szakasz***Az autonómiához való jog**

A csoportoknak és a hozzájuk tartozó személyeknek saját ügyeik alakításához joguk van autonóm törvényhozásra és végrehajtásra, ahol lehetséges, területi autonómia formájában. (46)

az autonóm törvényhozás és végrehajtás alatt a saját ügyek végrehajtását kell érteni a törvényhozás, a kormányzás és a jogszolgáltatás szintjén;

a saját ügyek alatt mindazok az ügyek értendők, amelyek a csoportok és a hozzájuk tartozó személyek érdekét képviselik és megfelelőek arra, hogy azokat a csoportok a lakó-

területükön belül elintézzék, beleértve az e lakóterületeken levő természeti kincsek és eszközök szabad felhasználását is;

amennyiben a lakóterületen élő csoportok és a hozzájuk tartozó személyek a lakosság többségét alkotják, akkor e területnek autonómiát kell biztosítani; az autonómia magába foglalja a saját ügyek végrehajtásához a csoportok véleménye szerint szükséges illetékességi köröket (47), amelyeket az állami jogszabályokban kifejezetten az autonóm működési terület illetékességi köreiként kell feltüntetni (48);

amennyiben a csoportok és a hozzájuk tartozók egy területi önkormányzat létesítését — bármilyen okból — nem találják célszerűnek, akkor a csoportok számára az autonómiát a számukra alkalmasnak tűnő testületi formában kell biztosítani; hatáskörükbe tartoznak, minden esetre, a csoportok identitásának megőrzése szempontjából oly mérvadó területek, mint a kultúra, az oktatás, a tájékoztatás, valamint általában mindazok a szakterületek, amelyek a csoportok nézete szerint célszerűek a rendelkezésükre álló védelmi jogok megőrzéséhez és gyakorlásához.

Az állam területének politikai, közigazgatási, bírósági és választó körzetekre való felosztásánál figyelembe kell venni a csoportok autonóm jogait. (49)

Az autonóm területeket úgy kell finanszírozni, hogy hatékonyan tudják folytatni az illetékeségi körükbe tartozó tevékenységeket.

Ezen autonóm területek jogi aktusai csak a független legfelsőbb bíróságok jogszerű ellenőrzése alá tartoznak.

15. Szakasz

Az együttes rendelkezési jog

A csoportoknak joguk van ahhoz, hogy hatékonyan részt vegyenek a közügyekben, elsősorban pedig azoknak a döntéseknek a meghozatalában, amelyek azokat a területeket érintik, ahol élnek, illetve olyan szakterületek vonatkozásában, ahol tevékenykednek (50). E célból:

pontosan meg kell határozni a csoportok védelmére irányuló intézkedéseket az állam és a mindenkori érintett csoport közötti egyeztetés útján;

az állam és a csoportok képviselőiből álló, az egyenlőség elvein működő bizottságokat kell létrehozni, amelyek állásfoglalása kötelező jellegű;

a csoportok és a hozzájuk tartozó személyek ezen Egyezmény keretében rögzített jogai törvényes rendelkezésekkel válnak állami joggá;

e jogok megvalósítása végrehajtó rendelkezésekkel történik;

az illetékes bíróságok előtt a csoportok megtámadhatják mindazokat az állami jogi rendeleteket, amelyek a csoportok érdekeit érintik és anélkül léptek érvénybe, hogy a mindenkori egyenlőségi elven működő bizottság előzőleg ezzel kapcsolatban pozitív állásfoglalást adott volna.

A népcsoportoknak joguk van arra, hogy a mindenkori államukban autonóm testületeik útján közreműködjenek a számukra különös érdeklődésre számot tartó, nemzetközi szervezetek által hozandó határozatok előkészítésében (51). Továbbá, jogukban áll,

hogy nem állami szervezeteiken keresztül aktívan részt vegyenek az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (52) tevékenységében.

IV. Jogvédelmi rendelkezések

16. Szakasz

Államon belüli átalakulás

Az államok betartják és érvényesítik a csoportok és a hozzájuk tartozók ezen Egyezményben rögzített jogait (53), melynek során :

- e jogoknak kiemelkedő helyet biztosítanak jogrendjükben;
- ehhez szükséges törvényes rendelkezéseket hoznak;
- gondoskodnak arról, hogy a csoportok és a hozzá tartozók jogait ne nyírbálja meg az ezzel ellentétes jogrend.

Jelen Egyezményben rögzített jogok érvényesítése során a csoportokhoz tartozó személyek tiszteletben tartják az állami törvényeket és másoknak, elsősorban a többségi lakossághoz és más csoportokhoz tartozó személyeknek a jogait. (54)

E jogok és szabadságjogok jelen Egyezményben megengedett korlátozásai más célokra — az előírányozottal szemben — nem használhatók fel. (55)

17. Szakasz

Védelmi mechanizmus (56)

Egyéni és állami panaszok.

Állami jelentések.

A viták békés rendezése.

V. Záró rendelkezések

1. Szakasz

Jelen Jegyzőkönyv aláírásra vár az Európa Tanács azon tagállamai részéről, amelyek az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Európai Egyezményének tagjai. Ez azt követően lép érvénybe, miután 10 ratifikációs okiratot helyeztek el az Európa Tanács Főtitkáránál. Minden aláíró számára, aki ezen időpont után helyezte el ratifikációs okiratát, a Jegyzőkönyv a ratifikációs okirat benyújtásának időpontjában lép érvénybe.

2. Szakasz

A Miniszteri Bizottság meghívására olyan államok is csatlakozhatnak a Jegyzőkönyvhöz, amelyek nem tagjai az Európa Tanácsnak, de aláírták az 1975. augusztus 1. Helsink-i Dokumentumokat. Ebben az esetben, azok az államok jogosultak ad hoc tagoknak kinevezni magukat 6 éves időtartamra, mind az Emberi Jogi Bizottságba, mind az Emberi Jogok Európai Bíróságánál, akiknek a Bizottságban és a Bíróságon csak olyan döntési folyamatokban van részvételi joguk és szavazatuk, amelyek a jelen Jegyzőkönyv alkalmazására vonatkoznak.

3. Szakasz

A Jegyzőkönyv hivatalos nyelve egyaránt az angol és a francia. A tárgyalások nyelve — megállapodás szerint — más nyelv is lehet, mint az Európa Tanács hivatalos nyelve.

2. Népcsoportjogok nemzetközi védelme

2.1. Egyezmény-tervezet könyvészete

Idézetek, 1992

1. Népcsoportok jogai - Emberi jogok nemzetközi védelme a nemzetközi együttműködés területe

(1/a)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 1. szakasz, 1. bekezdés:

„Az etnikai, nyelvi, vallási kisebbségek (népcsoportok) jogainak, mint ahogy az ezekhez tartozó személyek jogainak nemzetközi védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének alapvető alkotóelemét képezi és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés területéhez tartozik.”

(1/b)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 30. szakasz, 3. bekezdés:

„Ezek (aláírók) megerősítik továbbá, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak tiszteletben tartása a nemzetközileg elismert emberi jogok részeként a béke, az igazságosság, a stabilitás és a demokrácia lényeges tényezőjét képezi a résztvevő országokban.”

(1/c)- EBEÉ, Párizs, 1990, 3. oldal:

„Továbbá elismerjük, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozók jogait — az egyetemesen elismert emberi jogok részeként — korlátlanul tiszteletben kell tartani ...”

(1/d)- EBEÉ, Moszkva, 1991, 37. szakasz:

„Megerősítik az összes EBEÉ dokumentumokban, elsősorban pedig a Konferencia koppenhágai találkozáján az Emberi Dimenzióról szóló dokumentumban foglalt rendelkezé-

seket és kötelezettségeket a nemzeti kisebbségek vonatkozásában, valamint az EBEÉ genfi szakértői találkozójának a nemzeti kisebbségekről szóló Jelentésben foglalt rendelkezéseket és kötelezettségeket ...”

(1/e)- Európa Tanács 1990/1134. sz. Ajánlása, 7. szakasz:

„Nyilvánvaló, hogy az Európa Tanácsnak szívén kell viselnie a kisebbségek érdekeit, mivel e szervezet egyik fő feladata az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok továbbfejlesztésének megőrzése.”

(1/f)- ENSZ vizsgálatok (kisebbségek stabilitás és biztonság iránti jogai biztosításáról);

(1/g)- Asbjorn Eide — Jelentések: E/CN. 4/Sub.2/1990/46;

E/CN. 4/Sub.2/1991/43;

(1/h)- Claire Palley–Munkaanyag: E/CN. 4/Sub.2./1989/43. sz. ENSZ dokumentum;

(1/i)- Európa Tanács, Jelentés: „Kisebbségek védelme Európában.” (1991)

2. A nemzeti kisebbségek jogainak védelme — nem belügy

(2/a)- EBEÉ, Genf, 1991, II. 3. bekezdés:

„A nemzeti kisebbségekkel összefüggő kérdések, valamint a nemzeti kisebbségek jogaival kapcsolatos nemzetközi kötelezettségek teljesítése jogos nemzetközi törekvést jelentenek és ezért nem kizárólag a mindenkori állam belügyét képezik.”

(2/b)- EBEÉ, Hatok által szervezett értekezlet, Genf, 1991, 7. szakasz:

„A nemzeti kisebbségek és a hozzájuk tartozó személyek védelmét és támogatását a konferenciához tartozó országok az egyetemesen elismert emberi jogok alkotóelemének tekintik, továbbá a nemzeti, regionális és kontinentális stabilitás, biztonság és a béke fontos tényezőjeként tartják számon. Ennek következtében ezek nem kizárólag a mindenkori állam belügyét jelentik.”

(3/a)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 17. szakasz:

„E Konvenció nem érinti a nemzeti jog vagy a nemzetközi egyezmények olyan előírásait, amelyek a nemzeti kisebbségek vagy az ezekhez tartozó személyek messzemenő védelmét irányozzák elő.”

(3/b)- ENSZ, A Nemzeti Kisebbségek Jogairól Szóló Nyilatkozat-tervezet, 1991, 8. szakasz:

(1) „Ebben a nyilatkozatban semmi sem akadályozza az államok nemzetközi kötelezettségeinek teljesítését a nemzeti kisebbségekhez tartozókat illetően. Különösen jóhiszeműen tesznek eleget az államok azoknak a kötelezettségeknek és feladatoknak, amelyeket azon szerződések és megállapodások keretében vállaltak, amelyekhez csatlakoztak.”

(2) „Az e nyilatkozatban rögzített jogok gyakorlásával az egyetemesen elismert emberi jogok és szabadságjogok érvényesítése során senkit sem szabad hátrányos helyzetbe kényszeríteni.”

3. Népcsoport- kisebbségek fogalma

- (4)- Európa Parlament, Határozat a szövetségi állampolgárságról, 1991. november 21, 3. szakasz, b):
„Annak érdekében, hogy támogassuk azon nép- és nyelvi csoportok identitásának érvényesítését, amelyek kezdettől fogva a tagállamok felségterületén élnek ...”;
- (5/a)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 2. szakasz, 2. bekezdés:
„Ezen konvenció céljaival kapcsolatosan a `kisebbség` fogalom alatt olyan csoport értendő amely lélekszámát tekintve kisebb, mint az egyezményhez tartozó állam más lakossága, amelynek tagjai, mint ezen állam polgárai, etnikai, kulturális és nyelvi jegyeiket tekintve különböznek a többi állampolgártól és az a szándékuk, hogy ezeket a jegyeket megőrizték”.
- (5/b)- Capotorti, F., Tanulmány az etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól, 1977. június 20, E/CN.4/Sub.2/384. sz. ENSZ-dokumentum, 96. oldal:
„A `kisebbség` fogalom egy olyan csoportra vonatkozik, amely lélekszámát tekintve kisebb, mint egy állam más lakossága, nem tölt be domináns szerepet, s a hozzá tartozó személyek — mint ezen ország állampolgárai -, olyan etnikai, vallási, illetve nyelvi sajátosságokkal rendelkeznek, amelyek eltérnek a többi lakos ilyen jellegű jellemzőitől és amelyek, ha hallgatólagosan is, szolidaritást mutatnak kultúrájuk, hagyományaik, vallásuk és nyelvük megőrzése iránt.”
- (5/c)- Bolzanoi Európai Akadémia, 1992, I. 5, Tervezet, Az Európai Emberi Jogi Egyezmény Kiegészítő Jegyzőkönyve:
„A népcsoport fogalma alatt egy olyan népközösséget kell érteni, amely — kezdettől fogva az egyezményhez csatlakozó állam felségterületén él — lélekszámát tekintve kisebb, mint az egyezményhez tartozó állam többi lakossága, amelynek tagjai, mint ezen állam polgárai, etnikai, nyelvi illetve kulturális jegyeiket tekintve különböznek a többi állampolgártól és az a szándékuk, hogy ezeket a jegyeket megőrizték.”
- (6)- EBEÉ, Moszkva 1991, 38. szakasz:
„A nemzeti kisebbségek fogalmkörébe nem tartoznak sem a résztvevő államokban törvényesen tartózkodó vendégmunkások, sem azok családtagjai.”
- (7)- Európa Tanács 1990/1134. sz. Ajánlása, 11. szakasz, 1. pont:
„A nemzeti kisebbségeknek joguk van arra, hogy elismerjék őket azok az államok, amelyeknek a területén élnek.”
- (8/a)- Népcsoportok Alapvető Jogairól Szóló Alapokmány Stauffenberg-féle Tervezete, 1988, az EK-hoz tartozó 12-ek körében, 3. szakasz:
„A népcsoportok közös joga, hogy államilag elismerjék a népcsoport létét és sajátosságát.”
- (8/b)- Európa Parlament, 1991. november 21. Határozat a Szövetségi Állampolgárságról, 3. szakasz, a):
„Az Unió és tagállamai annak tudatában, hogy az európai kulturális örökség lényegében sokrétű, elismerik a területükön levő etnikai és/vagy nyelvi kisebbségi csoportok létét. Nyelvi és kulturális identitásuk megőrzéséhez és szabad érvényesítéséhez meghozzák a szükséges intézkedéseket.”
- (8/c)- Hágai Békekonferencia, 1991. október 18, Jugoszláv javaslat, 2.3. szakasz, 4. kötőjel:

- „A nemzeti vagy etnikai csoportoknak jogában áll annak eldöntése, hogy milyen nemzeti vagy etnikai csoporthoz kívánnak tartozni.”
- 8/d)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 32. szakasz, 1. bekezdés:
 „Egy népcsoporthoz való tartozás az emberek személyes döntésére tartozik és ez nem lehet számukra hátrányos.”

4. Népcsoportok létezéséhez való joga

- (9/a)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 3. szakasz:
 „A nemzeti kisebbségeknek joguk van a létüket érintő minden fenyegetés elleni védelemre. Joguk van identitásuk tiszteletben tartására, védelmére és kialakítására.”
- (9/b)- Európa Parlament, Határozat a Szövetségi Állampolgárságról, 1991. november 21, 3. szakasz, a):
 „Az Unió és tagállamai meghozzák a nemzeti és etnikai csoportok nyelvi és kulturális identitása megőrzéséhez és érvényesítéséhez szükséges intézkedéseket.”
- (9/c)- ENSZ, Nemzeti Kisebbségek Jogairól Szóló Nyilatkozat- tervezet, 1991, 1. szakasz, 1. bek.:
 „Az államok megóvják a kisebbségek létét és nemzeti vagy etnikai, kulturális, vallási és nyelvi identitását és megerősítik ezen identitás támogatásához szükséges feltételeket.”
- (10/a)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 32. szakasz, 2. bekezdés:
 „A nemzeti kisebbségeknek jogukban áll, hogy szabadon kifejezésre juttassák, megőrizték és továbbfejlesszék etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásukat, valamint megtartásuk és fejlesszék kultúrájuknak minden aspektusát, mentesüljenek minden olyan kísérlettől, amely arra irányul, hogy akaratuk ellenére beolvasszák őket.”
- (10/b)- ENSZ, Nemzeti Kisebbségek Jogairól Szóló Nyilatkozat-tervezet, 1991, 2. szakasz, 1. bekezdés:
 „A nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségeknek jogában áll, hogy saját kultúrájukat megőrizték, ... és saját nyelvüket használják a magánéletben és a hivatali helyeken, szabadon és hátrányok, valamint a diszkrimináció más formái nélkül.”
- (10/c)- EBEÉ, Párizsi Alapokmány, 1990, 2. oldal;
- (10/d)- EBEÉ, Genf, 1991, március, 4. bekezdés;
- (11)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 13. szakasz:
 „Az államoknak fel kell hagyniuk minden olyan politika folytatásával és ösztönzésével, amely a nemzeti kisebbségek beolvastását, illetve a népesség szándékos megváltoztatását célozza a kisebbségek lakta területeken.”
- (12/a)- ENSZ- Konvenció a népiirtás megakadályozásáról és megbüntetéséről, 1948, dec. 9, I. II. szakasz :
 „Bűncselekménynek minősül a népiirtás és az elűzés, amelyek egészében vagy részben a csoportok ellen irányulnak, ezeket a nemzetközi jog alapján kell megakadályozni és meg kell büntetni.”
- (12/b)- Az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Európai Egyezménye, 1963. szeptember 16, 4. Protokoll, 3. szakasz;

5. Népcsoportok hagyományos lakóterületeinek és életkörülményeinek védelme

(13/a)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 33. szakasz, 1. bekezdés:

„A nemzeti kisebbségeknek és a hozzájuk tartozó személyeknek joguk van hazájukhoz, mint etnikai identitásuk elválaszthatatlan alkotórészéhez, elsősorban pedig hagyományos lakóterületeik és életkörülményeik védelméhez.”

(13/b)- EBEÉ, Genf, 1991, IV. fejezet, 5. bekezdés:

„A résztvevő országok védeni fogják területükön a nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitását és meg fogják teremteni ezen identitás támogatásához szükséges feltételeket.”

(13/c)- ENSZ, A Nemzeti Kisebbségek Jogairól Szóló Nyilatkozat-tervezet, 1991, március 5, 2. szakasz, 2. bekezdés:

„Az államok megóvják a kisebbségek létét és identitását azok mindenkori lakóterületén ...”

(13/d)- Népcsoportok Alapvető Jogairól Szóló Alapokmány Stauffenberg-féle tervezete, az EK-hoz tartozó 12-ek körében, 1988, 3. szakasz, b) pont:

„A népcsoportoknak egyetemes joga, hogy hazájuk legyen, e jog tiltja a kényszer-áttelepítéseket, illetve az előzetést, valamint azokat az intézkedéseket, amelyek a népcsoportok régióinak a népcsoport terhére történő demográfiai megváltoztatására irányulnak.”

(14-a)- Bratiszlavai Kisebbségi Nyilatkozat, 1991, november 2, 8. pont:

„Az ország — és várostervezésnek összhangban kell lennie a mindenkori terület kulturális hagyományával. Az ott letelepült közösségeknek részt kell venniük a kultúrájuk és környezetük védelmére kidolgozandó intézkedésekben.”

(14/b)- Emberi Jogok Bizottsága, 197/1985. sz. Közlemény, CCPR/C/33/D;

(15/a)- ENSZ — IPBPR, 1996, 1. szakasz, 2. bekezdés:

„A nemzeti kisebbségeknek és a hozzájuk tartozó személyeknek joguk van arra, hogy szabadon rendelkezzenek a természeti erőforrásokkal és zárt lakóterületeik eszközeivel, nem csorbítva meg mindazokat a kötelezettségeket, amelyek a kölcsönös jóléten alapuló nemzetközi-gazdasági együttműködésből, valamint a nemzetközi jogból erednek. Egyetlen esetben sem szabad megvonni a kisebbségektől egzisztenciális eszközeiket.”

(15/b)- A Népcsoportok Jogairól Szóló Alapokmány Stauffenberg-féle Tervezete, az EK-hoz tartozó 12-ek körében, 1988, 3. szakasz, k) pont:

„A nemzeti kisebbségeknek joguk van szociális és gazdasági színvonaluk támogatására, a többi lakosság színvonalához való hozzáigazodás céljából.”

6. A megkülönböztetés nélküli és egyenlő elbánáshoz való jog

(16/a)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 31. szakasz, 1. bekezdés:

„A nemzeti kisebbség tagjainak joguk van arra, hogy emberi jogaikat és alapvető szabadságjogaikat megkülönböztetés nélkül és a törvény előtt egyenlően, teljes mértékben és hatékonyan gyakorolják.”

(16/b)- Európa Tanács 1990/1134. sz. Ajánlása, 10. szakasz, 11. pont:

„A Közgyűlés ezért a kisebbségi jogokra vonatkozó alábbi alapelveket minimális alapnak tekint; ebbe a Konvencióba fel kell venni egy általános rendelkezést a diszkrimináció megtiltására vonatkozóan ...”

(16/c)- Népcsoportok Jogairól Szóló Alapokmány Stauffenberg-féle Tervezete, az EK-hoz tartozó 12-ek körében, 1988, 2. szakasz, b) pont :

„A népcsoport minden tagja igényli a diszkrimináció elleni védelmet a népcsoportjához való tartozás miatt, vagy azzal összefüggésben, különösen pedig a hatóságok és a törvény előtti védelmet, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok érvényesítése során, mint ahogy ezeket a jogokat a mindenkori nemzeti jogrendszer, az európai közösségi szerződések és a mindenkori tagállam által ratifikált nemzetközi emberi jogi megállapodások biztosítják.”

(16/d)- EBEÉ, Párizsi Charta, 1990, 2. oldal ;

(16/e)- EBEÉ, Genf, 1991, I. fejezet 3. bek.;

(16/f)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 4. sz. 1. bek.;

(16/g)- Európai Emberi Jogi Egyezmény, 1950, 14. sz.;

(16/h)- EBEÉ, Helsinki Záróokmány, 1975, I fejezet, VI, 1. bek.;

(16/i)- Hágai Békekonferencia, Jugoszláv Javaslat, 2/1 és 2/3. sz.;

(16/j)- Európa Parlament, Határozat a Szövetségi Állampolgárságról, 1991, nov. 21, 1. szakasz , j) pont:

„Az Unió biztosítja polgárainak a törvény előtti egyenlőséget, megtilt mindennemű diszkriminációt a személyek és a csoportok között, továbbá elsősorban az esélyegyenlőséget támogatja.”

(17/a)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 31. szakasz, 2. bekezdés:

„A résztvevő országok — ahol szükséges — speciális intézkedéseket hoznak annak érdekében, hogy a nemzeti kisebbségek tagjai más állampolgárokkal egyenlően gyakorolhassák és érvényesítsék az emberi jogokat és az alapvető szabadságjogokat.”

(17/b)- Európa Tanács 1990/1134. sz. Ajánlása, 13. szakasz, 11. pont:

„Az európai államoknak — amennyiben érintettek - ... minden törvényes, adminisztratív, jogi és más eszközt meg kell ragadniuk annak érdekében, hogy megteremtsék a kisebbségek számára azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra identitásuk megőrzését és nevelésük, kultúrájuk, nyelvük, valamint hagyományaik és népszokásaik továbbfejlesztését ...”

(17/c)- Európa Parlament, Határozat a Szövetségi Állampolgárságról, 1991. november 21, 3. szakasz, b) pont :

„... az Unió és tagállamai speciális garanciák vállalására kötelezik magukat az állampolgárokkal szembeni egyenlő elbánás céljából és speciális intézkedéseket hoznak ...”

(17/d)- ENSZ, Kisebbségek Jogairól Szóló Nyilatkozat-tervezet, 1991, 4. szakasz, 1. bekezdés: „Az államok — ahol szükséges — intézkedéseket hoznak annak biztosítására, hogy a kisebbségek valamennyi emberi jogot és szabadságjogot teljes mértékben és hatékonyan, a törvény előtt egyenlően gyakorolhassanak.”

(17/e)- Állandó Nemzetközi Bíróság, 1985. április 6. szakértői vélemény az albán kisebbség iskoláiról, PCIJ, A/B 64:

- „A formális jogegyenlőség minden diszkriminációt kizár, míg a tényleges jogegyenlőség a különböző elbánás szükségességét vonja maga után egy olyan eredmény elérése érdekében, amely megteremti az egyensúlyt a közösség különböző csoportjai között.”
- (18/a)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 33. szakasz, 2. bekezdés:
„Ezen intézkedések mindegyike összhangban lesz az egyenlőség és a diszkrimináció-mentesség alapelveivel az érintett résztvevő állam többi állampolgárát illetően.”
- (18/b)- EBEÉ, Genf, 1991, IV. fejezet, 5. bekezdés;
(19/a)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 4. szakasz, 2. bekezdés:
„Ezek a speciális intézkedések nem tekinthetők diszkriminációs rendelkezéseknek.”
- (19/b)- Egyezmény a Faji Megkülönböztetés Valamennyi Formájának Kiküszöböléséről, 1966, 1.4. szakasz:
„Amennyiben szükséges, meg kell védeni azokat a sajátos intézkedéseket, amelyeknek egyetlen célja az, hogy biztosítsák egyes faji csoportok, népcsoportok, illetve személyek helyzetének megfelelő alakulását annak érdekében, hogy egyenjogúan érvényesíthessék az emberi jogokat és az alapvető szabadságjogokat és gyakorolhassák azokat. Ezen sajátos intézkedések nem minősülnek faji megkülönböztetésnek, amennyiben ezen intézkedések nem a különböző faji csoportok elválasztott jogainak sérelmével járnak és amennyiben ezeket nem viszik tovább, miután a célokat — amelyeket ezek érintettek — elérték.”
- (19/c)- ENSZ, Emberi Jogok Bizottsága, 1989, CCPR/C/21/1, sz. dokumentum:
„Az egyenjogúságnak nem feltétlenül azonos elbánást kell jelentenie minden esetben ...; nem minden nem egyenlő elbánás jelent diszkriminációt, ha az a szándék, hogy az egyezmény értelmében legitim célt érjenek el, és ha a felhasznált kritériumok ésszerűek és objektívek.”
- (19/d)- ENSZ, A Kisebbségek Jogairól Szóló Nyilatkozat-tervezet, 1991, 8. szakasz, 3. bekezdés:
„Az intézkedések, amelyeket az államok vezettek be az ezen Nyilatkozatban rögzített jogok hatékony érvényesítése érdekében, nem tekinthetők ellentétesnek az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában foglalt alapelvekkel.”
- (20/a)- EBEÉ, Koppenhága, 32. szakasz, utolsó bekezdés:
„A nemzeti kisebbséghez tartozó személyek jogaikat külön-külön vagy a közösség más tagjaival együttesen gyakorolhatják és érvényesíthetik.”
- (20/b)- ENSZ, IPBRP, 1966, 27. szakasz:
„Az etnikai, vallási vagy nyelvi kisebbségekkel rendelkező országokban ezektől a kisebbségektől nem szabad megvonni azt a jogot hogy csoportjaik más tagjaival közösen saját kultúrájukat ápolják, saját vallásukat gyakorolják és azt számukra elismerjék, illetve saját nyelvüket használják.”

7. Csoportvédelmi (kollektív) jog

(21/a)- A kisebbségek védelmére irányuló egyedi jellegű rendelkezések mellett az I. világháború utáni békeszerződések a kisebbségek védelmére vonatkozóan már kollektív jellegű rendelkezéseket foglalnak magukba, mint:

- a Lengyelországgal (Versailles, 1919. június 28/;
- a Csehszlovákiával és Jugoszláviával (St. Germain, 1919. szeptember 10/;
- a Romániával (Párizs, 1919. december 9/;
- a Görögországgal (Sèvres, 1920. augusztus 10/;
- az Ausztriával (St. Germain, 1919. szeptember 10/

megkötött békeszerződésben rögzített sajátos intézkedések is mutatják.

A II. világháború után megkötött kétoldalú megállapodások is egyedi és kollektív jogi jellegű rendelkezéseket tartalmaznak a kisebbségi jogok védelmére, mint:

- a Párizsban 1946. szeptember 5-én aláírt olasz-osztrák Dél-Tiroli Egyezmény,
- az 1954. október 5-i londoni Trieszti Memorandum,
- az 1949. szeptember 26-i Kieli Nyilatkozat,
- az 1955. március 29-i Bonni-Koppenhágai Nyilatkozatok,
- az 1955. május 15-i bécsi Osztrák Államszerződés.

Sokkal lényegesebbek a (kollektív) csoportvédelem terén:

- az 1966. évi Egyezmény a Megkülönböztetés Valamennyi Formájának Kiküszöböléséről (2.2. szakasz),
- az 1960. évi UNESCO-konvenció a diszkrimináció ellen az oktatásügy terén,
- az 1978. évi UNESCO-deklarációban rögzített kollektív jogok a fajokról és a faji előítéletekről.

A kisebbségek védelmére irányuló kollektív jellegű rendelkezések javaslatait tartalmazzák továbbá:

- Az Európai Közösségekhez tartozó 12-ek keretében a Népcsoportok Jogairól Szóló Alapokmány Stauffenberg-féle Tervezete, 1988, 3. szakasz;
- EBEÉ, Interparlamentáris Konferencia, 1991, 40. szakasz:

„A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek egyenlő elbánásban és diszkriminációmentességben kell részesülniük. Annak érdekében, hogy ellenálljanak a beolvasztásra irányuló nyomásnak, olyan kollektív jogokkal is kell rendelkezniük, mint a léthez való jog,

a szabadon történő egyesüléshez való jog,

a kulturális örökséghez való jog,

az identitás megőrzéséhez való jog.”

(21/b)- Európa Parlament, Határozat a Szövetségi Állampolgárságról, 1991. november 21, 1. szakasz, j) pont:

„Az Unió biztosítja minden polgárának a törvény előtti egyenlőséget, megtilt minden diszkriminációt a személyek és a személyekből álló csoportok között és elsősorban az esélyegyenlőséget támogatja.”

8. A különleges védelemhez való jog

(22/a)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 4. szakasz, 2. bekezdés:

„Nem tekinthető diszkriminációnak a kisebbségekre és a hozzájuk tartozókra vonatkozó olyan speciális intézkedések meghozatala, amelyeknek célja a kisebbségek és a többi lakosság közötti egyenlőség támogatása, illetve sajátos helyzetük megfelelő figyelembevétele.”

(22/b)- A Hatok Európai Biztonsági és Együttműködési Konferenciája, Genf, 1991, I. 4.:

„A nemzeti kisebbségek és a többi lakosság közötti teljes egyenlőség megteremtése érdekében a résztvevő országok sajátos intézkedéseket hoznak a nemzeti kisebbségeket illetően, amennyiben azokat kisebbségi sajátosságuk alapján hátrányok érik. Az ilyen intézkedések nem tekinthetők diszkriminatív jellegűeknek.”

(22/c)- EBEÉ, Genf, 1991, IV. 1. bekezdés:

„A résztvevő országok a nemzeti kisebbségekhez tartozók számára kialakítják az esélyegyenlőség előfeltételeit annak érdekében, hogy hatékonyan vegyenek részt a közéletben, a gazdasági tevékenységben, és társadalmuk építésében.”

(22/d)- Európa Parlament, Határozat a Szövetségi Állampolgárságról, 1991. november 21, 3. szakasz, b) pont :

„A nép- és nyelvcsoportok identitásának érvényesítése érdekében az Uniónak és tagállamainak speciális garanciát kell adniuk az állampolgárok egyenlő kezelésének megvalósítása céljából és sajátos védelmi és támogató intézkedéseket hoznak ...”

(22/e)- ENSZ, A Nemzeti Kisebbségek Jogairól Szóló Nyilatkozat-tervezet 1991, 4. szakasz, 3. bekezdés:

„Az államok intézkedéseket hoznak kedvező feltételek kialakítására annak érdekében, hogy lehetővé tegyék a kisebbségekhez tartozók számára jellemvonásaik kifejezését, valamint kultúrájuk, nyelvük, vallásuk, hagyományaik és szokásaik fejlesztését; kivételt képeznek azok, ahol a sajátos gyakorlatok állami törvényeket sértenek, vagy nem felelnek meg a nemzetközi normáknak.”

Elsősorban az alábbiakra vonatkozó rendelkezések tartoznak ide:

- nyelv,
- iskola,
- saját szervezetek,
- akadálytalan kapcsolatok,
- információ,
- közszolgálatban foglalkoztatás,
- politikai képviselet,
- autonómia,
- az együttes rendelkezés joga.

9. Anyanyelvhez való jog

- (23/a)- EBEÉ, Koppenhága, 1990. 32.1. szakasz:
 „A nemzeti kisebbségeknek és a hozzájuk tartozó személyeknek joguk van nyelvük szabadon történő használatára a magán- és a közéletben.”
- (23/b)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991. 7. szakasz:
 „A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek jogában áll anyanyelvüket mind a magánéletben, mind pedig a nyilvánosság előtt szabadon használni.”
- (23/c)- Hágai Békekonferencia, 1991. október 18, Jugoszláv Javaslat, 2. 3. szakasz, 2. kötőjel:
 „Azoknak a nemzeti vagy etnikai csoportoknak, akik olyan területeken élnek, ahol nem képeznek többséget, kiváltképpen joguk van ... ahhoz, hogy a közéletben és a magánéletben használják nyelvüket és írásmódjukat ...”
- (24)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 34. szakasz, 1. bekezdés:
 „A résztvevő országok ezért arra törekednek, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozóknak - figyelmen kívül hagyva a szükségszerűséget — megtanítsák az érintett ország hivatalos nyelvét, vagy hivatalos nyelveit, az alkalmazható nemzeti jogszabályokkal összhangban, megfelelő feltételeket biztosítsanak anyanyelvük, vagy az azon való oktatáshoz, illetve - ahol lehetséges és szükséges — megfelelő lehetőségeket biztosítsanak az anyanyelvnek a hatóságok előtt való használatához.”
- (25)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991.
- (26/a)- Európai Közösségekhez tartozó 12-ek körében, A Népcsoportok Jogairól Szóló Alapokmány Stauffenberg-féle Tervezete, 1988, 3. szakasz, j):
 „A népcsoportok egyetemes joga, hogy helységnevtáblákat, jelzőtáblákat és reklámfeliratokat helyezzenek el a népcsoport nyelvén történő megjelölésekkel.”
- (26/b)- Bolzanoi Európai Akadémia, Az Európai Népcsoportok Alapvető Jogainak Egyezmény-tervezete, 1992. január 15:
 „A nemzeti kisebbségeknek és a hozzájuk tartozóknak elsődlegesen joguk van anyanyelvük használatára és annak egyenlő kezelésére a törvényalkotásban, az államigazgatásban és a helységnevek kialakításában. Ez a jog kiterjed a közigazgatási testületi szervekben történő nyelvhasználatra is.”
- (27)- ENSZ, Határozat a földrajzi nevek szabványosításáról, Genf, 1967, 4. és 20. szakasz.

10. Az iskolához való jog

- (28/a)- Európa Tanács 1990/1134. számú Ajánlása, 12. szakasz, 1. pont:
 „A nyelvi kisebbségek részére anyanyelvükön kell elérhetővé tenni a megfelelő állami oktatási formákat és a szakképzési szinteket ...”
- (28/b)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 34. szakasz, 1. b) bekezdés:
 „A résztvevő országok ezért arra törekednek, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozóknak megtanítsák az érintett ország hivatalos nyelvét vagy hivatalos nyelveit, az alkalmazható nemzeti jogszabályokkal összhangban, megfelelő feltételeket biztosítsanak anyanyelvük vagy az azon való oktatáshoz, illetve ahol lehetséges és szükséges, meg-

felelő lehetőségeket biztosítsanak az anyanyelvnek a hatóságok előtt való használatához.”

(28/c)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 9. szakasz:

„Amennyiben egy kisebbség a területen élő lakosság vagy az összlakosság jelentős hányadát alkotja, a nyilvános iskolákban anyanyelvű oktatást kell biztosítani a kötelező iskolai oktatás keretében azon tanulók számára, akik a kisebbséghez tartoznak.”

(28/d)- Európai Közösségekhez tartozó 12-ek körében, A Népcsoportok Jogairól Szóló Alapokmány Stauffenberg-féle Tervezete, 1988, 2. szakasz, f) pont:

„A népcsoporthoz tartozó minden személy igényelheti a népcsoport nyelvén való oktatást az iskolákban, elsősorban pedig a népcsoport által lakott mindenkori régióban, valamint az oktatási intézményekbe történő szabad bejutást, ahol az oktatás a saját népcsoportjának a nyelvén folyik, illetve azt, hogy népcsoportjának nyelvét használhassa az óvodákban, a népcsoport régiójának oktatási intézményeiben, részesülhessen a kétnyelvű oktatásból a nyelvi szempontból vegyes régiókban, továbbá hogy méltányos és elegendő oktatási lehetőségei legyenek az állam más oktatási intézményeiben, amennyiben a szükséges oktatási feladatok a népcsoport régiójának keretében nem teljesíthetők kielégítően.”

(28/e)- ENSZ, A Nemzeti Kisebbségek Jogairól Szóló Nyilatkozat-tervezet, 1991, 4. szakasz, 3. bekezdés:

„Az országoknak megfelelő intézkedéseket kell hozniuk annak érdekében, hogy a kisebbségeknek kielégítő lehetőségeket biztosítsanak anyanyelvük megtanulásához, illetve az anyanyelvű oktatáshoz.”

(29)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 9. szakasz:

„Az oktatásügy finanszírozása az állam feladata. Amennyiben azonban ezt az állam pénzügyi helyzete nem tenné lehetővé, akkor szavatolni kell a magániskolákban való tanulást, azon tanulók számára, akiknek ez a kívánsága.”

(30)- A Hatok Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlete, Genf, 1991, II. 5.:

„Kötelező tantárgyként a mindenkori állami nyelvet is kell tanulni.”

(31)- A Hatok Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlete, Genf, 1991, II. 5.:

„Támogatni kell a csoportok nyelveinek oktatását a többségi lakosság számára is, elsősorban a csoportok által lakott területeken.”

11. A saját szervezetekhez való jog

(32/a)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 32.6. szakasz:

„A csoportoknak és a hozzájuk tartozó személyeknek joguk van arra, hogy területükön szervezeteket, illetve egyesületeket létesítsenek és tartsanak fenn.”

(32/b)- ENSZ, A Nemzeti Kisebbségek Jogairól Szóló Nyilatkozat-tervezet, 1991, 2. szakasz, 4. bekezdés:

„A kisebbségeknek joguk van ahhoz, hogy saját egyesületeket hozzanak létre és tartsanak fenn.”

(33/a)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 32.2. szakasz:

„Kíváltképpen joguk van ahhoz, hogy saját oktatási és kulturális intézményeket hozzanak létre és tartsanak fenn anélkül, hogy ez elé akadályokat gördítenének.”

(33/b)- EBEÉ, Genf, 1991, V, 2. bekezdés:

„A résztvevő államok ismételten megerősítik a nemzeti kisebbségekhez tartozók azon jogát, hogy saját oktatási, kulturális és vallási intézményeket, szervezeteket és egyesületeket hozzanak létre és tartsanak fenn, továbbá hogy nem fogják megakadályozni ezen jogok gyakorlását.”

(33/c)- A Hatok Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlete, Genf, 1991, II, 3.3. kötőjel:

„A nemzeti kisebbségek kultúrájának megőrzéséhez és fejlesztéséhez a résztvevő országok támogatják olyan kulturális intézmények létesítését és tevékenységét, amelyek a nemzeti kisebbségek történetével és kulturális örökségével foglalkoznak.”

12. Az akadálytalan kapcsolatokhoz való jog

(34)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 32.4. szakasz:

„A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek jogában áll, hogy egymás között korlátlan kapcsolatokat létesítsenek területükön belül, valamint kapcsolatba lépjenek a határon túl élő, más országok állampolgáraival és ezeket a kapcsolatokat ápolják velük, akikkel közös az etnikai és nemzeti érdekük, azonos a kulturális örökségük és vallási hitük.”

(35)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 5. szakasz.

(36)- Európai Emberi Jogi Egyezmény, Kiegészítő Jegyzőkönyv, 2. szakasz:

„A korlátlan kapcsolatokhoz való jog kiterjed a lakóhely szabad megválasztásának jogára, hogy területéről szabadon kiutazhasson és oda visszatérhessen.”

(37)- A Hatok Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlete, 1991, III, .1. kötőjel:

„A résztvevő országok olyan intézkedéseket fognak bevezetni, amelyek elsősorban arra irányulnak, hogy határaik mentén, a határon túllépő együttműködést támogassák, melynek során — az egész lakosság javára — nemzeti kisebbségeket vonnak be minden területen, elsősorban a tájékoztatás, a környezetvédelem, a gazdaság, az infrastruktúra, a fiatalok cserelátogatása, a kultúra és az oktatás terén.”

(38/a)- EBEÉ, Genf, 1991, V, 3. bekezdés:

„Ezzel kapcsolatosan a résztvevő országok elismerik egyes személyek, nem állami szervezetek és vallási, valamint más csoportok kiemelkedő -és döntő szerepét a kulturális meg-egyezés támogatásánál és a kapcsolatok javításánál a társadalom minden szintjén, valamint az államhatárokon túl.”

(38/b)- EBEÉ, Genf, 1991, VI, 5. b.:

„Ezek (a résztvevő államok) mindenhol, ahol nemzeti kisebbségek élnek, támogatni fogják informális munkakörök (pl. munkacsoportok, bizottságok, mind ott, mind pedig a résztvevő országok között) létesítését abból a célból, hogy megvitassák a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos kérdéseket, tapasztalatcserét folytassanak és javaslatokat terjesszenek elő.”

(38/c)- A Hatok Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlete, Genf, 1991, III, 1. szakasz, 2. és 3. kötőjel:

„A résztvevő országok olyan intézkedéseket fognak bevezetni, amelyek kiváltképpen az alábbiakat tűzik ki célul:

- (2) a határokat átlépő kapcsolatok és együttműködés a regionális és a helyi hatóságok között a nemzeti kisebbségek lakta területeken, többek között városok közötti kapcsolatok létesítése és tapasztalatcsere a közigazgatás, tájékoztatás, kultúra és oktatás területén. Itt figyelembe kell venni az ezzel kapcsolatban szerzett tapasztalatokat, beleértve azokat a tapasztalatokat is, amelyeket a területi önkormányzatok közötti, határokat átlépő együttműködésről szóló Európai Keretmegállapodás megvalósítása során gyűjtöttek össze;
- (3) informális munkacsoportok, pl. tudományos munkacsoportok, és bizottságok létrehozásának támogatása mindazon résztvevő államokban és azok között, ahol nemzeti kisebbségek élnek, annak érdekében, hogy megvitassák a nemzeti kisebbségek identitásának védelmével és támogatásával kapcsolatos kérdéseket a határon túlterjedő együttműködés keretében is, továbbá tapasztalatcsere és javaslatok benyújtása céljából.”

13. A tájékoztatáshoz való jog

(39/a)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 32.5. szakasz:

„A nemzeti kisebbségeknek és a hozzájuk tartozóknak jogukban áll, hogy anyanyelvükön terjesszék és cseréljenek információkat és hozzáférjenek ezen információkhoz.”

(39/b)- EBEÉ, Genf, 1991, VII. 1. és 2. bekezdés:

„(1) Abban a meggyőződésben, hogy a nemzeti kisebbségek jogainak védelme feltételként szabja meg a szabad információáramlást és cserét, a résztvevő országok aláhúzzák a nemzeti kisebbségek között az állami hatóságok bevonása nélküli kommunikáció jelentőségét, figyelmen kívül hagyva a határokat. Ezen jogok gyakorlását csak olyan korlátozások érinthetik, amelyeket törvényesen irányoztak elő és amelyek a nemzetközi normákkal összhangban állnak. Ismételten megerősítik, hogy nem hozható büntető vagy jogi intézkedés a nemzeti kisebbségek egyetlen tagja ellen sem, csak azért, mert kisebbséghez tartozik, ha területén, illetve azon kívül kapcsolatokat tartott fenn.

(2) A résztvevő államok a médiákhoz való hozzájutás során nem fognak senkit megkülönböztetésben részesíteni etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási okok miatt. Olyan információkat fognak rendelkezésre bocsátani, amelyek segítséget nyújthatnak a számítógépes tömegtájékoztató eszközöknek ahhoz, hogy programjaikban figyelembe vegyék a nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitását.

(39/c)- Hatok Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlete, Genf, 1991, II. 7.:

„Annak érdekében, hogy megóvják és támogassák a nemzeti kisebbségek identitását és túróképes, valamint bizalmon alapuló légkört alakítsanak ki, a résztvevő államok — nemzetközi jogi és az EBEÉ vállalt kötelezettségeikkel összhangban - biztosítani fogják a mindenkori anyanyelven történő szabad információáramlást, mind a nemzeti kisebbségeikről, mind pedig az államhatárokon túlról. A résztvevő országok minden olyan akadályt is el fognak hárítani, amelyek gátolják az anyanyelvi nyomtatásban megjelenő vagy audiovizuális információk továbbítását ezekről a kisebbségekről, mely formában ezen információk akár az államhatárokon túl is terjesztésre kerülnek.”

(39/d)- EBEE, Oslo, 1991, 10. old.:

„... a sajtó és a rádió egy ország kulturális identitásának részét képezik.”

(39/e)- Európai Emberi Jogi Egyezmény, 1950, 10. szakasz, 1. Bekezdés.

(39/f)- EBEE, Krakkó, 1991, I, 6.2.:

„Ezek (a résztvevő országok) azon meggyőződésüknek adnak hangot, hogy művészi és kulturális téren az államtól független terjesztési lehetőségek sokfélesége, mint például kiadók, rádió- és televízióállomások, mozik, színházak és galériák elősegíthetik a művészi és kulturális kifejezés pluralizmusát és szabadságát.”

(39/g)- EBEE, Moszkva, 1991, 26; 26.1., 26.2. szakasz:

„(26) A résztvevő államok megerősítik a szabad véleménynyilvánítás jogát, beleértve a hírcsere jogát és a médiáknak azon jogát, hogy információkat, híreket és véleményeket gyűjtsenek, azokról tudósítsanak és azokat terjesszék. Ezen jog bármilyen korlátozását törvény rögzíti, a nemzetközi normákkal összhangban. Elismerik továbbá, hogy a független médiák lényegesek egy szabad és nyitott társadalom, továbbá a beszámolási kötelezettségekkel rendelkező kormányzati rendszerek szempontjából, valamint elismerik, hogy ezen emberi jogok és alapvető szabadságjogok érvényesítésének vonatkozásában különleges jelentőséggel bírnak.

(26.1.) A résztvevő országok úgy vélik, hogy területükön a sajtónak, rádióknak és televízióknak korlátlan rendelkezésére kell bocsátani a külföldi sajtó- és információs szolgálatokat. A nyilvánosság is ugyanilyen szabadsággal fog rendelkezni a hírek és információk vételét és továbbítását illetően, beleértve a külföldi közzétételeket és adásokat, anélkül, hogy ebbe a hatóságok beavatkoznának, figyelmen kívül hagyva az országhatárokat is. E jog bármilyen korlátozását a törvényeknek megfelelően és a nemzetközi normákkal összhangban kell rögzíteni.

(26.2.) A résztvevő országok nem fogják háttérbe szorítani a független médiákat az információkhoz, anyagokhoz és intézményekhez való hozzáférés szempontjából.”

(40/a)- EBEE, Genf, 1991, VII, 1. bekezdés.

(40/b)- Hatok Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlete, Genf, 1991, II. 7.

(41/a)- Európa Tanács, A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, Tervezet, 1991, 12.1. szakasz:

„Kiváltképpen joguk van ahhoz, hogy megfelelően hozzájussanak az állami tömegtájékoztatási eszközökhöz, valamint saját kommunikációs eszközökkel rendelkezzenek.”

(41/b)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 6. szakasz 2. bekezdés.

(42)- Európa Tanács, A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, Tervezete, 1991, 12.2. szakasz:

„Emellett biztosítani kell a külföldi rádió- és televízióadások vételét a mindenkori anyanyelven, amennyiben ez lehetséges.”

14. A közszolgáltatásban való foglalkoztatás joga

- (43/a)- Bolzanoi Európai Akadémia, Az Európai Népcsoportok Alapvető Jogainak Egyezménye, Tervezet, 1992. január 15.:
„A csoportoknak és a hozzájuk tartozó személyeknek joguk van ahhoz, hogy egyenlően hozzájussanak közszolgálati munkahelyekhez és az állások odaítélése során a népességmegoszlással arányosan munkaviszonyhoz jussanak.”
- (43/b)- ENSZ-IPBPR, 1966, 25. szakasz, c) pont:
„Minden állampolgárnak joga és lehetősége van, hogy ... aránytalan korlátozások nélkül ... az egyenlőség általános szempontjainak figyelembe vételével közhivatalokat tölthessenek be.”
- (43/c)- Európai Közösségekhez tartozó 12-ek keretében, A Népcsoportok Jogairól Szóló Alapokmány Stauffenberg-féle tervezete, 1988, 2. szakasz, c) pont:
„A népcsoport minden tagjának joga van ahhoz, hogy ne érje hátrányos megkülönböztetés a többségi lakossággal vagy más népcsoportokkal szemben a közhivatalokba való bejutás során.”
- (43/d)- Európai Közösségekhez tartozó 12-ek keretében, A Népcsoportok Jogairól Szóló Alapokmány Stauffenberg-féle tervezete, 1988, 4. szakasz, e) pont:
„... azért, hogy a népcsoportokhoz tartozó személyek ... ugyanolyan és azonos értékű esélyekkel jussanak hozzá a közhivatalokhoz, közszolgálathoz.”

15. A politikai képviselethez való jog

- (44/a)- Bolzanoi Európai Akadémia, Az Európai Népcsoportok Alapvető Jogainak Egyezménye, Tervezet, 1992. január 15.:
„A nemzeti kisebbségek és a hozzájuk tartozó személyek számára biztosítani kell a jogot és a lehetőséget, hogy aránytalan korlátozás nélkül vegyenek részt a közügyekben, közvetlenül vagy szabadon megválasztott képviselőik útján. E jog kiterjed a törvényhozó, végrehajtó és tanácsadó szervek valamennyi szintjére.”
- (44/b)- ENSZ-IPBPR, 1966, 25. szakasz:
„Minden állampolgárnak joga és lehetősége van, hogy ... aránytalan korlátozások nélkül ... , közvetlenül vagy szabadon megválasztott képviselői útján, részt vegyen a közügyek alakításában.”
- (45/a)- Hatok Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlete, Genf, 1991, II. 2.:
„A közigazgatási szervezeti egységek és a politikai választókerületek felosztása nem történhet szándékosan úgy, hogy a csoportoktól visszatartják vagy megcsorbítják a jelen Egyezményben biztosított jogokat.”
- (45/b)- Európai Közösségekhez tartozó 12-ek körében, A Népcsoportok Jogairól Szóló Alapokmány Stauffenberg-féle tervezete, 1988, 3. szakasz, c) pont.

16. Az autonómiához való jog

- (46/a)- Bolzanoi Európai Akadémia, Az Európai Népcsoportok Alapvető Jogainak Egyezménye, Tervezet, 1992. január 15.:
„A nemzeti kisebbségeknek és a hozzájuk tartozó személyeknek saját ügyeik alakításához joguk van autonóm törvényhozásra és végrehajtásra, ahol lehetséges, területi autonómia formájában.”
- (46/b)- Európa Parlament, Jogi és Polgárjogi Bizottság, Beszámoló, 1988:
„Általános jogot kell biztosítani a közigazgatási autonómiához az egyetemes állami rend keretében, kommunális és regionális szinten, a népcsoportok régiójának keretében.”
- (46/c)- Európai Közösségekhez tartozó 12-ek körében, A Népcsoportok Jogairól Szóló Alapokmány Stauffenberg-féle tervezete, 1988, 3. szakasz, d) pont.
- (46/d)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 35. szakasz, 2. bekezdés:
Az 1989/1990. évi közép- és kelet-európai politikai fordulatot követően a népcsoportokkal kapcsolatos kérdéssel az EBEÉ keretében az emberi dimenzióról 1990. júniusában megrendezett koppenhágai találkozón foglalkoztak először behatóan, kibővített nemzetközi keretben. Az „autonómia” és „közigazgatás” vonatkozóan ott az alábbiakban állapodtak meg:
„A résztvevő államok tudomásul veszik azokat a törekvéseket, amelyek arra irányulnak, hogy megóvják az egyes nemzeti kisebbségek identitását ... és megeremtsék a feltételeket támogatásukhoz, melynek során a célok elérésének egyik lehetőségként megfelelő helyi vagy autonóm közigazgatást vezetnek be.”
- (46/e)- Hatok (Olaszország, Jugoszlávia, Ausztria, Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország) javaslata az EBEÉ genfi szakértői találkozója számára, 1991:
„Ezzel összefüggésben a helyi vagy közigazgatási autonómia egy alkalmas formáját lehetne kialakítani.”
- (46/f)- EBEÉ, Genf, 1991, VI, 8. bekezdés 3. kötőjel:
„A résztvevő államok érdeklődéssel veszik tudomásul, hogy közülük néhányan ... pozitív eredményeket értek el, többek között helyi vagy autonóm igazgatás, valamint területi autonómia útján, beleértve olyan tanácsadó, törvényhozó és végrehajtó szervek létesítését, amelyeket szabad és periodikus választások révén hoznak létre.”
- (46/g)- Hágai Békekonferencia elnökének, Lord Carringtonnak javaslata a jugoszláv válság rendezésére, 1991. október 18:
„... azok a területek, ahol egy nemzeti csoport vagy etnikai csoport a többséget alkotja, egy különleges státuszt (autonómiát) kapnak; (nemzeti jellemvonások alkalmazása: második állampolgárság a köztársasági állampolgárságot kiegészítve; saját oktatási rendszer; törvényhozó testület; közigazgatási apparátus, beleértve egy regionális rendőri szervezeti egységet is; bíraskodás a területén élő lakosság összetételének megfelelően.) Ezt a státuszt Horvátországnak elsősorban azon területeire kell alkalmazni, ahol a többséget a szerbek alkotják.” (1991. december 4-én a Horvátország Parlamentje által megszavazott Kisebbségi Törvény fenti javaslatot elfogadta.)

(46/h)- Európa Parlament, Határozat a Szövetségi Állampolgárságról, 1991. november 21, 3. szakasz, b) pont:

„Az Unió és tagállamai biztosítják a csoportoknak a demokratikus öngazgatáshoz való jogot. Annak érdekében, hogy biztosítsák azoknak a nép- és nyelvi csoportoknak az identitását, amelyek kezdettől fogva a tagállamok felségterületén éltek, továbbá, hogy elősegítsék a megfelelő együttélést az érintett régiókban, az Unió és a tagországok különleges garanciákat vállalnak magukra azért, hogy megvalósítsák az állampolgárok azonos elbánásban való részesítését és speciális intézkedéseket hozzanak a kisebbségi nyelvek, a kommunális és regionális öngazgatás, illetve az egyes csoportok öngazgatásának, valamint az interregionális — határokat is átlépő — együttműködés támogatására és védelmére.”

(47/a)- Bolzanoi Európai Akadémia, Az Európai Népcsoportok Alapvető Jogainak Egyezménye, Tervezet, 1992. január 15.:

„Az autonómia magába foglalja a saját ügyek végrehajtásához, a csoportok véleménye szerint, szükséges illetékességi köröket;”

(47/b)- ENSZ, Egyetemes Nyilatkozat az őslakosság Jogairól, Tervezet, (IV. rész, 23. szakasz):

„Az autonómia egy sor sajátos hatáskört foglal magába:

oktatás, tájékoztatás, kultúra, vallás, egészségügy, lakásépítés, társadalombiztosítás, hagyományos és egyéb gazdasági tevékenységek, talajművelés és a természeti erőforrások kezelése, valamint környezetvédelem éppúgy, mint a belső adóztatás ezen autonóm hatáskörök finanszírozására.”

(minta: a dán „Hom Rule” törvényhozás Grönlandra vonatkozóan — 1987. november 29, 577. Számú törvény);

(48/a)- Bolzanoi Európai Akadémia, Az Európai Népcsoportok Alapvető Jogainak Egyezménye, Tervezet, 1992. január 15.:

„ezeket az állami jogszabályokban kifejezetten az autonóm működési terület illetékességi köreiként kell feltüntetni.”

(48/b)- Hágai Békekonferencia, 1991. október 18., 2.5. szakasz:

„Azok a lakóterületek, ahol a csoportokhoz tartozók a többséget alkotják, sajátos státusszal (autonómiával) rendelkeznek.

E státusz az alábbiakra terjed ki:

- a) arra a jogra, hogy jellemvonásait érvényesítsék,
- b) annak jogára, hogy ezen csoportokhoz tartozók a köztársasági állampolgárság mellett — kiegészítésként — egy második állampolgársággal rendelkezzenek,
- c) olyan oktatási rendszert vezessenek be, amely figyelembe veszi ennek a csoportnak az érdekeit és igényeit,
- d) olyan
  - törvényhozó szervet,
  - közigazgatási struktúrát, beleértve egy regionális rendőrségi szervezeti egységet is,
  - valamint bíróságothozzanak létre, amelyek az érintett terület ügyeinek intézéséért felelősek és visszatükrözik e terület lakosságának összetételét;

- e) hozzanak intézkedéseket a megfelelő nemzetközi felügyeletre.
(Ennek alapján hagyott jóvá új Kissebségi Törvényt a Horvát Parlament, 1991. december 4)
- (49/a)- Hatok Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlete, Genf, 1991, II. 2.:
„Az állam területének politikai, közigazgatási, bírósági és választási körzetekre történő bontásánál a résztvevő országok jóakaratólag veszik figyelembe a nemzeti kisebbségeket. Ezzel összefüggésben a helyi, illetve közigazgatási autonómia megfelelő formáját kellene kialakítani.”
- (49/b)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 14. szakasz, 2. bekezdés;
- (49/c)- Bolzanoi Európai Akadémia, Az Európai Népcsoportok Alapvető Jogainak Egyezménye, Tervezet, 1992. január 15:
„Az autonóm testületeket úgy kell finanszírozni, hogy hatékonyan tudják folytatni az illetékeségi körökbe tartozó tevékenységeket.
Ezen autonóm testületek jogi aktusai csak a független legfelsőbb bíróságok jogszerű ellenőrzése alá tartoznak.”

17. Az együttes rendelkezés joga

- (50/a)- Bolzanoi Európai Akadémia, Az Európai Népcsoportok Alapvető Jogainak Egyezménye, Tervezet, 1992. január 15:
„1. A nemzeti kisebbségeknek joguk van ahhoz, hogy hatékonyan részt vegyenek a közügyekben, elsősorban pedig azoknak a döntéseknek a meghozatalában, amelyek azokat a területeket érintik, ahol élnek, illetve olyan szakterületek vonatkozásában, ahol tevékenykednek.
- E célból:
- a) pontosan meg kell határozni a csoportok védelmére irányuló intézkedéseket az állam és a mindenkori érintett csoport közötti egyeztetés útján;
  - b) az állam és a csoportok képviselőiből álló, az egyenlőség elvein működő bizottságokat kell létrehozni, amelyek állásfoglalása kötelező jellegű.”
- (50/b)- EBEÉ, Koppenhága, 1990, 35. szakasz, 2. bekezdés:
„A résztvevő országok tiszteletben tartják a nemzeti kisebbségek azon jogát, hogy hatékonyan részt vegyenek a közügyek intézésében, beleértve az olyan ügyekben való közreműködést, amelyek a kisebbségek identitásának védelmét és támogatását érintik.”
- (50/c)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 14. szakasz, 1. bekezdés:
„Az államoknak támogatniuk kell a kisebbségeknek a közügyekben, elsősorban pedig olyan döntések meghozatalában való aktív közreműködését, amelyek azokat a területeket érintik, ahol élnek, illetve olyan területek vonatkozásában, ahol tevékenykednek.”
- (50/d)- ENSZ, A Nemzeti Kisebbségek Jogairól Szóló Nyilatkozat- tervezet, 1991, 2. szakasz, 3. bekezdés:
„A kisebbségeknek joguk van ahhoz, hogy az állam és — ahol szükséges — regionális szinten, az állami törvényhozással összhangban, aktívan vegyenek részt azon kisebbséget érintő döntések meghozatalában, amelyhez tartoznak, illetve azokkal a területekkel kapcsolatosan, ahol élnek.”

- (51)- Hatok Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlete, Genf, 1991, II. 2.:
 „A nemzeti kisebbségeknek joguk van arra, hogy mindenkori államukban autonóm testületeik útján közreműködjenek a számukra különös érdeklődésre számot tartó, nemzetközi szervezetek által hozandó határozatok előkészítésében.”
- (52)- EBEÉ, Moszkva, 1991, 43.4; 43.5; 43.7. szakaszok:
 „Továbbá jogukban áll, hogy nem állami szervezeteiken keresztül aktívan részt vegyenek az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet tevékenységben.”

18. Az államon belüli átalakulás

- (53/a)- Európa Tanács 1990/1134. számú Ajánlása, 13. szakasz, i) pont:
 „Az európai államok — amennyiben érintettek - ... kötelesek biztosítani a nemzeti kisebbségek és a hozzájuk tartozó személyek jogainak védelmét, továbbá e jogok hatékony gyakorlásának feltételeit ... ”
- (53/b)- Bolzanoi Európai Akadémia, Az Európai Népcsoportok Alapvető Jogainak Egyezménye, Tervezet, 1992. január 15., 54. old.:
 „e jogoknak kiemelkedő helyet biztosítanak jogrendjükben; ehhez szükséges törvényes rendelkezést hoznak; gondoskodnak arról, hogy a csoportok és a hozzájuk tartozók jogait ne nyírbálja meg az ezen rendelkezésekkel ellentétes jogrend.”
- (54/a)- Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, 15. szakasz, 2. bekezdés:
 „Jelen Egyezményben rögzített jogok érvényesítése során a csoportokhoz tartozó személyek tiszteletben tartják az állami törvényeket és másoknak, elsősorban a többségi lakossághoz és más csoportokhoz tartozó személyek jogait.”
- (54/b)- Hágai Békekonferencia, 1991. október 18, Jugoszláv Javaslat, 2.6. szakasz:
 „Elismerik, hogy a nemzeti, illetve etnikai csoporthoz tartozó személyeknek — jogaik gyakorlása során — tiszteletben kell tartaniuk a többségben élő lakosság és más csoportokhoz tartozó személyek jogait ... ”
- (55)- Európai Emberi Jogi Egyezmény, 18. szakasz:
 „E jogok és szabadságjogok jelen Egyezményben megengedett korlátozásai más célokra — az előírányzattal szemben — nem használhatók fel.”

19. Védelmi mechanizmus

- (56)- Bolzanoi Európai Akadémia, Európai Népcsoportok Alapvető Jogainak Egyezménye, Tervezet, 1992. január 15., 54. old.:
 Egyéni és állami panaszok

A. Értelmező magyarázat

A védelmi mechanizmus kombinálja az Alapvető Emberi Jogok és Szabadságjogok Európai Egyezménye által bevezetett jogvédelmi és az ENSZ területén egyébként szokásos jelentkezési rendszert és a vitarendezési mechanizmust úgy, ahogyan azt az EBEÉ folyamatában az évek során kialakították.

E rendszereknek egymás mellett alkalmazhatóknak kell lenniük. Csak az állami panaszt — amely az állított jogsértések legszigorúbb eszköze - nem szabad kumulatív módon alkalmazni az EBEÉ vitarendezési mechanizmusa mellett, amennyiben ehhez folyamodnak.

2. Az Európai Egyezményekhez tartozó tagországokban a jelen kiegészítő Jegyzőkönyvben rögzített jogok érvényesítésére az Egyezmény védelmi mechanizmusai érvényesek. Azoknak az államoknak, amelyek nem tagjai az Európai Egyezménynek, olyan intézkedéseket kell hozniuk, hogy a nemzeti csoportok tagjai helyi és szövetségi joggal rendelkezzenek a Bizottságban és a Bíróságnál.

3. Az Európa Tanács keretében létrehozott Európai Szociális Charta körében ismert a beszámoló rendszer. E rendszer mindenekelőtt az ENSZ keretében bizonyult az emberi jogok kiegészítő garanciájának.

A panaszeljáráson kívüli vitarendezési mechanizmushoz egy olyan mechanizmust irányoztak elő, mint amelyet az EBEÉ legutóbbi értekezletein rögzítettek. A szervezeti területen történő alkalmazását az Európai Egyezmény rendelkezéseihez igazították. Amennyiben az államok igénybe veszik a mechanizmust, akkor ki kell zárni az állami panasz eszközének kumulatív alkalmazását. Politikai szempontból ügyelni kell arra, hogy jelen egyezmény és a mellékelt Jegyzőkönyvben előírányzott mechanizmus ne kumulatív módon kerüljön alkalmazásra.

B. Állami jelentések

1. A tagállamnak minden 3. évben kötelessége az Európa Tanács Főtitkára útján a Bizottságnak jelentést tennie a jelen Jegyzőkönyvben rögzített jogok érvényesítéséről és a jogi területen felmerülő nehézségekről. Az Európa Tanács Főtitkárának joga van követelnie egy tagállamtól — ha a körülmények ismertek — a Jegyzőkönyv végrehajtásánál jelentkező nehézségek feltárását, és a megnevezett határidőn túl is jelentést kérnie. A népcsoportok érdekeit az alapszabálynak megfelelően képviselni jogosult csoportoknak joguk van ahhoz, hogy felhívják a főtitkár figyelmét ezekre a helyzetekre és szorgalmazzák a megfelelő állami jelentés elkészítését.

2. A bizottságnak haladéktalanul meg kell tárgyalnia a jelentéseket és a bizottság ajánlásokat tehet az érintett államoknak és az Európa Tanács Főtitkárának.

C. A viták békés rendezése

1. A jelen kiegészítő Jegyzőkönyvhöz tartozó tagállamok ezen Protokoll érvénybe lépésétől számított 3 hónapon belül a Főtitkár részére egy listát terjesztenek be azoknak a személyiségeknek a nevével, akik a népcsoportok és kisebbségek védelme terén nagy szakmai tekintéllyel és kiemelkedő morális ranggal rendelkeznek. Ha egyik tagállamnak az igazságszolgáltatás terén nehézségei vannak, joga van ahhoz, hogy az említett listáról (jegyzékről) három személyt jelöljön ki, akiknek mindazokat a feladatokat végre kell hajtaniuk, amelyeket a La Valletta vitarendezési mechanizmus az 1991 októberében megrendezett moszkvai konferencia határozatainak meghozatalánál előirányoztak.

2. Az a tagállam, amely nem hajlandó elfogadni a Kisebbségi Jogi Bizottság ajánlását, joga van ahhoz, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságánál egy tanácsadótól véleményt kérjen. Ez a vélemény kötelező jellegű. Egy ilyen tanácsadói vélemény kiadására az Alapvető Emberi Jogok és Szabadságjogok Európai Egyezményének 2. kiegészítő Jegyzőkönyvét kell alkalmazni.

3. Attól a tagállamtól, amely ezt a vitarendezési mechanizmust alkalmazza, meg kell tagadni az állami panaszt az A. 2. szakasz alapján.

4. A Kisebbségi Jogi Bizottsághoz tartozó tagok tevékenységüket személyi minőségben gyakorolják. Tisztüket tekintve függetlenek és utasítások nem vonatkoznak rájuk. A Kisebbségi Jogi Bizottság felállításával és tevékenységével kapcsolatos költségeket a jelen Jegyzőkönyv tagállamainak kell viselniük.

Könyvészet

- ENSZ — Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 1948. december 10,
Capotorti, F, Az etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogai, Tanulmány, UN.Doc.E/CN.4/Sub.2/384, 1977. június 20,
ENSZ Nyilatkozat Jugoszláviáról, 1991. december 16, EK-Bulletin,
EK-irányelvek Közép-Európa és a Szovjetunió új államainak elismerése, 1991. december 16, EK-Bulletin, 1992.01.13,
Eide, Asbjorn, A kisebbségek védelme — Lehetséges utak és eszközök a kisebbségek problémáinak békés és konstruktív megoldására, ENSZ-Doc. E/CN.4/Sub.2/1990/46; ENSZ-Doc. E/CN.4/Sub.2/1991/43, 1991. június 24,
Európai Emberi Jogi Egyezmény, 1950, Európai Egyezmény az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Védelmére, 1950.11.04,
Joggal a Demokráciáért Bizottság, 1991, Európa Tanács, Javaslat a Kisebbségek Védelméről Szóló Európai Egyezményhez, 1991.02.08,
Európai Parlament, Határozat a Szövetségi Állampolgárságról, 1991.11.21,
Európa Tanács, Jelentés, Kisebbségvédelem Európában, 1991, Banoit — Rohmer Jelentés, Strasbourg, 1991.10.18,
Európa Tanács, 1990/1134. sz. Ajánlás a kisebbségi jogokra vonatkozóan, 1990.10.01,
Európa Tanács, Tervezet, Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, 1991.06.24,

- Európa Tanács, Évi Nyilatkozat, Saragossa 1987, Határmenti Régiók IV. Európai Konferenciája, Parlamenti Közgyűlés, 1987.03.25,
- Európa Tanács, Határon Túlmenő Együtműködés Keretegyezménye, 1980, A Területi Közösségek vagy Hatóságok Közötti, Határokat Túllépő Együtműködés Európai Keretegyezménye, Madrid, 1980.05.21,
- Európa Tanács, 1990/456. Irányelve a kisebbségi jogokra vonatkozóan, 1990.10.01,
- Európa Tanács, Borkeni Zárónyilatkozat, 1984, Parlamenti Közgyűlés, Határmenti Régiók 3. Európai Konferenciája, Borken, 1984.09.06,
- Európa Tanács, Rovaniemi Zárónyilatkozat, 1991, Határmenti Régiók V. Európai Konferenciája, Parlamenti Közgyűlés, Rovaniemi, 1991. 06. 20,
- Hágai Békekonferencia, 1991.10.18, Jugoszláv Javaslat,
- „Hatok” Európai Biztonsági Értekezlete, Genf, 1991, (Olaszország, Jugoszlávia, Ausztria, Cseh- és Szlovák Szövetségi Köztársaság, Magyarország — Javaslat a kisebbségekre vonatkozóan az Európai Biztonsági és Együtműködési Értekezlet nemzeti kisebbségekkel foglalkozó szakértői konferenciája részére, Genf, 1991, CSCE/REM.N.2.)
- Európai Biztonsági és Együtműködési Értekezlet Parlamentáris Értekezlete, 1991, Következtetések és javaslatok az EBEÉ Bécsben 1991. július 3-án megrendezett Konferenciája számára,
- Európai Biztonsági és Együtműködési Értekezlet, 1990. évi Párizsi Alapokmánya, Párizsi Charta az Új Európáért, EBEÉ résztvevő országainak állam- és kormányfői találkozója, 1990.11.21,
- Európai Biztonsági és Együtműködési Értekezlet, Genf, 1991, EBEÉ Szakértői Konferenciájának Beszámolója a nemzeti kisebbségekről, 1991, 07.19,
- Európai Biztonsági és Együtműködési Értekezlet, Helsinki, 1975, Zárónyilatkozat,
- Európai Biztonsági és Együtműködési Értekezlet, Koppenhága, 1990, Értekezlet az Emberi Dimenzióról, 1990.06.29,
- Európai Biztonsági és Együtműködési Értekezlet, Krakó, 1991, Konferencia Dokumentuma az országok kulturális örökségéről, 1991.06.06,
- Európai Biztonsági és Együtműködési Értekezlet, Moszkva, 1991, Értekezlet az Emberi Dimenzióról, 1991.10.03,
- Európai Biztonsági és Együtműködési Értekezlet, Oslo, 1991, EBEÉ Tanácsának Jelentése a demokratikus intézményekről rendezett szakértői szemináriumról, 1991.11.15,
- Európai Biztonsági és Együtműködési Értekezlet, Bécs, 1989, Záródokumentum,
- Bratiszlavai Kisebbségi Nyilatkozat, 1991., 19 európai állam 27 kereszténydemokrata pártja képviselőinek Nyilatkozata az európai nemzeti kisebbségekről, Pozsony, Pressburg, 1991.11.02,
- Pallez, Claire, A kisebbségek védelme, Lehetséges utak és eszközök a faji, nemzeti, vallási és nyelvi kisebbségek problémáinak békés és konstruktív megoldására, ENSZ-Doc. E/CN.4/Sub.2/1989/43, 1998.07.04,
- Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Védelméről Szóló Európai Egyezmény 4. számú Kiegészítő Jegyzőkönyve, 1963.09.16,
- Nemzetközi Egyezmény a Faji Megkülönböztetés Valamennyi Formájának Megszüntetésé-

ről, 1966.03.07,
Állandó Nemzetközi Bíróság, Szakvélemény a kisebbségi iskolákról Albániában, 1985.04.05,
PCIJ A/B 64,
Európai Közösségekhez tartozó 12-ek körében, A Népcsoportok Jogairól Szóló Alapokmány
Stauffenberg-féle Tervezete, 1988,
Európai Parlament, Jogi és Polgárjogi Bizottság, Jelentés-tervezet a népcsoport-jogok Alap-
okmányáról az Európai Közösségekhez tartozó államokban, 1988.03.17,
UNESCO, Nyilatkozat a fajokról és a faji előítéletekről, 1978.11.27,
UNESCO, Egyezmény az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés ellen, 1960.12.14,
ENSZ Emberi Jogok Bizottsága, CCPR/C/21/Rev.1/Add.1, 1989,
ENSZ Emberi Jogok Bizottsága, 197/1985. sz. Közlemény, CCPR/C/33/D/197/1985,
1988.08.10,
ENSZ Tervezet, Óslakosság Jogairól Szóló Egyetemes Nyilatkozat, ENSZ-Doc.
E/CN.4/Sub.2/1991/40,
ENSZ Tervezet, A Nemzeti Kisebbségek Jogairól Szóló Nyilatkozat, amelyet 3. olvasatban a
munkacsoport 1991. 12. 12-én elfogadott,
ENSZ IPBPR, Nemzetközi Polgár- és Politikai Jogi Egyezmény, 1966.12.19,
ENSZ Egyezmény a Népiirtás Megakadályozásáról és Megbüntetéséről, 1948.12.09,
ENSZ Konferencia a földrajzi nevek szabványosításáról, Genf, 1967.
1992. V.

IV. Fejezet

TERÜLETI AUTONÓMIA A NEMZETKÖZI JOGBAN

A történelmi és területi sajátosságú nemzeti közösségek szülőföldjükön őshonosak. Állami hovatarozásuk az évszázadok során változott, olyannyira, hogy ma Európában 200 népcsoport-hoz tartozó 100 millió ember él olyan állam fennhatósága alatt, amelyben — a többségi nemzet-hez viszonyítva — számbeli kisebbségben él.

A történelmi és területi hagyományú nemzeti közösségeknek azonban az is sajátossága, hogy adott állami fennhatóságban, léteznek olyan régiók, ahol számbeli többséget képeznek. Ilyen körülmények közepett a nemzeti közösség önkormányzása területi alapúvá válhat, tehát a nemzeti önazonosság megőrzését, ápolását és továbbadását szavatoló hatáskörök mellett képes a történelmi régió területére kiterjedő közigazgatási hatásköröket is ellátni.

Az alapelv, hogy a kollektivitást érintő kérdésekben a közösséghez tartozó polgárok döntsenek, s az ehhez nélkülözhetetlen hatásköröket megkapják. A területi alapú önkormányzás — autonómia — során olyképpen érvényesül, hogy az adott régió alkotmányos jogként vagy törvény által elnyeri a területi autonómiát.

Demokratikus jogállamokban bizonyossá vált, hogy a sajátos identitású közösség nemzeti önazonossága megőrzésének legmegfelelőbb eszköze a területi alapú önkormányzás.

Az Európai Unió államaiban, ahol adott régióban a többségtől eltérő nemzeti önazonosságú közösségek számbeli többségben élnek, törvény által szavatolt a területi autonómia. Egyébként az Európai Unió Állampolgárságra vonatkozó határozata is kiemelt jelentőséget tulajdonít a népcsoportok védelmét biztosító közösségi önkormányzásnak, s ehhez tartozóan, a területi autonómiának.

Mi a jelentősége ezen önkormányzási formának?

Adott régióban, ahol a nemzeti közösség többséget képez, területi alapú önkormányzati hatásköröket nyer el: szabad, általános, közvetlen és titkos választások révén, saját kebeléből jelöli ki a helyi és a regionális közképviselőt, amely a kollektivitás megbízásából és nevében dönt és végrehajt — önazonossága megőrzéséért, az általa lakott régió gazdasági felemelkedéséért, a hatáskörébe tartozó területen élő minden polgár általános szabadságainak és alapvető emberi jogainak teljes megéléséért, szociális védelméért.

A sajátos nemzeti önazonosságú közösség, területi autonómiát gyakorolva, az illető régióban hivatalos nyelvvé minősítheti anyanyelvét, önállóan igazgathatja anyanyelvű oktatási-, kulturális-, szociális intézményeit, mások beleszólása nélkül dönthet a régióban történelmileg többséget képezők arányának megőrzéséről, határai megváltoztathatatlanságáról.

A nemzeti közösség területi autonómiája révén megvalósítható az a teljes és tényleges egyenlőség, amelyet az érvényben levő nemzetközi egyezmények előírnak.

A területi autonómiák ellenzői gyakran hivatkoznak arra, hogy ilyen jellegű önkormányzásra a nemzetközi dokumentumok nem vonatkoznak, ilyeneket nem szabályoznak. Lássuk tehát ennek az állításnak többszörös cáfolatát.

A Helyi Önkormányzatok Európai Chartája a helyi közösségek területi autonómiáját szabá-

lyozza. A közigazgatási egység határain belül élő kollektivitás saját akaratából és a saját képviselőjére, döntéshozó-, végrehajtó- és ellenőrző testületet hoz létre a demokrácia alapszabályainak megfelelően: általános, egyenlő, titkos és közvetlen választások révén.

A Regionális Autonómia Európai Chartájának tervezete a régiók önkormányzásának szabályozásakor:

- figyelembe veszi, hogy az Európa Tanács célja az emberi jogok és a demokrácia eszményének és alapelveinek tiszteletben tartása, védelme és támogatása;
- megállapítja, hogy az állampolgárok joga részt venni a közügyek kezelésében, s ez összetevője azon demokratikus alapelveknek, amelyeket az Európa Tanács tagállamai magukénak vallanak, s amely jog gyakorlását a régió elősegíti;
- kijelenti, hogy a szubszidiaritás elve Európában meghatározó jelentőségű a demokrácia építésében;
- tudatosítja, hogy a régió a szubszidiaritás tényleges megvalósításának megfelelő hatalmi szintjét jelenti, melyet az európai integráció során, valamint e folyamatban résztvevő országoknak sajátos belső szerveződésükben mint alapvető elvet tiszteletben kell tartaniuk;
- kijelenti, hogy a régiók kialakulása nem sértheti a helyi kollektivitások autonómiáját, ellenkezőleg, olyan intézkedésekkel kell társulnia, amelyek a Helyi Autonómia Európai Chartája révén megszerzett jogok védelmét szavatolják;
- kinyilvánítja, hogy a regionális autonómia elismerése magába foglalja az állam iránti lojalitást, amelynek régiói a szuverenitás és a területi integritás tiszteletben tartásával fejlődnek.

Az Európa Tanács 1993/1201-es Ajánlása az Emberi Jogok Európai Egyezményének a kisebbségi jogokra vonatkozó kiegészítő jegyzőkönyvével kapcsolatban figyelmeztet arra, hogy a kisebbségekhez tartozó személyek egyes jogainak az Emberi Jogok Európai Egyezményébe történő beiktatásával, ezek a személyek, valamint a képviselőikre illetékes szervezetek élhetnek az Egyezmény által javasolt jogorvoslási-folyamodási lehetőségekkel, nevezetesen azzal a joggal, hogy kérelmekkel fordulhatnak az Emberi Jogok Európai Bizottságához és az Európai Bírósághoz. A területi autonómiára való törekvés e kötelező érvényű nemzetközi dokumentummal is alátámasztható, kiváltképpen, ha idézzük az Ajánlás 11. szakaszának előírásait:

„Azokban a régiókban, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó személyek többséget alkotnak, ezen személyeknek jogukban áll, hogy sajátos történelmi és területi helyzetüknek megfelelően és az állam nemzeti törvénykezésével összhangban, megfelelő helyi vagy autonóm közigazgatási hatóságokkal, vagy különleges státusszal rendelkezzenek.”

Akkor, amikor a területi autonómia az abban a régióban élő számbeli többség nemzeti önazonosságának védelmét szolgáló mechanizmusokat is tartalmazza, nemzeti-etnikai alapú autonómiává minősül. Tekintsünk szét az Európai Unió országaiban, mert az ilyen autonómiaformára számtalan példát találunk!

1. Helyi önkormányzatok európai chartája
Strasbourg, 1985. október 15.

Preambulum

Az Európa Tanácsnak a jelen Chartát aláíró tagállamai

Figyelembe véve azt, hogy az Európa Tanács célja a tagjai közötti szorosabb egység létrehozása, a közös örökségüket képező eszmék és elvek védelmének és megvalósításának érdekében,

Figyelembe véve azt, hogy e cél elérésének egyik eszköze a közigazgatás terén történő megállapodás,

Figyelembe véve azt, hogy a helyi önkormányzatok minden demokratikus rendszer egyik alapintézményét képezik,

Figyelembe véve azt, hogy az állampolgárok közügyekben való részvételének joga egyike az Európa Tanács valamennyi tagállama által elfogadott demokratikus elveknek,

Meggyőződve arról, hogy e jog legközvetlenebbül helyi szinten gyakorolható,

Meggyőződve arról, hogy csak tényleges feladatkörrel bíró helyi önkormányzatok biztosíthatnak egyszerre hatékony és az állampolgárokhoz közel álló igazgatást,

Tudatában annak, hogy a helyi önkormányzás védelme és megerősítése a különböző európai országokban fontos hozzájárulás a demokráciának és a hatalom decentralizálásának elvein alapuló Európa kialakításához,

Megerősítve azt, hogy mindez feltételezi olyan helyi önkormányzatok létesítését, amelyeknek részét képezik a demokratikusan létrehozott döntéshozó szervek, és amelyek feladatainak és e feladatok gyakorlása módjának és eszközeinek, valamint mindezek megvalósításához szükséges forrásoknak a tekintetében széles körű autonómiával rendelkeznek,

A következőkben állapodtak meg:

1. Szakasz

A Felek a következő Szakaszokat a Charta 12. Szakaszában foglalt módon és mértékig magukra nézve kötelezőnek ismerik el.

I. Rész

2. Szakasz

A helyi önkormányzás alkotmányos és jogi megalapozása

A helyi önkormányzás elvét a belső jogalkotásban, és amennyire lehetséges, az Alkotmányban is el kell ismerni.

3. Szakasz

A helyi önkormányzás fogalma

A helyi önkormányzás a helyi önkormányzatoknak azt a jogát, és képességét jelenti, hogy — jogszabályi keretek között - a közügyek lényegi részét saját hatáskörükben szabályozzák és igazgassák a helyi lakosság érdekében.

E jogot olyan tanácsok vagy testületek gyakorolják, amelyeknek tagjait egyenlő, közvetlen és általános választójogon alapuló szabad és titkos szavazással választják, és amelyek nekik felelős végrehajtó szervekkel is rendelkezhetnek. E rendelkezés semmilyen módon nem érinti az állampolgári gyűléseknek, a népszavazásnak vagy a közvetlen állampolgári részvétel egyéb formáinak igénybe vételét ott, ahol azt jogszabály megengedi.

4. Szakasz

A helyi önkormányzás terjedelme

A helyi önkormányzatok alapvető hatáskörét és feladatait az Alkotmány vagy törvény rendezi. Azonban ez a rendelkezés nem akadályozhatja azt, hogy — jogszabályi keretek között — a helyi önkormányzatokat speciális célból hatás- és feladatkörrel ruházzák fel.

A helyi önkormányzatok - jogszabályi keretek között — teljes döntési jogosultsággal rendelkeznek minden olyan ügyben, amely nincs kivonva hatáskörükből, és bármely más közigazgatási szerv hatáskörébe sincs utalva.

A közfeladatokat általában elsősorban az állampolgárokhoz legközelebb álló közigazgatási szervnek kell megvalósítania. A feladatoknak más közigazgatási szervre történő átruházása a feladat természetétől és nagyságától, valamint hatékonysági és gazdaságossági követelményektől függ.

A helyi önkormányzatok hatásköre általában teljes és kizárólagos. Ezt más központi vagy regionális közigazgatási szerv nem vonhatja el, és nem korlátozhatja, kivéve, ha ezt törvény lehetővé teszi.

Ha a helyi önkormányzatokra központi vagy regionális közigazgatási szerv hatáskört ruház át, a helyi önkormányzatok az átruházott hatáskört — amennyiben lehetséges — a helyi körülményekhez igazítva gyakorolhatják.

Lehetőség szerint a tervezési és döntéshozatali eljárás során, megfelelő időben és formában, ki kell kérni minden olyan ügyben a helyi önkormányzat véleményét, amely őket közvetlenül érinti.

5. Szakasz

A helyi önkormányzat határainak védelme

Nem lehet megváltoztatni a helyi önkormányzatok határait az érintett helyi közösségekkel való előzetes konzultáció, vagy ahol ezt törvény lehetővé teszi, esetleges helyi népszavazás nélkül.

6. Szakasz

A helyi önkormányzatok feladatainak megfelelő igazgatási szervezetek és források

A helyi önkormányzatok — anélkül, hogy ez törvény általánosabb rendelkezését sértené — a helyi szükségletekhez való alkalmazkodás és a hatékonyabb igazgatás érdekében maguk határozhatják meg belső igazgatási felépítésüket.

A helyi önkormányzatoknál az alkalmazási feltételeknek olyanoknak kell lenniük, hogy lehetővé tegyék magasan képzett személyi állománynak a teljesítmény és a szakértelem alapján történő alkalmazását. É célból megfelelő képzési lehetőségeket, díjazási és előléptetési rendszert kell kialakítani.

7. Szakasz

A helyi feladatok gyakorlásának feltételei

A választott helyi képviselők hivatali körülményeinek biztosítaniuk kell feladataik szabad gyakorlását.

A választott helyi képviselők jogosultak a hivataluk gyakorlása során felmerült kiadásoknak megfelelő anyagi ellenszolgáltatásra és ahol ez felmerülhet, a jövedelem-kiesés és az elvégzett munka megtérítésére, valamint megfelelő szociális juttatásokra.

Az olyan tisztségeket vagy tevékenységeket, amelyek összeférhetetlenek a választott helyi tisztség viselésével, törvénynek vagy alapvető jogelvnek kell meghatároznia.

8. Szakasz

A helyi önkormányzatok tevékenységének államigazgatási felügyelete

A helyi önkormányzatok államigazgatási felügyeletét csak az Alkotmányban vagy törvényben meghatározott esetekben és eljárás szerint lehet gyakorolni.

A helyi önkormányzat államigazgatási felügyelete általában csak e tevékenység törvényességének és az alkotmányos elvekkel való összhangjának vizsgálatára irányulhat. Mindazonáltal, magasabb szintű államigazgatási szervek célszerűségi felügyeletet gyakorolhatnak azon feladatok vonatkozásában, amelyeknek végrehajtását a helyi önkormányzatokra ruházták át.

A helyi önkormányzatok államigazgatási felügyeletét oly módon kell gyakorolni, hogy a felügyeletet gyakorló szerv beavatkozása arányban legyen a védeni szándékozott érdekek fontosságával.

*9. Szakasz***A helyi önkormányzatok pénzügyi forrásai**

A helyi önkormányzatok a nemzeti gazdaságpolitika keretein belül megfelelő saját pénzügyi forrásokra jogosultak, amelyekkel hatáskörük keretein belül szabadon rendelkeznek.

A helyi önkormányzat pénzügyi forrásainak az Alkotmányban és jogszabályokban meghatározott feladataikkal arányban kell állnia.

A helyi önkormányzatok pénzügyi forrásainak legalább egy részét az olyan helyi adók és díjbevételek teszik ki, amelyek mértékének meghatározására — jogszabályi keretek között — e szerveknek van hatáskörük.

Azon pénzügyi rendszerek, amelyeken a helyi önkormányzatok pénzügyi forrásai alapulnak, legyenek eléggé sokrétűek és rugalmasak ahhoz, hogy lehetővé tegyék - amennyiben ez a gyakorlatban lehetséges -, a feladatok megvalósításához szükséges költségek tényleges alakulásával való lépéstartást.

A pénzügyileg gyengébb helyi önkormányzatok védelme szükségessé teszi olyan pénzügyi kiegyenlítési eljárások, illetőleg ezekkel egyenértékű intézkedések intézményesítését, amelyek célja a számításba jövő pénzügyi források egyenlőtlen elosztásából fakadó hatások, valamint az így keletkező pénzügyi terhek korrekciója. Az ilyen eljárások, intézkedések nem csökkenthetik a helyi önkormányzatoknak a saját feladatkörüket illető döntési szabadságát

A források rájuk eső részének meghatározása során megfelelő formában ki kell kérni a helyi önkormányzatok véleményét.

A lehetőségekhez mérten a helyi önkormányzatoknak juttatott támogatás nem köthető meghatározott feladatok finanszírozásához. A támogatások juttatása nem korlátozhatja a helyi önkormányzatoknak a hatáskörükön belüli önálló döntéshozatali jogát.

Beruházási célú hitelfelvétel érdekében a helyi önkormányzatok a jogszabályi kereteken belül jogosultak a nemzeti tőkepiacon megjelenni.

*10. Szakasz***A helyi önkormányzat egyesülési joga**

A helyi önkormányzatok jogosultak, hogy hatáskörük gyakorlása körében közös érdekeltséggű feladatok megoldása érdekében együttműködjenek, és törvényi keretek között más helyi önkormányzatokkal társulást hozzanak létre.

Minden Állam elismeri a helyi önkormányzatoknak azt a jogát, hogy közös érdekeik védelmére és előmozdítására alakult szövetségnek, illetve a helyi önkormányzatok nemzetközi szövetségének tagjai legyenek.

3. A helyi önkormányzatok — törvény által előírt feltételekkel — jogosultak együttműködni más államokban működő önkormányzatokkal.

*11. Szakasz***A helyi önkormányzás jogi védelme**

A helyi önkormányzatok jogosultak jogorvoslatot igénybe venni hatáskörük szabad gyakorlása és az önkormányzás olyan elveinek tiszteletben tartása érdekében, amelyet az Alkotmány vagy belső törvényhozás szentesít.

*II. Rész Vegyes rendelkezések**12. Szakasz***Kötelezettségvállalások**

Mindegyik Szerződő Fél a Charta I. részéből magára nézve legalább 20 paragrafust kötelezőnek ismer el, amelyek közül 10 paragrafust a következőkből kell kiválasztani:

- 2. szakasz,
- 3. szakasz, 1. és 2. bekezdés,
- 4. szakasz, 1., 2. és 4. bekezdés,
- 5. szakasz,
- 7. szakasz, 1. bekezdés,
- 8. szakasz, 2. bekezdés,
- 9. szakasz, 1., 2. és 3. bekezdés,

10. Szakasz

- 1. bekezdés.

11. Szakasz

Mindegyik Szerződő Állam a megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó okirat letétbe helyezésekor közli az Európa Tanács Főtitkárával az e Szakasz 1. bekezdésének megfelelően kiválasztott paragrafusokat.

Bármely Szerződő Fél később bármikor értesíthetik a Főtitkárt arról, hogy bármely olyan szakaszt magára nézve kötelezőnek ismer el, amelyet e Szakasz 1. bekezdésének alapján addig még nem fogadott el. Az ilyen későbbi kötelezettségvállalást a bejelentést tevő Fél, megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó okirata szerves részének kell tekinteni, és az értesítésnek a Főtitkár által történt kézhezvételétől számított három hónapos időtartam lejártát követő hónap első napján lép hatályba.

*13. Szakasz***A Charta hatálya alá tartozó szervek**

A jelen Chartában lefektetett önkormányzati elvek a Szerződő Felek területén található helyi önkormányzatok valamennyi típusára alkalmazhatók. Azonban, bármely Szerződő Fél megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó okirat letétbe helyezésekor megjelölheti azon helyi és területi szervek kategóriáit, amelyekre ezt a Chartát alkalmazni kívánja, illetve amelyeket kivon a Charta hatálya alól. A feleknek a későbbiek során is lehetőségük van helyi vagy területi szervek újabb kategóriáinak a Charta hatálya alá vonására az Európa Tanács Főtitkárának utólagos értesítése útján.

*14. Szakasz***Információadási kötelezettség**

Mindegyik Szerződő Fél megküld minden szükséges információt az Európa Tanács Főtitkárnak, amely azon jogalkotói tevékenységre és egyéb intézkedésre vonatkozik, amelyeket ezen Charta előírásainak való megfelelés érdekében hoznak.

*III. Rész**15. Szakasz***Aláírás, megerősítés és hatálybalépés**

A jelen Charta az Európa Tanács tagállamai számára aláírásra nyitva áll: megerősítési, elfogadási vagy jóváhagyási igénnyel. A megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó okmányokat az Európa Tanács Főtitkáránál kell letétbe helyezni.

A Charta azt az időpontot követő három hónap eltelté utáni hónap első napján lép hatályba, amikor az Európa Tanács négy tagállama az előző bekezdés rendelkezéseivel összhangban nyilvánította azt, hogy a Chartát magára nézve kötelezőnek ismeri el.

Azon tagállamok vonatkozásában, amelyek később nyilvánították ki azt, hogy a Chartát magukra nézve kötelezőnek ismerik el, a Charta a megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó okirat letétbe helyezésétől számított három hónap eltelté utáni hónap első napján lép hatályba.

16. Szakasz **Területi záradék**

Bármely állam az aláíráskor vagy a megerősítő, elfogadó vagy csatlakozó okirat letétbe helyezésekor meghatározhatja azt a területet, vagy azokat a területeket, amelyekre nézve a jelen Charta alkalmazásra kerül.

Bármely állam a későbbiek során az Európa Tanács Főtitkárához intézett nyilatkozattal kiterjesztheti a Charta területi hatályát a nyilatkozatban megjelölt bármely területre. Az ilyen területekre nézve a Charta a nyilatkozatnak a Főtitkár által történt kézbevitelét követő három hónapos időtartam utáni hónap első napján lép hatályba.

Az előző két bekezdés alapján tett bármely nyilatkozatot, a benne meghatározott bármely terület tekintetében a Főtitkárhoz intézett értesítésben vissza lehet vonni. A visszavonás az értesítésnek a Főtitkár által történt kézbevitelét követő hat hónapos időtartam utáni hónap első napján lép hatályba.

17. Szakasz **Felmondás**

Bármely Szerződő Fél felmondhatja a Chartát, ha annak ránézve történt hatályba lépésétől legalább öt év eltelt. A felmondás szándékáról hat hónapos felmondási időtartam megadásával értesíteni kell az Európa Tanács Főtitkárát. Az ilyen felmondás nem érinti a Charta hatályát a többi állam vonatkozásában, feltéve, hogy a Szerződő Felek száma nem csökken négy alá.

Bármely Fél az előző bekezdésben foglalt rendelkezésekkel összhangban felmondhatja az I. Rész általa korábban elfogadott bármely paragrafusát, feltéve, hogy a 12. szakasz 1. bekezdésében megjelölt paragrafusok száma és fajtája továbbra is kötelező érvényű marad ránézve. Ha valamelyik Aláíró Fél egy paragrafus felmondása következtében nem tesz eleget a 12. szakasz 1. bekezdésében foglalt követelményeknek, akkor úgy kell tekinteni, mintha az egész Chartát mondta volna fel.

18. Szakasz **Értesítések**

Az Európa Tanács Főtitkára értesíti a tagállamokat:

- minden aláírásról;
- minden megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó okirat letétbe helyezéséről;
- minden a Chartának a 15. szakasza alapján történő hatálybalépések időpontjáról;
- minden, a 12. szakasz 2. és 3. bekezdése rendelkezéseinek alkalmazása ügyében hozott érzékelt értesítésről;
- minden, a 13. szakasz alkalmazásával kapcsolatos értesítésről;

minden egyéb, a Chartával kapcsolatos intézkedésről vagy közlésről.

Fentiek hitelül a kellően felhatalmazott alulírottak a Chartát aláírták.

Készült Strasbourgban, 1985. október 15-én egyaránt hiteles angol és francia nyelvű egyetlen eredeti példányban, amelyet az Európa Tanács irattárában helyeznek el. Az Európa Tanács Főtitkára az Európa Tanács mindegyik tagállamának hitelesített másolatot küld.

2. A Regionális Autonómia Európai Chartája

Európa Tanács — Tervezet, 1997

Bevezetés

Az Európa Tanács tagállamai, jelen Charta aláírói,

Figyelembe véve, hogy az Európa Tanács célja a tagállamok közötti szorosabb kapcsolat megvalósítása az emberi jogok és a demokrácia eszményének és alapelveinek tiszteletben tartásáért, védelméért és támogatásáért;

Tekintetbe véve, hogy az állampolgárok joga részt venni a közügyek kezelésében, s ez összetevője azon demokratikus alapelveknek, amelyeket az Európa Tanács tagállamai magukénak vallanak, s amely jog gyakorlását a régió elősegíti;

Meggyőződve arról, hogy az általános szavazással megválasztottak és tényleges hatáskörrel felruházottak által közigazgatott régiók léte lehetővé teszi a hatékony és az állampolgárhoz közel álló közigazgatást;

Meggyőződve arról, hogy a szubszidiaritás elve Európában meghatározó jelentőségű a demokrácia építésében;

Figyelembe véve, hogy jelen Charta és a Helyi Autonómia Európai Chartája kiegészítik egymást a helyi és a regionális kollektivitások hasznára szolgáló szubszidiaritás elvének gyakorlatba ültetésekor;

Tudatában annak, hogy a régió a szubszidiaritás tényleges megvalósításának megfelelő hatalmi szintjét jelenti, melyet az európai integráció során, valamint e folyamatban résztvevő országoknak sajátos belső szerveződésükben mint alapvető elvet tiszteletben kell tartaniuk;

Kijelentve, hogy a régiók kialakulása nem sértheti a helyi kollektivitások autonómiáját, ellenkezőleg, olyan intézkedésekkel kell társulnia, amelyek a Helyi Autonómia Európai Chartája révén megszerzett jogok védelmét szavatolják;

Kinyilvánítva, hogy a regionális autonómia elismerése magába foglalja az állam iránti lojalitást, amelynek régiói a szuverenitás és a területi integritás tiszteletben tartásával fejlődnek;

Kijelentve, hogy a regionális autonómia elismerésének társulnia kell azokkal az intézkedésekkel, amelyek a különböző régiók közötti szolidaritást olyképpen változtatják gyakorlattá, hogy a kiegyensúlyozott fejlődést is elősegítik;

Figyelembe véve, hogy a régió, mint az állam lényeges összetevője, saját önazonossága révén Európa sokféleségének tanúbizonysága, s a régió történelmi hagyományai tiszteletben tartásával hozzájárul ennek kulturális gazdagodásához;

Tudatában annak, hogy a régiók közötti és a határokat túllépő kapcsolatok értékes és nélkülözhetetlen hozzájárulást jelentenek Európa építéséhez;

Kijelentve, hogy a megfelelő európai intézmények szervezésének az Európa szintjén alkalmazott politika kidolgozásakor és alkalmazásakor figyelembe kell vennie a régiók jelenlétét az európai államokban, és serkentenie kell a régiók részvételét ezen intézményekben, kiváltképpen az Európai Helyi és Regionális Hatalmak Kongresszusa Régiók Házában és az Európai Unió Régiók Bizottságában;

Kijelentve, hogy ezen alapelvek feltételezik egy regionális szintű hatalom létezését, amelyet demokratikusan létrehozott döntéshozó szervezettel látnak el, amely széleskörű autonómiával rendelkezik a hatáskörök, ezek demokratikus gyakorlása terén, s birtokában van a feladatok teljesítéséhez szükséges eszközöknek;

Olyképpen értékelve, hogy az alapvető különbségektől függetlenül, amelyek léteznek az Európai államokban a jogi és az intézményi hagyományok között, elvárt és hasznos a régiók létrehozása folyamatának kiterjesztése Európa országaiban az alább megfogalmazott alapelveknek megfelelően;

Tekintetbe véve, hogy egyik eszköz, amellyel e célok elérhetők, egyezmények megkötése az illető területi struktúrák tekintetében;

Megállapodnak az alábbiakban:

1. Szakasz

Jelen egyezmény tagjai vállalják kötődésüket az alábbi szakaszokhoz, oly módon és olyan mértékben, miképpen a Charta 20. vagy 23. szakaszában valamely eljárás előírányozza.

1. Rész

A regionális autonómia alapja

2. szakasz

A regionális autonómia alapelve, amennyire lehetséges, legyen Alkotmány által elismert.

A regionális autonómia kiterjesztése csakis az Alkotmány, régiók statútuma, törvény vagy nemzetközi jog révén szabályozható.

A Törvényes rendelkezéseknek, amelyek a regionális autonómia kiterjesztését határozzák meg, a régiók számára szavatolniuk kell a megvalósításra vonatkozó eljárások vagy feltételek sajátos védelmét.

*A regionális autonómia meghatározása***I. Alapelv***3. Szakasz*

Regionális autonómia azt jelenti, hogy a tagországokban lévő legnagyobb kiterjedésű területi kollektivitások joga és tényleges képessége saját felelősségükre és az illető népesség érdekében átvenni a közérdekű problémák jelentős részének megoldását, a szubszidiaritás elvének megfelelően, és amelyek az állam és kollektivitások között elhelyezkedő választott testülettel rendelkeznek, az öngazgatás hatásköreit gyakorolják, illetve államhatósági jogosítványokkal is bírnak.

Jelen Charta rendelkezéseinek betartásával, a regionális autonómia kiterjesztését a 2. szakasz 2. bekezdésének feltételei szerint, minden állam belső jogrendje határozza meg.

*II. Illetékességi típusok**4. Szakasz***Sajátos illetékesség**

A régiók illetékességét az Alkotmány, a régió statútuma, törvény vagy nemzetközi jog ismeri el, illetve határozza meg.

A régió sajátos illetékességét csakis alkotmány, törvény vagy nemzetközi jog révén lehet vita tárgyává tenni, illetve korlátozni.

A régiók döntéshozó és ügyviteli joggal rendelkeznek a sajátos illetékességi területeken. E jognak szavatolnia kell minden régió számára saját politika kidolgozását és alkalmazását.

A törvény határai között, szükségszerű az országos hatáskörök némelyikéhez kapcsolódó feladatok átruházása a régió szintjén azon hatóságoknak, amelyek a régiókat összehangolják. A régióknak rendelkezniük kell e cél eléréséhez nélkülözhetetlen eszközökkel.

*5. Szakasz***Átruházott illetékesség**

Az illetékesség, a törvény keretei között, egyéb közigazgatási szintről átruházható a régióknak.

Az illetékesség átruházása, amennyire lehetséges, legyen világosan megfogalmazva. A felhatalmazás alkalmazása során figyelembe kell venni megfelelő anyagi- és pénzeszközök létrehozását, amelyek lehetővé teszik a többlethatáskörök tényleges gyakorlását.

Ezen illetékesség végrehajtásával megbízott szervezeteknek, a lehetőségek és a törvényes szabályozások szerint, rendelkezniük kell saját szervezeti felépítésükben a régiók sajátos adottságaihoz való alkalmazás szabadságával, kiemelt figyelmet szentelve a hatékonyságnak és a régió lakosai igényének. A hatáskör átjuttatásának pénzügyi vonatkozásai e szabadságot túlságosan nem korlátozhatják.

III. Az illetékesség területei

6. Szakasz

Regionális kérdések

Azon illetékességen kívül, amelyet a 3. szakasz elveinek megfelelően az alkotmány, a régió statútuma, a törvény vagy a nemzetközi jog a régióknak elismert vagy juttatott, a régió problémái átöllehetnek bármilyen regionális érdekeltségű kérdést, amely illetékességükből nem kizárt vagy nem juttatták át más hatóságok illetékességébe.

A régióknak, illetékességük gyakorlásakor, tiszteletben kell tartaniuk azt az elvet, hogy a szubszidiaritás követelményeit figyelembe véve, cselekedeteikben az állampolgárok érdekei vessék.

7. Szakasz

A helyi kollektivitásokkal való kapcsolat

A régiók amelyek a kollektivitásokat érintő olyan illetékességgel rendelkeznek, amelyeknek alkalmazása a Helyi Autonómia Európai Chartája hatáskörébe tartozik, tiszteletben tartják ezen Egyezmény szellemét és betűjét a kollektivitásokkal való kapcsolatban.

A régiók a helyi kollektivitásokkal való kapcsolatban alkalmazzák a szubszidiaritás elvét.

A törvény keretei között a régiók némely illetékességet átadhatnak a helyi kollektivitásoknak, az 5. szakaszban feltüntetett elveknek megfelelően.

Azon területeken, ahol átjuttatott illetékességekkel rendelkeznek, a régiók, ha szükséges, mindent megtesznek a pénzalapok korrekt elosztásáért a területükön levő helyi kollektivitások között.

8. Szakasz

Régiók közötti és a határokat túllépő kapcsolatok

Hatáskörüknak megfelelően, a régiók egymás közötti kapcsolatok és a határokat túllépő együttműködés területén a belső törvények által meghatározott eljárásoknak megfelelően cselekednek. Ezen cselekvésnek be kell illeszkednie a belső jogrendbe és az állam által vállalt nemzetközi kötelezettségekbe.

A régiók, amelyek határokat túllépő térséghez tartoznak, a nemzeti törvényes rendelkezéseket és a nemzetközi jogot tiszteletben tartva, létrehozhatják saját döntéshozó és/vagy végrehajtó szerveiket. E szervek cselekedetei éppúgy az illetékes bíróságok eljárási hatáskörébe tartoznak, mint a régió szerveinek cselekedetei, a működési területen érvényesülő alapelveknek megfelelően.

A régiók egymás közötti vagy határokat túllépő kapcsolatait, alkalmazhatóságuk függvényében, nemzetközi egyezmények szabályozzák.

9. Szakasz

Az állam problémáinak megoldásában való részvétel

Amennyiben az állam szintjén hozott döntések befolyásolhatják a regionális autonómia céljait vagy összefüggenek a régiók érdekeivel, a régióknak lehetőségük kell, hogy legyen a döntéshozatal folyamatában való részvételre.

A régiók állami problémák megoldásában való részvétele megvalósítható:

a régiók megfelelő képviselőivel a törvényhozó-, illetve a központi végrehajtó szervekben, vagy

az állami szervek és a régiók szervei közötti tájékoztató vagy véleményező eljárások létrehozásával, vagy

az állami szervek és a régiók által létrehozott felépítmény közötti véleményezés eredményeként.

E részvételi megoldások egymást nem kizáró jellegűek.

10. Szakasz

Az európai és a nemzetközi problémák megoldásához való hozzájárulás

A régióknak joguk részt venni vagy képviseltetni magukat az európai intézmények munkálatain, a külön e célra létrehozott intézményeken keresztül.

A régióknak joguk, hogy a nemzeti kormányok legalább konzultálják, amikor az állam olyan nemzetközi szerződésről vagy az európai szervezeteken belül bármely dokumentum jóváhagyásáról tárgyal, amely közvetlenül érintheti illetékességüket vagy alapvető érdekeiket. Hasonlóképpen akkor is, amikor az európai szabályzatok alkalmazása ezt szükségszerűvé teszi.

A nemzeti kormányok a régiókat tárgyalópartnerre tehetik, különösképpen a régiók képviselőinek a nemzeti küldöttségbe való bevonásával.

A régióknak joguk van külön-külön vagy más régiókkal, kollektívításokkal együtt egyéb régiók vagy kollektívítások, vagy nemzetközi szervezetek — kiváltképpen európai szervezetek — mellett összekötő irodákat létrehozni, amelyek az illetékességi területükön működnek érdekeik védelmében és érvényre juttatásáért.

*IV. A régiók intézményes szervezése**11. Szakasz***A regionális önszerveződés alapelve**

A régióknak, a lehetőségekhez mérten, rendelkezniük kell a statútum jóváhagyása, de leg-
alább annak kiegészítése jogával, az Alkotmányt és a törvényeket, valamint a jelen Egyezmény
2. szakaszának 3. bekezdését tiszteletben tartva.

*12. szakasz***A régió közigazgatási közege**

A régiók egy Képviselői Gyűléssel és egy végrehajtó testülettel rendelkeznek, anélkül, hogy a
polgárok bármely határozathozatali formában való részvétele sérelmet szenvedne.

A Gyűlést szabad, titkos, közvetlen és általános szavazással választják meg.

A végrehajtó testület felelősséggel tartozik a Gyűlés előtt a jelen Chartát elfogadó államban
érvényes törvények előírta feltételek és módozatok közepette, kivéve ha a végrehajtó testület a
polgárok által közvetlenül választott.

A regionális választottak statútumának biztosítania kell a mandátum szabad teljesítését, kü-
lönösképpen a megfelelő indemnizációk juttatása révén.

A Képviselői Gyűlés, illetve a végrehajtó testület tagjai nem lehetnek a központi hatalom
olyan alanyai, amelyek sértik a felhatalmazással elnyert hatáskörök szabad gyakorlását, kivéve a
bírószági eljárást.

*13. szakasz***A regionális közigazgatás**

A régiók rendelkeznek vagyonnal, adminisztrációval, saját maguk által létrehozott szervek-
kel és személyzettel.

A régiók meghatározhatják adminisztrációjuk és szervezeteik belső felépítését.

A régiók, a nemzeti vagy szövetségi hatalom által esetleg megfogalmazott általános alapel-
veknek megfelelően, meghatározhatják a személyzet szabályzatát.

*V. A régiók pénzügye**14. Szakasz***Alapelvek**

A régiók pénzügyi rendszerének szavatolnia kell az illetékességgel arányos, előirányozható összbevétel megvalósítását, lehetővé téve az önálló politikát.

A régiók finanszírozási forrásainak kellően változatosnak és fejlődőnek kell lenniük, hogy amennyiben lehetséges, követhessék az általános gazdasági fejlődéssel, valamint az illetékesség teljesítésével járó költségeket.

A hatáskörök gyakorlásához szükséges pénzeszközök nagy részét a régióknak saját pénzforrásokból kell létrehozniuk, amelyekkel szabadon rendelkeznek.

A szolidaritás alapelve minden államban elfogadottá teszi egy pénzügyi kárpótlási mechanizmus létrehozását, tekintetbe véve a potenciális forrásokat, valamint a régiók költségeit, s azt a célt, hogy a különböző régiók polgárainak életszínvonalát egymáshoz közelítsék.

Az átutalásokat és a támogatást, elvben, olyképpen kell eszközölni, hogy tiszteletben tartsák a sértetlenség elvét. A régióknak szánt utalásoknak és a 15. szakasz 3. bekezdésében feltüntetett adók esetleges elosztásának előre megállapított szabályok szerint, tárgyilagos feltételek alapján kell történnie, minél kisebb gyakorisággal és a régiók valóságos igényeinek megfelelően.

A régióknak, a törvényes keretek közepette, lehetőséget kell biztosítani a tőkepiacon való részvételre a beruházási költségek kölcsönökből való finanszírozásáért, azzal a feltétellel, hogy bizonyítják képességüket az adósság garanciáira, a törlesztés teljes időtartamára, saját bevételeik alapján.

Egyes költségvetési szabályok vagy szabványosított könyvelési rendszer alkalmazásának törvény általi kötelezettsége nem tekinthető a régiók pénzügyi autonómiája megsértésének.

*15. Szakasz***Saját források**

A saját pénzforrások lényegében az adók, az illetékek vagy a járandóságok, amelyeket a régiók joga növelni az Alkotmányban és a törvényben előírt határok között. A régióknak lehetőséget kell teremteni regionális adók és illetékek megállapítására.

Saját adók hiányában, a régióknak lehetősége kell lennie az egyéb hatóságok által meghatározott adók kiegészítésére, az Alkotmányban és a törvényben előírt feltételeknek megfelelően.

Az Alkotmány és a törvény által régióknak szánt adórészek saját forrást képeznek. Létre kell hozni a régiók véleménye kikérésének sajátos módszereit e pénzeszközök elosztásának és juttatásának szabályairól, módozatairól.

A regionális adókat észszerűen, hatékonyan és összehangoltan, több kollektivitás vagy régió kívüli kollektivitások adminisztrációja is kezelheti, anélkül, hogy a bevételezett pénzeszközök feletti tulajdont vagy a tervezett felhasználást sértené.

*A regionális autonómia védelme**16. Szakasz***A régiók területi határának védelme**

A régió területét csakis a régió jóváhagyásával lehet módosítani, anélkül, hogy megsértenék a közvetlen demokrácia eljárásait, amelyek esetleg, e célból, belefoglalhatók a belső törvénybe.

A régiók határainak általános újrarendezése esetén minden régió formális egyetértése helyettesíthető az érintett régiók megkérdezésével, esetleg a belső törvénykezésben felüntetett eljárásokkal.

*17. Szakasz***Régiók joga megjelenni a bíróság előtt**

A régióknak lehetőségük kell, hogy legyen fellebbezni az illetékes igazságszolgáltatás előtt az illetékesség szabad gyakorlásának biztosítása, a jelen Chartában és a belső törvényben előírt regionális autonómia alapelveinek betartása céljából.

*18. Szakasz***Illetékességi konfliktusok**

Ha illetékességi konfliktus létezik, azt igazságszolgáltatási hatóságnak kell megoldani. Az illetékességi konfliktusokat minden állam alkotmányos és törvénybe foglalt alapelvei szerint oldják meg. Egy alkalmazható pozitív jogkeretből hiányzó világos válasz esetében, a határozathozatalkor a szubszidiaritás elvét kell figyelembe venni.

*19. Szakasz***A regionális okiratok feletti ellenőrzés**

A régiók által elfogadott határozatok csakis az alkotmány és a törvény által előírt esetekben és formában ellenőrizhetők.

A régió határozatai feletti ellenőrzés csakis a törvényesség betartásának biztosítására terjedhet ki, csakis „a posteriori” eszközölhető, a régió statútumában feltüntetett engedélyezési szabályozások létezésének fenntartásával.

Az ellenőrzés kiterjedhet az illetékességnek a 4. szakasz 4. bekezdésben előírt gyakorlása hasznosságának megítélésére és a régió felhatalmazott illetékességének gyakorlására.

*II. Rész**20. Szakasz***Kötelezettségek és fenntartások**

1. Szerződő államok elfogadják kötődésüket a jelen Charta minden rendelkezésének és vállalják, hogy semmiféle intézkedéssel nem akadályozzák a Charta 22. szakaszában szabályozott ellenőrző mechanizmusok tényleges alkalmazását.

2. Az európai államok régióinak változatosságát és fejlődő jellegét figyelembe véve, ezen államok joga fenntartásokat megfogalmazni a következő szakaszok esetében:

- 4. szakasz, 4. bekezdés,
- 8. szakasz, 2. bekezdés,
- 10. szakasz, 3. bekezdés,
- 13. szakasz, 3. bekezdés.

Azokban az országokban, amelyekben a regionális gyűlés hagyományosan a régióhoz tartozó helyi kollektivitások választott képviselőiből tevődik össze, egy állam csak egy fenntartásra jogosult a 12. szakasz 2. bekezdésében a szavazásra vonatkozó jelleg tekintetében.

A fenti bekezdésben feltüntetetteken kívül semmiféle fenntartás nem érvényesíthető.

A fenntartások az Európa Tanács Főtitkáránál az aláíráskor, a ratifikáláskor vagy a csatlakozáskor jegyezhetők.

Egy állam, amely fenntartásokat fogalmazott meg, az Európa Tanács Főtitkárához benyújtott értesítéssel ezeket bármikor megszüntetheti.

*21. Szakasz***A Charta értelmezése**

A Charta rendelkezéseinek egyike sem értelmezhető olyképpen, hogy sértse vagy korlátozza a nemzetközi jog vagy a tagországok belső jogrendje által a területi kollektivitások számára nyíltan elismert autonómiát.

*22. Szakasz***A Charta alkalmazásának ellenőrzése**

A Charta hatályba lépésének évében és később, öt év időközönként, minden Fél jelentést készít jelen Charta alkalmazásáról.

Azon államoknak, melyek a 20. szakasz 2. bekezdése alapján fenntartásokat fogalmaztak meg, jelentésükben elemezniük kell ezek megtartásának indokoltságát.

E jelentést a CPLRE megvizsgálja, megjegyzéseivel együtt átadja az Európa Tanács Parla-

menti Gyűlésének és a Miniszterek Tanácsának. A Miniszterek Tanácsa a meghatározott eljárás szerint minden nemzeti jelentést elemez és következtetéseit eljuttatja az illető államnak és a CPLRE elnökének.

A Miniszterek Tanácsa, ha szükséges, a CPLRE-vel, valamint a Parlamenti Gyűléssel való konzultáció után, intézkedik, hogy az Európa Tanács egyik tagállama által benyújtott jelentések elemezhetőek legyenek.

23. Szakasz

Államok részvétele a regionalizálás folyamatában

Azon államok, amelyekben a régiók kialakulása folyamatban van, ratifikálhatják a jelen Chartát, vállalva az ebben foglalt rendelkezések teljesítését a regionális struktúrák létrehozása és fejlesztése révén. Kötelezettséget vállalnak, hogy a Charta hatályba lépésétől számított maximum 10 év alatt létrehozzák azt a törvényes keretet, adminisztratív és pénzügyi mechanizmust, amely a régió számára lehetővé teszi a jelen Chartában feltüntetett jogok tiszteletben tartását, a 20. szakasz 1. vagy 2. bekezdésének megfelelően.

Minden Fél, amely számára a Charta az előző bekezdés előírásainak megfelelően hatályban van, a Charta hatályba lépésének évében és utána három évenként összeállítja jelentését a régiók kialakításának folyamatairól; e jelentés a 22. szakasz 3. és 4. bekezdésében előírt eljárások tárgya. Legkésőbb a negyedik jelentés után, érdekelt Fél benyújtja az Európa Tanács Főtitkárának a Charta tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettségvállalását, a 20. szakasz 1. vagy 2. bekezdésében foglalt feltételeknek megfelelően.

III. Rész

24. Szakasz

Aláírás, ratifikálás, hatályba lépés

Jelen Charta az Európa Tanács tagállamai számára aláírásra előterjesztett ratifikálás, elfogadás, vagy jóváhagyás tárgyát képezi. A ratifikáló, elfogadó vagy jóváhagyó okiratot az Európa Tanács Főtitkárához teszik le.

Jelen Charta az Európa Tanács öt tagállamának, az előző bekezdésben feltüntetett módon, a Chartával való egyetértés kifejezésétől számított 3 hónapot követő hónap első napján lép életbe.

Minden olyan tagállam számára, mely utólag nyilvánítja ki a Chartához való csatlakozását, a hatályba lépés időpontja a ratifikáló, elfogadó vagy jóváhagyó okirat benyújtásától számított 3 hónap időtartamot követő hónap első napja.

*25. Szakasz***Régiók, amelyekre a Chartát alkalmazzák**

Jelen Chartában feltüntetett, a regionális autonómiára vonatkozó alapelveket a felek területén lévő minden régióra alkalmazzák. Mégis minden Fél, a ratifikáló, elfogadó vagy jóváhagyó okirat letételekor megjelölheti azokat a régió-kategóriákat, amelyek esetében korlátozza az alkalmazási területet vagy amelyeket kizár jelen Charta alkalmazási hatásköréből.

*26. Szakasz***Azon államok csatlakozása, amelyek nem tagjai az Európa Tanácsnak**

Jelen Charta hatályba lépése és a CPLRE véleményezése után a Miniszterek Tanácsa egyöntetű szavazattal határozhat bármelyik állam meghívásáról, hogy csatlakozzék jelen Chartához. E meghívással az Egyezményt ratifikált minden államnak határozottan egyet kell értenie.

*27. Szakasz***Érvényesítés**

Jelen Chartát egyetlen Fél sem érvénytelenítheti a Charta hatályba lépésétől számított öt év időtartam lejárta előtt. A 6 hónapos előzetes értesítést az Európa Tanács Főtitkára jegyzi. Ezen érvénytelenítés nem befolyásolja a Charta hatályosságát a többi Fél tekintetében, azzal a feltétellel, hogy ezek ne legyenek ötnél kevesebben.

*28. Szakasz***Bejegyzés**

Az Európa Tanács Főtitkára az Európa Tanács államaitól nyilvántartásba vesz:

- a. minden aláírást;
- b. minden benyújtott ratifikáló, elfogadó vagy jóváhagyó okiratot;
- c. a 24. szakasznak megfelelően, a hatályba lépésre vonatkozó minden időpontot;
- d. a 20. szakasz 4. és 5. bekezdésében megfogalmazott fenntartásokat tartalmazó minden begyűjtött megjegyzést;
- e. a 25. szakasz értelmében egyes régió-kategóriák jelen Charta hatásköréből való kizárására vonatkozó bármely jegyzéket;
- f. egy állam Charta ratifikálására vonatkozó jegyzékét, amelyet a 23. szakasz rendelkezéseinek megfelelően és legkésőbb a 23. szakasz 2. bekezdésében meghatározott határidő lejártáig nyújtott be;
- g. a Miniszterek Tanácsának, az Európai Helyi és Regionális Hatalmak Kongresszusá-

nak, a Parlamenti Gyűlésnek minden jelentését, amelyet jelen Charta végrehajtásának ellenőrzési mechanizmusa keretében hoztak;

- h. minden okmányt, jegyzéket, vagy közleményt, amely a jelen Chartával van összefüggésben.

Jóváhagyta

Az Európa Tanács Parlamenti Gyűlése
1997. október 7.

3. Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről

Strasbourg, 1995. Február 1.

Európai Szerződések sorozat (157)

- Az Európa Tanács tagállamai és jelen Keretegyezmény többi aláíró Állama,
Megállapítva, hogy az Európa Tanács célja a tagjai közötti nagyobb egység elérése annak érdekében, hogy védje és fejlessze közös örökségünk eszméit és elveit;
Megállapítva, hogy az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelme és továbbfejlesztése az egyik módszer, ami által ez a cél elérhető;
Óhajtva az 1993. október 9-én Bécsben, az Európa Tanács tagállamainak állam- és kormányfői által elfogadott Nyilatkozat megvalósítását;
Elhatározva, hogy saját területeiken védelmezik a nemzeti kisebbségek fennmaradását;
Megállapítva, hogy az európai történelem megrázkódtatásai megmutatták, a nemzeti kisebbségek védelme alapvető fontosságú kontinensünk stabilitása, demokratikus biztonsága és békéje szempontjából;
Megállapítva, hogy a pluralista és valódi demokratikus társadalomnak nemcsak tiszteletben kell tartania minden nemzeti kisebbséghez tartozó etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitását, de megfelelő feltételeket is kell teremteni azért, hogy kifejezhesse, megőrizhesse ezt az identitást;
Megállapítva, hogy szükséges a tolerancia és a párbeszéd légkörének megteremtése azért, hogy a kulturális különbözőség nem a megosztottság, hanem a gazdagodás forrása és tényezője legyen minden társadalom számára;
Megállapítva, hogy a toleráns és virágzó Európa kiteljesedése nemcsak az államok közötti együttműködésétől függ, hanem határokon átnyúló együttműködést kíván a helyi és a regionális közösségek között, az államok alkotmányának és területi integritásának sérelme nélkül;
Figyelembe véve az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezményt és kiegészítő Jegyzőkönyveit;
Figyelembe véve az Egyesült Nemzetek egyezményeiben és nyilatkozataiban a nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó kötelezettségeket, valamint az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia dokumentumait, kiváltképpen az 1990. június 29-i Koppenhágai Dokumentumot;
Elhatározván a nemzeti kisebbségek hatékony védelmét és az ezekhez a kisebbségekhez tartozó személyek jogait és szabadságait biztosító és tiszteletben tartandó elvek meghatározását, valamint az azokból származó kötelezettségeket, azoknak a tagállamokban és más — jelen okmány részeseivé váló — államokban történő biztosítása végett, tiszteletben tartva a jog uralmát, az államok integritását és nemzeti szuverenitását;

Elhatározván, hogy a jelen Keretegyezménybe foglalt elveket nemzeti törvényhozásuk által és megfelelő kormányzati politikával végrehajtják;
A következőkben állapodnak meg:

I. FEJEZET

1. Szakasz

A nemzeti kisebbségek és ezen kisebbségekhez tartozó személyek jogainak és szabadságainak védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének szerves részét képezi, és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés keretébe tartozik.

2. Szakasz

Jelen Keretegyezmény rendelkezéseit jóhiszeműen, a megértés és a türelmesség szellemében, valamint az államok közötti jó szomszédtság, baráti kapcsolatok és együttműködés elveivel összhangban kell alkalmazni.

3. Szakasz

1. Minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek joga van szabadon megválasztani, hogy kisebbségiként kezeljék-e vagy sem, és ebből a választásból vagy e választásával összefüggő jogainak gyakorlásából semmiféle hátránya ne származzék.

2. A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jelen Keretegyezménybe foglalt elvekből származó jogait és szabadságaikat egyénileg, valamint másokkal közösségben gyakorolhatják.

II. FEJEZET

4. Szakasz

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személy számára biztosítják a törvény előtti egyenlőséget és a törvény általi egyenlő védelmi jogát. Ebben a vonatkozásban minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozáson alapuló hátrányos megkülönböztetés tilos.

2. A felek kötelezik magukat annak elfogadására, hogy — amennyiben szükséges — megfelelő intézkedéseket hoznak a gazdasági, a társadalmi, a politikai és a kulturális élet minden területén a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek és a többséghez tartozók közötti teljes és hatékony egyenlőség előmozdítása érdekében. E tekintetben kellő figyelmet fordítanak a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek sajátos körülményeire.

3. A 2. pontban foglaltaknak megfelelő intézkedéseket nem lehet hátrányos megkülönböztetésként értékelni.

5. Szakasz

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy támogatják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára kultúrájuk megőrzését és fejlesztését, úgyszintén identitásuknak, nevezetesen vallásuk, nyelvük, hagyományaik és kulturális örökségük megőrzésének feltételeit.

2. Az integrációt szabályozó általános politikájuk keretében hozott intézkedések sérelme nélkül a Felek tartózkodnak minden olyan politikától vagy gyakorlattól, amely a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek akaratuk elleni asszimilációjára irányul, és védelmezik ezen személyeket minden olyan akciótól, ami a beolvasztásukra irányul.

6. Szakasz

1. A felek bátorítják a tolerancia és a kultúrák közötti párbeszéd szándékát, valamint hatékony intézkedéseket hoznak, hogy előmozdítsák minden, területükön élő személy közötti kölcsönös tiszteletet, megértést és együttműködést, kiváltképpen az oktatás, a kultúra és a tömegkommunikációs eszközök területén, tekintet nélkül e személyek etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási identitására.

2. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy megfelelő intézkedéseket hoznak olyan személyek védelmében, akik hátrányos megkülönböztetést, ellenséges vagy erőszakos fenyegetések és cselekedetek áldozatai lehetnek, etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási identitásuk miatt.

7. Szakasz

A Felek biztosítják minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek a békés célú gyülekezés szabadságához és a másokkal való egyesülés szabadságához, a véleménynyilvánítás szabadságához, a gondolat-, a lelkiismeret- és vallásszabadsághoz való jogának tiszteletben tartását.

8. Szakasz

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek vallása vagy hite kifejezésére, úgyszintén vallási intézmények, szervezetek és egyesületek alapítására való jogát.

9. Szakasz

1. A Felek kötelezettséget vállalnak annak elismerésére, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek a véleménynyilvánítási szabadsága magába foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, az eszmék megismerésének és közlésének szabadságát a kisebbségek nyelvén, országhatárokon tekintet nélkül és hatósági szerv beavatkozása

nélkül. A Felek biztosítani fogják nemzeti jogrendszerük keretein belül, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket ne érje hátrányos megkülönböztetés a tömegkommunikációs eszközökhöz való hozzáférésben.

2. Az 1. pont nem akadályozza meg a Feleket abban, hogy a rádióadás és televíziós sugárzás vagy mozivállalkozás megindítását — hátrányos megkülönböztetéstől mentesen és objektív kritériumok alapján — engedélyhez kössék.

3. A felek nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket a nyomtatott tömegkommunikációs eszközök létrehozásában és használatában. A rádió- és televízióadásokat szabályozó törvényi keretekben, amennyire lehetséges, biztosítani fogják és figyelembe veszik az 1. pont rendelkezéseit, annak érdekében, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára lehetőséget nyújtsanak saját tömegkommunikációs eszközeik létrehozására és használatára.

4. A Felek megfelelő intézkedéseket hoznak jogrendszerük keretében annak érdekében, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára megkönnyítsék a tömegkommunikációs eszközökhöz való hozzáférést, ezzel is előmozdítva a toleranciát, és lehetőséget teremtve a kulturális sokszínűségnek.

10. Szakasz

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek elismerik kisebbségi nyelvének szabad és beavatkozás nélküli használatát úgy magánbeszélgetésben, mint nyilvánosan, szóban és írásban.

2. A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek által hagyományosan vagy jelentős számban lakott területeken, amennyiben azok a személyek úgy kívánják, vagy az ilyen kívánság megfelel a valóságos szükségnek, a Felek erőfeszítéseket tesznek arra, hogy biztosítsák — lehetőség szerint — e személyek és a közigazgatási hatóságok közötti kisebbségi nyelv használatát elősegítő feltételeket.

3. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítsák minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek azt a jogot, hogy olyan nyelven, amelyet megért, a legrövidebb időn belül tájékoztassák letartóztatásának okáról és minden ellene felhozott vád természetéről és indokairól, valamint hogy ezen a nyelven védekezhessen — ha szükséges — ingyenes tolmács segítségével.

11. Szakasz

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek azon jogát, hogy család- és utónevét kisebbségi nyelvén használhassa, úgyszintén ennek hivatalos elismeréséhez való jogot, a jogrendszerükben szabályozottaknak megfelelően.

2. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személy azon jogát, hogy saját kisebbségi nyelvén cégtáblákat, feliratokat és egyéb magántermészetű információkat tegyen közzé a nyilvánosság számára láthatóan.

3. Olyan körzetekben, amelyek hagyományosan nemzeti kisebbséghez tartozó személyek által jelentős számban lakottak, a Felek törekedni fognak arra, hogy jogrendszerük keretében — beleértve, ahol helyénvaló, a más államokkal való megállapodásokat, és figyelembe véve sajátos körülményeiket — a hagyományos helységneveket, utcaneveket és egyéb, a közösség számára szánt földrajzi megjelöléseket a kisebbség nyelvén is kiírják, ha megfelelő igény van ilyen jelzésekre.

12. Szakasz

1. A Felek, ha szükséges, az oktatás és a kutatás területén intézkednek mind a nemzeti kisebbségeik, mind a többség kultúrájának, történelmének, nyelvének és vallásának megismerése előmozdítására.

2. Ebben az összefüggésben, a Felek különösképpen megfelelő lehetőségeket fognak teremteni a tanítóképzésre és a tankönyvekhez való hozzájutásra, és megkönnyítik a különböző közösségek tanítói és diákjai közötti kapcsolatokat.

3. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy előmozdítják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára az oktatáshoz minden szinten a hozzájutás esélyegyenlőségét.

13. Szakasz

1. Oktatási rendszerük keretében a Felek elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek a jogát arra, hogy saját magánoktatási és -képzési intézményeiket létrehozhassák és működtethessék.

2. E jog gyakorlása nem ró semmiféle pénzügyi kötelezettséget a Felekre.

14. Szakasz

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személyi jogát kisebbségi nyelvének megtanulására.

2. Nemzeti kisebbségek által hagyományosan és jelentős számban lakott területeken, megfelelő igény esetén, a Felek törekednek — lehetőségeik szerint és oktatási rendszerük keretein belül — annak biztosítására, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek megfelelő lehetőségük legyen kisebbségi nyelvüket megtanulni vagy ezen a nyelven tanulni.

3. Jelen Cikk 2. pontját úgy kell végrehajtani, hogy az ne veszélyeztesse a hivatalos nyelv tanulását, vagy ezen a nyelven való tanítást.

15. Szakasz

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy megteremtik a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára azokat a feltételeket, amelyek a kulturális, a társadalmi és a gazdasági életben, valamint a közügyekben — különösképpen az őket érintőkben — való részvételhez szükségesek.

16. Szakasz

A Felek tartózkodnak olyan intézkedések meghozatalától, amelyek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek által lakott területeken az arányokat megváltoztatják, és arra irányulnak, hogy korlátozzák azon jogokat és szabadságokat, melyek jelen Keretegyezménybe foglalt elvekből származnak.

17. Szakasz

1. A felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket azon joguk gyakorlásában, hogy szabadon és békésen határokon áttérjedő kapcsolatokat hozzanak létre és tartsanak fenn olyan személyekkel, akik törvényesen tartózkodnak más államokban, kiváltképpen olyanokkal, akikkel etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásukban osztoznak, vagy kulturális örökségük közös.

2. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket azon joguk gyakorlásában, hogy részt vegyenek nemzeti és nemzetközi nem kormányzati szervezetek tevékenységében.

18. Szakasz

1. A Felek törekednek arra, hogy — amennyiben szükséges — két- és többoldalú egyezményeket kössenek más államokkal, annak érdekében, hogy biztosítsák az érintett nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek védelmét.

2. Adott esetben a Felek megfelelő intézkedéseket hoznak a határokon átnyúló együttműködés bátorítására.

19. Szakasz

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy jelen Keretegyezményben lefektetett elveket tiszteletben tartják és végrehajtják, azokhoz — amennyiben az szükséges — kizárólag olyan megszorításokat, korlátozásokat vagy derogációkat alkalmaznak, amelyekről nemzetközi jogi okmányok rendelkeznek, különösen amelyek az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről

szóló Egyezményben és kiegészítő Jegyzőkönyveiben található, amennyiben ezek lényegesek az említett elvekből származó jogok és szabadságok szempontjából.

III. FEJEZET

20. Szakasz

Jelen Keretegyezménybe foglalt elvekből eredő jogok és szabadságok gyakorlása során minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személy tiszteletben tartja a nemzeti törvényhozást és mások jogait, különösen a többséghez tartozókat és más nemzeti kisebbségeket.

21. Szakasz

Jelen Keretegyezmény egyetlen rendelkezését sem lehet úgy értelmezni, hogy az bármely egyén számára jogot biztosítana olyan tevékenység folytatására vagy olyan cselekedet végrehajtására, amely a nemzetközi jog alapvető elveivel, kiváltképpen az államok szuverén egyenlőségével, területi integritásával és politikai függetlenségével ellentétes.

22. Szakasz

Jelen Keretegyezmény egyetlen rendelkezését sem lehet úgy értelmezni, hogy az korlátozza vagy megsérti azokat az emberi jogokat vagy alapvető szabadságokat, melyek a Szerződő Felek bármelyike törvényeinek megfelelően vagy bármely más — amennyiben e Szerződő Felek részese — egyezmény alapján biztosítható.

23. Szakasz

Jelen Keretegyezményben foglalt elvekből eredő jogok és szabadságok - amennyiben az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezményben vagy kiegészítő Jegyzőkönyveiben azoknak megfelelő rendelkezések találhatóak — az utóbb említett egyezmény rendelkezéseivel összhangban lévőkként értelmezendők.

IV. FEJEZET

24. Szakasz

1. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága figyelemmel kíséri a jelen Keretegyezmények a Szerződő Felek általi végrehajtását.

2. Azok a felek, amelyek nem tagjai az Európa Tanácsnak, a megállapítandó szabályok szerint fognak részt venni a végrehajtási mechanizmusban.

25. Szakasz

1. A Keretegyezménynek az adott Szerződő Fél vonatkozásában történő hatálybalépését követő egy éven belül a Szerződő Fél az Európa Tanács Főtitkárának teljes körű tájékoztatást nyújt azokról a törvényhozói és egyéb intézkedésekről, amelyeket a Keretegyezményben felsorolt elvek hatályosulásáért tett.

2. Ezt követően minden Szerződő Fél a Főtitkárnak rendszeresen és minden alkalommal, amikor a Miniszteri Bizottság kifejezte e kérését, tájékoztatást nyújt a Keretegyezmény végrehajtását érintő minden lényeges lépésről.

3. A Főtitkár továbbítja jelen Cikkben foglaltaknak megfelelően nyújtott tájékoztatást a Miniszteri Bizottsághoz.

26. Szakasz

1. Amennyiben a Felek által jelen Keretegyezményben felsorolt elvek érvényesítése érdekében tett intézkedések megfelelőségét értékeli, a Miniszteri Bizottságot olyan tanácsadó bizottság fogja segíteni, melynek tagjai a nemzeti kisebbségek védelmének a területén elismert szakértelemmel rendelkeznek.

2. A tanácsadó bizottság összetételét és ügyrendjét a Miniszteri Bizottság határozza meg a Keretegyezmény hatálybalépését követő egy éven belül.

V. FEJEZET

27. Szakasz

Jelen Keretegyezmény az Európa Tanács tagállamai részére áll nyitva aláírására. A Keretegyezmény hatálybalépésének időpontjáig a Miniszteri Bizottság által erre felhívott bármely más állam is aláírhatja. A Keretegyezmény megerősítésre, elfogadásra vagy jóváhagyásra szorul. A megerősítésről, elfogadásról vagy jóváhagyásról szóló okiratot az Európa Tanács Főtitkáránál kell letétbe helyezni.

28. Szakasz

1. Jelen Keretegyezmény az azon időpontot követő három hónapos időszak lejáta utáni hónap első napján lép hatályba, amikor az Európa Tanács tizenkét tagállama hozzájárulását fejezte ki ahhoz, hogy a Keretegyezmény a 27. Cikknek megfelelően kötelező legyen számukra.

2. Mindazon tagállamok vonatkozásában, melyek ezt követően fejezik ki hozzájárulásukat ahhoz, hogy a Keretegyezmény kötelező legyen rájuk nézve, a Keretegyezmény a megerősítésről, elfogadásról vagy jóváhagyásról szóló okirat letétbe helyezésének időpontját követő három hónapos időszak lejáta utáni hónap első napján lép hatályba.

29. Szakasz

1. Jelen Keretegyezmény hatálybalépése és a Szerződő Államokkal folytatott konzultációk után az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága az Európa Tanács Alapszabályának 20. d) Cikke alapján hozott többségi határozatnak megfelelően csatlakozásra kérhet minden olyan államot, amely nem tagja az Európa Tanácsnak, és amelyet a keretegyezmény aláírására felhívtak a 27. Cikk rendelkezéseinek megfelelően, de ezt még nem tette meg, továbbá minden más nem tag-államot.

2. Minden csatlakozó állam vonatkozásában a Keretegyezmény a csatlakozási okiratnak az Európa Tanács Főtitkáránál történő letétbe helyezésének időpontját követő három hónapos időszak lejárta utáni hónap első napján lép hatályba.

30. Szakasz

1. A Keretegyezmény aláírásakor vagy a megerősítésről, az elfogadásról, a jóváhagyásról vagy a csatlakozásról szóló okirat letétbe helyezése alkalmával minden Állam megnevezheti azt a területet vagy területeket, amely(ek) nemzetközi kapcsolataiért felelősséget visel, és ahol a jelen Keretegyezményt alkalmazni fogják.

2. Minden Állam ezt követően bármikor az Európa Tanács Főtitkárához intézett nyilatkozattal kiterjesztheti jelen Keretegyezmény alkalmazását minden, a nyilatkozatban megjelölt területre. Ilyen terület vonatkozásában a Keretegyezmény a Nyilatkozatnak a Főtitkár általi kézhezvételének időpontját követő három hónapos időszak lejárta utáni hónap első napján lép hatályba.

3. Az előző két pont alapján tett minden nyilatkozat, a nyilatkozatban meghatározott bármely terület vonatkozásában visszavonható a Főtitkárhoz címzett értesítéssel. A visszavonás az értesítésnek a Főtitkár általi kézhezvételének időpontját követő három hónapos időszak lejárta utáni hónap első napján válik hatályossá.

31. Szakasz

1. Minden Fél bármely időpontban felmondhatja a jelen Keretegyezményt az Európa Tanács Főtitkárához intézett értesítéssel.

2. A felmondás az értesítésnek a Főtitkár általi kézhezvételének időpontját követő három hónapos időszak lejárta utáni hónap első napján válik hatályossá.

32. Szakasz

Az Európa Tanács Főtitkára a Tanács tagállamait, az egyéb aláíró államokat és minden, a jelen Keretegyezményhez csatlakozott Államot értesíti:

minden aláírásról;

minden megerősítésről, elfogadásról, jóváhagyásról vagy csatlakozásról szóló okirat letétbe helyezéséről;

- a Keretegyezménynek a 28., 29., 30. Cikknek megfelelően történt hatálybalépése valamennyi időpontjáról;
- a jelen Keretegyezményre vonatkozó minden jogcselekményről, értesítésről vagy közlésről.

Minek hiteléül a kellőképpen meghatalmazott alulírottak aláírták jelen Keretegyezményt.

Készült Strasbourgban, 1995. február 1-jén, angol és francia nyelven, egyetlen példányban, melyet az Európa Tanács levéltárában kell elhelyezni. Mindkét nyelvű szöveg egyaránt hiteles. Az Európa Tanács Főtitkára az Európa Tanács valamennyi tagállama és a jelen Keretegyezmény aláírására felkért vagy csatlakozó Állam részére hiteles másolatot küld.

4. A Regionális Vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája

Strasbourg, 1992. november 5.

Európai Szerződések sorozat (148)

Preambulum

Az Európa Tanácsnak a jelen Chartát aláíró tagállamai,

Figyelembe véve, hogy az Európa Tanács célja a tagjai közötti mind szorosabb egység létrehozása, különösen a közös örökségüket alkotó eszmények és elvek védelme és elősegítése végett,

Figyelembe véve, hogy Európa történelmi regionális vagy kisebbségi nyelveinek — amelyek közül néhányat az esetleges eltűnés veszélye fenyeget — védelme hozzájárul Európa kulturális gazdagságának és hagyományainak megóvásához és fejlesztéséhez,

Figyelembe véve, hogy valamely regionális vagy kisebbségi nyelv magánéleti és közéleti gyakorlásának joga az Egyesült Nemzeteknek a Polgári és Politikai Jogokról szóló Nemzetközi Egyezségokmányában foglalt elveknek megfelelően és az Európa Tanácsnak az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Védelméről szóló Egyezménye szellemében elidegeníthetetlen jog,

Tekintettel az EBEÉ keretei között végzett munkára, különösen az 1975. évi Helsink-i Záróokmányra és az 1990. évi Koppenhágai Találkozó dokumentumára,

Hangsúlyozva a kulturális kölcsönhatás és a többnyelvűség értékét, és tekintettel arra, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelme és támogatása nem történhet a hivatalos nyelvek és azok megtanulása szükségességének a hátrányára,

Tudatában annak, hogy Európa különböző országaiban és régióiban a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelme és fejlesztése fontos hozzájárulás egy olyan Európa felépítéséhez, amely a nemzeti szuverenitás és a területi integritás keretei között a demokrácia és a kulturális sokrétűség elvein alapul,

Figyelembe véve az európai országok különböző régióiban létező sajátos feltételeket és történelmi hagyományokat,

Az alábbiakban állapotdta meg:

*I. RÉSZ***Általános rendelkezések***1. Szakasz***Meghatározások**

A jelen Charta vonatkozásában:

- a) „regionális vagy kisebbségi nyelvek” kifejezés alatt azon nyelvek értendők
  - (i) amelyeket valamely állam adott területén az állam olyan polgárai hagyományosan használnak, akik az állam fennmaradó népességénél számszerűen kisebb csoportot alkotnak, és
  - (ii) amelyek különböznek ezen állam hivatalos nyelvétől/nyelveitől,
  - (iii) azonban ez nem foglalja magába sem az állam hivatalos nyelvének/nyelveinek dialektusait, sem a bevándorlók nyelveit;
- b) a „regionális vagy kisebbségi nyelv használatának területén” az a földrajzi körzet értendő, ahol ez a nyelv olyan számú személy kifejezési eszköze, amely indokolja a jelen Charta által előírt különböző védelmi és ösztönző intézkedések meghozatalát;
- c) a „területhez nem köthető nyelveken” az állam polgárai által beszélt olyan nyelvek értendők, amelyek különböznek az állam lakosságának többi része által beszélt nyelvtől vagy nyelvektől, de amelyeket, bár az állam területén hagyományosan beszélnek, nem lehet egy külön földrajzi körzethez kapcsolni.

*2. Szakasz***Kötelezettségvállalások**

1. Mindegyik Fél vállalja, hogy a II. Rész rendelkezéseit valamennyi, a területén használt és az 1. Cikk definícióinak megfelelő regionális vagy kisebbségi nyelvre alkalmazza.
2. Minden Fél a 3. Cikknek megfelelően a megerősítés, elfogadás vagy jóváhagyás időpontjában megjelölt minden nyelv kapcsán vállalja, hogy a jelen Charta III. Részének rendelkezései közül legkevesebb harmincöt bekezdést vagy pontot alkalmaz, és pedig legalább hármat-hármat a 8. és 12. Cikkből és egyet-egyet a 9., 10., 11., és 13. Cikkből.

3. Szakasz Gyakorlati intézkedések

1. Minden Szerződő Állam megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó okiratban megjelöl minden olyan regionális vagy kisebbségi nyelvet, illetve területe egészén vagy annak részén kevésbé elterjedt hivatalos nyelvet, amelyekre a 2. Cikk 2. bekezdésének megfelelően kiválasztott bekezdéseket alkalmazzák.

2. Minden Fél bármely későbbi időpontban értesítheti a Főtitkárt, hogy a Charta bármely más, a megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó okiratában meg nem jelölt bekezdéseinek rendelkezéseiből fakadó kötelezettségeket elvállalja, továbbá, hogy a jelen Cikk 1. bekezdését más regionális vagy kisebbségi nyelvekre, illetve más, területének egészén vagy annak részén kevésbé elterjedt hivatalos nyelvekre is alkalmazza.

3. Az előző bekezdés szerinti kötelezettségvállalások a megerősítés, elfogadás vagy jóváhagyás elválaszthatatlan részét képezik, és közlésük időpontjától ugyanolyan joghatást váltanak ki.

4. Szakasz A fennálló védelmi rendszerek

1. A jelen Charta egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, mint amely korlátozza vagy lerontja az Emberi Jogok Európai Egyezménye által biztosított jogokat.

2. A jelen Charta rendelkezései nem érintik azoknak a valamely Fél területén létező, illetve megfelelő kétoldalú vagy sokoldalú nemzetközi megállapodások által előírt rendelkezéseknek az érvényét, amelyek a regionális vagy kisebbségi nyelvek helyzetét vagy a kisebbségekhez tartozó személyek jogi státusát kedvezőbben szabályozzák.

5. Szakasz Fennálló kötelezettségek

A jelen Chartában semmi sem lehet oly módon értelmezhető, mintha az feljogosítana bármely olyan tevékenység kezdeményezésére vagy lépés megtételére, amely sérti az Egyesült Nemzetek Alapokmányának céljait vagy egyéb nemzetközi jogi kötelezettségeket — ideértve az államok szuverenitásának és területi integritásának elvét.

6. Szakasz Tájékoztatás

A Felek gondoskodnak arról, hogy az érintett hatóságok, szervezetek és személyek a jelen Charta által létesített jogokról és kötelezettségekről tájékoztatást kapjanak.

*II. RÉSZ***A 2. Cikk 1. bekezdésének megfelelően követett célok és elvek***7. Szakasz***Célok és elvek**

1. A felek regionális vagy kisebbségi nyelvek vonatkozásában azokon a területeken, ahol azokat a nyelveket használják, mindegyik nyelv helyzetének megfelelően politikájukat, jogalkotásukat, és gyakorlatukat, az alábbi célokra és elvekre alapítják:

- a) a regionális vagy kisebbségi nyelveknek mint a kulturális gazdagság kifejezésének az elismerése;
- b) minden egyes regionális vagy kisebbségi nyelv földrajzi körzetének tiszteletben tartása annak érdekében, hogy a fennálló vagy később létesítendő közigazgatási felosztás ne képezze e regionális vagy kisebbségi nyelv támogatásának akadályát;
- c) a regionális vagy kisebbségi nyelvek megóvása érdekében, azok fejlesztését szolgáló, határozott támogató lépések szükségessége;
- d) a regionális vagy kisebbségi nyelveknek a magánéletben és közéletben, szóban és írásban való használatának megkönnyítése és/vagy bátorítása;
- e) a jelen Charta által szabályozott területeken, valamely regionális vagy kisebbségi nyelvet használó csoportok és ugyanannak az államnak azonos vagy hasonló nyelvet használó egyéb csoportjai közötti kapcsolatok megőrzése és fejlesztése, valamint az államnak eltérő nyelveket használó egyéb csoportjaival kulturális kapcsolatok létesítése;
- f) a regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatása és tanulása megfelelő formáinak és eszközeinek biztosítása minden megfelelő szinten;
- g) olyan eszközök biztosítása, melyek lehetővé teszik valamely regionális vagy kisebbségi nyelvet használó körzetben lakók, de a nyelvet nem beszélők számára, hogy amennyiben kívánják, elsajátíthassák e nyelvet;
- h) a regionális vagy kisebbségi nyelveknek egyetemeken vagy ezzel egyenértékű intézményekben történő tanulásának és kutatásának támogatása;
- i) a jelen Charta által szabályozott területeken a nemzetközi cserék megfelelő formáinak támogatása két vagy több államban azonos vagy hasonló formában használt regionális vagy kisebbségi nyelvek vonatkozásában.

2. A Felek vállalják, hogy ha azt még nem tették volna meg, megszüntetnek minden indokolatlan megkülönböztetést, kizárást, megszorítást vagy előnyben részesítést, amely valamely regionális vagy kisebbségi nyelv használatát érinti, és célja az, hogy e nyelv megőrzésétől vagy fejlesztésétől elbátortalanítson, vagy azt veszélyeztesse. A regionális vagy kisebbségi nyelvek érdekét szolgáló különleges intézkedések meghozatala, melyek célja, hogy az ezeket a nyelveket használók és a lakosság többi része közötti egyenlőség kiteljesedjen, vagy hogy különleges hely-

zetüket figyelembe vegyék, nem minősül az elterjedtebb nyelveket használókkal szemben hátrányos megkülönböztetésnek.

3. A Felek vállalják, hogy a megfelelő eszközökkel elősegítik az ország összes nyelvi csoportjai közötti kölcsönös megértést, különösen azt, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek iránti tisztelet, megértés és tolerancia elvét az országban folyó oktatás és képzés céljai közé foglalják, és a tömegtájékoztatási eszközöket ugyanezen célok követésére bátorítják.

4. A Felek vállalják, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket igénylő politikájuk kialakítása során figyelembe veszik az ezeket a nyelveket használó csoportok által jelzett szükségleteket és kívánásokat. A Feleket arra bátorítják, ha szükséges, hozzanak létre olyan szervezetet, amelyek a regionális vagy kisebbségi nyelveket érintő minden kérdésben tanácsokat adhatnak a hatóságoknak.

5. A Felek vállalják, hogy mutatis mutandis alkalmazzák a fenti 1-4. bekezdéseket a területhez nem köthető nyelvekre. E nyelvek esetében azonban a jelen Charta hatályosulását szolgáló intézkedések természetét és terjedelmét rugalmasan kell meghatározni, figyelembe véve a kérdéses nyelvet használó csoportok szükségleteit és kívánásait, tiszteletben tartva hagyományait és jellemzőiket.

III. RÉSZ

A regionális vagy kisebbségi nyelveknek a közéletben való használatát elősegítő intézkedések a 2. cikk 2. bekezdése értelmében vállalt kötelezettségekkel összhangban.

8. Szakasz Oktatásügy

1. Az oktatásügyet illetően a Felek azokon a területeken, ahol ezeket a nyelveket használják, e nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, és anélkül, hogy az állam hivatalos nyelvének/nyelveinek oktatása hátrányt szenvedne, vállalják hogy

- a)
  - (i) elérhetővé teszik az iskola-előkészítő oktatást az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken, vagy
  - (ii) elérhetővé teszik az iskola-előkészítő oktatás lényegi részét az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken, vagy
  - (iii) a fenti (i) és (ii) szerinti intézkedések valamelyikét legalább azokra a tanulókra alkalmazzák, akiknek családjuk ezt kívánja, és létszámuk elegendőnek minősül, vagy
  - (iv) amennyiben a közhivataloknak nincs közvetlen hatáskörük az iskola-előkészítő oktatás tekintetében, elősegítik és/vagy bátorítják a fenti (i) és (iii) szerinti intézkedések alkalmazását;
- b)
  - (i) elérhetővé teszik az általános iskolai oktatást az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken, vagy

- (ii) elérhetővé teszik az általános iskola lényegi részét az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken, vagy
  - (iii) biztosítják, hogy az érintett regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatása az általános iskolai tanrend integráns részét képezze, vagy
  - (iv) a fenti (i)-(iii) szerinti intézkedések valamelyikét legalább azokra a tanulókra alkalmazzák, akiknek családja ezt kívánja, és létszáma elegendőnek minősül;
- c)
- (i) elérhetővé teszik a középiskolai oktatást az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken, vagy
  - (ii) elérhetővé teszik a középiskola lényegi részét az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken, vagy
  - (iii) biztosítják, hogy az érintett regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatása a középiskolai tanrend integráns részét képezze, vagy
  - (iv) a fenti (i)-(iii) szerinti intézkedések valamelyikét legalább azokra a tanulókra alkalmazzák, akik kívánják, vagy adott esetben, akiknek családjuk kívánja, és létszámuk elegendőnek minősül;
- d)
- (i) elérhetővé teszik a szakközépiskolai és szakmunkásképzést az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken, vagy
  - (ii) elérhetővé teszik a szakközépiskolai és szakmunkásképzés lényegi részét az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken, vagy
  - (iii) biztosítják, hogy az érintett regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatása a szakközépiskolai és szakmunkásképzési tanrend integráns részét képezze, vagy
  - (iv) a fenti (i)-(iii) szerinti intézkedések valamelyikét legalább azokra a tanulókra alkalmazzák, akik kívánják, vagy adott esetben, akiknek családjuk kívánja, és létszámuk elegendőnek minősül;
- f)
- (i) elérhetővé teszik az egyetemi és más felsőoktatási képzést az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken, vagy
  - (ii) megteremtik a feltételeket, hogy e nyelveket mint egyetemi vagy felsőoktatási tárgyat tanulhassák, vagy
  - (iii) amennyiben az állam szerepe a felsőoktatási intézményekkel fenntartott kapcsolatrendszerben nem teszi lehetővé az (i) és (ii) bekezdések alkalmazását, úgy bátorítják és/vagy engedélyezik a regionális vagy kisebbségi nyelveken folyó egyetemi oktatást, vagy egyéb felsőoktatási intézményben történő tanulást, vagy megteremtik a feltételeket, hogy e nyelveket mint egyetemi vagy felsőoktatási tárgyat tanulhassák;
- g)
- (i) intézkednek hogy a felsőoktatásnak és továbbképzésnek legyenek olyan tanfolyamai, melyek elsősorban vagy teljesen a regionális vagy kisebbségi nyelveken valósulnak meg, vagy
  - (ii) e nyelveket a felnőttoktatás és a továbbképzés tárgyaiként javasolják, vagy

- (iii) amennyiben a közhatóságoknak nincs közvetlen hatáskörük a felnőttoktatásban, úgy előnyben részesítik és/vagy bátorítják e nyelvek használatát a felnőttoktatásban és továbbképzésben;
- h) intézkedéseket tesznek annak érdekében, hogy biztosítsák annak a történelemnek és kultúrának az oktatását, amelyet a regionális vagy kisebbségi nyelvek hordoznak;
- i) biztosítják az oktatók részére a Fél által az a)-g) bekezdések közül elfogadottak megvalósításához szükséges alap- és továbbképzést;
- j) létrehoznak felügyelő szerve(ke)t a regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatásának megteremtésében és fejlesztésében tett intézkedések és elért előrehaladás figyelemmel kísérése és az e kérdésekről nyilvánosságra hozandó időszaki jelentések elkészítése céljából.

2. Az oktatásügy vonatkozásában azokban a körzetekben, amelyek nem minősülnek a regionális vagy kisebbségi nyelvek által hagyományosan használt körzetnek, ha azt a regionális vagy kisebbségi nyelvet használók száma indokolja, a Felek vállalják, hogy engedélyezik, bátorítják vagy létrehozzák a regionális vagy kisebbségi nyelven történő oktatást vagy az ilyen nyelvek oktatását valamennyi megfelelő oktatási szinten.

9. Szakasz Igazságszolgáltatás

1. Az olyan igazságszolgáltatási kerületekben, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használó személyek száma az alábbi intézkedések megtételét indokolja, a Felek e nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, és azzal a feltétellel, hogy a jelen bekezdés által nyújtott lehetőségek kihasználását nem minősíti a bíró az igazságszolgáltatás rendes ügymenetét akadályozónak, vállalják hogy

- a) büntetőeljárásokban:
  - (i) biztosítják, hogy az igazságszolgáltatási hatóságok az egyik fél kérelmére az eljárást a regionális vagy kisebbségi nyelven folytassák, és/vagy
  - (ii) garantálják a vádlott jogát, hogy saját regionális vagy kisebbségi nyelvét használja, és/vagy
  - (iii) biztosítják hogy az indítványok, az írásos és szóbeli bizonyítékok ne minősülhessenek pusztán azon az alapon elfogadhatatlannak, hogy regionális vagy kisebbségi nyelven készültek, és/vagy
  - (iv) az igazságszolgáltatási eljáráshoz kapcsolódó okmányokat kérelemre a regionális vagy kisebbségi nyelveken is kiállítják, ha szükséges, tolmácsok és fordítások igénybevételével úgy, hogy az ne jelentsen az érdekelteknek külön költségeket;
- b) polgári eljárásokban
  - (i) biztosítják, hogy az igazságszolgáltatási hatóságok, az egyik fél kérésére az eljárást a regionális vagy kisebbségi nyelveken folytassák, és/vagy
  - (ii) megengedik, hogy amennyiben egy peres félnek személyesen kell megjelennie a bíróság előtt, úgy ott saját regionális vagy kisebbségi nyelvét használja anélkül,

- hogyan az számára külön költséget jelentsen, és/vagy
- (iii) megengedik a regionális vagy kisebbségi nyelveken készült dokumentumok és bizonyítékok benyújtását, ha szükséges tolmácsok és fordítások segítségével;
- c) a közigazgatási ügyekben illetékes igazságszolgáltatási szervek előtti eljárásokban:
- (i) biztosítják, hogy az igazságszolgáltatási szervek, az egyik fél kérésére az eljárást a regionális vagy kisebbségi nyelveken folytassák, és/vagy
  - (ii) megengedik, hogy amennyiben egy peres félnek személyesen kell megjelennie az igazságszolgáltatási szerv előtt, úgy ott saját regionális vagy kisebbségi nyelvét használja anélkül, hogy az számára külön költséget jelentene, és/vagy
  - (iii) megengedik regionális vagy kisebbségi nyelveken készült dokumentumok és bizonyítékok benyújtását, ha szükséges, tolmácsok és fordítások segítségével;
- d) intézkednek, hogy a fenti b) és c) bekezdések (i) és (iii) pontjainak végrehajtása, valamint a tolmácsok és fordítások esetleges alkalmazása az érdekeltek számára ne jelentsen többletköltséget.

2. A Felek vállalják, hogy

- a) nem minősítik érvénytelennek az államban készült jogi okmányokat pusztán azon az alapon, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelven íródtak; vagy
- b) nem minősítik a Felek között érvénytelennek az országban készült jogi okmányokat pusztán azon az alapon, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelven készültek, és biztosítják, hogy azok az érdekelt, de a nyelvet nem beszélő harmadik Féllel szemben is felhívhatók legyenek, azzal a feltétellel, hogy az okmány tartalmát az azt felhívni kívánó(k) velük megismerteti(k); vagy
- c) nem minősítik a Felek között érvénytelennek az országban készült jogi okmányokat pusztán azon az alapon, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelven készültek.

3. A Felek vállalják, hogy kisebbségi vagy regionális nyelveken hozzáférhetővé teszik a legfontosabb állami törvényszövegeket, valamint azokat, amelyek különösen érintik e nyelvek használóit, feltéve, hogy e szövegek másként nem hozzáférhetők.

10. Szakasz

Közigazgatási hatóságok és közszolgálati szervek

1. Az állam azon közigazgatási kerületein belül, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használó személyek száma az alábbi intézkedéseket indokolja, a Felek a nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, abban a mértékben, ahogy az ésszerűen lehetséges, vállalják hogy

- a)
  - (i) gondoskodnak arról, hogy a közigazgatási hatóságok a regionális vagy kisebbségi nyelveket használják, vagy
  - (ii) gondoskodnak arról, hogy a közösséggel kapcsolatban álló tisztviselőik a regionális vagy kisebbségi nyelveket használják azokkal a személyekkel fennálló kapcsolataikban, akik hozzájuk ezeken a nyelveken fordulnak, vagy
  - (iii) gondoskodnak arról, hogy a regionális vagy a kisebbségi nyelveket használók szó-

beli és írásbeli kérelmeket ezeken a nyelveken nyújthassanak be, és választ is ezeken a nyelveken kapjanak, vagy

- (iv) gondoskodnak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók írásbeli és szóbeli kérelmeket ezeken a nyelveken nyújthassanak be, vagy
- (v) gondoskodnak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók jogérvényesen nyújthassanak be ilyen nyelvű dokumentumot;
- b) széles körben használt közigazgatási szövegeket és formanyomtatványokat a lakosság számára, regionális vagy kisebbségi nyelveken, illetve kétnyelvű változatokban tesznek közzé;
- c) megengedik, hogy a közigazgatási hatóságok dokumentumokat regionális vagy kisebbségi nyelven készítsenek.

2. Azon helyi és regionális hatóságokat illetően, amelyek területén a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók száma az alábbi intézkedéseket indokolja, a Felek vállalják, hogy megengedik és/vagy bátorítják:

- a) a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a regionális vagy helyi közigazgatásban;
- b) a regionális vagy kisebbségi nyelveket használóknak azt a lehetőséget, hogy szóbeli vagy írásbeli kérelmeket ezeken a nyelveken nyújthassanak be;
- c) a regionális testületek hivatalos dokumentumaikat a regionális vagy kisebbségi nyelveken is közzétegyék;
- d) a helyi testületek dokumentumaikat a regionális vagy kisebbségi nyelveken is közzétegyék;
- e) hogy a regionális testületek közgyűlési vitáiban a regionális vagy kisebbségi nyelveket használják, ami azonban nem zárja ki az állam hivatalos nyelvének/nyelveinek használatát;
- f) hogy a helyi testületek közgyűlési vitáiban a regionális vagy kisebbségi nyelveket használják, ami azonban nem zárja ki az állam hivatalos nyelvének/nyelveinek használatát;
- g) a helyneveknél a regionális vagy kisebbségi nyelveken hagyományos és helyes formák használatát vagy elfogadását, ha szükséges a hivatalos nyelv(ek) szerinti elnevezésekkel együttesen használva.

3. A közigazgatási hatóságok vagy az ő nevükben tevékenykedő más személyek által működtetett közszolgálati szerveket illetően a Szerződő Felek a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának területein, e nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, abban a mértékben, ahogyan az ésszerűen lehetséges, vállalják, hogy

- a) gondoskodnak arról, hogy használják a regionális vagy kisebbségi nyelveket a szolgáltatások nyújtásakor; vagy
- b) megengedik a regionális vagy kisebbségi nyelveket használóknak, hogy kérelmet ezeken a nyelveken terjesszenek elő, és úgy kapjanak rá választ; vagy
- c) megengedik a regionális vagy kisebbségi nyelveket használóknak, hogy kérelmet ezeken a nyelveken terjesszenek elő.

4. Az 1., a 2. és a 3. bekezdések közül általuk elfogadott rendelkezések végrehajtására tekintettel a Felek vállalják, hogy az alábbi intézkedések közül egyet vagy többet meghoznak:

- a) az esetleges szükséges fordítás vagy tolmácsolás;
- b) elegendő számú köztisztviselő és más közalkalmazott foglalkoztatása, és ha szükséges, képzése;
- c) azoknak az igényeknek a lehetséges mértékű kielégítése, melyek arra irányulnak hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának területein a regionális vagy kisebbségi nyelvet ismerő- köztisztviselőket nevezzenek ki.

5. A felek vállalják, hogy megengedik a családneveknek az érdekeltek kérésére a regionális vagy kisebbségi nyelveken történő használatát és felvételét.

11. Szakasz

Tömegtájékoztatási eszközök

1. A regionális vagy kisebbségi nyelvek használói számára, e nyelvek használatának területein, és e nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, abban a mértékben, ahogy a közhivatalok közvetlen vagy közvetett módon hatáskörrel, hatósági jogkörrel vagy szereppel bírnak e területen, és tiszteletben tartva a tömegtájékoztatási eszközök függetlenségének és autonómiájának elveit, a Felek vállalják, hogy

- a) abban a mértékben, ahogy a rádió és televízió közszolgálatot lát el
  - (i) biztosítják legalább egy-egy, a regionális vagy kisebbségi nyelveken sugárzó rádióállomás és televíziós csatorna létesítését, vagy
  - (ii) bátorítják és/vagy megkönnyítik legalább egy-egy, a regionális vagy kisebbségi nyelveken sugárzó rádióállomás és televíziós csatorna létesítését, vagy
  - (iii) megteszik a megfelelő intézkedéseket, hogy a műsorszórók regionális vagy kisebbségi nyelveken készült műsorokat is programjukba iktassanak;
- b)
  - (i) bátorítják és/vagy megkönnyítik legalább egy, a regionális vagy kisebbségi nyelveken sugárzó rádióállomás létesítését, vagy
  - (ii) bátorítják és/vagy megkönnyítik regionális vagy kisebbségi nyelven készült rádióműsorok rendszeres sugárzását;
- c)
  - (i) bátorítják és/vagy megkönnyítik legalább egy, a regionális vagy kisebbségi nyelveken sugárzó televíziós csatorna létesítését, vagy
  - (ii) bátorítják és/vagy megkönnyítik regionális vagy kisebbségi nyelveken készült televízió-műsorok rendszeres sugárzását;
- d) bátorítják és/vagy megkönnyítik regionális vagy kisebbségi nyelvű audiovizuális műalkotások készítését és terjesztését;
- e)
  - (i) bátorítják és/vagy megkönnyítik legalább egy, regionális vagy kisebbségi nyelveket használó sajtóorgánum létesítését és/vagy fenntartását, vagy
  - (ii) bátorítják és/vagy megkönnyítik regionális vagy kisebbségi nyelveken készült sajtócikkek rendszeres közlését;

- f)
- (i) ha jogszabály lehetővé teszi általában a tömegtájékoztatás pénzügyi támogatását, fedezik a regionális vagy kisebbségi nyelveket használó tömegtájékoztatási eszközök többletköltségeit, vagy
  - (ii) kiterjesztik a létező pénzügyi támogatási intézkedéseket a regionális vagy kisebbségi nyelvű audiovizuális műalkotásokra;
- g) támogatják regionális vagy kisebbségi nyelveket használó tömegtájékoztatási eszközök számára újságíróknak és egyéb személyzetnek a képzését.

2. A felek vállalják, hogy biztosítják a szomszédos országokból egy regionális vagy kisebbségi nyelvekkel azonos vagy hasonló nyelven készült rádió- és televízióadások közvetlen vételének szabadságát, és nem támasztanak akadályt a szomszéd országok ilyen nyelvű rádió- és televízióadásainak tovább sugárzása elé. Ezen túlmenően gondoskodnak arról, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelvvel azonos vagy ahhoz hasonló nyelven gyakorolt szólásszabadság és az információáramlás szabadsága elé az írott sajtót illetően semminemű korlátozás ne tétessék. Fent említett szabadságjogok gyakorlása, mivel az kötelezettségeket és felelősséget is tartalmaz, a nemzetbiztonság, a területi integritás vagy a közbiztonság, a közrend védelme és a bűncselekmények elkövetésének megakadályozása, az egészség vagy a közkerölcs védelme, mások jó hírnevének és jogainak védelme, bizalmas jellegű információk kiszivárgásának megakadályozása, vagy az igazságszolgáltatás tekintélye és pártatlanságának biztosítása érdekében a törvény által előírt, egy demokratikus társadalomban szükséges eljárási szabályoknak, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak rendelhető alá.

3. A Felek gondoskodnak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók érdekeit képviseltesék vagy vegyék tekintetbe a törvényeknek megfelelően esetleg létrehozott, a tömegtájékoztatási eszközök szabadságát és pluralizmusát garantáló testületekben.

12. Szakasz

Kulturális tevékenység és kulturális létesítmények

1. A kulturális tevékenységre és a kulturális létesítményekre — különösen a könyvtárakra, videotékákra, kulturális központokra, múzeumokra, archívumokra, akadémiákra, színházakra és filmszínházakra, valamint irodalmi és filmművészeti alkotásokra, a nép kulturális önkifejezésére, fesztiválokra és — ideérve egyebek között az új technológiák használatát — a kulturális iparra vonatkozóan, azokon a területeken, ahol e nyelveket beszélnek, és abban a mértékben, ahogy a hatóságoknak ezen a téren hatáskörük, hatósági jogkörük vagy szerepük van, a Felek vállalják, hogy

- a) bátorítják a regionális vagy kisebbségi nyelveken történő önkifejezést, valamint az ilyen kezdeményezéseket, és elősegítik az ezeken a nyelveken készült műalkotások megismerésének különböző módjait;
- b) támogatják a regionális vagy kisebbségi nyelveken készült műalkotások más nyelveken történő megismerését lehetővé tevő különböző módokat, a fordítások, a szinkronizálás, az utószinkronizálás és a feliratozás segítségével és fejlesztésével;

- c) támogatják a más nyelveken készült műalkotások regionális vagy kisebbségi nyelveken történő megismerésének lehetővé tételét, a fordítások, a szinkronizálás, az utószinkronizálás és a feliratozás segítségével és fejlesztésével;
- d) gondoskodnak arról, hogy a különböző fajtájú kulturális tevékenységek szervezéséért vagy támogatásáért felelős szervezetek rendelkezésére álljon olyan személyzet, akik teljes mértékben ismerik az adott regionális vagy kisebbségi nyelvet, valamint a lakosság többi részének nyelvét/nyelveit;
- e) támogatják a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók képviselőinek közvetlen részvételét az eszközök biztosításában és a kulturális programok tervezésében;
- f) bátorítják és/vagy megkönnyítik olyan szervezet(ek) létesítését, amely(ek) a regionális vagy kisebbségi nyelveken készült műalkotások gyűjtéséért, rögzítéséért és a közönségnek történő bemutatásáért felelős(ek);
- g) ha szükséges, létrehoznak és/vagy támogatnak és finanszíroznak fordítói szolgáltatásokat és terminológiai kutatásokat arra való különös tekintettel, hogy megőrizzék és fejlesszék minden regionális vagy kisebbségi nyelven a közigazgatási, kereskedelmi, gazdasági, társadalmi, technológiai vagy jogi terminológiát.

2. Azokat a területeket illetően, amelyek kívül esnek a regionális vagy kisebbségi nyelvek hagyományos használati területein, a Felek vállalják, hogy az előző bekezdésnek megfelelően megengedik, bátorítják és/vagy biztosítják a megfelelő kulturális tevékenységeket és kulturális létesítményeket, amennyiben azt valamely regionális vagy kisebbségi nyelvet használók száma indokolja.

3. A Felek vállalják, hogy külföldön megvalósuló kulturális politikájukban kellő helyet biztosítsanak a regionális vagy kisebbségi nyelveknek és annak a kultúrának, amelyet e nyelvek hordoznak.

13. Szakasz

Gazdasági és társadalmi élet

1. A gazdasági és társadalmi tevékenységeket illetően a Felek az ország egészére nézve vállalják, hogy

- a) kiiktatnak jogalkotásukból minden olyan rendelkezést, mely igazolható okok nélkül tiltja vagy korlátozza a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a gazdasági vagy társadalmi élet dokumentumaiban, különösen a munkaszerződésekben és az olyan technikai dokumentumokban, mint a termékek és felszerelések használati útmutatói;
- b) megtiltják, hogy a vállalatok belső szabályzataiba és a magánokiratokba, legalábbis amelyek az azonos nyelvet beszélők között jöttek létre, a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát kizáró vagy korlátozó Cikk kerüljenek;
- c) fellépnek az olyan gyakorlattal szemben, mely elbátortalanít a regionális vagy kisebbségi nyelveknek a gazdasági vagy társadalmi tevékenységek keretei között történő használatától;
- d) a fenti pontokban jelzettektől eltérő módokon megkönnyítik és/vagy bátorítják a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát.

2. A gazdasági és társadalmi tevékenység tekintetében, a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának területein, abban a terjedelemben, ahogy a hatóságok hatáskörrel bírnak, és az ésszerűen lehetséges mértékben, a Felek vállalják, hogy

- a) pénzügyi és bankügyi szabályzataikban meghatározzák azokat a részletszabályokat, melyek lehetővé teszik a kereskedelmi szokásokkal összhangban, a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a fizetési utalványokon (csekkek, váltók stb.) vagy egyéb pénzügyi okmányokon, illetve adott esetben gondoskodnak az ilyen rendelkezések megvalósításáról;
- b) a közvetlen ellenőrzésük alá tartozó gazdasági és társadalmi szektorokban (közszektor) a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát bátorító tevékenységet folytatnak;
- c) gondoskodnak arról, hogy az olyan létesítmények, mint a kórházak, nyugdíjsházak, otthonok, lehetőséget biztosítsanak arra, hogy az egészségügyi, életkori vagy egyéb okból gondozásra szorulókat regionális vagy kisebbségi nyelvükön fogadják és kezeljék;
- d) megfelelő módon gondoskodnak arról, hogy a biztonsági felhívásokat a regionális vagy kisebbségi nyelveken is megfogalmazzák;
- e) regionális vagy kisebbségi nyelveken is hozzáférhetővé teszik a fogyasztók jogait érintő, az illetékes hatóságok által adott információkat.

14. Szakasz

Határokon túli cserekapcsolatok

A felek vállalják hogy

- a) olyan módon alkalmazzák a létező és olyan államokkal szemben fennálló kötelezettséget tartalmazó két- és többoldalú megállapodásokat, ahol ugyanazt a nyelvet azonos vagy hasonló formában használják, vagy - ha szükséges — olyanok megkötésére törekednek, hogy azok segítsék elő az érintett államokban élő, azonos nyelvet használók közötti kapcsolatokat a kultúra, az oktatás, az információ, a szakképzés és a továbbképzés területén;
- b) a regionális vagy kisebbségi nyelvek érdekében megkönnyítik és/vagy támogatják a határokon túli együttműködést, különösen annak a területnek a regionális vagy helyi szervei közötti együttműködést, ahol ugyanazt a nyelvet azonos vagy hasonló formában használják.

*IV. RÉSZ***A Charta végrehajtása***15. Szakasz***Időszaki jelentések**

1. A Felek, a Miniszteri Bizottság által később meghatározandó formában, rendszeres időszakonként jelentést nyújtanak be az Európa Tanács Főtitkárának a jelen Charta II. Részének megfelelően követett politikájukról és a III. Rész elfogadott rendelkezéseinek végrehajtására tett intézkedéseikről. Az első jelentést a Chartának az illető állam tekintetében történt hatálybalépését követő egy éven belül, majd a többi jelentést az első jelentést követően háromévenként kell benyújtani.

2. A Felek nyilvánosságra hozzák jelentéseiket.

*16. Szakasz***A jelentések megvizsgálása**

1. Az Európa Tanács Főtitkárának a 15. Cikk szerint benyújtott jelentéseket a 17. Cikknek megfelelően létrehozott szakértői bizottság vizsgálja meg.

2. Valamely aláíró Fél országában jogszerűen létesült testületek vagy egyesületek felhívhatják a szakértői bizottság figyelmét ezen aláíró Félnek a jelen Charta III. Része értelmében vállalt kötelezettségeit illető kérdésekre. Az érdekelt Féllel történt konzultáció után a szakértői bizottság ezeket az információkat a jelen Cikk 3. bekezdésében említett jelentés elkészítése során figyelembe veheti. Ezek a testületek vagy egyesületek az aláíró félnek a II. Részben foglaltak értelmében követett politikájára vonatkozó nyilatkozatokat is betérjeszhetnek.

3. Az 1. bekezdésben jelzett jelentések és a 2. bekezdésben jelzett információk alapján a szakértői bizottság a Miniszteri Bizottság számára jelentést készít. A jelentéshez mellékelik a Felek megjegyzéseit, amelyek megtételére őket felkérlik, és a jelentést nyilvánosságra hozhatják.

4. A 3. bekezdésben jelzett jelentés tartalmazza különösen a szakértői bizottságnak a Miniszteri Bizottsághoz címzett javaslatait, ez utóbbi testület által, egy vagy több Félhez szükség szerint intézendő ajánlás előkészítésére.

5. Az Európa Tanács Főtitkára a Charta végrehajtásáról a Parlamenti Közgyűlésnek részletes, kétévenkénti jelentést készít.

*17. Szakasz***Szakértői bizottság**

1. A szakértői bizottság részes Felenként egy-egy tagból áll, akiket az érintett állam által ajánlott, köztisztelőben álló és a Charta által szabályozott kérdésekben elismert szaktekintélyek listájáról a Miniszteri Bizottság nevez ki.

2. A bizottság tagjait hat évre nevezik ki, és megbízásuk megújítható. Ha valamelyik tag megbízásának nem tud eleget tenni, helyét az 1. bekezdésben foglalt eljárásnak megfelelően töltik be, és a kinevezett utód tisztességét elődje hivatalviselési idejének hátralévő időszakában viseli.

3. A szakértői bizottság maga állapítja meg eljárási szabályait, Titkárságát az Európa Tanács Főtitkára biztosítja.

*V. RÉSZ***Záró rendelkezések***18. Szakasz*

A jelen Charta az Európa Tanács tagállamai számára áll nyitva aláírásra, megerősítést, elfogadást vagy jóváhagyást igényel. A megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó okiratokat az Európa Tanács Főtitkáránál kell letétbe helyezni.

19. Szakasz

1. A jelen Charta az azt követő harmadik hónap lejárta utáni hónap első napján lép hatályba, amikor öt állam kifejezte az Európa Tanács Főtitkárának, hogy a 18. Cikk rendelkezéseinek megfelelően a Chartát magára nézve kötelezőnek ismerte el.

2. Minden olyan állam vonatkozásában, amely később fejezi ki arra irányuló beleegyezését, hogy a Chartát magára nézve kötelezőnek ismerje el, a Charta a megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó okirat letétbe helyezését követő harmadik hónap lejárta utáni hónap első napján lép hatályba.

20. Szakasz

1. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága a jelen Charta hatálybalépését követően a Chartához történő csatlakozásra bármely olyan államot meghívhat, amely nem tagja az Európa Tanácsnak.

2. A Charta minden csatlakozó állam vonatkozásában a csatlakozási okiratnak az Európa Tanács Főtitkáránál történő letétbe helyezését követő harmadik hónap lejárta utáni hónap első napján lép hatályba.

21. Szakasz

1. Minden állam, az aláírás vagy a megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okirat letétbe helyezésének időpontjában a jelen Charta 7. Cikkének 2-5. bekezdéseihez egy vagy több fenntartást tehet. Semmilyen más fenntartás nem megengedett.

2. Minden, az előző bekezdés szerint fenntartást tevő állam azt egészben vagy részben, az Európa Tanács Főtitkárához intézett értesítéssel visszavonhatja. A visszavonás az értesítésnek a Főtitkár által történt kézhezvételétől fogva válik hatályossá.

22. Szakasz

1. Minden állam, bármely időpontban a jelen Chartát az Európa Tanács Főtitkárához intézett értesítéssel felmondhatja.

2. A felmondás az értesítésnek a Főtitkár által történt kézhezvételétől számított hat hónapos időszak leteltét követő hónap első napján válik hatályossá.

23. Szakasz

Az Európa Tanács Főtitkára értesíti a Tanács államait és a jelen Chartához csatlakozó minden államot:

- a) minden aláírásról;
- b) minden megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okirat letétbe helyezéséről;
- c) a jelen Chartának a 19. és 20. Cikk szerinti hatálybalépésének minden időpontjáról;
- d) minden, a jelen Chartát érintő okiratról, értesítésről vagy közlésről.

Fentiek hitelül a kellő módon meghatalmazott alulírottak aláírták a jelen Chartát.

Készült Strasbourgban, az 1992. évi november hó 5-én, angol és francia nyelven, egyetlen példányban, melyet az Európa Tanács levéltárában kell elhelyezni. Mindkét nyelvű szöveg egyaránt hiteles. Az Európa Tanács Főtitkára az Európa Tanács valamennyi tagállama és a jelen Chartához csatlakozásra meghívott minden állam részére hiteles másolatot küld.

*5. Spanyolország Alkotmánya***1978. december 29****(Részletek)****Bevezető cím***2. Szakasz*

Az Alkotmány, amely a spanyol nemzetnek, valamennyi spanyol közös és oszthatatlan hazájának a felbonthatatlan egységén alapul, elismeri és garantálja a nemzetet alkotó nemzetiségek és régiók önkormányzathoz való jogát és a közöttük meglévő szolidaritást.

*VIII. cím***Az állam területi szervezete***I. Fejezet***Általános elvek***137. Szakasz*

Az állam területileg községekre, tartományokra és autonóm közösségekre tagozódik. Mindezek az egységek autonómiát élveznek saját ügyeik vitelében.

*III. Fejezet***Az autonóm közösségek***143. Szakasz*

Az Alkotmány 2. szakaszában biztosított autonómiajog érvényesítése céljából az egymással határos, közös történelmi, kulturális és gazdasági jelleget viselő tartományok, a szigeteken levő területek és a regionális történelmi egységet alkotó tartományok saját önkormányzathoz juthatnak és autonóm közösségeket hozhatnak létre, a jelen cím és a vonatkozó statútumok előírásával összhangban.

Az autonómia-folyamat kezdeményezője lehet minden érdekelt tartományi tanács, vagy az illetékes szigetközi szerv, és a községek kétharmad része, feltéve, hogy lakosságuk minden tartományban vagy szigeten a választójogosultak többségét teszi ki. Ezeket a feltételeket hat hónapon belül kell biztosítani attól számítva, hogy az erre vonatkozó első megállapodást valamely érdekelt testület elfogadta.

Ha az autonóm-kezdeményezés sikertelen, akkor csak öt év múlva ismételhető meg.

144. Szakasz

Nemzeti érdekből a Cortes organikus törvény formájában

jóváhagyhatja olyan autonóm közösség létrehozását is, amelynek területe csak egy tartományra terjed ki és nem rendelkezik a 143. szakasz (1) bekezdésében megjelölt ismérvekkel;

jóváhagyhatja, vagy szükség esetén megadhatja az autonómia-statútumot olyan területek részére is, amelyek nem képezik tartományi szervezet részét;

elláthatja a helyi testületek helyett a 143. szakasz (2) bekezdésében rögzített autonómia-kezdeményezési jogot.

145. Szakasz

Semmilyen esetben sem engedhető meg az autonóm közösségek föderációja.

A statútumok előírhatják azokat a feltételeket és követelményeket, amelyek közt az autonóm közösségek megállapodásokat köthetnek egymással szolgáltatások kölcsönös nyújtása tárgyában, de erről a Cortest megfelelő módon tájékoztatni kell; a tájékoztatás jellegét és szempontjait ugyancsak rögzíteni kell. Egyéb esetekben az autonóm közösségek együttműködési megállapodásaihoz a Cortes jóváhagyása szükséges.

146. Szakasz

A statútum tervezetét az érintett tartományi tanácsok vagy szigetközi szervek tagjaiból, az ott megválasztott képviselőkből és szenátorokból álló gyűlés dolgozza ki, majd a Cortes elé terjeszti törvénybe iktatás céljából.

147. Szakasz

A jelen Alkotmányban meghatározott feltételek között a statútumok az autonóm közösségek alapvető intézményi normái lesznek, amelyeket az állam jogrendje szerves részeként ismer el és védelmez.

Az autonómia-statútumokban rögzíteni kell:

- a közösség elnevezését, amely leginkább tükrözi történelmi arculatát; területének határait;
- a saját autonóm intézmények elnevezését, szervezetét és székhelyét;
- az Alkotmány keretében biztosított hatásköröket és az ellátásukhoz szükséges hivatalok átadására vonatkozó alapelveket.

A statútumok módosítása a bennük rögzített eljárás szerint történik, de minden esetben szükséges hozzá a Cortes jóváhagyása, organikus törvény formájában.

148. Szakasz

Az autonóm közösségek hatáskörébe sorolhatók a következő tárgykörök:

- önkormányzati intézmények megszervezése;
- a területén lévő közösségek határainak megváltoztatása, és általában a helyi testületekre vonatkozó államigazgatási funkciók közül azok, amelyeknek átruházását a helyi igazgatásra vonatkozó jogszabályok lehetővé teszik;
- területrendezés, városfejlesztés, lakásügy;
- helyi érdekű közmunkák az autonóm közösség területén;
- az autonóm közösség területét átszelő vasutak és műutak, valamint hasonló feltételek között a vasúti, a közúti és a kábelszállítás;
- menedékkikötők, sportcélú kikötők és repülőterek, és általában azok, amelyek nem látnak el kereskedelmi tevékenységet;
- mezőgazdaság és állattenyésztés, a gazdasági élet általános szabályozásával összhangban;
- hegyek, erdők és erdőgazdálkodás;
- környezetvédelmi igazgatás;
- az autonóm közösség helyi érdekű vízgazdálkodási, csatorna- és öntözőrendszerének tervezése, kivitelezése és üzemeltetése; ásvány- és hévizek;
- belvízi halászat; tengeri kagyló és víziállatok tenyésztése; vadászat és folyami halászat;
- helyi vásárok;
- az autonóm közösség gazdasági életének fejlesztése az össznemzeti gazdaságpolitika célkitűzésein belül;

kézműipar;
 az autonóm közösség helyi érdekű múzeumai, könyvtárai és zeneakadémiái;
 az autonóm közösség helyi érdekű műemlékállománya;
 a kultúra, a kutatómunka támogatása és szükség esetén a helyi nyelv oktatásának fejlesztése;
 saját területén az idegenforgalom fejlesztése és rendezése;
 a sport támogatása és a szabadidő hasznos eltöltésének biztosítása;
 szociális ellátás;
 egészségügy;
 az épületek és létesítmények állagának védelme és ellenőrzése; koordináció és egyéb funkciók a helyi rendőrséggel kapcsolatban, az organikus törvényben előírt feltételek között.

Öt év elteltével az autonóm közösségek státútumaik módosítása révén fokozatosan bővíthetik hatáskörüket, a 149. szakasz keretén belül.

149. Szakasz

Az állam kizárólagos jogkörrel bír a következő tárgykörben:

Azoknak az alapvető feltételeknek a szabályozása, amelyek garantálják minden spanyol egyenlőségét alkotmányos jogaik és kötelességeik gyakorlásában, illetve ellátásában.

Állampolgárság, be- és kivándorlás, idegenrendészet és menedékjog.

Nemzetközi kapcsolatok.

Honvédelem és fegyveres erők.

Igazságszolgáltatás.

Kereskedelmi, büntetőjogi, büntetés-végrehajtási és eljárásjogi törvényhozás, tiszteletben tartva azokat a szükségszerű specifikumokat, amelyek az említett területen az autonóm közösségek anyagi jogának sajátosságaiból következnek.

Munkaügyi törvényhozás, szem előtt tartva e téren az autonóm közösségek szerveinek jogalkalmazói hatáskörét.

Polgári törvényhozás, szem előtt tartva az autonóm közösségek jogosítványait a polgári jogok, ahol vannak, a közjogok megóvása, módosítása és továbbfejlesztése terén. Minden esetben ide tartoznak: a jogszabályok alkalmazására és hatékonyságának biztosítására vonatkozó szabályok; a házasságkötéssel kapcsolatos polgári jogviszonyok; az állami nyilvántartás és okirat-kiállítás rendezése; a szerződéses kötelek alapelvei; a törvények kollízióját feloldó normák; a jogforrások meghatározása, főleg a különjogok vonatkozásában.

A szellemi és az ipari tulajdonra vonatkozó jogalkotás.

Vámrendszer és vámtarifák; külkereskedelem.

Pénzrendszer, külföldi hitelek, átválthatóság, konvertibilitás; a hitel, a bankügyletek és a biztosítás általános alapjainak szabályozása.

A súly- és mértékegységekre vonatkozó jogalkotás, a hivatalos idő meghatározása.

A gazdasági tevékenység általános tervezésének alapjai és koordinációja.

Általános pénzügyek és államadóságok.

A tudományos-technikai kutatások fejlesztése és általános koordinációja.

Nemzetközi egészségügyi intézkedések. Az egészségügy alapjai és általános koordinációja. A gyógyászati termékekre vonatkozó jogszabályok.

A társadalombiztosítási törvényhozás alapja és gazdasági rendszere, figyelemmel arra, hogy a társadalombiztosítási szolgáltatás az autonóm közösségek feladata.

A közigazgatási szervek rendszerének és tisztségviselőik jogi helyzetének alapjai, minden esetben azonos elbírálást biztosítva a tisztségviselőknél; közigazgatási eljárás, tiszteletben tartva az autonóm közösségek szervezetéből adódó sajátosságokat; a kényszer-kisajátításra vonatkozó jogszabályok; a közigazgatási szerződésekre és koncessziókra vonatkozó törvényhozás alapjai; valamennyi közigazgatási szerv felelősségi rendszere.

Tengeri halászat, tiszteletben tartva e téren az autonóm közösségek szabályozási jogkörét.

Kereskedelmi flotta, a hajók felségjelzése; tengerparti világítótoronyok és tengeri jelzések; közérdekű kikötők és repülőterek; a légtér ellenőrzése; légi szállítás és átmenő forgalom; meteorológiai szolgálat, a repülőgépek nyilvántartása.

Vasutak; olyan szárazföldi szállítónalalak, amelyek több autonóm közösség területét érintik; a közlekedésügy általános rendje; motoros gépjárműforgalom; posta és távközlés; légi és tenger alatti kábelek, rádiós hírközlés.

A vízkészlet és a hidraulikus berendezések használatának jogszabályi rendezése és engedélyezése, ha a vízvezetékek több autonóm közösség területét érintik; az elektromos berendezések engedélyezése, ha üzemeltetésükben más közösség is érdekelt vagy területéről történik az energiatovábbítás.

A környezetvédelmi törvényhozás alapjai, feltéve, hogy nem sértik az autonóm közösségek kiegészítő környezetvédelmi szabályok kiadására vonatkozó jogkörét; az erdőkre, az erdőgazdálkodásra és a jószágterelési útvonalakra vonatkozó jogalkotás alapjai.

Közérdekű közmunkák, vagy olyanok, amelyek több autonóm közösséget érintenek.

A bányászat és az energetikai rendszer alapjai.

A fegyverek és a robbanóanyagok gyártása, értékesítése, birtoklási és használati rendje.

A sajtó, a rádió és a televízió, illetve általában a társadalmi érintkezést szolgáló mindenféle eszköz jogrendjére vonatkozó alapvető jogszabályok, tiszteletben tartva e téren az autonóm közösségek végrehajtási és továbbfejlesztési jogosítványait.

Spanyolország kulturális, művészeti és műemléki örökségének védelme, az országból történő kivitelük, illetve kifosztásuk megakadályozása; az állam tulajdonában levő múzeumok, könyvtárak és levéltárak, melyeknek irányítását az autonóm közösségek számára biztosítani kell.

Közbiztonság, fenntartva annak lehetőségét, hogy az autonóm közösségek saját rendőrséget hozzanak létre a statútumokban rögzített formában és az erre vonatkozó organikus törvény előírásainak keretén belül.

Az akadémia és egyetemi címek elnyeréséhez, megadásához és jóváhagyásához szükséges feltételek szabályozása; alapformák megállapítása az Alkotmány 27. szakaszának továbbfejlesztésére és annak érdekében, hogy az állami szervek teljesítsék erre vonatkozó kötelezettségeiket.

Állami célokat szolgáló statisztika.

Népi tanácskozások népszavazás útján történő összehívásának engedélyezése.

Az autonóm közösségeket megillető jogkörök sérelme nélkül az állam kötelességének és lényeges feladatkörének tekinti a kultúra szolgálatát és az autonóm közösségek egyetértésével elősegíti közöttük a kulturális érintkezést.

Azok a tárgykörök, amelyeket a jelen Alkotmány nem ruházott kifejezetten az államra, az autonóm közösségek hatáskörébe utalhatók, azok statútumának megfelelően. Az autonómia-statútumokban nem jelzett hatáskörök az államot illetik meg; jogszabályütközés esetén az állam jogszabálya az autonóm közösség jogszabálya felett áll minden olyan kérdésben, amely nem tartozik a közösségek kizárólagos jogkörébe. Az állami jog minden esetben kiegészíti az autonóm közösségek jogát.

150. Szakasz

Az állam hatáskörébe tartozó tárgykörökben a Cortes felhatalmazhatja az összes autonóm közösséget vagy csak néhányukat arra, hogy maguk számára törvényhozási jogszabályt adjanak ki azoknak az alap- és irányelveknek a keretében, amelyeket állami szintű törvény rögzít. A bíróságok hatáskörét tiszteletben tartva, minden ilyen törvényben fel kell tüntetni, hogy a Cortes milyen módon ellenőrzi az autonóm közösségek törvényhozási szabályait.

Az állam organikus törvény formájában az autonóm közösségekre ruházhatja vagy delegálhatja az állami tulajdonjogot érintő jogosítványok közül azokat, amelyek természetüket tekintve átruházhatók vagy delegálhatók. Minden egyes esetben törvény írja elő a szükséges pénzeszközök átengedését, valamint az állam által fenntartott ellenőrzés formáit.

Ha a közérdek úgy kívánja, az állam törvény útján olyan alapelveket állapíthat meg, amelyek az autonóm közösségek normatív rendelkezéseinek összehangolását célozzák, még olyan kérdésekben is, amelyek a közösségek hatáskörébe tartoznak. Ennek mérlegelése a Cortes feladata, jóváhagyásához pedig mindkét Kamara abszolút többsége szükséges.

151. szakasz.

A 148. szakasz (2) bekezdésében jelzett ötéves időszak nem kötelező abban az esetben, ha a 143. szakasz (2) bekezdésében megjelölt határidőn belül az autonómia-folyamat kezdeményezése mellett dönt — az érdekelt tartományi üléseken, vagy szigetközi szerveken kívül — minden érintett tartomány közösségeinek háromnegyed része, melyeknek lakossága mindegyik tartományban a választók többségét teszi ki, továbbá, ha az autonómia-kezdeményezést minden tartomány választói népszavazás útján, abszolút többséggel jóváhagyják, az organikus törvényben előírt feltételek között.

Az előző bekezdésben előírt feltételek között a statútumok kidolgozása a következő eljárás szerint történik:

A kormány gyűlésre hívja össze mindazokat a képviselőket és szenátorokat, akiket az önkormányzat elnyerésére törekvő területnek megfelelő választókerületekben választottak meg; a gyűlés egyetlen célja az autonómia-statútum tervezetének kidolgozása és a tagok abszolút többsége által történő elfogadása.

Az említett gyűlés által elfogadott tervezet a Kongresszus alkotmányügyi bizottsága elé kerül,

amely a kezdeményező gyűlés képviselőinek részvételével és közreműködésével két hónapon belül köteles megvizsgálni a tervezetet és közös megegyezéssel elfogadni annak végleges szövegét.

Ha a megegyezés létrejön, akkor az elfogadott szöveget népszavazás alá kell bocsátani azokban a tartományokban, amelyek a statútum-tervezetben megjelölt területet alkotják.

Ha a statútum-tervezet minden tartományban megkapja az érvényes szavazatok abszolút többségét, akkor a Cortes elé kell terjeszteni, ahol mindkét Kamara plénuma ratifikáló szavazással dönt a szövegről. Az elfogadott statútumot a király szentesíti és törvényi formában kihirdeti.

Amennyiben a (2) bekezdés 2. alpontjában jelzett megegyezésre nem kerül sor, a statútum-tervezetet törvénytervezetként kell a Cortes elé terjeszteni. Az ott elfogadott szöveget népszavazás alá kell bocsátani azokban a tartományokban, amelyek a statútum-tervezetben megjelölt területeket alkotják. Amennyiben az említett szöveg minden tartományban megkapja az érvényes szavazatok abszolút többségét, úgy kihirdetésére az előző pontban jelzett feltételek között kerül sor.

Ha az előző bekezdés 4. és 5. alpontjában jelzett esetekben a statútum-tervezetet egy vagy több tartomány elutasítja, ez nem jelent akadályt ahhoz, hogy a többi tartomány létrehozza az autonóm közösséget a jelen szakasz (1) bekezdésében említett organikus törvény által előírt formában.

152. Szakasz

Az előző szakaszban szabályozott eljárás szerint elfogadott statútumok rögzítik az autonóm intézményrendszer alapelemeit, amelyek a következők: általános választás útján, az arányos képviseleti rendszer alapján megválasztott Törvényhozó Gyűlés, mely biztosítja a terület különböző övezeteinek a képviseletét; végrehajtó és igazgatási feladatokat ellátó Kormányzó Tanács; a Törvényhozó Gyűlés által, saját tagjai sorából megválasztott és a király által is kinevezett elnök, aki irányítja a Kormányzó Tanácsot, ellátja az adott autonóm közösség legmagasabb szintű képviseletét és képviseli az államot a közösségben. Az elnök és a Kormányzó Tanács tagjai politikailag a Törvényhozó Gyűlés előtt felelősek.

Az autonóm közösség területén — a Legfelsőbb Bíróság hatáskörének sérelme nélkül — az igazságügyi szervezet csúcsszerve a Főtörvényszék. A statútumok előírhatják, hogy az autonóm közösségek milyen feltételek között és formában vesznek részt a területükön kialakítandó bírósági illetékességi körzetek megszervezésében.

A 123. szakasz előírásainak tiszteletben tartásával fellebbezések nyújthatók be, adott esetben, azokhoz a bírói szervekhez, amelyek az autonóm közösség ugyanazon területén található, mint ahol az illetékes első fokú bíróság.

A már szentesített és kihirdetett statútumok módosítására csak a bennük lefektetett eljárás szerint és a megfelelő választói névjegyzékben felvett választók részvételével megtartott népszavazás útján kerülhet sor.

Az egymással határos községekből képzett községcsoportok formájában a statútumok saját területi körzeteket — járásokat — alakíthatnak ki, amelyek teljes jogi személyiséggel bírnak.

153. Szakasz

Ellenőrzésre jogosult az autonóm közösségek szerveinek működése felett:

- az Alkotmánybíróság — törvényerejű normatív rendelkezések alkotmányosságát illetően;
- a kormány, az Államtanács előzetes véleménye alapján — a 150. szakasz (2) bekezdésében jelzett, delegált jogkörök gyakorlását illetően;
- a közigazgatási bíróság — az autonóm közigazgatási szervek tevékenységét és szabályrendeleteiket illetően;
- a Számvevőszék — a gazdálkodást és a költségvetést illetően.

154. Szakasz

Az autonóm közösség területén kormánybiztos látja el az állami irányítást és szükség esetén összehangolja azt a közösség igazgatási rendszerével.

155. Szakasz

Ha valamelyik közösség nem teljesíti az Alkotmány vagy más törvények által rárótt kötelezettségeket, vagy ha eljárása súlyosan veszélyezteti Spanyolország általános érdekeit, akkor a kormány először felszólítja az autonóm közösség elnökét; amennyiben a felszólítás eredménytelen marad, a Szenátus abszolút többségének jóváhagyásával a kormány megteszi a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy kötelezze a közösséget a mulasztás pótlására, vagy hogy megvédje az említett közérdeket.

Az előző bekezdésben előírt intézkedések érvényesítése érdekében a kormány utasítást adhat az autonóm közösségek valamennyi hatósága számára.

156. Szakasz

Az autonóm közösségek, belső fejlődésük biztosítása és hatáskörük ellátása érdekében pénzügyi autonómiával bírnak, amelynek gyakorlása során betartják az állami pénzügyek összehangolásának és minden spanyol szolidaritásának az elvét.

Az autonóm közösségek, mint az Állam megbízottai vagy munkatársai, ellátják az állami adók beszedését és ilyen jellegű adóügyi intézkedéseket tesznek, a törvények és a statútumok előírásaival összhangban.

157. Szakasz

Az autonóm közösségek pénzeszközeinek forrásai a következők:

- az állam által teljesen vagy részben elengedett adók; az állami adók után járó illetékek és egyéb részesedések az állami bevételekből;
- saját adók, illetékek, különadók;

a területi Kompenzációs Alapból eszközölt juttatások, egyéb kiutalások az általános állami költségvetés terhére;
saját vagyomból származó jövedékek és magánvagyonból származó jövedelmek;
a hitelműveletek hozama.

Az autonóm közösségek semmilyen körülmények között sem hozhatnak olyan intézkedéseket, amelyek a területükön kívül eső javakra irányoznának elő adót, vagy valamilyen módon akadályoznák az áruk vagy a szolgáltatások szabad forgalmát.

Organikus törvény szabályozza a jelen szakasz (1) bekezdésében felsorolt pénzügyi hatáskörök ellátásának rendjét, az esetleg felmerülő viták megoldásának szabályait, az autonóm közösségek és az állam pénzügyi együttműködésének lehetséges formáit.

158. Szakasz

Az állam általános költségvetésébe felvehető olyan kiadási tétel is, amelyet az autonóm közösségek kaphatnak az államtól az átvállalt szolgáltatások és feladatok arányában és annak függvényében, hogy Spanyolország egész területén biztosítják az alapvető szolgáltatások minimális szintjét.

A különböző területek eltérő gazdasági fejlettségének kiegyensúlyozása céljából és a szolidaritás elvének hatékonyabbá tétele érdekében Kompenzációs Alap létrehozására kerül sor.

*6. Az Európa Tanács 1993/1201-es Ajánlása***Az Emberi Jogok Európai Egyezményének
a kisebbségi jogokra vonatkozó kiegészítő
jegyzőkönyvével kapcsolatban****Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése****EREK 1201. WP 1403-1/2/93-17-E**

A közgyűlés emlékeztet a kisebbségi jogokra vonatkozó 1990/1134-es és az 1992/1177-es Ajánlásaira, valamint az 1990/456-os és az 1992/474-es Direktíváira. Az 1992. február 5-én elfogadott két dokumentumban a Közgyűlés felkérte a Miniszterek Bizottságát arra, hogy:

mielőbb fejezze be a regionális és kisebbségi nyelvek Chartájának kidolgozását és tegyen meg mindent, ami csak lehetséges a Charta gyors érvényesítése érdekében;

dolgozzon ki egy kiegészítő jegyzőkönyvet az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez a kisebbségek jogairól;

lássá el az Európa Tanácsot egy megfelelő közvetítési eszközzel.

Azzal, hogy elfogadta, 1992. június 22-én, a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját — az Európa Tanács Egyezményét –, a Miniszterek Bizottsága eleget tett a fenti első pontban megfogalmazott igényeknek. A Charta, amelynek alapul kell szolgálnia tagállamaink törvényhozásában, jó néhány más állam számára is útmutatást adhat egy bonyolult és kényes témakörben.

Hátra van még a Charta gyors érvényesítése. Bátorító jelnek tekinthető, hogy aláírásra történt megnyitásának napján, 1992. november 5-én, az Európa Tanácsnak már tizenegy tagállama látta el aláírásával. De tovább kell lépni.

A Közgyűlés tehát felhívást intéz azon tagállamok felé, amelyek még nem írták alá a Chartát, hogy ezt tegyék meg, egyben felkéri valamennyiüket arra, hogy rövid időn belül ratifikálják a Chartát az abban foglalt minél több tétel elfogadásával.

A Közgyűlés fenntartja magának azt a jogot, hogy egy későbbi alkalommal visszatérjen az Európa Tanács megfelelő közvetítési eszközének kérdésére, mely eszköz létrehozását a Közgyűlés javasolta.

A Közgyűlés tájékoztatást kapott arról a megbízatásról, amelyet az Emberi Jogok Igazgató Bizottsága és a nemzeti kisebbségek védelmével foglalkozó szakértői bizottsága kapott a Miniszterek Tanácsától. A Közgyűlés támogatást kíván adni ehhez a munkájukhoz és aktívan szándékozik azt előmozdítani.

A kisebbségekhez tartozó személyek egyes jogainak az Emberi Jogok Európai Egyezményébe történő beiktatásával, ezek a személyek, valamint a képviselőikre illetékes szervezetek élhetnek az Egyezmény által javasolt jogorvoslási folyamatok lehetőségével, nevezetesen azzal

a joggal, hogy kérelmekkel fordulhatnak az Emberi Jogok Európai Bizottságához és az Európai Bíróságához.

Következésképpen a Közgyűlés azt ajánlja a Miniszterek Bizottságának, hogy a jelen Ajánlás szerves részét alkotó alábbi dokumentum alapján fogadjon el egy kiegészítő jegyzőkönyvet az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez a kisebbségek jogairól.

Miután rendkívül sürgős kérdésről van szó, olyanról, amely jelenleg az Európa Tanács legfontosabb feladatai közé tartozik, a Közgyűlés a munka menetrendjének felgyorsítását is ajánlja a Miniszterek Bizottságának annak érdekében, hogy az állam- és kormányfők konferenciáján (Bécs, 1993. október 8-9/ kerülhessen elfogadásra a kisebbségek jogaira vonatkozó kiegészítő jegyzőkönyv és e konferencia alkalmából lehessen azt aláírás végett megnyitni.

Preambulum

Az Európa Tanács jelen jegyzőkönyvét aláíró tagállamai;

1. Figyelembe véve, hogy a népek sokfélesége és az azt megtermékenyítő sokféle kultúra az európai civilizáció gazdagságának és életerejének egyik leglényegesebb forrása;
  2. Figyelembe véve, hogy a nemzeti kisebbségek milyen jelentős mértékben járulnak hozzá az európai államok kultúrájának sokszínűségéhez és dinamizmusához;
  3. Figyelembe véve, hogy egy államon belüli nemzeti kisebbséghez tartozó személyek jogainak az elismerése és e jogok nemzetközi védelme útján lehet csak tartósan véget vetni az etnikai összeütközéseknek és ily módon hozzájárulni az igazság, a demokrácia, a stabilitás és a béke biztosításához;
  4. Figyelembe véve, hogy olyan jogokról van szó, amelyeket bárki, akár egyedül, akár másokkal közösen gyakorolhat;
  5. Figyelembe véve, hogy a nemzeti kisebbségek jogainak nemzetközi védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének alapvető alkotó eleme és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés egyik területe;
- az alábbiakban állapotok meg:

1. Fejezet: Meghatározás

1. Szakasz

Ezen Egyezmény értelmében nemzeti kisebbség alatt az embereknek egy államon belüli olyan csoportja értendő, amelynek tagjai:

- ennek az államnak a területén laknak és annak polgárai;
- régi, szilárd és tartós kapcsolatokat tartanak fenn ezzel az állammal,
- sajátos etnikai, kulturális, vallási vagy nyelvi jellegzetességekkel rendelkeznek,
- kellően reprezentatívak bár számszerű kisebbségben vannak ezen állam, vagy az állam egy régiójának lakossága körében;

- arra törekednek, hogy közösen megőrizték azt, amiből közös identitásuk fakad, nevezetesen kultúrájukat, hagyományait, vallásukat vagy nyelvüket.

2. Fejezet: Általános elvek

2. Szakasz

Egy nemzeti kisebbséghez való tartozás az egyén szabad döntésén múlik.

E hovatarozás felvállalása vagy az arról való lemondás semmiféle hátrányt nem vonhat maga után.

3. Szakasz

A nemzeti kisebbségekhez tartozó bármely személynek jogában áll teljesen szabadon kinyilvánítani, megőrizni és fejleszteni vallási, etnikai, nyelvi és/vagy kulturális önazonosságát, és akarata ellenére nem vethető alá semmiféle asszimilációs kísérletnek.

A nemzeti kisebbséghez tartozó bármely személy egyénileg vagy másokkal társulva gyakorolhatja és élvezheti jogait.

4. Szakasz

A nemzeti kisebbséghez tartozó bármely személynek joga van a törvény előtti egyenlőséghez. Tilos mindennemű hátrányos megkülönböztetés egy személlyel szemben egy nemzeti kisebbséghez való tartozás miatt.

5. Szakasz

Egy nemzeti kisebbség lakta terület demográfiai összetételét tilos szánt szándékkal ennek a kisebbségnek a rovására megváltoztatni.

3. Fejezet: Anyagi jogok

6. Szakasz

Egy nemzeti kisebbséghez tartozó összes személynek jogában áll létrehozni a saját szervezeteit, a politikai pártokat is beleértve.

7. Szakasz

Egy nemzeti kisebbséghez tartozó bármely személynek jogában áll anyanyelvének szabad használata mind a magánéletben, mind a nyilvánosság előtt, szóban és írásban egyaránt. A saját nyelvhasználat joga kiterjed a kiadványokra és az audiovizuális eszközökre is.

Egy nemzeti kisebbséghez tartozó bármely személynek jogában áll, hogy anyanyelvén használja nevét és utóneveit és joga van ez utóbbiak hivatalos elismeréséhez.

A jelentős mértékben nemzeti kisebbség lakta régiókban a kisebbséghez tartozó személyek jogosultak anyanyelvük használatára a közigazgatási szervekkel való érintkezések, valamint a bírósági és jogügyi eljárások során.

A jelentős mértékben nemzeti kisebbség lakta régiókban a kisebbséghez tartozó személyek joga, hogy saját nyelvükön tüntessék fel a helyi elnevezéseket, cégtáblákat, feliratokat és a nyilvánosságnak szánt egyéb tájékoztatást. Ez nem jelenti akadályát annak, hogy a hatóságok éljenek azzal a jogukkal, hogy a fenti információkat az állam hivatalos nyelvén vagy nyelvein adják közre.

8. Szakasz

Egy nemzeti kisebbséghez tartozó minden személynek joga, hogy megtanulhassa az anyanyelvét és anyanyelvén törtendő oktatásban részesüljön, a kisebbség földrajzi elhelyezéseinek figyelembevételével és megfelelő számban és helyen létrehozott közoktatási és képzési intézményben.

Egy nemzeti kisebbséghez tartozó személyeknek jogában áll saját iskolákat és oktatási, illetve képzési intézményeket létrehozni és fenntartani az állam jogi rendszerén belül.

9. Szakasz

A jelen jegyzőkönyv által oltalmazott jogok vélelmezett megsértése esetén egy nemzeti kisebbséghez tartozó bármely személynek vagy egy nemzeti kisebbség bármely reprezentatív szervezetének jogában áll, hogy tényleges jogorvoslásért forduljon egy állami szervhez.

10. Szakasz

Egy nemzeti kisebbséghez tartozó bármely személynek joga, hogy az állam területi sérthetlenségének tiszteletben tartásával szabadon és akadálytalanul kapcsolatot tartson fenn egy másik ország állampolgáraival, akiket etnikai, vallási vagy nyelvi sajátosságok, illetve a kulturális önazonosság köt össze saját nemzeti kisebbségével

11. Szakasz

Azokban a régiókban, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó személyek többséget alkotnak, ezen személyeknek jogukban áll, hogy sajátos történelmi és területi helyzetüknek megfelelően

és az állam nemzeti törvénykezésével összhangban, megfelelő helyi vagy autonóm közigazgatási hatóságokkal, vagy különleges státusszal rendelkezzenek.

4. Fejezet: A jegyzőkönyv érvényesítése

12. Szakasz

A jelen jegyzőkönyv egyetlen rendelkezése sem értelmezhető olyképpen, hogy korlátozását vagy leszűkítését jelenti egy szerződő állam törvényhozásában vagy ezen állam által aláírt nemzetközi egyezményben a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek részére biztosított egyéni jogoknak vagy egy nemzeti kisebbség számára biztosított kollektív jogoknak.

Nem tekinthetők diszkriminatívnak azok a rendelkezések, amelyek kifejezetten az etnikai csoportok védelmére és megfelelő fejlődésük elősegítésére irányulnak, amelyeket közigazgatási, politikai, gazdasági, szociális, kulturális és egyéb téren jogegyenlőségük és a lakosság többi részével azonos bánásmód biztosítására hoznak.

13. Szakasz

A jelen jegyzőkönyvben előírt jogok és szabadságok gyakorlása maradéktalanul vonatkozik azon személyekre is, akik olyan közösséghez tartoznak, amely az állam területén többséget, de egy vagy több régiójában kisebbséget alkot.

14. Szakasz

A jelen jegyzőkönyvben felsorolt jogok és szabadságok gyakorlása nem korlátozhatja az állampolgársággal járó kötelezettségeket és felelősséget. Mindazonáltal e jogok gyakorlása csak a törvény által előírt olyan formalitásoknak, feltételeknek, megszorításoknak és szankcióknak vetendő alá, amelyek egy demokratikus társadalomban szükséges intézkedéseket jelentenek a nemzetbiztonság, a területi sérthetetlenség vagy a közbiztonság, a rend és a bűnmegelőzés, az egészség vagy az erkölcs védelme, illetve mások jogainak és szabadságának oltalmazása érdekében.

5. Fejezet: Zárórendelkezések

15. Szakasz

A Egyezmény 15. Cikkének megfelelően, a jelen jegyzőkönyv rendelkezéseitől, a 10. Cikk kivételével, eltérni nem lehet.

16. Szakasz

A jelen jegyzőkönyv rendelkezéseivel kapcsolatban az Egyezmény 64. Cikke alapján semmiféle fenntartás nem fogadható el.

17. Szakasz

Az aláíró államok a jelen jegyzőkönyv 1-től 11-ig terjedő cikkeit az Egyezmény kiegészítő cikkeinek tekintik, az Egyezmény valamennyi rendelkezése ennek megfelelően érvényesíthető.

18. Szakasz

A jelen jegyzőkönyv aláírás végett nyitva áll az Európa Tanács mindazon tagállamai előtt, amelyek a Szerződést aláírták. A jegyzőkönyv ratifikálás, elfogadás vagy elismerés tárgyát képezi. Az Európa Tanácsnak egy tagállama csak akkor ratifikálhatja, fogadhatja vagy ismerheti el a jelen jegyzőkönyvet, ha ezzel egyidejűleg ratifikálja vagy korábban már ratifikálta az Egyezményt. A ratifikálást, elfogadást vagy elismerést tartalmazó okiratokat az Európa Tanács Főtitkáránál helyezik letétbe.

19. Szakasz

A jelen jegyzőkönyv azt követően lép érvénybe, a következő hónap első napján, hogy az Európa Tanács öt tagállama bejelentette: a Jegyzőkönyvet a 18. cikk rendelkezéseinek megfelelően magára nézve kötelező erejűnek tekinti.

20. Szakasz

Minden olyan tagállam esetében, amely utólag jelenti be, hogy a Jegyzőkönyvet magára nézve kötelező erejűnek tekinti, a Jegyzőkönyv a ratifikálást, elfogadást vagy elismerést tartalmazó okirat letétbe helyezését követő hónap első napján lép érvénybe.

Az Európa Tanács Főtitkára értesíti a Tanács tagállamait:

- minden aláírásról,
- a ratifikálást, elfogadást vagy elismerést tartalmazó minden okirat letétbe helyezéséről;
- a jelen jegyzőkönyv érvénybe lépésének minden időpontjáról;
- a jelen jegyzőkönyvvel kapcsolatos minden egyéb lépésről, bejelentésről vagy közlésről.

Minek alapján a kellő felhatalmazással rendelkező alulírottak aláírták a jelen Jegyzőkönyvet.

Készült Strasbourgban, 1993. február 1-jén, francia és angol nyelven, mindkét szöveg egyformán hiteles, egyetlen példányban, mely az Európa Tanács Levéltárába kerül letétbe helyezés céljából. Az Európa Tanács Főtitkára erről hiteles másolatot juttat el az Európa Tanács minden tagállamának.

6.1. Az 1993/1201. sz. Európa Tanácsi Ajánlást kidolgozó Worms-csoport pontosító megjegyzései az Ajánlásban használt fogalmakról és megfogalmazásokról

1. Fejezet és 1. cikk: Meghatározás

Azok, akik a kisebbségekről szóló dokumentumokat szerkesztették, gyakran ütköztek meghatározási problémákba. Szerencsére számukra kapóra jött az osztrák kormány által javasolt szöveg egyik kitűnő leírása (lásd a fenti 1. Fejezet 2. Paragrafusát), amely szöveget egyébként alapul vettünk a kiegészítő jegyzőkönyvre vonatkozó saját javaslatunk kialakításához. Mindazonáltal az „etnikai csoportok” („volksgruppen”) kifejezéssel szemben a magunk részéről a „nemzeti kisebbségek” kifejezést preferáltuk. Ezen kívül, eltekintettünk egy állam területén levő „hagyományos” letelepedési hely következményétől és annak közlésétől, hogy mely szerződő államban élnek az 1. cikkelyben szereplő leírásnak megfelelő kisebbségek. Az ilyen közlésnél fennáll az önkényes elbírálás veszélye és ugyanakkor diszkriminációt és a kisebbségek közötti megkülönböztetést is előidézhet.

Javaslatunk 1. Cikke tehát kísérletet tesz a nemzeti kisebbség fogalmának olyan meghatározására, amelynek alapján a nemzeti kisebbségeknek különleges védelemben kellene részesülniük. Bár a mi definíciónk alapvetően az osztrák szövegben javasolt meghatározásból indul ki, szükségesnek bizonyult, hogy ez utóbbi pontosabb megfogalmazást nyerjen. Ezért hozzátettük, hogy egy nemzeti kisebbség tagjainak igazolniuk kell, hogy kellő reprezentativitással rendelkeznek a szóban forgó szerződő államban és annak bizonyítása is elvárandó tőlük, hogy születésüknél, nemzetiségüknél, és (vagy letelepedési helyüknél fogva szilárd és tartós kapcsolataik vannak ezzel az állammal.

Nincs szándékunkban tehát különleges jogokhoz juttatni az olyan, állandó és gyors mozgásban lévő átmeneti kisebbségeket, mint amilyen a strasbourggi angol nyelvű közösség.

3. Fejezet: Anyagi jogok

Az ún. anyagi jogok, amelyeket ez a fejezet tartalmaz, az esetek nagy részében az Emberi Jogok Egyezménye által biztosított jogok kibontását jelentik. Így például a Jegyzőkönyv-tervezet 6. cikke az Egyezmény 11. cikkét bontja ki (egyesülési szabadság), 7. és 8. cikkei az Egyezmény 10. pontját részletezik (vélemény-nyilvánítási szabadság), a 8. cikk ugyanakkor az 1. Jegyzőkönyv 2. cikkén alapul (oktatási és nevelési szabadság). A Joggal a Demokráciáért Bizottság és az „Europäische Grundrechte Zeitschrift” javaslataival szemben (az elsőnél a 10., a másodiknál a 6/c. cikkről van szó) nem tartottuk szükségesnek, hogy a jegyzőkönyv-javaslatba a vallási szabadságra vonatkozó rendelkezéseket is beiktassunk. Tudniillik az Egyezmény 9. cikkének szövege elég tág körűnek ítéltető s ezért úgy vélhetjük, hogy további világitást, illetve részletesebb pontosítást nem igényel. Jóllehet a Bizottságnak és a Bíróságnak ezzel a cikkel összefüggő jogszolgáltatása meglehetősen szűk körű, nincs kétségünk a felől, hogy az Egyezmény szervei a hozzájuk kerülő kisebbségi ügyekben az általunk kívánatosnak tartott értelmezést tennék magukévá

8. Cikk

A saját anyanyelv iskolai úton történő megtanulásának joga nem zárja ki a matematika és az ország hivatalos nyelvének vagy nyelveinek elsajátítására vonatkozó esetleges kötelezettséget.

2., 4., és 10. Cikk

Ebben a három cikkben a „diszkrimináció-mentesség” elve más fogalmazásban alkotja szer-
ves részét a jegyzőkönyv-tervezetnek.

11. Cikk

Ezt a cikket a Közgyűlés 1990/1134-es Ajánlásából vettük át.

4. Fejezet: A Jegyzőkönyv érvényesítése

A zárórendelkezéseket a szükséges változásokkal az Emberi Jogok Egyezménye 6. Jegyző-
könyvéből másoltuk át. Úgy ítéljük, hogy a szerződő államoknak nem kell majd hivatkozniuk az
Egyezmény 15. Cikkének rendelkezéseire a Jegyzőkönyv különböző cikkeivel kapcsolatban.
Mégis hasznosnak tartottuk, hogy kivételt tegyünk a Jegyzőkönyv 11. cikkével.

Említést kell tenni arról, hogy az Egyezmény 15. Cikke felhatalmaz egy országot arra, hogy
„háború vagy a nemzet életét veszélyeztető más közveszély esetén”, az Egyezmény által előírt
kötelezettségektől eltérő intézkedéseket tegyen a helyzet által szigorúan megkövetelt keretek-
ben és azzal a feltétellel, hogy a hozott intézkedések ne legyenek ellentétesek a nemzetközi jog-
ból származó egyéb kötelezettségekkel.

*7. Wye Folyó Memorandum***1998. 10. 23****Fehér Ház****Sajtótitkársági Iroda**

A következő lépések a Közbülső Megállapodás (a Nyugati Töltés és a Gáza Repülőtér felől, 1995. 09. 28) és más, ezzel kapcsolatos megállapodás — magába foglalva a Tanúsítvány Jegyzetét (1997. 01. 17 — a továbbiakban: megelőző egyezségek) — kivitelezésének elősegítésére jöttek létre, így az izraeli és a palesztin felek hatékonyabban tudják teljesíteni kölcsönös felelősségeiket, további csapatátcsoportosítás és biztonsági feladatok terén is. E lépéseket párhuzamosan kell végrehajtani mind a Memorandumban, mind a csatolt időbeosztás tekintetében. Figyelembe kell venni a megelőző egyezségeket és azok kapcsolatos tételeit, és nem helyettesíthetik a bennük meghatározott feltételeket.

*I. További Csapatátcsoportosítások***A. Egyes és Kettes Fázis — További Csapatátcsoportosítások**

1. A Közbülső Megállapodás és az azt követő egyezségek értelmében az izraeli fél első és második CSÁCS-a kivitelezése a C térségből 13 % palesztin oldalra való áthelyezésből áll.

1 % az (A) Térségbe, 12 a (B) Térségbe

A palesztin fél informált minket, hogy a (B) Térségből 3 %-ot kijelölt, mint Zöld Övezet vagy/és Természeti Tartalék. Ugyancsak informált minket, hogy az elfogadott természettudományi norma szerint fog cselekedni és így a területek státusa nem változik, előítélet nélkül a lakosság jogaira, beleértve a beduinokat is; míg ezek a normák nem engedélyeznek új építkezéseket, a meglévő utakat és épületeket fenn lehet tartani.

Az izraeli fél a Zöld Területen / Természeti Tartalékon fenntartja a mindent felülmúló biztonsági felelősséget az izraeliek védelmének érdekében és hogy a terrorizmus fenyegetésével konfrontálódjon. A Palesztin Rendőrségi Erők aktivitása és mozgása kivitelezhető előzetes meg egyezés és megerősítés után; az izraeli fél gyorsan fog ilyen felkérésekre reagálni.

2. Mint a már említett kivitelezés részeként az Első és Második CSÁCS, 14.2 %-a a (B) Térségnek (A) Térség lesz.

B. Harmadik Fázisa a További Csapatátcsoportosításnak

A Közbülső Megállapodás tételeit és Christopher Titkár leveleit a két félnek (1997.01.17.) figyelembe véve, a további csapatátcsoportosítási folyamattal kapcsolatban, egy bizottság foglalkozik majd ezzel a kérdéssel. Az USA-t rendszeresen tájékoztatják.

II. Biztonság

A Közbülső Megállapodás biztonsági megállapodásra vonatkozó kitételei szerint, a palesztin fél vállalta a mindenre kiterjedő erőfeszítést, hogy megelőzze az izraeli fél, az egyének, akik az izraeli fél hatáskörébe tartoznak, valamint az ő tulajdonuk ellen irányuló terrorista cselekedeteket, bűnözést és ellenségeskedést, ugyanúgy, ahogy az izraeli fél is vállalta a palesztinokkal való kapcsolatban. Mindkét fél megegyezett abban is, hogy törvényes eszközöket vesznek majd igénybe, a hatáskörükön belül, az ezt megsértők ellen, és megakadályozzák a felbujtást egymás ellen, bármely szervezet, csoport vagy személy is tenné. Ugyancsak felismerték, hogy küzdelmüknek a terrorizmus és az erőszak ellen mindenre kiterjedőnek kell lennie, abban az értelemben, hogy foglalkozik a terroristákkal, a terrort támogató szervezetekkel és a terrort elősegítő környezettel is. Folyamatosnak és állandónak kell lennie, nem lehet szünet a terroristák és szervezeteik elleni folyamatos munkában. A tevékenységnek együttműködőnek kell lennie, mert semmiféle erőfeszítés nem lehet eredményes az izraeli-palesztin kooperáció nélkül, és az információk, koncepciók és tevékenységek egyeztetése nélkül.

A megelőző egyezségek értelmében, a palesztin fél biztonsági, biztonsági-együttműködési és más feladatokra vonatkozó rendelkezések a csatolt időbeosztásban lesznek részletezve.

A. Biztonsági Intézkedések

1. Terrorista szervezetek elleni harc és törvényen kívülre helyezésük.

- (a) A palesztin fél nyilvánvalóvá teszi a zéró tolerancia politikáját mindkét fél ellen irányuló terror és erőszak tekintetében.
- (b) A palesztinok által kifejlesztett munkaterv az USA-val meg lesz osztva, és ezután a megvalósítása rögtön megkezdődik, hogy biztosítsák a rendszerezett és hatékony harcot a terrorszervezetek és infrastruktúrájuk ellen.
- (c) A kétoldali palesztin-izraeli biztonsági megállapodás mellett, egy US-Palesztin bizottság fog kéthetenként ülésezni, hogy felülvizsgálják azokat a lépéseket, amelyek a terroristákat, azok fenntartó szervezetét, amely tervezi, pénzeli, támogatja és felbujtóként részt vesz a terrorban, teljesen felszámolja. Ezeket a találkozókon a palesztin fél teljes körűen fogja tájékoztatni az USA-t, milyen lépéseket tett, hogy minden szervezetet (vagy szervezetek szárnyait) és azok fenntartó szervezetét, melynek katonai, terrorista vagy erőszakos karaktere van, törvényen kívül helyezze és hogy megakadályozza őket a cselekvésben a fennhatósága alá tartozó területeken.
- (d) A palesztin fél letartóztatja azon személyeket, amelyek gyanúsíthatók erőszakos és terrorista cselekedetek elkövetésével, a további vizsgálat céljából, és perbe fog és megbünteti minden személyt, aki részt vett az erőszakos és terrorista akciókban.
- (e) Az US-Palesztin bizottság összeül majd, hogy átnézze és kiértékelje a perbe fogásra, büntetésre vagy más törvényes intézkedésre vonatkozókat, amelyek befolyásolhatják azon személyek státusát, akik erőszakos és terrorista cselekményekre való felbujtással, illetve azok elkövetésével gyanúsíthatók

2. Illegális Fegyverek Betiltása

- (a) A palesztin fél fogja a hatékony törvényes keretet biztosítani, mely kriminalizálja, a megelőző egyezségek szellemében, bármely importálását, gyártását vagy engedély

nélküli eladását, beszerzését vagy birtoklását a tűzfegyvereknek, lőszernek vagy fegyvereknek a palesztin fennhatóság alatt álló területeken.

- (b) Emellett a palesztin fél létrehoz és erőteljesen és folyamatosan bevezet egy rendszeres programot az effajta illegális tárgyak begyűjtésére és kezelésére, a megelőző egyezségeket figyelembe véve. Az US beleegyezett, hogy ezen program véghezvitelében segítséget nyújt.
- (c) Egy US-Palesztin-Izraeli bizottság alakul meg, hogy segítse és erősítse az együttműködést, hogy megakadályozzák a csempészetet vagy más jogtalan behozatalát a fegyvereknek vagy robbanóanyagoknak a palesztin fennhatóság alatt levő területekre.

3. Ösztönzés a Megelőzésre

- (a) A nemzetközi gyakorlatra való tekintettel és a Közbülső Megállapodás XXII cikkelye értelmében és a Tanúsítvány Jegyzete szerint, a palesztin fél kiad majd egy rendeletet, amely megtiltja az erőszakra és a terrorra való felbujtás mindenféle formáját és létrehoz szervezeteket, amelyek rendszeresen fellépnek az erőszak és a terror minden jelensége és fenyegetése ellen. E rendelet hasonlítható lesz az izraeli törvényhozáshoz, amely ugyanezen témával foglalkozik.
- (b) Az US-Izraeli-Palesztin Bizottság rendszeresen összeül majd, hogy figyelemmel kövesse az erőszakra és a terrorra való felbujtás lehetséges eseteit és javaslatokat tesz majd, miképpen lehet ilyen izgatást megakadályozni. Az izraeli, palesztin és US felek mindegyike kijelöl majd egy-egy média szakembert, jogi végrehajtói képviselőt, egy oktatásügyi szakembert és egy jelenlegi vagy egykori választott tisztviselőt a bizottságba.

B. Bizottsági Együttműködés

A két fél megegyezik, hogy együttműködésük a szövetkezés szellemén alapul és többek között magába foglalja a következő dolgokat is.

1. Kétoldalú együttműködés

Teljes kétoldalú bizottsági együttműködés lesz a két fél között, amely folyamatos, intenzív és széles körű.

2. Törvényszéki Együttműködés

A törvényszéki szakértelem, képzés és másfajta támogatás cseréje valósul meg.

3. Háromoldalú Bizottság

A kétoldalú izraeli-palesztin megállapodás mellett egy magas rangú US-Palesztin-Izraeli Bizottság fog találkozni legkevesebb kéthetente, hogy a jelenlegi fenyegetésekkel foglalkozzon, el távolítsa az akadályokat a hatékony biztonsági együttműködés és egyeztetés elől és megszervez-

ze a lépéseket, amelyekkel a terror és a terrorista szervezetek ellen harcol. A Bizottság, mint fórum is funkcionál, ahol a terror külső támogattságáról is szó esik. Ezen üléseken a palesztin fél tájékoztatja a tagokat a már fogságba ejtett terrorizmussal gyanúsítottokról folyó vizsgálatokról és további ezzel kapcsolatos információt osztanak meg egymással. A Bizottság rendszeresen fog jelentést küldeni a két fél vezetőinek az együttműködés helyzetéről, a találkozók eredményeiről és javaslatokat tesz.

C. Más vitapontok

1. ...

- (a) A palesztin fél egy listát készít a rendőrjeiről az izraelieknek a megelőző egyezményeknek megfelelően.
- (b) Ha a palesztin félnek technikai segítségre lenne szüksége, az USA kifejezte készségét erre más donorokkal együtt.

2. A PFSZ Alapszabálya

A Palesztin Felszabadítási Szervezet Végrehajtó Bizottsága és a Palesztin Központi Tanács meg fogja erősíteni Jasszer Arafat, a PFSZ elnökének, Clinton elnökhöz írott 1998. január 22. Leveleiben foglaltakat, miszerint megsemmisítik a Palesztin Nemzeti Alkotmány azon tételeit, amelyek összeférhetetlenek azon levelekkel, amelyeket a PFSZ és az Izraeli Kormány cserélt ki egymással 1993. szeptember 9-10 között. Jasszer Arafat, a PFSZ elnöke, a Palesztin Nemzeti Tanács és a Palesztin Tanács szószólója, meg fogja hívni a PFSZ tagjait, ugyanúgy, mint a Központi Tanács tagjait, a Tanácsot és a Palesztin Minisztériumok vezetőit egy találkozóra, melyet Clinton elnök fog irányítani, hogy megerősítsék támogatásukat a békefolyamathoz és a Központi Tanács Végrehajtó Bizottsága előbb említett döntéseit.

3. Jogügyi Támogatás a Bűnözési Esetekben

A bűnözési esetekben lévő törvénybeli támogatás más formái mellett, a gyanúsítottaknak és vádlottaknak a letartóztatásai és szállítási kérelmeik a Közbülső Megállapodás IV-es Melléklete II. cikkelye (7) szerint, a Közös Izraeli-Palesztin Jogügyi Bizottság elé lesz beterjesztve és a Közbülső Megállapodás IV-es Melléklete II-es cikkelye (7) alapján választ adnak rájuk 12 héten belül. A nyolcadik hét után benyújtott kérelmek a II-es cikkely szerint lesznek megválaszolva, a benyújtásuk utáni négy héten belül. A felek felkérték az USA-t, hogy rendszeresen tájékoztassa őket a további kérdések helyzetéről és a lépésekről, melyeket tettek megválaszolásuk érdekében.

4. Emberi Jogok és a Törvény Uralma

A Közbülső Megállapodás I-es Mellékletének XI-es cikkelye szerint, anélkül, hogy a fentiek-től eltérne, a Palesztin Rendőrség gyakorolni fogja a hatalmát és felelősségeit, hogy megvalósítsa ezen Memorandumot a nemzetközileg elfogadott emberi jogi normák és a törvény szerint, a törvényt védve, tisztelve az emberi méltóságot és elkerülve a zaklatást.

II. Különböző Bizottságok és Gazdasági Témák

1. Az izraeli és palesztin felek megerősítik elkötelezettségüket, hogy fejlesszék együttműködésüket és egyezik álláspontjuk azon szükség felől, hogy tevékenyen támogassák a Nyugati Töltés és a Gáza Repülőtér gazdasági fejlesztését. Ebben a tekintetben a felek szándékoznak újra beindítani az összes, jelenleg nem működő, a Közbülső Megállapodás által felállított bizottságokat, az Ellenőrző és Irányító Bizottságot (EIB), a Közös Gazdasági Bizottságot (KGB), a Civil Ügyek Bizottságát (CUB), a Jogügyi Bizottságot és az Állandó Bizottságot.

2. Az izraeli és palesztin felek megegyeztek rendelkezésekben, amelyek megengedik az időszakos megnyitását a Gázai Ipari Övezetnek. Ugyancsak befejezték a „Protokoll a Gáza Övezeti Nemzetközi Repülőtér Felállítására és Működtetésére a Közbülső Időszakban” tervezetet.

3. Mindkét fél azonnal felújítja a Biztonságos Áthaladásról szóló tárgyalásokat. A déli úttal kapcsolatban mindkét fél megteszi a lehető legtöbbet, hogy a Memorandum életbe lépése utáni héten megegyezhessenek. Ezután a lehető leggyorsabban próbálják a déli utat működésbe hozni. Az északi út kapcsán a tárgyalások folytatódnak, a lehető leggyorsabb megállapodás céljával. A megvalósítás ezután a legrövidebb időn belül létrejön.

4. Az izraeli és palesztin fél tudomásul veszi a Gáza Kikötő fontosságát a palesztin gazdaság fejlődése és kereskedelmi expanziója terén. Elkötelezik magukat a mielőbbi megállapodás érdekében, hogy létrehozzanak egy egyezményt, amely engedélyezi az építését és működtetését a kikötőnek a megelőző egyezmények szerint. Az Izraeli-Palesztin Bizottság újraindítja a tárgyalásokat, hogy 60 napon belül kidolgozzanak egy protokollt, amely engedélyezi a kikötő megépítésének megkezdését.

5. A két fél elismeri, hogy a megoldatlan jogi esetek kedvezőtlenül befolyásolják a két nép kapcsolatát. Ezért siettetni fogják erőfeszítéseiket a Jogügyi Bizottságon keresztül, hogy a rendezetlen jogi esetekre minél hamarább megoldást találjanak. A palesztin fél átnyújtja az izraeli félnek az összes hatályban levő törvényt.

6. Az izraeli és palesztin felek egy stratégiai gazdasági párbeszédet is elindítanak, hogy szorosabbra fűzzék gazdasági kapcsolataikat. A KGB keretein belül egy Ad Hoc Bizottságot állítanak fel ennek érdekében. A Bizottság a következő négy dolgot veszi számba: (1) izraeli beszerzési adókat; (2) együttműködés a járműlopás terén; (3) a kifizetetlen palesztin adósságokkal való foglalkozás; (4) az izraeli szabványok hatása, mint akadályok a kereskedelem előtt és az A1 és A2 listák kiterjesztése. Három héttel a Memorandum hatályba lépése után, a Bizottság benyújt egy közbülső jelentést és hat héten belül benyújtja a megvalósítandó észrevételeit és javaslatait.

7. A két fél álláspontja egyezik a folyamatos nemzetközi donori támogatással kapcsolatban, hogy előmozdítsák a két fél által elért egyezségek megvalósítását. Ugyancsak felismerték, hogy

megnövelt donori segítség szükséges a Nyugati Part és a Gáza Övezet gazdasági fejlődése terén. Megegyeztek, hogy közösen járulnak a donori közösség elé a fokozott szintű segítség érdekében egy Miniszteri Konferencia keretében.

III. Maradandó Státus Tárgyalások

A két fél azonnal fokozott ütemben folytatja a maradandó státus tárgyalásokat és elkötelezett erőfeszítést tesz, hogy 1999. május 4.-éig elérjék a kölcsönös céljukat, egy egyezményt. A tárgyalások folyamatosak és megszakítás nélküliek lesznek. Az USA kifejezte segítőkészségét, hogy előmozdítja e tárgyalásokat.

IV. Többoldalú Akciók

Felismerve egy pozitív környezet létrehozásának szükségességét a tárgyalásokhoz, semelyik fél sem indítványozhat vagy hozhat olyan lépéseket, amelyek megváltoztathatnák a Nyugati Part és a Gáza Övezet státusát a Közbülső Megállapodás értelmében.

MELLÉKLET

E Memorandum az aláírástól számított tíz nap után lép hatályba.

Létrejött Washington DC-ben, 1998. október 23-án.

Izrael Állam Kormányának részére.

PFSZ részére.

Tanúsítva : az USA által.

Időbeosztás

Megjegyzés : a lent található zárójeles referenciák a „Wey Folyó Memorandum” paragrafusaihoz szólnak, amelynek melléklete jelen időbeosztás. Azon témák, amelyek az időbeosztásban nincsenek, a Memorandum szövege szerinti időrendet követik.

1. A Memorandum hatályba lépésével elinduló folyamatok:

- A harmadik további csapatátcsoportosítási bizottsági ülés (I. B.);
- A palesztin biztonsági tervezet megosztása az USA-val (II. A. 1. b.);
- Teljes kétoldali biztonsági együttműködés (II. B. 1.);
- Háromoldalú biztonsági együttműködési bizottsági ülés kezdődik (II. B. 3.);
- Közbülső bizottságok ismételt működtetése és folytatása, Ad Hoc Gazdasági Bizottság alakul (III).

V. Fejezet

JOGÁLLAMOKBAN ÉRVÉNYESÜLŐ TERÜLETI AUTONÓMIÁK

Az Európa Parlament Unió állampolgárságára vonatkozó 1991. november 21. Határozata 3. szakaszában kijelenti, hogy az Unió és a tagországok bátorítják a területükön történelmileg jelenlévő etnikai- és nyelvi közösségek identitásának kifejezését és együttélésük elősegítését, garanciát vállalva az állampolgárok tényleges egyenlőségének biztosítására, a sajátos helyi-, regionális- vagy csoport önkormányzási formák szavatolására, a régiók közötti együttműködés, a határokat túllépő kooperáció elősegítésére.

Az Európai Helyi és Regionális Hatalmak Kongresszusa (CPLRE) 1994 júniusában tartott első szesszióján határozatban kérte mindkét Házától (Régiók Háza és Helyi Hatalmak Háza), hogy a Parlamenti Gyűléssel együttműködve, a Helyi Autonomia Európai Chartájának mintájára készítsék el a Regionális Autonomia Európai Chartáját.

Az 1994-1997-es időszakban a CPLRE, szakértő csoport segítségével, összeállított és elfogadott egy szöveget, amelyet láttamozásra eljuttatott a Parlamenti Gyűlésnek. A Gyűlés egyetértő véleményezése után, amelyet az Európa Tanács 1997/1118-as Határozatával jóváhagyott, a CPLRE széleskörű konzultációt folytatott a helyi és a regionális hatalmak társaságaival és számos meghallgatást szervezett ezen előzetes tervezetről. A CPLRE Régiók Háza, s ezt követően a Kongresszus plenáris ülésén, a Strasbourgban tartott negyedik ülészen, 1997 júniusában jóváhagyta a Regionális Autonomia Európai Chartája tervezetének javított szövegét.

Az Európa Tanács Parlamenti Gyűlése 1997. október 7-én javasolta a Miniszterek Tanácsának, minél hamarabb vizsgálja meg a Regionális Autonomia Európai Chartájának tervezetét, tekintettel e dokumentum politikai jelentőségére, és hatalmazzon fel egy Kormányközi Szakértő Bizottságot, hogy az Európa Tanács Parlamenti Gyűléssel és a CPLRE-vel együttműködve véglegesítse e szöveget a Regionális Autonomia Európai Chartájának jóváhagyása és a tagállamok általi aláírási eljárás kezdeményezése céljából.

A Regionális Autonomia Európai Chartája, a Helyi Autonomia Európai Chartájának kiegészítőjeként, amelyből ihletődött, lényeges eszköze lehet a demokratikus- és jogállam meghatározásának, amelyet az Európa Tanács meghirdetett és szorgalmaz. A Regionális Autonomia Európai Chartája tervezetének alapján az Európa Tanács Egyezményének kidolgozása kitűnő alkalom egy nagy ívű politikai terv meghirdetésére és ugyanakkor egy demokratikus és egységes Európa létrehozásának alárendelt új eszmék és kezdeményezések forrásának hasznosítására.

Mindezen megállapítások elhangzottak a Charta tervezetének Európa Tanácsi előterjesztésekor, jelezve azt a kiemelt jelentőséget, amelyet az európai közösség tulajdonít a területi önkormányzásnak. Ezen nemzetközi szabályozás tehát nélkülözhetetlen a demokratikus jogállam működéséhez, s egyben gyakorlati tapasztalattal is alátámasztható megoldása a számbeli kisebbségben levő, történelmi és területi sajátosságú nemzeti közösségek önazonossága védelmének.

A nemzeti önazonosság megőrzésére és védelmére törekvő kollektivitások számára, az általuk többségben lakott régiók számára rendkívüli jelentőségű a Regionális Autonomia Európai Chartája Európa Tanács által véglegesítésre ajánlott tervezetének kidolgozása, Egyezmény-ter-

vezetté minősítése. A regionális autonómia megvalósítása a demokratikus államiság és a jogállamiság értékmérője lesz.

A Régiók, amelyek kialakulása is feltételként jelenik meg, a Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Európai Keretegyezmény rendelkezései szerint olyképpen is körülhatárolhatók, hogy az azonos nemzeti identitású közösség számszerű többséget képezzen.

Nemzeti közösségek csoportjainak és ezek közképviselőinek mulaszthatatlan feladata és nemzetközi törekvések támogatása lehetősége szorgalmazni a számukra megfelelő adottságú, általuk többséget képező népesség lakóhelyeként szolgáló régió adminisztratív területi egységgé formálása, e régió autonómia-státútuma tervezetének kidolgozása és jóváhagyása, ezáltal a régió kollektivitása igényének megfogalmazása, s a tervezett és nemsokára Európa Tanács által aláírására előterjesztett Regionális Autonómia Európai Chartájának támogatása, tagállam általi aláírásának szorgalmazása.

Figyelembe véve a Charta-tervezet bevezetője 8. pontjának megállapítását, mely szerint a regionális autonómia elismerése magába foglalja az állam iránti lojalitást, amelynek régiói a szuverenitás és a területi integritás tiszteletben tartásával fejlődnek, a demokratikus állam és a jogállam jellemzőjeként élhetjük meg a területi önkormányzást, adott régió kollektivitásának érdekei, igényei, adottságai, képességei szerint !

A területi autonómia tehát a régió kollektivitásának önkormányzása, s ha ezen a területen többségben élnek egy nemzeti közösséghez tartozó polgárok, akiknek nemzeti önazonossága eltér az ország többségi közösségének nemzeti önazonosságától, akkor a területi autonómia hatásköre a közigazgatási illetékességek mellett kiterjed a nemzeti önazonosság védelmét, továbbadását szavatoló öngazgatásra is. Ezért fogalmazhatunk olyképpen, hogy a területi autonómia nem csak területi, de etnikai alapú is.

Gerencsér Balázs és Juhász Albin (Működő autonómiák Európában, PPKE -JÁK, Alkotmányossági tanszék, Budapest, 1998) dolgozatában a körültekintő elméleti összefoglaló mellett szemléltető példákat is találunk, amelyeket az alábbiakban ismertetünk. Megállapítják: az autonómia olyan kisebbségvédelmi intézmény, amely egyes államokban az autonómiához tartozó embercsoport , nyelvcsoport, kulturális csoport vagy terület érdekeit hivatott védeni.

A területi autonómia lényege, hogy egy bizonyos elhatárolt földrajzi értelemben vett területen élő kisebbség élvez bizonyos jogokat. Ilyen pl. Grönland vagy Korzika esete, de releváns példa az Aland-szigetek, Dél-Tirol és a belgiumi német kisebbség is.

Létrejöttüket tekintve, autonómiát hozhat létre a belső- és a külső jog.

A belső jog alkotta autonómiára az a jellemző, hogy adott állam jogalkotója létrehozza az autonómiát. Például, Grönland és Korzika területi autonómiája, a belgiumi nyelvterületek autonómiája, a spanyolországi népközösségek autonómiája.

A külső, avagy nemzetközi jog alapján létrehozott autonómiák alapulhatnak: kétoldalú szerződésen, például Dél-Tirol és Aland-szigetek; egyoldalú nemzetközi jogi aktuson, például a Nemzetek Szövetsége idején Albánia és Irak; nemzetközi jogközösség döntése alapján, a rend és a béke érdekében, például az iraki kurd lakosság védelme, vagy a Délszláv államban a biztonsági övezetek.

Léteznek az autonómia megszüntetésének korlátai is: vétőjog, például az Aland-szigetek esetében; jogi norma, pl. alkotmányos normával kizárja az autonómia megszüntetését; nemzetközi szerződésben feltüntetett rendelkezés; a szerzett jogok védelme elvének alkalmazása.

1. Spanyolországi régiók autonómiája

Spanyolország Alkotmányában külön fejezet rendelkezik az autonóm közösségek jogállásáról. Jellemző megfogalmazás: a 3. szakasz 1. bekezdése szerint az állam hivatalos spanyol nyelve a kasztíliai, de a 2. bekezdés már tartalmazza a kiegészítést: a többi spanyolországi nyelv szintén hivatalos a megfelelő autonóm közösségben, a státútumok előírásaival összhangban.

Azért emeltük ki a fenti példát, hogy szemléltessük, egyrészt a nemzeti közösségek kollektív jogainak alkotmányos szabályozását, másrészt, hogy az etnikai alapú területi autonómia egyik legfontosabb összetevője, a demokratikus jogállam adott régiójában vagy régióiban a kisebbségi népcsoportok tagjainak anyanyelve is hivatalos nyelvvé minősíthető.

Spanyolországban, a történelmi és területi sajátosságoknak megfelelően, nyolc régió kollektivitása nyerte el törvényerejű státútumok szavatolta területi autonómiát:

Katalónia autonómia törvénye (1979.) önkormányzást szavatol a többségben katalánok által lakott régióknak;

Baszkföld autonómia törvénye (1979. XII. 18.) önkormányzást szavatol Euskal Herria területnek;

Galícia autonómia törvénye (1981. IV. 6.) önkormányzást szavatol a galegok által lakott régióknak;

Asztúria autonómia törvénye (1981. XII. 30.) területi önkormányzást szavatol a bable nyelv védelmére;

Valencia autonómia törvénye (1982. VII. 1.) önkormányzást szavatol a többségben valenciaiak által lakott Alakant, Castello, Valencia területeknek;

Aragónia autonómia törvénye (1982. VIII. 10.) önkormányzást szavatol a területnek és népének;

Navarra autonómia törvénye (1982. VIII. 10.) önkormányzást szavatol a kasztíliai és a baszk nyelvű polgárok által lakott területeknek;

Baleári-szigetek autonómia törvénye (1983. III. 1.) önkormányzást szavatol a többségben katalánok lakta területeknek.

1.1. Katalónia autonómiája

Történelmi előzmények

710-719-ben, a Római Birodalom, majd a Vizigót Állam bukása után a mórok hódították meg Hispániát.

732-ben Martell Károlynak kellett megküzdenie a mór seregekkel.

Asztúria királya, I. Alfonz erős határvidéket létesített a frankokkal határos körzetekben.

Később Nagy Károly frank uralkodó uralma alá vonta a vidéket, Barcelonát. A bukását követő trónviszályok a körzet grófságainak függetlenségi törekvéseit segítették elő.

A IX. század végére Barcelona, Vich, Gerona grófságok függetlenné váltak, melyek későbbben a jövőendő Katalónia szívéét alkották.

870-től a fent említett három grófságot ugyanaz a család örökölte, s ezáltal létrejött a Katalán uralkodói dinasztia.

A spanyol abszolutizmus elől Katalónia — a többi peremtartománnyal együtt : Aragónia, Andalúzia, Valencia — a rendiség érvényesítésével igyekezett kibújni. A rendek egységesek voltak és ellenálltak a madridi udvarnak.

1640-ben a franciák támogatták a katalán rendi felkelést, így, 1652-ig Katalónia francia protektorátus alá került.

A 30-éves háború befejeztével a katalán nemesség rájött, hogy a francia abszolutizmus keményebb a spanyolénál. A katalán rendek visszatértek Spanyolország fennhatósága alá.

A XVIII. században, a spanyol örökösödési háború idején Katalónia a Habsburgok jelöltje, Károly mellé állt.

1717-ben Katalóniát Kasztília fennhatósága alá rendelték, eltörölték a katalán nyelv hivatalos használatát a hivatalos fórumokon.

A XIX. század politikai mozgalmaiban mindvégig megtalálható a föderáció gondolata, ami az egyes régiók autonómiamozgalmában is kifejeződött. A születő katalán irodalom nagy szerepet játszott a nemzeti mozgalom formálásában. E mozgalmak összefüggésben voltak a katalán jogok eltörlése miatti tiltakozással.

1829-ben eltörölték a katalán kereskedelmi kódexet.

1834-ben eltörölték a tengeri kereskedelem és –jog katalán gyűjteményét.

1836-ban az egységes pénzrendszer sértette a katalán érdekeket.

1845-ben az egységes adórendszerbe kapcsolták be Katalóniát.

A XX. század elején a katalánok nemzeti képviselőket harcoltak ki maguknak a madridi Cortesben. A Regionalista Liga autonómia keretében, békés úton, fokozatos reformok révén vélte megoldhatónak a katalán nemzet sérelmeit.

Az I. Világháború végén Katalóniában tömeges tüntetéseken követelték az azonnali autonómiát.

1925. után már kemény autonómiaellenes állapot és magatartás jellemezte a diktatúrát.

Az 1931-es Alkotmány I. szakasza értelmében „ a Köztársaság integrált államot alkot, amely összefér a municípiumok és a régiók autonómiájával.” A 2. szakasz szerint pedig: „A spanyol államot a tartományok önállóan kormányzott municípiumai és az autonómia rendszerére épülő régiók alkotják.”

Ily módon az Alkotmány 13 régióra osztotta Spanyolországot, de nem említi külön a három kis nemzetet, amelyeket szintén régióknak tekint. Ez visszalépés az 1873-as Alkotmányhoz képest, amely minden régiót államként értelmezett és föderációként kívánta felépíteni a spanyol államot.

1931-ben Katalóniában népszavazásra bocsátották az autonómiatörekvést. A 99 %-os szavazattöbbséggel támogatott autonómia Katalóniában — még a Cortes vitája előtt — megvalósult, s a régió önkormányzatot kapott.

1931 novemberében már működik a Katalán Parlament, s megalakul a Kormány, a Generalitat.

1934. október 6-án, a jobboldali köztársasági fordulat után, a Katalán Parlament kikiáltotta a Katalán Államot, mint a létrehozandó föderatív Spanyol Köztársaság részét. Ám a központi kor-

mány felfüggesztette a katalán alkotmányos statútumot, a kormányt, és a vezetőket bebörtönözték.

Az 1936-os választásokon népfronti győzelem született, amely helyreállította Katalónia Alkotmányát.

1939. és 1975. közötti időszakban — Franco diktatúrája idején - Katalónia politikai és kulturális elnyomás alatt volt. Tiltották a katalán nyelv használatát, mert a helyi nyelv használata az „állambiztonság veszélyeztetésének bűnét” jelentette. A központosító politika a nemzetiségeket a teljes nyelvi és kulturális megsemmisítéssel fenyegette, hiszen a diktatúrával érvényesíteni akarták az egységes spanyol nemzetállamot létrehozni kívánó ideológiát, amely a katalánokat — de a baszkokat is -, a spanyol nemzet részének tekintette, s féltette az ország területi integritását a nemzetiségek nyelvétől és kultúrájától. Az elnyomás következtében több, mint 500 000-en menekültek külföldre, 15 000 embert börtönöztek be. A kivégzettek száma ismeretlen.

1951-1959. között bontakozott ki Katalóniában a belső ellenállás.

1971-ben alakult meg a Katalán Gyűlés. Programja három pontból állt: amnesztia, politikai szabadságjogok, az 1932-es autonómia visszaállítása.

1975. november 22-én — a diktátor halála után két nappal -, a Cortes királlyá koronázta Juan Carlos de Bourbon herceget. Megkezdődött a demokratikus rendszerváltás.

1978-ban a Kormány az `ideiglenes önkormányzat` intézményét minden régióknak szavatolta.

1978. december 29.-én életbe lépett az új Alkotmány, amelynek alaptézise a spanyolországi nemzeti és kulturális pluraritás egységbe öntése.

1979-1983. között érvénybe léptek az autonóm közösségek autonómia statútumai, amelyek, az önkormányzáshoz való jog elnyerésének időrendi sorrendjében, a következők területekre vonatkoztak: Baszkföld; Katalónia; Galícia; Andalúzia; Asturia; Cantabria; Rioja Murcia régió; Valenciái közösség; Aragónia, Castilla-La Mancha; Kanári-szigetek; Navarra; Extremadura; Baleári-szigetek; Madrid Község; Castilla-León.

Az Alkotmányhoz fűzött kiegészítő rendelkezés: „Az Alkotmány védi és tiszteletben tartja a tartományok történelmi jogait. A történelmi jogok általános alkalmazására minden esetben az Alkotmány és az autonómia statútumok keretén belül kerül sor.”

Az autonómia Katalóniában

Katalónia területe 32 000 négyzetkilométer, lakóinak száma 6 millió. Spanyolország egyik leggazdagabb régiója.

Katalónia Autonómia Statútumát — miként Baszkföld és Galícia autonómia statútumát is -, 1979-ben fogadták el.

A népszavazással jóváhagyott Autonómia Statútum preambuluma a következőket tartalmazza: Jelen Statútum Katalónia kollektív identitásának kifejezője, meghatározza intézményeit és viszonyát az állammal, egy szabad szolidaritás keretében más nemzetiségekkel és régiókkal. E szolidaritás a garanciája Spanyolország összes népe valódi egységének.”

A Statútum kettős természetű: egyrészt a Spanyol Parlament törvénye, másrészt Katalónia intézményi és szociális szabályrendszere.

A Statútumnak megfelelően, Katalónia saját politikai intézményeket hozott létre.

Bár az Alkotmány szerint a katalán a spanyol nemzetben belüli nemzetiség, a katalánok Katalóniát a spanyol államon belüli nemzetnek tekintik.

Katalónia autonómiája azt jelenti, hogy Katalónia:

- saját parlamenttel rendelkezik;
- saját kormánya van;
- saját elnököt választ.

A fenti három önkormányzati intézmény alkotja a Generalitat de Catalunya-t, amely az 1359-ben létrehozott katalán parlament állandó bizottságának történelmi neve.

A Kormány 14 minisztériumból áll: elnökség, belügy, külügy, igazságügy, ipar és energia, gazdaság és pénzügy, területrendezés és közüzemek, kereskedelem és turizmus, mezőgazdaság, környezetvédelem, egészségügy és szociális védelem, népjólét, munkaügy, oktatás és művelődés.

Katalónia Autonómia Statútuma szerint Katalónia nyelve a katalán, amely a kasztíliaival — az állam nyelvével — egyetemben, hivatalos nyelv. A regionális kormány kötelessége mindkét nyelv hivatalos használatát, valamint a két nyelv közötti teljes egyenlőséget biztosítani. A Katalán Parlament 1983-ban elfogadott Nyelvtörvénye szerint a kormány és a regionális, illetve a helyi közigazgatási szervek hivatalos nyelve a katalán, az oktatásban cél mindkét nyelv ismerete, ám az oktatás nyelvének a katalánt jelöli meg. A törvény ugyanakkor elismeri a gyermek választási jogát, hogy általános iskolai oktatásban anyanyelvén részesüljön. A katalán hatóságok szerint az egyéni nyelvhasználati jogok azonban nem szoríthatják háttérbe a katalán nyelvű közösség nyelvhasználati jogát.

1.2. Baszkföld autonómiája

Történelmi előzmények

A baszkok az Ibériai-félsziget legősibb népe. Kr.e. a VI-IV. században érkeztek mai lakóhelyükre. Nyelvük a kaukázusi nyelvcsaládhoz tartozik.

Történelmük a római fennhatóság alá kerülésükkor kezdődik.

Később a vizigótok lettek uraik.

Csupán a XI. században létezett egy jól szervezett baszk állam, Nagy Sándor navarrai király idején.

Vizcaya, Guipúzcoa és Alava — a három baszk tartomány — kasztíliai befolyás alá kerülésükkor, nagy önállóságot kapott. Sajátos határőrvidék státusszal rendelkeztek, s a régió Kasztíliai tengeri kapujaként is szolgált.

A tartományok kollektív privilégiumokkal rendelkeztek:

- felmentett provinciák voltak;
- nem lehetett a felnőtt lakosságot kényszersorozás alá vetni;
- adót csak a helyi közigazgatás és a saját rendőrség fenntartására fizettek;
- előjog volt a vámmentesség; a vámhatár nem a tengerparton, hanem a baszk-kasztíliai határon kezdődött;

a kivételeztséget a király és a szokásjog alapján járó privilégiumok — fuerók — rögzítették.

Az önkormányzás eszméje mély gyökerekkel őrződött meg Baszkföldön. A XVII. századtól tapasztalt gazdasági fellendülés ebből a gazdaságföldrajzi és kivételes — autonóm — helyzetből eredt.

A privilégiumok fejében a baszkok támogatták V. Fülöpöt az örökösödési háborúban, amiért megtarthatták autonómiájukat.

Az 1814-es restauráció, majd az 1823-ban trónra lépett IV. Károly továbbra is garantálta a baszkok jogait.

1890-es években létesült a Baszk Nacionalista Párt (Euzko Alderdi Jatelea), amely fokozatosan a baszk provinciák egyik legjelentősebb pártja lett.

1905-ben, Bilbaóban, a Baszk Nacionalista Párt hat tanácsosi helyet szerzett; 1918-ban hat képviselőt küldtek a madridi Cortes-be. A baszk képviselők még ebben az évben üzenetben kérték Baszkföld autonómiáját.

1931 nyarán a baszk municípiumok képviselői Estellában dolgozták ki a baszk állam státútumának tervezetét, amely a Spanyol Államon belül autonómiával rendelkezett volna.

1936-ban — a köztársasági Spanyolország Alkotmányának köszönhetően — létrejött Baszkföld jogelődje, a Baszk Autonóm Provincia.

Röviddel az autonómia megalakulása után az autonóm provinciát Franco csapatai megszállták.

1936-ban:

bezárták a Bilbaói Baszk Egyetemet és a Baszk Nyelvakadémiát;

a templomokban tilos volt a baszk nyelven való misézés;

az újszülötteknek nem volt szabad baszk nevet adni;

a régió lakosainak egy év alatt kötelező volt a hivatalos okmányokban a baszk neveiket spanyolra fordítani;

a baszk nyelv használatát még az iskolai szünetekben is tiltották;

gazdasági előnyök és kölcsönök biztosításával elősegítették a régió demográfiai összetételének megváltoztatását.

Baszkföldön 1960-ban 600 000 baszk nyelvű személy lakott, 1976-ban már csupán 450 000.

A baszk politikai ellenállást a Baszk Nacionalista Párt irányította.

1979. december 18.-án jóváhagyták a 3. számú Törvényt, amely ratifikálta Baszkföld Autonómia Statútumát.

Az Autonómia Statútum 1. szakasza kimondja: „A Baszk nép nemzetisége és önkormányzata kifejezésre juttatásaként, a spanyol államon belül az Alkotmány és a jelen statútum, mint intézményes jogi norma, előírásainak megfelelően, Baszkföld vagy Euskadi-Herria néven önkormányzati közösséget alkot.”

Az Autonómia Statútum 6. szakasz szerint: (1) „Az euskera a baszk nép saját nyelve, s csak úgy, mint a spanyol, Euskadiban hivatalos nyelvnek minősül. Minden lakosnak joga van ismernie és használnia mindkét nyelvet. (2) Az Autonóm Község közintézményei biztosítják mindkét nyelv használatát, szabályozzák hivatalos jellegét, és megteremtik a megismerésükhöz szükséges feltételeket, eszközöket. Faji vagy nyelvi alapon Baszkföldön senkit nem érhet hátrányos megkülönböztetés.”

Az Autonómia Statútum 10. szakasza 39 bekezdésben sorolja fel az autonóm közösség kizárólagos hatáskörébe tartozó ügyeket, amelyek teljes összhangban vannak az Alkotmány 148. szakaszában foglaltakkal.

Az autonóm közösség hatásköre, többek között:

- a regionális tervezés;
- a gazdaság helyi szabályozása;
- az oktatás;
- a szociális gondozás;
- a helyi nyelvek ügye;
- az egészségügy;
- a sport.

A központi kormány hatásköre, többek között:

- a nemzetközi kapcsolatok;
- a fegyveres erők;
- az igazságszolgáltatás;
- a polgári jog;
- a büntetőjog;
- a szociális törvényhozás;
- az adó- és vámrendszer;
- a pénzügyi rendszer;
- a társadalombiztosítás;
- a rendőrség, a rendfenntartás.

2. Belgiumi föderatív nyelvterületek önkormányzása

Történelem

Belgium a németalföldi tartományokból alakult ki a XIV. és a XV. században.

1488-ban a tartományok házasság révén kerültek a Habsburg-házba.

1530-tól a Habsburgok spanyol ága lett a helytartó Belgiumban.

A németalföldi szabadságharcot II. Fülöp zsarnoksága és a protestánsok üldözése váltotta ki.

1579-ben hét északi tartomány egyesült az utrechti unióba.

1713-ban az `utrechti béke` zárta le a szabadságharcot.

1714-ben, a `rastatti béké` követően, ismét a Habsburg-ház uralma alá kerültek.

1795-ben Franciaország megszállta, majd anektálta a Belga tartományokat

1815. évi Bécsi Kongresszus egyesítette Belgiumot Hollandiával — Egyesült Németalföldi Királyság néven, II. Vilmos uralkodásával. Ez holland uralmat jelentett a belgák fölött.

1830. júliusi párizsi forradalom hírére Belgiumban is kirobbant a forradalom és szeptember 26-án ideiglenes kormány alakult.

1830. október 4-én kikiáltották a függetlenséget. Legfőbb képviseleti szervként megválasztották a 200 tagú Nemzeti Kongresszust. Az európai nagyhatalmak garantálják Belgium függetlenségét.

1830. február 7-én megszületett a Belga Alkotmány, amely 1967-ig csak francia nyelven volt megszövegezve, s ekkor fordították le holland és német nyelvre.

1831. június 4-én Lipót szász-kóburgi herceget választják királlyá.

1898-ban megjelenik az Egyenlőségi Törvény, amely a flamand lakosság első sikere, mely törvény kötelezővé teszi a törvények francia és holland nyelven való közzétételét és kihirdetését.

1921-ben alkotmánymódosítással szavatolják a törvényhozói és a választási egyenjogúságot.

1921. és 1932. között nyelvi törvények teremtették meg a `területi elv` alapját.

1962-ben és 1963-ban törvények teszik lehetővé a területi elv érvényesítését, ami azt jelentette, hogy egynyelvű nyelvi régióban a régió nyelve kötelező minden közhatalmi aktusban. Ez alól egyetlen kivétel Brüsszel, ahol az 1962-es Törvény a két nyelvet teljesen egyenjogúvá tette.

A hatvanas években a flamand-vallon ellentét kiéleződött, újabb alkotmánymódosító igények merültek fel. Az ellentét egyik oka: flamandok lakta területeken munkanélküliség volt, Vallóniában pedig, tehát vallonok által lakott régiókban, munkaerőhiánnyal küszködtek. Ekkor kimondták, hogy egyik közösség sem gyengítheti a másikat.

1962-ben a konfliktust úgy oldották meg, hogy Belgiumot négy nyelvterületre osztották: flamand, vallon (frankofon), német és Brüsszel kétnyelvű (flamand és vallon) területére. Ezáltal létrehozták a nyelvi határokat!

A nyelvi határok Flandria és Vallónia, valamint Vallónia és a német közösség területe között húzódtak, s ennek megfelelően igazították a községek és a tartományok határait.

Az 1962-es Nyelvkódex a legjobban kidolgozott nyelvtörvény Belgium történelmében. Végrehajtásának felügyeletére a Nyelvi Ellenőrző Állandó Bizottság hivatott. E szabályozás volt a mai államforma kialakulásának legmeghatározóbb mérföldköve.

A hetvenes években újabb problémákat okozott az Alkotmány merevsége: a népképviselet nem volt arányos a népességnövekedéssel. Változtattak a szenátorok és a képviselők számán.

1970-ben a flamand-vallon kapcsolatok javításáért bevezették a kulturális autonómia intézményét. Testületeket létesítettek a kultúra, a média, az ifjúságpolitika és még más, a kultúrpolitikához tartozó területeken, ahol döntéshozatali joggal rendelkeztek az autonómiák.

1988-ban az oktatáspolitika is az autonómiák hatáskörébe került.

1980-1990-es évtizedben alkotmánymódosítással Belgiumot négy területi-nyelvi egységre osztották:

- flamand régió, öt tartománnyal;
- vallon régió, öt tartománnyal;
- német régió, a liége-i tartomány kilenc kerületével;
- brüsszeli régió, 18 községgel és Brüsszel várossal.

A nyolcvanas évektől létezik Belgiumban a regionális autonómia, amely az 1960-as alkotmánymódosításon alapszik. A tartományok megkaptak szinte minden döntéshozatali hatáskört, beleértve a közigazgatást, a külkereskedelmet, az oktatáspolitikát. A központi kormánynak maradt a külpolitika, a monetáris politika, a hadsereg, az igazságszolgáltatás területén érvényesíthető döntéshozó hatáskör.

Az 1993-as alkotmánymódosítás alapján jött létre a Belga Szövetségi Állam.

A Belga Alkotmány szerint:

- „1. szakasz: Belgium szövetségi állam, amely közösségekből és régiókból áll
- 2. szakasz: Belgium három közösséget foglal magába: a francia közösséget, a flamand közösséget és a német nyelvű közösséget
- 3. szakasz: Belgium három régióból áll: a vallon régióból, a flamand régióból és a brüsszeli régióból
- 4. szakasz: Belgium négy nyelvi régiót foglal magába: a francia nyelvű régiót, a holland nyelvű régiót, Brüsszel főváros két nyelvű régióját és a német nyelvű régiót

A királyság minden községe e nyelvi régiók valamelyikének része.

A négy nyelvi régió határai csak az egyes kamarák minden egyes nyelvi csoportjában leadott, többségi szavazattal elfogadott törvénnyel módosíthatók vagy igazíthatók ki, oly módon, hogy a tagok többsége minden egyes csoportban jelen van, és a két nyelvi csoportban leadott igen szavazatok összege eléri a leadott szavazatok kétharmadát.”

A belga minta az alkotmányos királyság és a szövetségi államberendezkedés összeegyeztethető voltát bizonyítja.

A szövetségi hatalom

Legfontosabb szempontok: az arányosság, az egyenlő képviselet!

Alkotmány, 36. szakasz: A szövetségi törvényhozói hatalmat a király, a Képviselői Kamara és a Szenátus együttesen gyakorolja.

Alkotmány, 37. szakasz: az Alkotmányban szabályozott szövetségi végrehajtó hatalommal a király rendelkezik.

A végrehajtó hatalom feje a király. A szövetségi kormány miniszterei a parlamenti képviselők közül kerülnek ki.

A törvényhozó hatalom, központi szinten, a Szövetségi Parlament. A Parlament tagjait az ország egész területéről választják.

Három régiónak külön parlamentje van: Vallon Regionális Tanács, Flamand Tanács, Német Közösségi Tanács.

Mindegyik parlament szuverén!

A Szövetségi Parlament törvényt hoz, a régiók parlamentjei pedig törvényerejű rendeleteket.

Az autonómiák

Három alapelv érvényesül:

- a régióknak autonómiájuk van;
- a szövetségi döntéshozatalban a régiók részt vesznek;
- az együttműködés elvét kötelesek betartani.

Az autonómiákat a belső jog hozta létre, mind a területi autonómiát, mind a személyi autonómiát.

A területi autonómia kezdete, hogy az 1962-es alkotmánymódosítást követően a kilenc tartomány között nyelvi határt húztak. Következő lépés: a nyelvi terület nyelvét kötelezővé tették az egynyelvű területen. Így valósult meg ténylegesen a nyelvi határ a francia és a holland nyelvű területek között. Ugyanez a helyzet a német közösség esetében is.

A személyi autonómia egyik példája, hogy a Képviselőház, illetve a Szenátus flamand nyelvű csoportjába nem csak a flamand nyelvű régióban megválasztottak tartoznak, hanem a flamand nyelven esküt tett választottak is, valamint a brüsszeli kerületben megválasztott flamand anyanyelvű képviselők és szenátorok is. Továbbá, személyesen kell kérni az állampolgárnak egy autonómiához való csatlakozását, ha nem az autonóm régió területén él, de ahhoz a nyelvi közösséghez tartozónak vallja magát.

Az autonómiák hatásköre

Az Alkotmány 127. szakasza szerint:

A francia közösség és a flamand közösség tanácsai, a saját illetékességi körükben törvényerejű rendelettel szabályozzák:

- kulturális ügyeket;
- oktatási ügyeket, az alábbi kivételekkel:
  - iskolakötelezettség kezdő és végső időpontjának a meghatározása;
  - oklevelek kiadásához szükséges minimális feltételek;
  - nyugdíjrendszer;
- a közösségek közötti együttműködés, a nemzetközi együttműködés, ide értve a nemzetközi szerződések megkötését is az 1. és a 2. pont szerinti tárgyokban.

Az Alkotmány 128. szakasza szerint:

A francia közösség és a flamand közösség tanácsai rendelettel szabályozzák saját illetékességi körükben a név szerint meghatározható ügyeket ugyanúgy, mint ahogy ugyanezekben az ügyekben az egyes közösségek közötti és nemzetközi együttműködést is, ide értve a nemzetközi szerződések megkötését.

Az Alkotmány 129. Szakasza szerint:

A francia közösség és a flamand közösség tanácsai a saját illetékességükben rendelettel szabályozzák, a szövetségi törvényhozó kizárásával, a nyelvhasználatot az alábbi területeken:

igazgatási ügyekben;

a közhatalom által létrehozott, támogatott vagy elismert intézményekben folyó oktatásban;

a munkaadók és alkalmazottaik közötti társadalmi kapcsolatok, valamint a törvények és a rendeletek által a vállalatok számára előírt szabályozások és iratok tekintetében.

Az Alkotmány 130. szakasza szerint:

A német nyelvű közösség rendeletek útján szabályozza:

a kulturális ügyeket;

a név szerint meghatározható ügyeket;

az oktatást, a 127. szakasz 1. bekezdése 2. pontjának keretén belül;

a közösségek közötti együttműködést, valamint a nemzetközi együttműködést, ide értve a nemzetközi szerződések megkötését és minden az 1) 2. és 3. pont szerinti ügyekben.

Ezek a rendeletek törvényerejűek a német nyelvű régióban.

Fékek rendszere

A Belga Alkotmány tartalmazza a fékek és egyensúlyok bonyolult rendszerét, amely által egy ilyen szövetségi állam működhet.

A rendszer alapja a szövetségi Parlamentben érvényesülő paritásosság.

Megjegyzendő: a flamand régióban mindig a holland nyelvű vallon lakosság volt számszerű kisebbségben, ezért a törvényes eszközök elsősorban őket védik!

Speciális többségű szövetségi törvény

Mindkét Ház által szavazattöbbséggel elfogadott törvény, amelynek célja, hogy az alaptörvényt a másik nyelv képviselőinek akarata ellenére ne módosíthassák.

Vészcsengő-eljárás

Az Alkotmány 54. szakasza megakadályozza egy olyan parlamenti jogszabály életbelépését, amely az egyik vagy a másik tartomány érdekeit sérti. Mechanizmus: a nyelvi csoport az indítványt és annak indoklását a Szövetségi Parlament elé terjeszti. Ennek következtében a sérelmezett, érdeksértő jogszabály parlamenti eljárását felfüggesztik, s az ügyben minimum 30 napon belül nyilatkozik a Minisztertanács. A vészcsengő oka és gyakorlati haszna, hogy a paritásos-

ság elve alapján a Minisztertanács összetétele is egyenlő elosztású, így mindent megtesznek a konszenzusért, a probléma megoldásáért.

A hátrányos megkülönböztetéskor alkalmazott vészcsengő. Nagy mértékben hasonlít az előbbihez. Mechanizmusa: sértett fél kifogást indítványoz, aminek következménye a jogszabály felfüggesztése. A Minisztertanács válasza viszont nem a probléma megoldása, hanem annak megállapítása, hogy a rendelkezés hátrányos vagy sem.

Külügyek intézése

Autonóm régió jogosítványa a külügyek terén: létesíthetnek nemzetközi kapcsolatokat, aláírhatnak nemzetközi szerződéseket. Fék: az ilyen jellegű aktust megelőzően a Belgiumban létező régiók parlamentjeinek ratifikálniuk kell. Ezen megszorítás azonban visszafele is hat: amit a vallon és a flamand parlament jóváhagyott, azt a német régió parlamentje megvétőzhat.

Régiók finanszírozása

1980. a fordulat éve. A Szövetségi Parlament a régióknak saját adójogosítványt adott, ugyanakkor kikötötte, hogy ezen jogosítványt nem szabad túlértékelni és nem lehet állami adótárgyakra adót kivetni. A régiók bevétele azonban még igen kevés volt, súlyosabb adókat nem tudtak kirotni, így továbbra is a központi támogatás volt a meghatározó.

1988-tól a régiók pénzforrásának nagy része az állami adók átengedett része, kisebb rész a régió saját adóbevétele, bevezették a szolidaritás elvén alapuló támogatást, ha egy régiónak, első sorban természeti okok miatt, a szokásosnál alacsonyabb a bevétele.

Az autonóm régiók anyagi helyzetét tehát példamutatóan rendezték, oly módon, hogy megtartottak egy bizonyos mértékű állami támogatást, de növelték a régiók anyagi felelősségét is.

A német nyelvű közösség helyzete. 1960-as évekig alig vettek tudomást a belgiumi német közösségről, amelynek igen zaklatott volt a történelme. A kb. 70 000 lelket számláló közösség hol a Német Birodalomhoz, hol különböző hercegségekhez tartozott. E német régió 1945. óta Belgium része. Helyzetüket az 1960-as alkotmánymódosítás stabilizálta, amely a holland és a francia (flamand és a vallon) nyelvterületek mellett helyet adott a német nyelvterületnek is.

Mivel a német közösség által többségben lakott terület oly kicsi, hogy nemigen lehet régióknak nevezni, ezért kitalálták a nyelvterület fogalmát. A német nyelvterület 854 négyzetkilométer — az ország területének 3 %-a és Liège Tartomány kilenc kerületéből áll. Az itt élő 70 000 német Belgium lakosságának alig 1 %-a.

1993., a Szövetségi Állam kikiáltása után a nyelvterület elnyerte az autonómiajog gyakorlását szavatoló mindazon hatásköröket, amelyeket a többi autonóm régió is megkapott. A tartományi parlament, a Német Közösségi Tanács egykamarás, jogalkotó, huszonöt képviselőből áll, akiknek feladata a közösségi Kormány megválasztása, a kulturális, szociális, oktatásügyi és egyéb problémák megtárgyalása és szabályozása. A Kormány székhelye Eupen.

A német közösséget és önkormányzatát védi, de egyben köti is az együttműködési kötelezettség. Az autonóm német nyelvterület létesíthet külkapcsolatokat, ha a többi Tanács is ratifikálja. Ugyanez érvényes fordított irányban is.

Az autonóm régiókat, tehát a Szövetségi Államot összetartó kohézió az Alkotmányban megfogalmazott tézis: az államszövetség iránti hűség.

3. Finnországi Aland-szigetek autonómiája

Az észak-európai térség a „kisebbségi kérdést” kultúráltn, demokratikusan, `európai` módon oldotta meg.

A finnországi svéd és lapp közösséget autonómia illeti meg. Ezen autonómiát a XX. század elején nyerték el.

A „szárazföldi” svédek

A svéd közösség Finnország legnagyobb számbeli kisebbségi népcsoportja.

Az 5 milliós finnországi lakosságból 300 000 a svéd nyelvű, ami a finnországi összlakosság 6 %-a.

Az 1919-es Finn Alkotmány 14. szakasza szerint a finn nyelv a svéd nyelvvel azonos értékű nyelv.

Említett alkotmányos tételből erednek a nyelv-védelmi megoldások, amelyek szavatolják az autonómiát — a legfelsőbb törvényhozói hatalomig.

A kormányjavaslatokat, ajánlásokat, petíciókat, válaszokat mindkét nyelven megfogalmazzák.

A közhivatalnokok részére kötelező a `másik` nyelvből nyelvvizsgát tenni, amit a Nyelvvizsga-törvény ír elő.

Az 1922-es Nyelvtörvény kimondta az egyenjogúságot a két nyelv között úgy, hogy a bíróságok és más hatóságok előtt mind a finn, mind a svéd nyelv használatos.

A tartomány és a helytartóság nyelvét aszerint döntenek el, hogy az adott területen a lakosság hány százaléka beszél egy nyelvet. Ennek megfelelően lehet az adminisztratív egység egy- vagy többnyelvű, és ha egynyelvű, akkor melyik a hivatalos.

A nyelvi státusz a legfontosabb, hiszen a nyelv szinte az egyetlen önazonossági különbség a finn és a svéd között. Kultúrájuk és vallásuk közel azonos. Az 1922-ben elfogadott Nyelvtörvény többször módosult. E módosítások a személyi és a területi státust egyesítették, ami azt jelenti, hogy a finn és a svéd nyelv használatának joga mind a személy lakhelyétől, mind pedig anyanyelvétől is függ.

A helységnevtáblák minden esetben kétnyelvűek.

A hadköteles személyt lehetőleg olyan egységhez kell vezényelni, ahol a többség az ő anyanyelvét beszéli. A kiképzést a katona anyanyelvén, a parancsokat finn nyelven kapja.

A svéd közösség érdekképviselője a Finnországi Svéd Parlament, amelynek jogi kompetenciája a Finn Parlament melletti képviseleti szervként érvényesül. A 60 svéd képviselőt a svéd lakosság négy év időtartamra választja.

Az Aland-szigeti svédek

A szigetek szárazföldi területe 1527 négyzetkilométer, ahol 25 000 ember lakik. Az összterület 6 000 apró szigetre tagozódik. Az itt élők a finn összlakosság 0,5 %-át teszik ki.

A szigetek lakói 1157-től 1809-ig svéd fennhatóság alatt voltak.

1809-től, amikor Oroszország lerohanta az északi régiót, a Fredrikshamni Egyezmény alapján Finnország és az Aland-szigetek perszonáluniót alkottak Oroszországgal.

1917-ben, az `Oroszország népeinek önrendelkezési jogáról` szóló bolsevik deklaráció alapján kikiáltották a Finn Köztársaságot.

Az Aland-i probléma a Finn Köztársaság kikiáltásakor került előtérbe. A szigetek lakossága ugyanis javarészt svéd anyanyelvű, így nem akartak továbbra is finn fennhatóság alatt maradni.

Az első világháborút lezáró béketárgyalások idején, amikor az Aland-i képviselet is szót kapott, Svédországnak még szándékában állt esetleg annektálni a stratégiaileg fontos helyzetben levő szigeteket, de ezt megelőzte a Finn Kormány Önkormányzati Törvénytervezete, amelyet az alandi képviselők elvetettek. A sikertelen tárgyalásokról hazatérő alandi képviselőket letartóztatták, ami a helyzetet még feszültebbé tette. Ekkor a Népszövetség ad hoc jogi szakbizottságot állított fel a kérdés elemzésére és megoldására.

1921 nyarán megszületett a döntés: „Az Aland-szigetek feletti szuverenitás Finnországot illeti meg.” De kikötötték: a nemzetközi béke alapfeltétele az alandi svéd népnek adandó garanciák, valamint a Finnország és Svédország közötti jó kapcsolat kialakítása. E dokumentum a mai napig az Aland-szigetek autonómiájának alapja.

1921. októberi Nemzetközi Szerződés a szigeteket demilitarizálta.

Az Aland-szigetek autonómiája öt alapelvet tartalmaz:

az oktatási nyelv a svéd;

ha az alandi az alandi ingatlantulajdont nem alandinak idegeníti el, bármely lakos, község vagy tartományi tanács jogosult azt visszavásárolni;

tartományi választójoggal csak az alandiak rendelkeznek, amit bevándorló finnek csak öt év után kapnak meg;

a szigetek kormányzóját a Finn Köztársaság elnöke nevezi ki, az Aland-szigeti lakosság jóváhagyásával;

a központi szervezetnek kötelességük anyagi támogatásban is részesíteni a Szigeteket.

1921-ben jelentek meg a garanciális törvények, amelyeket Finnország mindig betartott, bár soha nem írták alá sem finn, sem svéd részről.

1951-ben a Riksdag — finn parlament — elfogadta Aland-szigetek Önkormányzati Törvényét, amelyet 1970-ben és 1991-ben módosítottak, illetve véglegesítettek.

Az önrendelkezés

Az autonómia fajtája

Aland-szigetek autonómiája területi autonómia.

Összterülete 6784 négyzetkilométer, amelyből 1527 négyzetkilométer szárazföld. A terület 16 községre oszlik, közülük a legnagyobb az egyetlen város, Marienhamm, amelyet 1861-ben alapították, s közel 3 000 lakosa van. A legkisebb község Sottuna, 130 lakossal.

A nemzetközi jog hozta létre.

Bármilyen probléma merülne fel Finnország és Svédország között a szigetek kapcsán, az ENSZ közbenjárásával és módszereivel lenne megoldható.

Az autonómia megszüntetésének korlátja: a Riksdag (finn parlament) vétó-szerű ellenőrzési jogot és beleszólási jogot adott a Landstingnak (Aland-i parlamentnek).

Az önkormányzat szervei

A törvényhozói hatalmat a Tartományi Parlament, a Landsting gyakorolja. A 30 parlamenti tagot a szigetek 18 éven felüli lakossága négy év időtartamra választja.

Az első kamara 20 tagú, négy szakbizottságban öt-öt taggal.

A második kamara 10 tagú.

Aland-szigetek autonómiával rendelkeznek a következő hatáskörökben:

oktatás;

kultúra;

egészségügy;

helyi közigazgatás;

szociális biztonság;

iparfejlesztés;

belső kommunikáció;

rendőrség;

médiák;

posta és környezetvédelem.

Központi hatáskörben maradt (finn törvények a mérvadóak):

külfügek;

polgár- és büntetőjog;

bíróságok;

pénzügyi szolgáltatás.

A Landsting nem egy homogén parlament. Többpártrendszer létezik, s az 1995. októberi választások a következő politikai összetételt eredményezték:

Alandi Középpárt, 9 mandátum;

Alandi Liberálisok, 8 mandátum;

Frisinnad Samverkan — mérsékeltek, 6 mandátum;

Alandi Szociáldemokraták, 4 mandátum;

Függetlenek, 3 mandátum.

Az autonómiát a költségvetési önállóság teljesíti ki.

Az önkormányzat bevételei: helyi adók és kincstári kiegyenlítés — fiscal adjustment -, mely utóbbi a finn állami bevétel 0,5 %-a.

Az Önkormányzati Törvény értelmében kölcsönök és különleges segélyek biztosíthatók.

A végrehajtói hatalmat az Aland-szigeti Kormány, a Landskapsstyrelse gyakorolja.

A kormány alakításának a többpártrendszerre épülő szabályai vannak. A legtöbb szavazatot elért párt adja a miniszterelnököt. A miniszteri tárcák elosztása azonban a pártok között arányosan történik. Ily módon alkotmányos szokás a nagykoalíciós kormányzás — Alandsk Samling.

A kormány számottevő hatáskörrel bír a belügyek terén.

A minisztériumoknak hat főosztály felel meg. Ezek az igazgatási, pénzügyi, szociális- és egészségügyi, oktatási- és kulturális, ipari-, mező-, erdőgazdálkodási, valamint a kommunikációs feladatokat látják el.

A kormánynak véleményezési jogköre van a központi kormány rendelkezéseit illetően, ha az adott kérdésekben a Szigetek érdekeltek.

A központi hatalmat a Kormányzó, avagy a Tartományi Elöljáró képviseli. Őt a finn köztársasági elnök nevezi ki, a szigetek miniszterelnökének beleegyezésével. Ha nem jutnak megegyezésre, életbe lépnek a fékek és az ellensúlyi rendszerek, amelyek az Aland-szigeti autonómia fontos meghatározói. Például: ha nem jön létre egyezség, a Landsting öt jelöltet állít, akik közül a Köztársasági Elnök egyet választ. Ha ekkor sem jutnak dűlőre, a Köztársasági Elnök újabb jelöltek állítását kérheti. A rendelkezés végső megoldása egy ideiglenes helytartó, akit a Köztársasági Elnök nevez ki, a Landsting Elnökével egyeztetve.

A Riksdag és a Landsting közötti állandó kapcsolatot az Aland-i delegáció tartja fenn. A küldötteknek, tanácsadó szerepük mellett, pénzügyi ellenőrző hatáskörük is van.

A Finn Köztársasági Elnöknek vétó joga van, amely abban nyilvánul meg, hogy az alandi törvényeket ellenjegyzí, s ha hatáskör túllépést állapít meg, vagy a szabályozás a központi törvénykezésre negatívan hat, akkor a finn elnök élhet vétójogával. Ám a vétó gyakorlása előtt meg kell hallgatnia a Legfelsőbb Bíróság véleményét. 1952. óta egy esetben került sor köztársasági elnöki vétóra!

A bírói hatalmat a finn törvények szerint gyakorolják.

Külgügyek. A külkapcsolatok terén két meghatározó tényező érvényesül: a finn-alandi együttműködés, valamint a szigetek önálló kapcsolatai.

A külgügyek vitele túlnyomórészt a központi kormány kezében van, de az alandi kormány is kapott jogosítványokat, például a nemzetközi szerződések megkötésére irányuló tárgyalások megkezdésének indítványozása.

A finn kormánynak pedig kötelessége értesíteni az alandi kormányt a szigeteket érintő tárgyalásokról és lehetőség szerint kellő képviseletet is kell biztosítani az Aland-szigetek képviselőinek.

Az Aland-szigetek saját külgügyi képviseletét az Északi Tanácsban — Nordic Council — való részvétel jelenti.

1984. óta a Landsting két küldöttel van jelen az északi autonómiák szövetségében. E szövetség magába foglalja, többek között, a Faroe-szigeteket, Grönlandot.

Kultúra, oktatás, média

Az alandi kultúrpolitika teljes mértékben a helyi kormány hatáskörébe tartozik. Főbb célja: megteremtse a teljes körű kulturális élet feltételeit;

biztosítsa az eredeti alandi kultúrát;

erősítse az alandi identitás érzését.

Az oktatást érintő szinte minden jogosítvány az alandi kormányé. A Riksdag egyetlen kikötése, hogy minden iskolának teljesítenie kell azt az oktatási színvonalat, amelynek révén a diákok

felsőfokú oktatásra alkalmasak lesznek. Az oktatás nyelve a svéd. Az angol nyelv tanulása kötelező, a finn nyelv, mint tantárgy, szabadon választható.

A tömegtájékoztatás

1890. óta jelenik meg a Tidningen Aland című lap, hetente ötször. A Nya Aland című lapot 1981-ben alapították és hetente négyszer jelenik meg.

Az Alands Radio és a TV Ab 1996. óta közvetít.

Kereskedelmi rádiók 1993. óta működnek.

Az elektronikus hírközlést az alandi kábelhálózaton sugározzák.

4. Olaszországi Dél-Tirol autonómiája

Történelmi előzmények

Dél-Tirol autonómiájának gyökerei a középkor mélyére nyúlnak vissza.

Dél-Tirol mai, Olaszországban belüli, autonómiája a XX. századi eseményeken alapul. Az első világháború Dél-Tirol Ausztriától való elszakadását eredményezte.

Hétszáz évvel ezelőtt a Brenner Hágó környéke politikai egységgé nőtte ki magát. 1248-ban a tiroli grófoknak köszönhetően megszületik a Tiroli Tartomány.

Különleges fekvésüknek köszönhetően a tiroliak gyakran kényszerültek földjük idegen támadásoktól való megvédésére; e történelmi szükségszerűség az oka annak a nagy szabadságvágy-nak, ami vezérfonalként húzódik végig Tirol történelmében.

E szabadságvágnak első megnyilvánulása az 1342-es „Nagy Szabadságlevél” kiadása a „polgárok és a parasztok demokratikus közreműködésének jogáról” a tartományi alkotmányban.

Amikor Tirol 1363-ban a Habsburg birodalomba való betagozódás mellett döntött, ezek a jogok megerősítést nyertek, sőt, később még ki is bővítették azokat — 1511-ben felmentik a tiroliakat a tartományon kívüli katonáskodás kötelezettsége alól.

A több évszázadon át Tartománnyá fejlődött Tirol, amelyben a három nyelvcsoporthoz — német, olasz és a ladin — élt békésen együtt, az első világháború után lett középen szétválasztva.

1919. december 20-án a Saint Germainben aláírt békeszerződés ebben az esetben sem vette alapul a nemzeti határokat világosan felismerhető vonalát — amiképpen az az 1918-as Wilsoni kijelentés alapján várható lett volna -, hanem az Alpok hegygerincét.

1919. december 1-jén III. Viktor Emanuel megértő és nagyvonalú kisebbségpolitikát ígért: „Az új Itáliával egyesült vidékek újabb problémákat vetnek fel, amelyek megoldásra várnak. Szabadságunk hagyománya meg fogja mutatni azt az utat a megoldásra, amely az autonómiák és a helyi tradíciók legmagasabb tiszteletét és megbecsülését jelenti.”

A kezdeti tolerancia rövid időszaka után következett a faszizmus.

1926. február 27-én, a Duce, közzétett nyilatkozatában, a következő veszélyeket látta Dél-Tirolban: „... minden német volt, a hivatalnokok, a tanárok, a szellemiség, a posta és a vasút. Csak a német nyelvet használták. Én rendet tettem; az egész vidéken az olasz nyelv kötelező, minden postai- és vasúti hivatalnok olasz, olasz családokat telepítettünk a vidékre.”

1939-ben Hitler és Mussolini megegyeztek azon dél-tiroliak Német Birodalomba való áttelepítéséről, akik meg akarták tartani németiségüket. A tiroliak 80 %-a a kivándorlás mellett döntött. Mintegy 79 000 dél-tiroli hagyta el szülőföldjét.

A második világháború után Dél-Tirol az önrendelkezési jog gyakorlását követelte. Az Ausztriához csatlakozás szándékát megerősítő népszavazást a szövetségesek elutasították.

1946. szeptember 5-én Gruber osztrák külügyminiszter és De Gasperi olasz miniszterelnök aláírták az Ausztria és Olaszország közötti Párizsi Szerződést, amely meghatározta az Olaszországban élő német kisebbség helyzetének rendezési alapjait.

A Párizsi Szerződés a következőket irányozta elő:

- a német anyanyelvű lakosság egyenjogúságát, az etnikai karakter különleges védelmét, a

német nyelvű lakosság kulturális és gazdasági fejlődését, az anyanyelvű oktatást, a német nyelv hivatalok előtti egyenjogúságát, a kétnyelvű helységnevek használatát, az olaszosított családnevek helyreállítását, a nyilvános hivatalokhoz való engedélyezés egyenjogúságát a méltányos képviselési arány céljából,

- rendelkezik: az autonóm törvényhozói-, és végrehajtói hatalomról, tehát a tulajdonképpeni autonómiáról,
- Ausztria és Olaszország közötti intézkedéseket és egyezségeket tartalmaz az állampolgárságról, az iskolai végzettség kölcsönös elismeréséről, a személy- és áruforgalomról, az árucserre-forgalom könnyítéséről,
- lényeges eleme: az autonómia, autonóm regionális törvényhozó és végrehajtó hatalom gyakorlásának biztosítása Bolzano és Trento provincia kétnyelvű helységeinek német nyelvű lakossága számára.

1948. január 29.-én az olasz Alkotmányozó Nemzetgyűlés elfogadta azt az Autonómiatörvényt, amit első autonómiaszabályként ismerünk. Ez egyesítette Bolzano és Trento provinciákat Trentino-Alto Adige néven olyan igazgatási egységgé, amelyen belül Bolzano szűkebb önkormányzattal ugyan, de saját igazgatással rendelkezett. Ezen autonómiaszabály azonban nem felelt meg a Párizsi Szerződésben foglaltakkal. Az autonómia ugyanis kiterjedt egész Trienti provinciára, ahol a dél-tiroli németek kisebbségben voltak. A regionális autonómia keretében bevezettek ugyan al-autonómiákat, saját tartományi gyűléssel és tartományi bizottsággal, de ezen régiók autonómiája igen korlátozott volt, oly mértékben, hogy Dél-Tirol autonómiájáról nem is lehet szó.

1957. november 17.-én tömeggyűlésre került sor a sigmundskroni várnál, amelyen több, mint 35 000 dél-tiroli tüntetett az idegenek betelepítése és a Párizsi Szerződés megszegése miatt. Követelték a Trentinotól való elszakadást és Dél-Tirol saját regionális autonómiájának megvalósítását.

1955-ben az Osztrák Köztársaság elnyerte a politikai önállóságot, s így következetesen nyomon követte a Dél-Tirolnak ígért autonómia megvalósítását és megőrzését.

1956. október 6.-án az osztrák külügyminiszter jegyzéket nyújtott át az olasz Kormánynak, amelyben felszólította Olaszországot a Dél-Tirossal kapcsolatos minden probléma megvitatására. Olaszország elutasította a kérést; az indok: Ausztria részéről Olaszország belügyeibe való beavatkozás.

1959. január 16.-án olasz részről kiadták az Autonómia-státútum végrehajtási rendeletét, amely még tovább szűkítette a lényeges jogosítványokat. Folytatódtak a betelepítések.

Ausztria az ENSZ-hez fordult.

1960. október 31.-én az ENSZ Közgyűlése Határozatot fogadott el a dél-tiroli kérdésben, amely tulajdonképpen a felekhez szóló felhívás a vita tárgyalások útján való rendezésére. A Határozat megerősíti a Párizsi Szerződés alapelveit, elismerve Ausztria azon jogát, hogy a dél-tiroli német közösség helyzetével foglalkozzon. A dél-tiroli kérdés ezáltal nemzetközi méretűvé vált!

1961-1969. között bizottsági szinten tárgyaltak, s megszületett a „csomagterv”, amelynek tartalma:

- intézkedések, amelyek az olasz alkotmánytörvényben foglalt autonómia-státútum megvalósításával lehetségesek;

intézkedések, amelyek a régió különleges statútuma kiegészítésével — ugyancsak alkotmánytörvény útján — lehetségesek;
 intézkedések, amelyek az autonómia-statútumhoz fűzött végrehajtási rendelkezésekkel végrehajthatók;
 törvények útján hozandó intézkedések;
 intézkedések közigazgatási határozatok útján;
 intézkedések mérlegelése;
 állandó Dél-Tirol Bizottság felállítása.

Alkotmányos szabályozás

Az Olasz Köztársaság régiókra, tartományokra és községekre oszlik. A régiók az Alkotmány által rögzített elveknek megfelelően saját feladattal és hatáskörrel rendelkező, önálló egységek.

Az Olasz Alkotmány az új területi egységek két kategóriáját állítja fel: különleges jogállású régiók; rendes jogállású régiók.

Az Olasz Alkotmány 116. szakasza kimondja:

Szicíliát, Szardíniát, Dél-Tirolt, Friuli-Venezia Giulia-t és Valle d'Aostát, az alkotmánytörvényekben meghatározott statútumok szerint, az autonómia külön formái illetik meg.

Az Olasz Alkotmány 117. szakasza szerint a régiók a következő törvényhozási tárgyakban rendelkeznek önálló jogalkotási hatáskörrel:

városfejlesztés, turizmus, szállodaipar, tavi kikötők és hajózás, közjólét, kórházi és egészségügyi ellátás, szakmai és kisipari oktatás, iskolaügyi támogatás, múzeumok, könyvtárak, városi és falusi helyi rendőrség, vásárok és piacok, vadászat, belhalászat, kisipar, mező- és erdőgazdaság, bányák és tőzegtelepek.

Az Olasz Alkotmány 118. szakasza 1. bekezdése szerint:

a régiók a törvények által meghatározott formában és keretek között pénzügyi önállósággal rendelkeznek, amelyet összehangolnak az állam, a tartományok és a községek pénzügyeivel.

Az Olasz Alkotmány 118. szakasza 2. bekezdése szerint:

a régiók saját adókkal rendelkeznek és szükségleteik arányában a rendes működésük ellátásához szükséges kiadások fedezésére részesülnek az államkincstárba befolyt adókból.

A régiók jogállását a statútumok szabályozzák, amelyek kidolgozása és elfogadása a Regionális Tanács első jogalkotási döntését képezi. A Parlament vagy egészében jóváhagyja a statútumot, vagy pedig újbóli elbírálásra visszaküldi a regionális tanácshoz. A Parlament részéről a statútum jóváhagyása annak elismerését jelenti, hogy az megfelel az Alkotmánynak.

Az 1972-es új Autonómia Statútum, Moro-Waldheim koppenhágai megállapodás

1972. január 20-án lépett életbe a „csomagban” előírányzott új autonómia statútum.

Az 1. szakasz kimondja: „Trentino-Dél-Tirol, amely Trient és Bozen provinciák területét foglalja magába, az egy és oszthatatlan Olasz Köztársaság politikai egységén belül, az Alkotmány alapelveinek és a jelen Statútumnak megfelelően, jogi személyiséggel rendelkező autonóm régióként létesül.”

A 2. szakasz szerint: „A régióban minden nyelvcsoporthoz tagjai jogegyenlőséget élveznek; mindegyikük etnikai és kulturális sajátosságai védelemben részesül.”

A Statútum rendelkezéseinek megfelelően Dél-Tirol széles körű önállósággal rendelkezik a régióval és a Köztársasággal szemben, amely önállóság nem csak a kulturális területen, de a közigazgatásban, a gazdasági és beruházási kérdések terén is érvényesül.

A Statútum értelmében az autonóm szervek a következők: regionális tanács, regionális kormány és kormányelnök.

A Regionális Tanács

Bolzano és Trient tartományok Parlamentjeinek választott képviselőiből áll.

A választójog feltétele a négy év időtartamú megszakítatlan helyben lakás a régió területén.

Mindkét Tartományi Parlamentbe 35 képviselőt választanak, a Regionális Tanács tehát 70 tagú.

Székhelye működési idejének — öt év — első felében Trientben, a második időszakban Bolzanóban található.

A Regionális Tanács Elnöke a működési időtartam első felében olasz, a második felében német nemzetiségű képviselő.

A Regionális Tanács feladatát az autonómia keretein belüli törvényhozás és a regionális kormány munkájának figyelemmel kísérése alkotja.

A Végrehajtó Bizottság

A Végrehajtó Bizottság a regionális végrehajtó hatalom központi szerve.

Legfőbb funkciója a törvények végrehajtása, a regionális törvények kezdeményezése.

A Bizottság tagjai az ülnökök.

A Végrehajtó Bizottság Elnöke képviseli a régiót, kihirdeti a régió törvényeit és rendeleteit, a központi kormány utasításai szerint irányítja az állam által a régióra átruházott igazgatási feladatok ellátását és kinevezi a tisztviselőket.

Az autonóm régió területén a hozott törvényeknek és intézkedéseknek összhangban kell lenniük az Olasz Köztársaság Alkotmányával és a nemzetközi kötelezettségekkel.

Bolzano-Dél-Tirol Autonóm Tartomány törvényhozó testülete a Dél-Tiroli Tartománygyűlés.

A Statútum 1992. évi véglegesítése

A koppenhágai Moro-Waldheim megállapodás után 22 évnek kellett eltelnie, hogy a korábbi időrendi feltételek teljesítéséről lehessen beszélni.

Jugoszlávia felbomlásával előtérbe került az isztriai olasz kisebbség jogainak biztosítása is. Mindehhez az erkölcsi jogot a nemzetközi közvélemény, főként pedig a dél-tiroli népcsoport kérdésének ENSZ közreműködéssel való rendezése adhatta meg.

1990. december 30.-án törvény jelent meg a szenátusi választások új területi beosztásáról.

Ennek megfelelően Bozen provincia, Trentinohoz hasonlóan, 3 választókerületet kapott, s ily módon az 1992. április 5-6. választásokon a nagyjából azonos lakosságú Bozen és Trentino a korábbi 2-4 helyett 3-3 szenátort küldött a római törvényhozásba.

Autonóm dél-tiroli szekció létesült — állami, törvényhozási rendelkezéssel — a tartományi Felső Bíróságnál és a Fiatalok Bíróságánál.

Nagy jelentőségű volt a régió és a provinciák pénzügyi rendjének új szabályozása is.

Autonómia a gyakorlatban

Az 1981. évi népszámlálás adatai szerint az Olasz Köztársaságban kb. 300 000 német nemzetiségű állampolgár él, akik az összlakosság 0,5 %-át képezik. Annak ellenére, hogy a Dél-Tirolban használatos német nyelv a dél-bajor dialektusba tartozó négy jelentős tájszólás egyike, nagy hangsúlyt fektetnek az irodalmi nyelv — Hochdeutsch — gondozására. A nyelvi sajátosságok elvesztését egyenes összefüggésben látják az nemzeti öntudat elvesztésével.

Bolzano tartomány, az államigazgatás tekintetében, 116 településre tagozódik. Ezek közül 5 településen az olasz lakosság, 8 településen a ladin lakosság, 103 településen pedig a tiroli német lakosság él többségben. A németajkúak részaránya 21 településen 99 %, 47 településen 95 % feletti, 10 településen 90-95 %.

A Német Nyelvkutató Intézet tájékoztatása szerint — Institut für Deutsche Sprache, Mannheim — a német nyelvű közösség száma növekvő tendenciát mutat.

Dél-Tirolban a hovatartozás kérdése a nyelvcsoportok tekintetében nagy jelentőséggel bír. A provinciában az országos népszámlálás során mindenkinek hivatalosan nyilatkoznia kell, hogy melyik népcsoportoz tartozik, mert e szerint érvényesül az etnikai arányosság elve az összes állami és közhivatalban.

1977-1989-es években gyökeres átszervezésre került sor az állami apparátusban, hogy az etnikai arányosság elvét alkalmazhassák, hiszen mindaddig ez kizárólagosan olasz kézben volt.

A német, az olasz és a ladin nyelv Dél-Tirolban egyenlően elismert. A hivatalokban kötelező a két- vagy háromnyelvűség. Ez alól kivétel a katonai intézmény, ahol az olasz nyelv kizárólagos használata érvényben maradt.

1993. május 2-a óta a bíróságok előtt is kötelező a két-, illetve háromnyelvűség.

Dél-Tirolban megtalálhatók mind a német, mind az olasz oktatási nyelvű iskolák. A másik nemzet nyelvének oktatása mindkét típusú iskolában kötelező.

A túlnyomórészt ladinok által lakott területeken az iskolák különleges programmal működnek: az oktatási órák egyik fele németül, a másik olaszul folyik. Saját anyanyelvüket, a ladint, kiegészítő nyelvként használják. 1988. óta e nyelven tanítható a földrajz is. Működnek a ladin nyelvű óvodák.

Az egyes nyelvcsoportok iskoláinak működéséért a Tartományi Gyűlés három Iskolahivatala felel.

A tömegtájékoztatás terén a mindenre kiterjedő tolerancia uralkodik. Igaz ugyan, hogy csak egy német nyelvű napilap, a `Dolomiten` jelenik meg, 45 000 példányban, de ezt a látszólagos hiányt nagyon jól pótolja a szomszédos Ausztria, Németország és Svájc sajtója. Sok más időszaki sajtótermék és publikáció jelenik meg németül. Ezen kívül, a tiroli németek rendelkezésére áll

több állami és magán rádió- és tévéállomás.

1992. június 11-én Mock külügyminiszter átadta Quaroni bécsi olasz nagykövetnek a Zárónyilatkozatot tartalmazó jegyzéket.

1992. június 19.-én az ENSZ főtitkárának (Butros Gálinak) átnyújtott osztrák nyilatkozat bejelentette az osztrák-olasz dél-tiroli vita lezárását. A vita lezárásáról mindkét kormány értesítette az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezletet.

Az új Autonómia Statútum nem oldotta meg a nemzeti együttélés minden gondját-baját. Mégis, úgy tűnik, hosszas küzdelem után sikerült létrehozni egy viszonylag sikeres átmeneti modellt Európa új politikai elrendezése terén.

Ausztria szerepe a dél-tiroli autonómia sorsának jövőbeli alakulásában a vita lezárásával sem szűnt meg. Bár az osztrák Parlament megállapította, hogy Dél-Tirol etnikai, kulturális, szociális és gazdasági fennállása ma biztosított, a dél-tiroli kérdés végleges rendezése - folyamat. Szakértők szerint idővel újabb és újabb szükségletek és feladatok jelennek meg, amelyek majd megoldást igényelnek. Az autonómia és a népcsoportvédelem ugyanis nem statikus dolog, hanem állandó változásnak van kitéve és ezért a megváltozott keretfeltételekhez szükségszerű igazítani.

Ausztria a vita befejezéséről szóló nyilatkozatban semmiről nem mondott le, különösképpen nem a dél-tiroliak valamely jogáról, de védőhatalmi státusáról sem!

Ausztria, egyes szakterületek (oktatás, sport, művészet) közötti kapcsolatok mellett, politikai kapcsolatot is fenntart Dél-Tirollal. A rendszeres érintkezés eszköze az Észak és Dél-Tiroli Kapcsolatok Bizottsága, mely a Dél-Tiroli Néppárt elnökségéből, valamint a Tiroli Tartományi Gyűlésben képviselt pártok frakcióvezetőiből és magas rangú tiroli személyiségekből, szakértőkből áll. Ugyanezt szolgálják a tiroli és dél-tiroli Tartományi Gyűlések együttes ülései.

Ausztria, a Párizsi Szerződésben biztosítottaknak megfelelően, sokoldalúan támogatja a dél-tiroli oktatást, amelyhez szövetségi és tiroli tartományi pénzügyi eszközöket is biztosít — olyképpen, hogy a szubvenció címzettjei Ausztriában vannak (diákotthonok, színházak, zenekarok, egyetemi oktatás) és a pénzeszközök legnagyobb részt Ausztriában maradnak. A támogatás alapelve szerint a kis létszámú dél-tiroli német népcsoport kulturális fejlődése csak az Osztrák Mutterkulturlanddal együtt lehetséges. Ez szükségszerűvé teszi Dél-Tirol határok feletti bekapcsolását az osztrák kultúra egészébe!

A Dél-Tiroli Autonómia mai jogi konstrukciója és kialakulásának története számos tanulsággal szolgálhat a határon túli magyarság megoldásra váró kérdéseinek rendezéséhez.

Modell-értékének megítéléséhez tartozik az, a másutt többnyire hiányzó nemzetközi jogi megalapozás, amit ebben az esetben a Párizsi Szerződés nyújtott.

A rendezés, említett feltételek közepette is, évtizedeket igényelt. Meghatározó volt a `védőhatalom` részéről a párizsi elvek következetes megvalósítására való szívós, kitartó törekvés, valamint a `másik fél` részéről annak belátása, hogy az oszthatatlan Olasz Köztársaság politikai egységén belül biztosított területi autonómia és az anyaországgal való szabad érintkezés nem gyengíti, hanem erősíti a dél-tiroli németek olasz állam iránti lojalitását.

Az Autonómia Statútum megfogalmazása: a helyi nyelvi közösségek védelme az autonómia gyakorlásában, tiszteletben tartandó nemzeti érdek.

Dél-Tirol autonómiájának elnyerése három lényeges meghatározóra épült:

- a saját identitás megőrzésének akaratára,
- a politikai-közösségi egységre,
- az anyaország tetterős támogatására.

Az Olasz Kormány szerint a dél-tiroli modell két alapvető vonása miatt máshol is alkalmazásra javasolható:

- amikor egy etnikai közösség többséget alkot egy meghatározott területen, akkor joga van az önkormányzás valamilyen formájára;
- annak az államnak, amelynek kötődése van a közösséghez, joga, a megfelelő nemzetközi eszközök segítségével, gyámkodási/patronálási tevékenységet kifejtene.

VI. Fejezet

JOGÁLLAMOKBAN GARANTÁLT KÖZÖSSÉGI ÖNKORMÁNYZÁS

Belgium Alkotmányában rögzítették a nemzetiségek önrendelkezésének elvét: az 59/A és az 59/B szakasz alapján megteremtették a flamand kultúrközösség, a vallon (frankofon) kultúrközösség és a német kultúrközösség kulturális autonómiájának alapját.

A Flamand és a Frankofon (francia nyelvű) Kultúrközösség Kulturális Tanácsának illetékeségére vonatkozó törvényt 1971. július 21-én fogadták el.

1983. december 31. Törvénnyel létrehozták a Német Nyelvű Közösség Tanácsát. Ily módon, 1984 elsejétől a német nyelvű Kelet-Belgiumban új korszak kezdődött.

Dánia Alkotmánya biztosítja az állampolgár jogát, hogy szabadon válassza és vallja meg identitását, anyaországa kultúrájával és népével állandó kapcsolatot tartson.

A dán Királynő a 80-as években Észak-Schleswigben tett látogatásakor olyképpen nyilatkozott, hogy a német közösséggel Dánia gazdagabb, annak kultúrája, szorgalma Dánia értékeinek szerves része.

A dán-német határ két oldalát elfoglaló Schleswigen belül igen jelentős a regionális gazdasági együttműködés.

A Dániában élő német közösséghez tartozók számát 20-25 ezerre becsülik.

Erőteljes fellépésük eredményeként módosult az oktatási törvény, s a szülők döntenek el, hogy milyen keretek között óhajtják gyermekeiket iskoláztatni.

A Németországi Dán Közösség állásfoglalása szerint minőségi különbséget látnak a nem őshonos kisebbség (helyben lakó külföldiek) és az őshonos közösség között.

A II. Világháború befejezésekor igen feszült dán-német viszonyt 40 évnyi folyamatos, kitartó kapcsolatteremtéssel lehetett normalizálni. E folyamatban két tényezőt tartanak meghatározónak: a toleranciát és egymás megismerését.

A kisebbségi nemzeti közösség kulturális-oktatási tevékenységének finanszírozása első fokon az egyenlőség jegyében valósul meg, másodfokon pedig további pénzügyi források rendelkezésére bocsátása révén. Mindkét állam, Dánia és Németország, központi költségvetéséből, a tartományok saját forrásaikból járulnak hozzá a szükséges anyagi alap megteremtéséhez, melynek egy része adományokból és alapítványoktól is származik.

Finnország Alkotmánya értelmében a finn és a svéd nyelv Finnország azonos rangú nemzeti nyelve. A svéd nemzetiségűeknek joguk anyanyelvüket szabadon használni a közigazgatásban, az igazságszolgáltatásban, az oktatásban, a közéletben.

A finn Alkotmány nem tartalmaz nemzeti kisebbségek jogaira vonatkozó rendelkezéseket, mert a svédek nem nemzeti kisebbségként élnek Finnországban, hanem az egyenlőség deklarációja alapján, mint egyenlő állampolgárok.

A svéd népesség finnországi jelenléte a svéd nyelv demokratikus legitimitációja.

A finnországi települések, a település nemzetiségi összetételétől függően, finn nyelvűek, svéd nyelvűek, vagy kétnyelvűek. A svéd közösség svéd oktatási nyelvű állami- és magánegyetemekkel, főiskolákkal, egyetem előtti, középfokú oktatási hálózattal rendelkezik.

A hatóságok minden évben elemzik és értékelik a finn és a svéd közösség részarányát és en-

nek megfelelően, s ennek alapján határozzák meg az arányos, kulturális és szociális juttatásokat.

Magyarország 1993/LXXVII. számú Törvénye a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól, a demokrácia és a humanizmus eszméi iránti elkötelezettség jegyében, valamint a népek és nemzetek közötti megértés és baráti együttműködés elősegítésének szándékával fogalmazódott meg.

E Törvény 3. szakaszának 1. bekezdése kimondja, hogy a Magyar Köztársaságban élő kisebbségek részesei a nép hatalmának és államalkotó tényezők.

A Törvény 3. szakaszának 4. bekezdés pedig rendkívüli jelentőségű rendelkezést tartalmaz: minden kisebbségi közösségnek és kisebbséghez tartozó személynek joga van a szülőföldjén való élet, valamint a szülőfölddel való kapcsolattartás zavartalanságához; a szülőföldhöz való jog azonban nemcsak a saját születési helyéhez, hanem a szülők, nevelők, ősök születési vagy lakhelyéhez, az óhazához és annak kultúrájához, hagyományaihoz való kötődés szabadságát és oltalmát is jelenti.

A kisebbségek önkormányzatairól szóló IV. Fejezetben a 21. szakasz rendelkezik arról, hogy az egyes kisebbségek, a törvényben meghatározottak szerint, községben, városban és a Főváros kerületeiben kisebbségi települési önkormányzatokat, vagy közvetett, vagy közvetlen módon létrejövő helyi kisebbségi önkormányzatokat, valamint országos kisebbségi önkormányzatokat hozhatnak létre.

1. Belgiumi Német Kultúrközösség személyi elvű autonómiája

Bevezetés

A harmadik alkotmánymódosítás — 1968-1971 — a Belga állam szerkezetét alapvetően megváltoztatta:

- a 3/A szakasz értelmében 4 nyelvterület ;
- a 3/B szakasz értelmében 3 kultúrközösség
- a 107/C szakasz értelmében 3 régió jött létre.

Az egységes Belga államból szövetségi állam lett.

Az Alkotmányban rögzítették a nemzetiségek önrendelkezésének elvét: az 59/A és az 59/B szakasz alapján megteremtették a flamand kultúrközösség, a vallon (frankofon) kultúrközösség és a német kultúrközösség kulturális autonómiájának alapját.

A Flamand és a Frankofon (francia nyelvű) Kultúrközösség Kulturális Tanácsának illetékességére vonatkozó törvényt 1971. július 21-én fogadták el.

A Német Kultúrközösség Tanácsának illetékességére vonatkozó törvényt 1973. július 10-én fogadták el.

A Német Kultúrközösség Tanácsa, a többivel ellentétben, korlátozott hatáskörrel rendelkező, elsősorban tanácsadó szerepe volt. A saját végrehajtó szerv hiánya nagy mértékben nehezítette a Tanács munkáját.

A német kultúrközösség követelte a dekrétumok kiadásának és a végrehajtó szerv felállításának jogát szavatoló rendelkezés meghozatalát. Ám ehhez az Alkotmány 59/B szakaszának meg-

változtatására volt szükség.

Az Alkotmány 59/B szakaszának módosítását 1984. január 18-án hirdették ki a belga Hivatalos Közlönyben. Időközben (1980. augusztus 8) módosult az 59/A szakasz is, amelynek révén létrehozták az autonóm Flamand Tanácsot és a Vallon Tanácsot.

1983. december 31. Törvénnyel létrehozták a Német Nyelvű Közösség Tanácsát. Ily módon, 1984 elsejétől a német nyelvű Kelet-Belgiumban új korszak kezdődött.

A Német Nyelvű Közösség Tanácsa

A Német Nyelvű Közösség Tanácsa, mint elődje, a Német Kultúrközösség Tanácsa, 25 tagból áll.

A német nyelvű terület 9 községének választói a Tanács tagjait közvetlenül választják, négy év időtartamra. A flamandok és a vallonok tanácsai viszont a Belga Alsóház és a Belga Szenátus flamand, illetve vallon tagjaiból állanak, akik választóikat országos és regionális szinten is képviselik.

A Német Nyelvű Közösség Végrehajtó Szerve

A Végrehajtó Szerv 3 tagját a Német Nyelvű Közösség Tanácsa választja. Az első Végrehajtó Szerv 1984. január 30-án alakult meg.

A Végrehajtó Szerv a végrehajtó hatalom hagyományos funkcióival rendelkezik.

Hatásköre:

- megvitatja a Végrehajtó Szerv dekrétum- és rendelettervezetét;
- javaslatot tesz a költségvetési eszközök felhasználására;
- tervezeteket készít a közösség politikájáról és annak megvalósításáról;
- közérdekből, meghatározott keretek között, kisajátításokat hajt végre;
- bizonyos esetekben nemzetközi szerződéseket köthet, amelyek közül egyeseket a Tanácsnak is jóvá kell hagynia;
- perben és peren kívüli ügyekben képviseli a közösséget.

A Német Nyelvű Közösség illetékessége

A Német Nyelvű Közösség illetékes közösségi ügyekben a kultúra, az oktatás, a személyi kérdések területén.

Kulturális téren a Német Nyelvű Közösség illetékességébe tartozik:

- az anyanyelv védelme és bemutatása, amely kiterjed a filológiára, a terminológiára, a helyesírásra, a nyelvhelyességre, az irodalmi művek bel- és külföldi terjesztésére, a támogatások, díjak, ösztöndíjak juttatására;
- tudományos kutatók képzésének támogatása;
- művészetek támogatása, vagyis az anyanyelvű irodalom, zene, színház, balett, filmszínház, képzőművészet, előadások szervezése és segítése;
- a művészeti örökség, múzeumok, egyéb tudományos-kulturális intézmények, kivéve a

műemlék- és tájvédelmet; itt elsősorban levéltárak, múzeumok létesítéséről és fenntartásáról, továbbá kölcsönző szolgálatok megszervezéséről van szó;

könyvtárak, lemeztárak és hasonló intézmények;

anyanyelvű rádió, televízió, kivéve a nemzeti kormány közleményeinek közvetítését; ebbe a hatáskörbe nem csak a műsorszórás tartozik, hanem a műszaki és adminisztratív szervek, intézmények létrehozása, igazgatási szervek tagjainak kinevezése is; a közösség dönt a közösségi televízió- és rádióműsorok sugárzására vonatkozó frekvenciák elosztásáról; a rádiótelefonok, valamint az azokhoz szükséges frekvenciák nem tartoznak a kulturális autonómia hatáskörébe;

a nyomtatott sajtó támogatása;

ifjúságpolitika, amely tulajdonképpen kulturális politika az ifjúság számára;

állandó továbbképzés és kulturális tevékenység, például a polgárok által kezdeményezett és alapított egyesülések, konferenciák, tanfolyamok, a családokat segítő intézmények, a szociális és felnőtt-nevelés, a közösség fejlesztésének megszervezése;

testnevelés, sport, amely magába foglalja az amatőr és a hivatásos sportot;

szabadidő-foglalkozás és turizmus, ahol a súlypont a kantonok idegenforgalmi tevékenysége;

iskoláskor előtti képzés, amely vonatkozik a nemzeti gyermeksegély-szervezet alapítására vonatkozó törvényben feltüntetett területekre; továbbá az iskoláskor előtti állami- és magániskolákban történő képzésre;

az iskola utáni képzés, mely illetékesség kiterjed a nevelési rendezvényekre, a pedagógiai kiállításokra, az oktatófilmekre, a pedagógiai folyóiratok támogatására, az ösztöndíjakra, a tudományos ismeretterjesztésre;

művészeti képzés, amelybe egyaránt beletartozik az állam és az önkormányzati intézmények, valamint a magánszektor által szervezett képzés;

szociális támogatás, amely az oktatási intézményeken kívüli olyan képzési központok alapítására és engedélyezésére vonatkozik, amelyek jogosultak tanfolyamokat tartani;

szakmai átképzés és továbbképzés, amelybe tartozik az állam, illetve az önkormányzatok és a vállalatok által nyújtott továbbképzés, valamint a kis- és középvállalkozók állandó továbbképzését szolgáló központok, alapképzését szavatoló tanfolyamok szervezése és a mezőgazdasági továbbképzés;

személyekkel kapcsolatos ügyek, melyek kiterjednek az egészségpolitikára, a kórházi beteggondozásra, az egészségnevelésre és- megelőzésre, valamint az emberek támogatásával kapcsolatos ügyekre: családpolitika, szociális támogatás, mozgássérültek, idősek támogatása, ifjúságvédelem.

Oktatásügy

A közösségek illetékesek az oktatásügyben; kivétel az iskolakötelezettség kezdetének és végének meghatározása, és a diplomák kiállításához szükséges minimális feltételek előírása.

*Jogok**A Német Nyelvű Közösség törvényhozó hatalomhoz való joga*

A Német Nyelvű Közösség törvényhozó hatalmát a Német Nyelvű Közösség Tanácsa gyakorolja.

A törvényhozói hatalom dekrétumoknak nevezett jogszabályokban testesül meg, azokon a szakterületeken amelyeken a Közösség Tanácsa illetékes. A dekrétumok jogerősek.

A dekrétumok jogszabályokat megszüntethetnek, kiegészíthetnek, változtathatnak és helyettesíthetnek.

A Német Nyelvű Közösség önigazgatáshoz való joga

A Német Nyelvű Közösség Tanácsának Végrehajtó Szerve saját igazgatási apparátussal rendelkezik, saját maga határozza meg az állományi állások számát és megoszlását, nevezi ki a tisztviselőket.

A Végrehajtó Szerv munkahelyeire az a nyelvszabályozás vonatkozik, amelyet a közigazgatásban való nyelvhasználatról szóló törvény a Német Nyelvterület községeinek önkormányzati alkalmazottaira előír. A Közösség közigazgatásában létrehozott állományi állások csak olyan személyekkel tölthetők be, akik a német nyelv megfelelő ismeretét igazolják.

Valamennyi, a nyilvánosságnak szóló hirdetményt, közleményt francia nyelven is ki kell adni. A francia nyelvű úrlapokat csak kérésre adják ki az ügyfeleknek.

A Német Nyelvű Közösség önálló pénzgazdálkodáshoz való joga

A következő pénzügyi eszközök állnak a Német Nyelvű Közösség rendelkezésére:

- saját, nem adókból származó eszközök;
- az állami költségvetésből származó eszközök;
- meghatározott, törvény által megszabott adókból és illetékekből való részesedések;
- saját adók;
- kölcsönök.

A közösségeknek és régióknak nincs joguk állami adókat és illetékeket különadókkal növelni.

A közösségek és a régiók pénzügyi autonómiája nem lenne teljes, ha nem rendelkeznének azzal a lehetőséggel, hogy beruházásaik finanszírozására igénybe vegyék a tőkepiacot.

Meg kell jegyezni, hogy az állam nem áll jól a közösségek és a régiók kötelezettségeiért, továbbá, hogy a hitelek kamatterheit a Közösségnek, illetve a Régióknak kell viselnie.

A Német Nyelvű Közösség együttműködéshez való joga más Közösségekkel és Régiókkal

A Német Nyelvű Közösség Tanácsára vonatkozó törvény két bizottság felállítását irányozza elő: ezek közül az egyik feladata a másik két Közösséggel való együttműködés (azonos területeken). A másik bizottság — ennek nyolc tagja van, ebből négyet a Német Nyelvű Közösség, négyet a Francia Közösség Végrehajtó Szerve nevez ki — a támogatásokra irányuló azon kérelmeket bírálja el, amelyeket a nyelvi kisebbséggel rendelkező községekben a kulturális tevékenységek ösztönzésére igényeltek.

Az együttműködést a Vallon Régióval az Alkotmány oly módon szabályozza, hogy a Német Nyelvű Közösség Tanácsa és Végrehajtó Szerve a Német Nyelvterületen a Vallon Régió bizonyos hatásköreit a környezetvédelem, a lakásügy, a vízügy, a gazdaságpolitika, az energiapolitika, a foglalkoztatáspolitikai területén átveheti, miután a Német Nyelvű Közösség és a Vallon Régió tanácsa erről megegyezett.

A Német Nyelvű Közösség Tanácsa dekrétummal szabályozza a nemzetközi együttműködést a kulturális, a személyi vonatkozású és az oktatásügyi kérdésekben. Az ezekre vonatkozó egyezményeket a Német Nyelvű Közösség Tanácsa hagyja jóvá.

Konfliktusok

Az alkotmány 107/C cikkelye által a konfliktusok rendezésére rendelt Döntőbírárságot az 1983. június 28-i Törvény hozta létre. Hozzá fordulhatnak: a minisztertanács, a végrehajtó szervek, a Közösségek és a Régiók Tanácsának elnökei és bizonyos feltételek mellett az érdekelt állampolgárok.

Belgium régiói, nyelvterületei és autonóm intézményei

Belgium régiói

Flamand régió;

Vallon régió;

Brüsszeli régió.

Belgium nyelvterületei:

Holland Nyelvterület;

Francia Nyelvterület;

Német Nyelvterület;

Kétnyelvű terület (brüsszeli holland/francia nyelvterület).

Belgium autonóm közösségi intézményei:

Flamand Régió Tanácsa;

Vallon Régió Tanácsa;

Brüsszel Főváros Régiójának Tanácsa;

Francia Közösség Tanácsa;

Német Nyelvű Közösség Tanácsa.

2. Dániai Német Közösség önkormányzása

Észak- és Dél-Schleswigben 1920-ban megrendezett népszavazás következtében Észak-Schleswig 58 %-os szavazataránnyal került Dániához.

A mai dán Alkotmány biztosítja az állampolgár jogát, hogy szabadon válassza és vallja meg identitását, anyaországa kultúrájával és népével állandó kapcsolatot tartson.

A dán Királynő a 80-as években Észak-Schleswigben tett látogatásakor olyképpen nyilatkozott, hogy a német közösséggel Dánia gazdagabb, annak kultúrája, szorgalma Dánia értékeinek szerves része.

A dán-német határ két oldalát elfoglaló Schleswigen belül igen jelentős a regionális gazdasági együttműködés.

A Dániában élő német közösséghez tartozók számát 20-25 ezerre becsülik.

A Dániai Német Népcsoport egyesületének (Bund Deutscher Nord-schleswiger) kb. 4 000 tagja van. Tekintettel arra, hogy saját pártjuk, a Schleswigsche Partei nem rendelkezik egy parlamenti mandátum megszerzéséhez szükséges szavazattal, a dán parlamentben összekötő irodájuk működik, s különböző testületekben képviseltetik magukat.

A Német Közösség pénzügyi forrásai a következők:

20 % saját egyesületi befizetések;

50 % a dán állam támogatása, de a német iskolák esetében ez az arány 80 %;

30 % Schleswig-Holstein tartomány kormányzata (Kiel) és a Szövetségi Belügyminisztérium (Bonn) részéről;

a könyvtárak működtetése terén a pénzforrás 40 %-a Koppenhágától, 60 %-a Bonn-Kieltől származik.

A szubszidiaritás elvét alkalmazva, a német közösség úgy döntött, hogy nem az állam feladata eldönteni, milyen formájú és mélységű képzésre van szükségük.

Erőteljes fellépésük eredményeként módosult az oktatási törvény, s a szülők döntenek el, hogy milyen keretek között óhajtják gyermekeiket iskoláztatni.

A német közösség nagy jelentőséget tulajdonít a magániskolák rendszerének. Dániában 18 német magániskolában 1 200 gyerek tanul, s 24 német óvodában 600 gyerekek foglalkoznak.

A magániskolák felállításának egyetlen hatósági előfeltétele: garantálni kell, hogy a magániskolai oktatás legalább olyan szintű lesz, mint az állam által működtetett nyílt iskolákban. E feltétel teljesítése esetén a dán állam a tanulók létszámának megfelelő, arányos támogatást biztosít.

Az iskolaügy szervezésére jellemző, hogy minden német iskola közelében német óvoda is működik. Az iskolák két legfontosabb feladata: egyrészt német iskolaként nyelvet, tradíciót, anyanyelvű kultúrát átadni a felnövekvő nemzedéknek, másrészt, dániai iskolaként felkészíteni a német ajkúakat a dán néppel való együttélésre.

A tanulók tanulmányaik befejezésekor két bizonyítványt kapnak, egy dán és egy német „kiésközítő”. Ilyképpen végzettségüket Dániában és Németországban is elismerik

3. A Németországi Dán Közösség önkormányzata

A dán közösség állásfoglalása szerint minőségi különbséget látnak a nem őshonos kisebbség (helyben lakó külföldiek) és az őshonos közösség között.

A II. Világháború befejezésekor igen feszült dán-német viszonyt 40 évnyi folyamatos, kitartó kapcsolatteremtéssel lehetett normalizálni. E folyamatban két tényezőt tartanak meghatározónak: a toleranciát és egymás megismerését.

Megállapítható, hogy a számbeli kisebbségben levő nemzeti közösség lojalitása államuk iránt nem lehet egyoldalú igény. Nincsenek nap-nap utáni lojalitási nyilatkozatok, részben, mert államra és polgárra egyaránt érvényes, részben, mert a nemzeti közösség jó általános közérzete alapján, az állam iránti lojalitás magától értetődő tény, hétköznapi valóság.

Elképzelhetetlen, hogy a kulturális, nyelvi, stb. tevékenység finanszírozására szánt kommunális juttatások nemzeti-etnikai alapon a számbeli kisebbségben levő nemzeti közösség számára hátrányosak legyenek.

Az esélyegyenlőség (Gleichstellung) további pénzügyi forrásokat követel meg a nemzeti közösség számára, mert óvodáik, iskoláik kisebb létszámmal, így viszonylag nagyobb költséggel működtethetők.

A kisebbségi nemzeti közösség kulturális-oktatási tevékenységének finanszírozása első fokon az egyenlőség jegyében valósul meg, másodfokon pedig további pénzügyi források rendelkezésére bocsátása révén. Mindkét állam, Dánia és Németország, központi költségvetéséből, a tartományok saját forrásaikból járulnak hozzá a szükséges anyagi alap megteremtéséhez, melynek egy része adományokból és alapítványoktól is származik.

Dél-Schleswigben 22 dán óvodában kb. 2 000 gyermeket gondoznak, 36 dán iskolában mintegy 6 000 tanulót oktatnak. Az iskolák magániskolai rendszerben működnek, s így a tartományi kormányzat (Schleswig-Holstein, Kiel) felügyelete alá tartoznak.

A dán iskolaegylet minden épületét a dán állam vásárolta és bocsátotta az dán közösség rendelkezésére. Az közösségi iskolaegylet csupán az üzemeltetési költségeket fedezi.

Az iskolákban nagy számú a Dániából érkezett vendégtanár.

Az oktatás — csakúgy, mint Észak-Schleswigben — két nyelven, dánul és németül folyik. A tanított nyelvek gyakorisági sorrendje: dán, német, angol, latin, francia.

4. Finnországi svédek kollektív jogai

Mielőtt Oroszország 1808-1809-ben meghódította volna, Finnország a Svéd Királysághoz tartozott. Hat évszázadon át a svéd nyelv uralkodó volt a közigazgatásban, az oktatásban, a kultúrában, a társasági életben. A finn nyelv az otthonokban és az egyházban lelt menedékre. A svéd nyelv az orosz fennhatóság alatt is megőrizte elsőbbségét. A XIX. század közepén felerősödő finn romantikus nacionalizmus a finn nyelv használata iránti követelést is erőteljesebbé tette.

1863-ban II. Sándor Cár jóváhagyta a Nyelvek Szabályzatát, amely elismeri a svéd és a finn nyelv egyenlőségét, amely a gyakorlatban csupán néhány területen valósult meg. A két nyelv teljes egyenlősége 1902-ben válik gyakorlattá.

Finnország 1917-ben válik függetlenné, Alkotmánya 1919. július 17-én lép életbe.

Az Alkotmány értelmében a finn és a svéd nyelv Finnország azonos rangú nemzeti nyelve. A svéd nemzetiségűeknek joguk anyanyelvüket szabadon használni a közigazgatásban, az igazságszolgáltatásban, az oktatásban, a közéletben.

A finn Alkotmány nem tartalmaz nemzeti kisebbségek jogaira vonatkozó rendelkezéseket, mert a svédek nem nemzeti kisebbségként élnek Finnországban, hanem az egyenlőség deklarációja alapján, mint egyenlő állampolgárok.

A svéd népesség finnországi jelenléte a svéd nyelv demokratikus legitimitációja.

A hatóságok minden évben elemzik és értékelik a finn és a svéd közösség részarányát és ennek megfelelően, s ennek alapján határozzák meg az arányos, kulturális és szociális juttatásokat.

Mit jelent az Alkotmányban feltüntetett állampolgári egyenlőség?

Az oktatás minden szinten anyanyelven biztosított. A kormánydokumentumok, a parlamenti közlemények, a hivatalos rendelkezések, a fontosabb közlemények kétnyelvűek. A Hivatalos Közlöny kétnyelvű. A Parlament munkálatai kétnyelvűek.

A kétnyelvűség törvény szerint érvényes Finnország egész területén.

Kezdetben a község, a város kétnyelvű volt, ha a lakosság legkevesebb 6 %-a svéd, illetve finn. Ám e határérték sem maradt végleges, mert 1962-ben olyképpen rendelkeztek, hogy függetlenül a népességi részaránytól, az a település, ahol a finn vagy a svéd lakosság meghaladja az 5 000-et, kétnyelvű. 1975-ben ismét módosították a rendelkezésen, s a minimális számot 3. 000-re csökkentették.

A kétnyelvűséget — tízévenként - a Kormány határozza meg.

Jelenleg Finnországban 396 közigazgatási egység finn nyelvű, 24 svédnyelvű, 21 finn többséggel kétnyelvű, 20 svéd többséggel kétnyelvű.

Ám az igazságszolgáltatásban vagy bármelyik állami hivatalban, a helyi közigazgatási nyelvtől függetlenül, az állampolgárnak joga van anyanyelvét szabadon használnia.

A tisztviselő, a régió nyelvi jellegzetességeinek megfelelően, nyelvvizsgát tesz. Az a tisztviselő, aki ismeri a helyi számbeli kisebbségben levő közösség nyelvét, fizetés-kiegészítésben részesül.

A Helsinki Tudományegyetem és a Helsinki Műszaki Egyetem kétnyelvű.

A svéd nyelvű Abo Akadémiát, mint magánegyetemet 1918-ban létesítették, amelyet 1980. óta az állam finanszíroz.

Helsinkiben működik az állam által finanszírozott Svéd Gazdasági Egyetem, valamint a Svéd Társadalomtudományi Intézet, mely utóbbi a Helsinki Tudományegyetemhez tartozik.

1970. óta a svéd diákok a III. elemi osztálytól kezdődően kötelezően tanulják a finn nyelvet, s a finn tanulók a VII. osztálytól kezdődően a svéd nyelvet. Az iskolákban mindkét nyelv kötelező!

1981. óta a lapp diákok is anyanyelvükön tanulhatnak.

Finnországban a svédek részaránya az összlakosságnak 6,2 %-a, kb. 230 000 polgár!

5. Magyarország államalkotó nemzetiségeinek autonómiája

Az 1993/LXXVII. számú Törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól, a demokrácia és a humanizmus eszméi iránti elkötelezettség jegyében, valamint a népek és nemzetek közötti megértés és baráti együttműködés elősegítésének szándékával fogalmazódott meg.

E Törvény 3. szakaszának 1. bekezdése kimondja, hogy a Magyar Köztársaságban élő kisebbségek részesei a nép hatalmának és államalkotó tényezők.

A Törvény 3. szakaszának 4. bekezdés pedig rendkívüli jelentőségű rendelkezést tartalmaz: minden kisebbségi közösségnek és kisebbséghez tartozó személynek joga van a szülőföldjén való élet, valamint a szülőfölddel való kapcsolattartás zavartalanságához; a szülőföldhöz való jog azonban nemcsak a saját születési helyéhez, hanem a szülők, nevelők, ősök születési vagy lakóhelyéhez, az óhazához és annak kultúrájához, hagyományaihoz való kötődés szabadságát és ottalmát is jelenti.

A kisebbségek önkormányzatairól szóló IV. Fejezetben a 21. szakasz rendelkezik arról, hogy az egyes kisebbségek, a törvényben meghatározottak szerint, községben, városban és a Főváros kerületeiben kisebbségi települési önkormányzatokat, vagy közvetett, vagy közvetlen módon létrejövő helyi kisebbségi önkormányzatokat, valamint országos kisebbségi önkormányzatokat hozhatnak létre.

A 22. szakasz 1. bekezdése szerint kisebbségi települési önkormányzatnak nyilváníthatja magát az a települési önkormányzat, amelynek testületében a képviselők több mint felét egy nemzeti vagy etnikai kisebbség jelöltjeként választottak meg.

A 25. szakasz 1. bekezdésének értelmében a kisebbségi önkormányzat jogi személy.

A 27. szakasz előírja a helyi kisebbségi önkormányzat hatásköreit, melynek értelmében meghatározza:

szervezetét és működési rendjét;

költségvetését, zárszámadását, az önkormányzat által rendelkezésére bocsátott források felhasználását;

a törvényben szabályozottak szerint a települési önkormányzat vagyonán belül részére elkülönített vagyon használatát;

a helyi kisebbségi önkormányzat nevét, jelképeit, valamint kitüntetéseit és ezek odaítélésének feltételeit és szabályait;

az általa képviselt kisebbség helyi ünnepeit;

jogszabályok keretei között a védett műemlékek és emlékhelyei körét, valamint ezek védelmének helyi szabályait;

A helyi kisebbségi önkormányzat saját hatáskörében intézményt alapíthat és tarthat fenn, különösen:

a helyi közoktatás;

a helyi írott és elektronikus média;

a hagyományápolás;

a közművelődés területén.

A 31. szakasz rendelkezései értelmében a kisebbségi nemzeti vagy etnikai közösségek országos kisebbségi önkormányzatot hozhatnak létre.

Az országos önkormányzatot a kisebbségi elektorok választják meg. Kisebbségi elektor minden települési önkormányzati képviselő, akit kisebbségi képviselőként választottak meg és a helyi kisebbségi önkormányzati képviselő, továbbá a szószóló.

Ha egy települési önkormányzat képviselő-testületében az érintett kisebbségnek nincs kisebbségi képviselője vagy szószólója, illetőleg a településen az érintett kisebbség helyi kisebbségi önkormányzattal nem rendelkezik, az elektor választását a településen élő, magát az illető kisebbséghez tartozónak valló, három választópolgár kezdeményezheti.

Az országos önkormányzat önállóan dönt:

- székhelyéről, szervezetéről, működési rendjéről;
- költségvetéséről, zárszámadásáról, vagyonleltára megállapításáról;
- törzsvagyonának köréről;
- nevéről, jelképeiről;
- az általa képviselt kisebbség ünnepeiről;
- kitüntetéseiéről;
- a rendelkezésére álló rádió- és televízió-csatorna felhasználásának elveiről és módjáról;
- a rendelkezésére álló közszolgálati rádió és televízió műsoridő felhasználásának elveiről;
- sajtóközleményeinek közzétételéről;
- intézményei alapításáról, ezek szervezeti és működési szabályairól, fenntartásáról, működtetéséről;
- színház működtetéséről;
- múzeumi kiállítóhely, országos gyűjtőkörrel rendelkező közgyűjtemény létesítéséről, fenntartásáról;
- kisebbségi könyvtár fenntartásáról;
- művészeti, tudományos intézet, kiadó alapításáról, működtetéséről;
- országos hatáskörű közép- és felsőfokú oktatási intézmények fenntartásáról;
- jogsegélyszolgálat létrehozásáról és működtetéséről;
- valamint egyéb, törvény által hatáskörébe utalt feladatainak ellátásáról.

A Törvény VI. Fejezete a kisebbségek oktatási öngazgatását szabályozza. Ennek megfelelően:

Az állam a magyarországi kisebbségek anyanyelvét közösség összetartó tényezőként ismeri el, oktatásukat — ahol ezt igénylik — a kisebbségi települési önkormányzatokhoz nem tartozó közoktatási intézményekben támogatja.

A kisebbség anyanyelvű vagy anyanyelvi oktatása a helyi lehetőségek és igények szerint kisebbségi óvodában, iskolában, iskolai osztályban vagy csoportban történik.

Egyazon kisebbséghez tartozó nyolc tanuló szülőjének vagy törvényes képviselőjének kérésére esetén kisebbségi osztály vagy tanulócsoport indítása, illetve működtetése kötelező.

A kisebbségek anyanyelvű, anyanyelvi oktatásához szükséges pedagógusok képzésének biztosítása állami feladat.

Az állam támogatja a kisebbségek anya-, illetve nyelv-országából érkező oktatók magyarországi vendégtanári alkalmazását.

A Törvény VII. Fejezete a nyelvhasználatról rendelkezik.

Az Országgyűlésben a kisebbséghez tartozó képviselő az anyanyelvét is használhatja.

A helyi önkormányzat képviselő-testületében a kisebbségi képviselő anyanyelvét is használhatja.

A települési önkormányzat az illetékességi területén működő helyi kisebbségi önkormányzat igényének megfelelően köteles biztosítani, hogy

rendeletének kihirdetése, hirdetményének közzététele — a magyar mellett — a kisebbség anyanyelvén is megtörténjék;

a közigazgatási eljárás során használt nyomtatványok a kisebbség anyanyelvén is rendelkezésre álljanak;

a helység és utcaneveket megjelölő, a közhivatalok, a közszolgáltatást végző szervek elnevezését feltüntető táblák felirata vagy ezek működésére vonatkozó közlemények - a magyar nyelvű szövegezés és írásmód mellett, azzal azonos tartalommal és formában — a kisebbség anyanyelvén is olvashatók legyenek;

azon a településen, ahol kisebbséghez tartozó lakosság él, a helyi köztisztviselői és közalkalmazotti állások betöltése során - az általános szakmai követelmények megtartása mellett — biztosítani kell az adott kisebbség anyanyelvét is ismerő személy alkalmazását.

VII. FEJEZET

„KISEBBSÉGVÉDELEM” A NEMZETKÖZI POLITIKÁBAN

Minden etnikum megőrzendő érték. eltűnésük egyértelmű veszteség lenne a térség és a világ számára. Ha a jog ma már védi a ritka növényeket és a veszélyeztetett állatfajokat, mennyivel inkább kell védenie ennek a jognak, elsősorban a nemzetközi jognak, azokat az emberi közösségeket, amelyek hátrányos, sőt, nem egyszer kifejezetten veszélyeztetett helyzetben vannak, ami eltűnésükkel járhat. (Herczegh Géza, Group Rights, A Hungarian Perspective, kézirat, 1992).

Ki az, aki nem látja, hogy a kulturális és etnikai konfliktusok csak felkorbácsolhatják egymást, az egymástól távolodó kultúra és fejlődés kölcsönösen sikertelenítik egymást, ha a kisebbségi vagy őslakos kultúrák nem bírnak a jogállam keretei között tényleges védelemmel? (Javier Perez de Cuellar, Le contract, Le Monde, 1992. december 12)

Az ENSZ Közgyűlésén 1992. december 18.-án elfogadott 135. sz. Nyilatkozat a Nemzeti vagy Etnikai, Vallási és Nyelvi Kisebbségekhez Tartozó Személyek Jogairól mérföldkő az egyetemes kisebbségvédelmi kodifikáció történetében. E Nyilatkozat markánsan tükrözi a nemzetközi jogközösségnek a kisebbségvédelem fontossága tekintetében kialakított egységét.

A korábban élvezett státuszok megszüntetéséről, illetve újrateremtéséről folytatott viták során a Badinter-bizottság által immár imperatív nemzetközi jogi normaként elismert kisebbségvédelem dictuma mellett alighanem jelentőséget kap a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának preambulumban meghirdetett tétel, miszerint „egy regionális vagy kisebbségi nyelv magánéleti vagy közéleti gyakorlásának joga az ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában foglalt elveknek és az Európa Tanácsnak az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Védelméről Kötött Egyezménye szellemének megfelelően, elévülhetetlen jog.”

Az autonómiák és a különleges státuszok intézményei tehát önmagukban, vagy más kapcsolódó szabályozással kiegészítve, az adott ország történelmi, jogi, nyelvi sajátosságainak megfelelően a kisebbségvédelem egyik lehetséges és kifejezetten üdvözlendő megoldását jelenthetik.

A kérdés: a többségi nemzetek közül sokan mikorra jutnak el a fentiek fontosságának felismeréséig és elismeréséig? Az út kétségkívül bejárható, utalhatunk Dél-Tirolra, az Aland-szigetekre, Schleswig-Holsteinre, a spanyolországi területi autonómiákra, stb. Addig, amíg ez megtörténik, illetve magától értetődővé, természetessé válik, nem haszontalan annak leszögezése, hogy a kisebbség lojalitását vélelemszerű kategóriaként kell elfogadnunk, azaz, a *presumptio juris* intézményét szem előtt tartva, nem a kisebbségnek kell merészségéért állandóan elnézést kérve, hűségnyilatkozatokat tennie, valahányszor valamilyen intézményi javaslattal áll elő, hanem a helyzet éppen fordított: jogszerűen az állam tartozik bizonyítani, hogy valamely konkrét státusz megadásának akadálya a lojalitásnak demokratikus társadalmakban szokásos értelemben vett hiánya.

Az Európai Népcsoportok Föderatív Uniója (FUEV) szerint az etnikai csoportok jogainak garantálását, illetve védelmét három szinten célszerű vizsgálni:

- a kisebbségi jogok biztosítása országon belül;

- a kisebbségi jogok a kétoldalú kapcsolatokban;
- az etnikai csoportok jogainak biztosítása nemzetközi szinten, a kisebbségvédelmi rendszer megteremtése terén.

A nemzetközi népcsoporti jog elnyeréséhez és gyakorlásához, amelynek hosszú távú érvényességgel is kell bírnia, szükséges a két fél közötti párbeszéd, az állam józansága éppúgy, mint a népcsoporté, méghozzá a kölcsönös érdekekért: nő az esély a népcsoportok kérdésének a jövőben is érvényes megoldására Európában, ha az állami szakértők szükséges tapasztalata mellett a népcsoportok tapasztalata is érvényre jut a kívánt eredményben.

1990 közepe óta a nemzetiségi kérdést nemzetközi államközösségek keretében, mint többek között az ENSZ, EBEÉ, az Európa Tanács, az Európai Unió, tették nemzetközivé. A közös preventív stratégia volt és maradt a mai napig is a cél. Az 1990-1994. között elért eredmény azonban, eltekintve néhány, a helyes irányba tett lépéstől, még igen silány, főleg ha az időtényezőt is figyelembe vesszük.

1. Történelmi áttekintés

Szemelvények Kovács Péter tanulmányából

1993. december

Kodifikáció, 1945-1990

A II. Világháború befejezése óta eltelt évtizedek nemzetközi jogalkotása egészen a 80-as évek végétől számítható újabb lendületig nem tudott — s talán nem is igazán akart -, meghatározó jelentőségű kisebbségvédelmi szerződést vagy egyéb sarkalatos dokumentumot alkotni.

A két világháború között érvényesült rendszerbe a Nemzetek Szövetségének utóda, az Egyesült Nemzetek Szervezete, nem „lehelt új lelket”. Kétségtelen, hogy a második világháborút követő békerendszer „a kisebbségek” kérdését tudatosan levette a nemzetközi napirendről (Claude Inis, *National Minorities: An International Problem*, Harvard University Press, 1955, Cambridge).

A kisebbségek ügye azonban visszakerült a nemzetközi figyelem látókörébe.

1977-ben egy szakértői jelentés az államok 9 %-át minősítette etnikailag homogénnek és 75-öt jelölt meg potenciálisan veszélyeztetettnek, amelyből 35 a nemzetközi békét és a biztonságot is veszélyezteti. Egy 1989-es tanulmány (Levinson David, *Conflicts ethniques et refugees*) 126 nemzetből 99-et minősít olyannak, ahol a kisebbségi csoportok elnyomásának ténye állapítható meg. 1993-ban pedig (Eide Asbjörn, *Ethnocentrism and Nationalism of Today*, Strasbourg), a nemzetközi jogrend békés fejlődésére és az emberi jogvédelem előrehaladására legnagyobb veszélyként említik az etnonacionalista ideológiát, annak expansionista vagy szecesszionista formáit.

Erősen vitatható a fenti tétel, s arra is figyelni kell, hogy az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának lapjában, 1993 júliusában, legalább 25 olyan etnikai jellegű konfliktust tüntetnek fel, ahol érdekeinek érvényesítéséért legalább az egyik fél erőszakhoz folyamodik.

Ám létezik a kisebbségek szempontját is elismerő megállapítás.

Minden etnikum megőrzendő érték. eltűnésük egyértelmű veszteség lenne a térség és a vi-

lág számára. Ha a jog ma már védi a ritka növényeket és a veszélyeztetett állatfajokat, mennyivel inkább kell védenie ennek a jognak, elsősorban a nemzetközi jognak, azokat az emberi közösségeket, amelyek hátrányos, sőt, nem egyszer kifejezetten veszélyeztetett helyzetben vannak, ami eltűnésükkel járhat. (Herczegh Géza, Group Rights, A Hungarian Perspective, kézirat, 1992).

A 90-es évek fordulópontot jelentettek a kisebbségvédelem nemzetközi jogi kodifikációjában. A Szovjetunió szétesése és a jugoszláviai polgárháború arra készítette az ENSZ Emberi Jogi Bizottságot és a többi nemzetközi szervezetet, hogy újból megvizsgálják a kisebbségi jogok kérdését (Dupuy Pierre-Marie, Droit International Public, Paris, 1992).

ENSZ-főtitkári megfogalmazás:

Ki az, aki nem látja, hogy a kulturális és etnikai konfliktusok csak felkorbácsolhatják egymást, az egymástól távolodó kultúra és fejlődés kölcsönösen sikertelenítik egymást, ha a kisebbségi vagy őslakos kultúrák nem bírnak a jogállam keretei között tényleges védelemmel? (Javier Perez de Cuellar, Le contract, Le Monde, 1992. december 12)

Az ENSZ Közgyűlésén 1992. december 18.-án elfogadott 135. sz. Nyilatkozat a Nemzeti vagy Etnikai, Vallási és Nyelvi Kisebbségekhez Tartozó Személyek Jogairól mérföldkő az egyetemes kisebbségvédelmi kodifikáció történetében. E Nyilatkozat markánsan tükrözi a nemzetközi jogközösségnek a kisebbségvédelem fontossága tekintetében kialakított egységét, s bár nem mentes az emberi jogi kodifikáció eredendő gyengéitől, vagyis, változtatás nélkül veszi át az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának, vagy az 1966-os Egyezségokmányának bizonyos rendelkezéseit, - amelyek ismétlése azonban nem haszontalan a közép- és kelet-európai közigazgatási és rendészeti szakemberek jelentős része számára -, nagy eredményeként említhető, hogy az államra háruló pozitív cselekvési kötelezettségeket egyértelműen megfogalmazza. Kiemelt jelentőségű az a megállapítás is, hogy a pozitív diszkrimináció ab ovo összeegyeztethető az egyenlőség elvével.

Az enyhülésnek nevezett modus vivendi legmarkánsabb, de nemzetközi jogi szempontból nehezen kategorizálható jelenségét szokták a Helsinki Folyamat elnevezéssel illetni. Ám csakis a „berlini fal” leomlása után születhettek meg azok a dokumentumok, amelyek a nemzetközi jogi kisebbségvédelemben alapvetően előrelépést jelentettek.

Az elismerésükért folyamodó ex-jugoszláv és ex-szovjet államokkal kapcsolatos magatartásukat az egyes országok az Európai Közösségek állásfoglalásához igazították, mely állásfoglalás „elsimerési doktrínaként” jelent meg a köztudatban. E doktrína alapfeltétele a jogállamiság és a kisebbségvédelem. E feltételek megvizsgálására hoztak létre egy ad hoc nemzetközi bizottságot, a Badinter-bizottságot, amely a kisebbségek védelmét mint a nemzetközi jog imperatív normáját fogadta el. Kimondták: „ha egy államban egy vagy több olyan csoport él, amely egy vagy több etnikai, vallási, nyelvi közösséget alkot, e csoportoknak joguk van arra, hogy identitásukat elismerjék.”

Az 1966-os Egyezségokmányban rögzített önrendelkezési jogot mint az emberi jogok védőelvét fogadták el, amelyből levezethető, hogy minden egyén választás szerinti etnikai, vallási vagy nyelvi közösséghez tartozónak vallhatja magát.

Területi autonómiák, különleges státuszok

A nemzeti, nyelvi, etnikai kisebbségek védelmének egyik lehetséges megoldási módja az illető közösségnek az általa lakott terület egészéhez, esetleg egy részéhez kötődő, vagy pedig a közösséghez tartozó s az identitást felvállaló összes individuumot átfogó, érdekképviseleti, érdekvédelmi és adott esetben akár bizonyos igazgatási jogosítványokkal bíró intézménnyel történő felruházása.

Az univerzális és a regionális nemzetközi jog eddigi története során azonban különböző, részben már említett okok miatt, területi vagy személyi autonómiák létesítésére vonatkozóan nem írt elő általános, minden államot érintő nemzetközi jogi kötelezettséget, azaz, a kiindulópont sajnos az a megkérdőjelezhetetlen tézis, hogy a tételes nemzetközi jogból nem vezethető le olyan parancsolat, amely minden olyan államot, amelynek területén nemzeti, etnikai, nyelvi kisebbségek élnek, területi önkormányzatok vagy egyéb speciális státuszok létesítésére kötelezne.

A fentiekből azonban sem az nem következik, hogy összeegyeztethetetlen lenne a nemzetközi joggal ilyen intézmények (autonómiák) létesítése, sem az, hogy a nemzetközi jog számos szabálya ne támasztaná alá ezek létesítésének jogszerűségét, a fortiori, bizonyos esetekben kívánatos voltát. Sőt, számos esetben a sajátos vagy partikuláris nemzetközi jogi szabályok elő is írhatják az autonómiák megvalósításának nemzetközi jogközösség előtti állami kötelezettségét.

a. Önálló jogalkotás

Az önálló belsőjogi kezdeményezéseken alapuló jogalkotás révén, azaz, valamely állam alkotmányozó, törvényhozó szerve által a nemzeti politikai megfontolások figyelembe vételével létesített területi autonómiákat és más sajátos státuszokat a nemzetközi jog tudomásul veszi, sőt, üdvözli, amennyiben ez a státusz a népek, nemzetek önrendelkezési jogának megvalósítási módjaként, vagy a nemzeti, etnikai, nyelvi kisebbségek jogai biztosítékeként keletkezik, azaz, tükrözi az érintett nép (ha az adott országban több nép is él), vagy az érintett kisebbség (ha tudniillik az adott etnikum nem a nép, hanem a kisebbség, egyébként gyakran nehezen elkülöníthető, fogalmának felel meg) akaratát.

Dániában a Feröer-szigetek és Grönland, az Egyesült Királyságban a speciális királyi birtok gyanánt kezelt, „dependency” státuszú Guernsey és más Csatorna-szigetek szabályozása, a spanyolországi nyolc területi autonómia is ebbe a kategóriába tartozik.

A kanadai kormány 1992. október 30.-án aláírta az ottani 1,2 millió négyzetkilométeres területen élő, a 17 000 fős eszkimó lakosság nagy részét átfogó inuit autonómia (Nuvanut) létesítéséről, az érintett közösséggel kidolgozott megállapodást. A programcsomag szerint, a kanadai állam keretein belül maradó inuit parlamentnek és kormányának 1999-ig kellett átvennie az eddig a központi államhatalom által gyakorolt, a megállapodás által érintett hatásköröket.

Finnországban az egyes községekről az ott beszélt nyelvek arányát tükröző regisztert készítettek, s e szerint állapították meg a svéd, a finn és a kettős közigazgatási nyelvű községeket. Az egynyelvű övezetekben sem érheti azonban hátrány a másik nyelven beszélőket s az ezeken a nyelveken benyújtott dokumentumok, kérelmek és keresetek jogérvényesek.

A skandináv államokban a személyi autonómiára is találunk példákat, amelyek mindenképp a lapp lakosság érdekeit szolgálják. Svédországban az antidiszkriminációs és kisebbségvédelmi ombudsman mellett van egy külön a lappok érdekeit képviselő szószóló is, továbbá a svéd, a norvég és a finn állam az ezekben az országokban közvetlen választás alapján életre hívott Lapp Népgyűlést konzultatív jogkörrel ruházta fel a lapp kisebbséget érintő minden ügyben.

A nemzetközi jog és a belső jog alapján létrehozott különleges státuszokat elsősorban csak tudomásul veszik, bár bizonyos, részben a nemzetközi jog általános elveiből levezethető szabályok is irányadóak. Közvetlen nemzetközi garancia azonban ilyen esetben nincs.

b. A nemzetközi jog alapján

A nemzetközi jog alapján is keletkeztethetők autonómiák, különleges státuszok; mindenképp a kétoldalú szerződések lehetnek erre alkalmasak. Az Aland-szigetek autonómiáját eredetileg a Nemzetek Szövetségének hathatós közreműködésével kidolgozott 1921-es svéd-finn szerződés valósította meg, amely, annak ellenére — tulajdonképpen kivételes helyzete miatt —, hatályos, hogy a Nemzetek Szövetsége időközben megszűnt, s mint arra utaltunk, az ENSZ nem vállalta fel elődje kisebbségvédelmi intézményrendszerének gondozását, hanem azt, különböző érvek alapján, megszüntnek nyilvánította. Az erre a szerződésre épülő 1922-es garanciális törvény, majd az Aland-i autonómiát továbbépítő 1951-es és 1975-ös törvények és azoknak 1980-as évek végén megvalósított módosítása a szigetek kompakt svéd lakossága számára a közigazgatás túlnyomó részében és a közoktatásban az öngazgatás és a szabad nyelvhasználat lehetőségét garantálta.

A Dél-Tirol konszolidációjához az 1946-os olasz-osztrák megállapodás teremtette meg az alapokat. A Gruber - De Gasperi megállapodáshoz kapcsolódó ún. „csomag” négy évtizedes végrehajtása során a két állam eljuthatott a bizalomnak arra a fokára, hogy egy újabb megállapodás révén elfogadták a Hágai Nemzetközi Bíróság illetékességét a terület német nyelvű önkormányzati gyakorlatával, illetve az olasz államra háruló kötelezettségekkel kapcsolatos esetleges jogviták rendezésére.

A délszláv államok fegyveres konfliktusa által érintett területeken kialakítandó biztonsági övezetek, ha nem is autonómiák, de különleges, nemzetközi védelem alatt álló területek, jóllehet a védelem szintje messze nem éri el a kívánatost. Ugyanebbe a gondolatmenetbe illeszkedett az ún. Jugoszláv Békekonferenciának adott mandátum (1991. szeptember 7) alapján elkészült Lord Carrington terv (1991. október 30), s az ezen alapuló egyezménytervezetben (1991. november 4) körvonalazott ún. Speciális státusz.

Az egyoldalú, nemzetközi jogi természetű állami kötelezettségvállalások természetének megítélésében nem lehet figyelmen kívül hagyni az Európai Közösségek már említett „elismelési doktrínájának feltételeit” (pl. Európai Közösségek 1991. december 16.-i dokumentuma).

c. Egyoldalú állami akaratnyilatkozattal

Egyoldalú állami akaratnyilatkozattal is lehet nemzetközi jogi kötelezettségvállalást tenni, amennyiben az állam célja egy bizonyos konkrét nemzetközi jogi kötelezettség elfogadására irányul. A kisebbségvédelem történetében a Nemzetek Szövetsége idején a balti államok, Albánia és Irak nevéhez fűződik ilyen nyilatkozat. Egyes belső jogi eredetű, a kisebbségeknek területi autonómiát vagy más különleges státuszt létesítő törvényhozási aktusok esetén különösen fontos megvizsgálni, hogy önálló belső jogi aktusról van-e szó, vagy pedig olyanról, amelynek közvetlen nemzetközi jogi relevanciája van. Erre példa, amikor a belső jogi aktus valójában egy nemzetközi kötelezettség közvetlen végrehajtása. Az Aland-i és a Dél-Tiroli példánál is észlelhettük, mennyire közel esnek egymáshoz akkor, amikor a kiindulópont a nemzetközi szerződés, de az általa létesített státuszt utóbb belső jogi, alkotmányos normákkal pontosítják, terjedelmét szélesítik. Jugoszlávia közjogtörténete is példaként említhető, hiszen felfedezhető a titói Jugoszlávia struktúrája és a Jaltai Értekezlet határozatai közötti szerves összefüggés (Jaltai Értekezlet Nyilatkozata, 1945, VII. Fejezet, aláírók: Churchill, Sztálin, Roosevelt).

d. Garanciák

Felmerül a kérdés, amennyiben a területi főhatalmat gyakorló állam az elnyert autonómiát vagy különleges státuszt megváltoztatni, terjedelmét csökkenteni vagy éppen az egész intézményt megszüntetni kívánja, szembetalálja-e magát valaminő magasabb, az alkotmányból, a jog általános elveiből vagy éppen a nemzetközi jogból fakadó kötelezettséggel?

Ilyen korlát lehet mindenekelőtt, ha az állam alkotmányi vagy törvényhozási úton az autonómiát, a különleges státuszt élvező kisebbséget eleve felruhazza a vétőjoggal, minden olyan esetre, amikor a rá vonatkozó autonóm intézményrendszert megváltoztatni kívánná. Ez a helyzet például az Aland-szigeteken, ahol a tartományi parlament megerősítése nélkül semmilyen — az autonómia szabályait érintő — finnországi törvény nem léphet hatályba. A Badinter-bizottság örömmel üdvözölte Szlovénia elismertetés iránti kérelmének megvizsgálása során, hogy nem csak politikai autonómia létesült, hanem az olasz és a magyar kisebbségek a rájuk vonatkozó szabályzatokkal szemben vétőjoggal is bírnak. Más államokban az ilyen vonatkozású szabályozások megrekednek a konzultációs kötelezettség előírásánál, s a vétőjog intézményesítéséig nem merészkednek el.

Egyes államokban az emberi jogokat kodifikáló alkotmányos normák között — leszámítva a háborúra, polgárháborúra és a szükségállapotra vonatkozó speciális szabályokat -, vannak olyan rendelkezések, amelyek egyfajta point of no return koncepciót vallva, eleve kizárják az emberi jogi intézményrendszerek leépítését. Ezek értelmezése lehetővé teheti, hogy az autonómiák és a különleges státuszok leépítése, terjedelmi csökkentése vagy megszüntetése az adott országban alkotmányellenesnek minősüljön.

A nemzetközi jognak is vannak olyan szabályai, melyek irányadóak e téren. Az emberi jogi szerződések visszatérő fordulata (Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 5. szakasz; Emberi Jogok Európai Egyezménye, 60. szakasz; Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, 4. Szakasz), hogy az adott dokumentum egyetlen rendelkezése sem értelmez-

hető úgy, hogy az csorbítaná a belső jog vagy más nemzetközi szerződések alapján élvezett jogokat. Az ENSZ Nyilatkozatában a Nemzeti vagy Etnikai, Vallási és Nyelvi Kisebbségekhez Tartozó Személyek Jogairól a preambulumban a kisebbségi jogok megvalósításának és folyamatos előmozdításának feladatáról szól.

Igen fontos szempont a szerzett jogok védelmének általános jogi elve (the protection of seized rights — la protection des droits acquis), azaz, hogy a jog alanyának hozzájárulása nélkül külső hatalom beavatkozása a jog érvényesülésébe legfeljebb szoros korlátok között és a jog általános elvei által kondicionálva lehet jogszerű.

Az országos kisebbség helyi relatív többséget vagy éppen az autonómiában túlnyomó többséget képviselve, demokratikus viszonyok közepette akarátát viszonylag könnyen érvényre is tudja juttatni, vagy legalábbis ki tudja fejezni a központi hatalommal szemben.

Amennyiben a lakosság etnikai aránya nem spontán folyamatok, hanem tudatos telepítési politika eredményeként változott meg, s ez alapján kívánja megváltoztatni az állam a korábbi státuszt, az érintett kisebbség érvei között elvben akár az estoppel-elv (a joggal való visszaélés fogalma, illetve „a saját jogsértő cselekményére jogszerzés végett senki sem hivatkozhat” elve) is szerepelhetne — legalábbis egy nemzetközi fórum elé kerülő vitában -, még akkor is, ha a fenti telepítési politika a pozitív nemzetközi jogba nem ütközött.

A korábban élvezett státuszok megszüntetéséről, illetve újrateremtéséről folytatott viták során a Badinter-bizottság által immár imperatív nemzetközi jogi normaként elismert kisebbségvédelem már idézett dictuma mellett alighanem jelentőséget kap a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának preambulumban meghirdetett tétel, miszerint „egy regionális vagy kisebbségi nyelv magánéleti vagy közéleti gyakorlásának joga az ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában foglalt elveknek és az Európa Tanácsnak az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Védelméről Kötött Egyezménye szellemének megfelelően el-évülhetetlen jog.”

Az autonómiák és a különleges státuszok intézményei tehát önmagukban, vagy más kapcsolódó szabályozással kiegészítve, az adott ország történelmi, jogi, nyelvi sajátosságainak megfelelően a kisebbségvédelem egyik lehetséges és kifejezetten üdvözlendő megoldását jelenthetik.

Az ENSZ Kisebbségvédelmi Nyilatkozata értelmében: a nemzeti, etnikai, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartozó egyének jogainak védelme és érvényesülésük előmozdítása hozzájárul azon államok politikai és társadalmi stabilitásához, amelyben élnek.

Európában a kisebbségek által kezdeményezett autonómiák és egyéb különleges státuszok megítélésében a döntő tényező mindenekelőtt annak vizsgálata kell, hogy legyen, hogy eszmerendszerük, javasolt intézményeik beilleszthetők-e a mai nemzetközi jogi keretekbe s az Európa Tanács intézményrendszerébe. Alapvető koordináták: A Helyi Önkormányzatok Európai Chartája, a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, a Területi Hatóságok és Községek Határokon Átnyúló Együttműködésének Európai Keretegyezménye által felvázolt különböző helyi autonómiák, nagyobb területi egységek és speciális két- és többnyelvű zónák európai szabályai.

2. Tapasztalati elemzés

Capotorti szerint: „Kisebbség az a csoport, amely számát tekintve kisebb, mint az állam lakosságának többi része, nincs domináns helyzetben és amelynek tagjai olyan etnikai, vallási vagy nyelvi sajátosságokkal rendelkeznek, amelyek megkülönböztetik őket a lakosság többi részének sajátosságaitól és összeköti őket a kultúrájuk, hagyományaik, vallásuk és nyelvük megőrzésére irányuló szolidaritás érzése.”

E meghatározás, amely gyakorlatilag azonos Jászi Oszkár 1912-es definíciójával, a későbbiekben, a Dechénes-féle átdolgozásban, csupán a kisebbség politikai céljainak rögzítésével egészült ki.

A további definíció kísérletek, ideértve a kisebbséget a nemzetiség, nemzeti kisebbség, etnikum, etnikai csoport, stb. segédfogalmakkal való helyettesítését, illetve a szociológiai szempontokat követő megoldásokat, jogi-, nemzetközi jogi szempontból nem találtak megfogalmazásra.

Jászi Oszkár szerint (A nemzeti államok kialakulása és a nemzeti kérdés, Gondolat, Budapest, 1986.) „a nemzet fogalma alatt ma egy olyan nemzetiséget értünk, amely az állami hatalom felett rendelkezik, míg a szoros értelemben vett nemzetiség állami hatalom nélkül, egy idegen nemzetiségnek rá nézve kedvezőtlen jogi és gazdasági rendje alatt él.”

„A nemzetiség olyan, egyazon nyelvet beszélő nagyobb embertömeg, amely összetartozósága tudatára ébredt s magát külön személyiségnek tekinti”.

„A nemzet az uralkodó nemzetiség, amely más nemzetiséggel vagy nemzetiségekkel együtt államot alkot, akár úgy, hogy azokat magába és a teljes nemzetiségi egységbe olvasztotta, akár úgy, hogy azzal vagy azokkal — erőszak vagy kompromisszum útján — állami együttműködésbe lépett.” (Jászi, id. mű).

A nemzetiséget olyan személyek alkotják, akik, ha csak közvetetten is, a fennmaradásra irányuló kollektív akarat által áthatva a többséggel való tény- és jogbeli egyenlőség elérését tűzték ki célul. (E/CN. 4/Sub.2/ 1985/31)

Az Európai Népcsoportok Föderatív Uniója az Emberi Jogok Európai Egyezményének kiegészítő jegyzőkönyveként 1992. május 28-án készített impresszuma szerint: „... etnikai csoport alatt egy állam területén kompakt vagy szétterjedt formában megtelepült etnikai közösség értendő, amely létszámát tekintve kisebb az állam lakosságának többi részétől, amelynek tagjai — akik ezen állam polgárai — a lakosság többi részétől megkülönböztetett etnikai, nyelvi vagy kulturális jellemzőkkel bírnak s akiket áthat e vonások megőrzésére irányuló szándék.”

Az Európa Tanács 1993/1201. számú Ajánlása szerint: nemzeti kisebbség alatt az embereknek egy államon belüli olyan csoportja értendő, amelynek tagjai ennek az államnak a területén laknak és annak állampolgárai; régi, szilárd és tartós kapcsolatot tartanak fenn ezzel az állammal; sajátos etnikai, kulturális, vallási vagy nyelvi jellegzetességekkel rendelkeznek; kellően reprezentatívak bár számszerűleg kisebbségben vannak ezen állam, vagy az állam egy körzetének lakossága körében; s arra törekednek, hogy közösen megőrizték azt, amiből közös identitásuk fakad, nevezetesen kultúrájukat, hagyományaikat, vallásukat vagy nyelvüket.

Az 1993/LXXVII. számú Törvény (Magyar Köztársaság) szerint: „E törvény értelmében nemzeti és etnikai kisebbség (továbbiakban: kisebbség) minden olyan a Magyar Köztársaság területén legalább egy évszázada honos népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű ki-

sebbségben van, tagjai magyar állampolgárok és a lakosság többi részétől saját nyelve és kultúrája, hagyományai különböztetik meg, egyben olyan összetartozás-tudatról tesz bizonyosságot, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul.”

Breton Roland szerint: „Történelmi perspektívában és általában többes számú használatban, a nemzetiségek olyan etnikai közösségek, amelyek egyes államokon belül a fő nemzettől partikularizmusaikban különböznek: akár nemzeti, akár etnikai kisebbségeknek is nevezhetők.”

„Tág értelemben az etnikum közös (antropológiai, nyelvi, politikai, történelmi) jellemzők összessége által meghatározott egyének csoportja, amelyek társulása sajátos rendszert, lényegileg kulturális struktúrát, azaz egy kultúrát alkot. Az etnikum tehát a közösség, avagy egy sajátos kultúra által jellemzett közösség, amelynek a nyelv csak az egyik karakterisztikus eleme.”

(Breton Roland, Les ethnies, Paris, 1992)

Eide szerint: „Az etnikai értelemben vett `nemzetnek` az azonos etnikai csoport által uralt ország határain túl élő csoportjait `nemzeti kisebbségeknek` szokták nevezni. Ezek valamely etnikailag meghatározott — s fő elemében egy másik államot ellenőrző — nemzetnek tagjai, s akik, mint nemzeti kisebbségek úgy érzik, hogy ettől a másik államtól el vannak vágva, illetve, hogy emiatt szorult helyzetben vannak.”

„A nemzeti kisebbséget rendszerint olyan megtelepedett csoportok jelölésére használják, amelyek a legutóbbi időben nem vándoroltak, vagy amelyek csak egy szövetségi állam vagy egy másik nagyobb egység keretei között, mint ennek polgárai települtek át, amelyek jelenleg azonban a határváltozások, a gyarmati rendszer megszűnése vagy a föderációk szétesése következtében egy olyan független államban találják magukat, amelyben a többség tőlük eltérő etnikai csoporthoz tartozik.” (Eide Asbjörn, *Ethnocentrism and Nationalism of Today*, Strasbourg, 1993)

Alapkérdés: lehetséges-e általános definíciót alkotni, milyen súlya legyen azon kormány elismerésének, amelynek területén a kisebbség él, milyen szerepe legyen a kisebbség, illetve a potenciálisan a kisebbséghez tartozó egyén akaratának, továbbá a kompakt vagy szórványszerű kisebbségi településszerkezet figyelembe vételének? Végső soron, szükség van-e egyáltalán definícióra?

Ha nincs definíció, úgy nemcsak a kodifikáció, de a kötelezettségek alóli kibújás is könnyebbé válik. Ennek közismert példája Franciaország, amely a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 27. cikkelyének alkalmazását kizáró fenntartást tett és erre történő rövid utalással elintéztnek tekintette a 40. cikkely értelmében teendő jelentéstételi kötelezettséget is. Az Európai Közösség ún. Badinter-bizottsága leszögezte: „ha egy államon belül egy vagy több csoport egy vagy több etnikai, vallási vagy nyelvi csoportot alkot, ezen csoportoknak a nemzetközi jog értelmében joguk van arra, hogy identitásukat elismerjék”, azaz, itt szó sincs az állam mérlegelési vagy belső jogi, alkotmányos szempontokat figyelembe vevő szabadságáról.

Breton — Bibóhoz hasonlóan — fogalmaz: „amikor az uralmon levő etnikum az oszthatatlan és felsőbbrendű hatalmat gyakorolja, eleve elutasít minden partikularizmust, mint ami a szakadással, szeparatizmussal fenyeget, mint ami a nemzeti föld szent oszthatatlanságának és érintetlenségének sérelmét jelentheti” (Breton Roland, *Les ethnies*, Paris, 1992). Ez azonban épp a kisebbségi mozgalmakat tereli a radikális irányba, ami a többséget arról győzheti meg,

hogy „mennyire helyes volt” az intranzigencia álláspontjára helyezkednie. S az ördögi kör bezárul. Breton az ebből következő „süketek párbeszédét” egyenesen atavisztikus eredetűnek minősít

A kisebbség-többség viszonyában a lojalitás problémája is elemzést igényel.

Az első világháború utáni kisebbségvédelmi rendszer működtetése során a lojalitás fogalmát is tisztázták. A Nemzetek Szövetsége Tanácsában Austin Chamberlain javaslatára elfogadták a meghatározást: „a kisebbségvédelem célja olyan helyzet megteremtése, amelyben a kisebbségek lojális tagjaivá válhatnak annak a nemzetnek, amelynek keretében élnek” (Herczegh Géza, *Group Rights, A Hungarian Perspective*, 1992)

Henderson, a Nemzetek Szövetsége Tanácsának egykori elnöke a felső-sziléziai kisebbségi probléma enyhítése érdekében a következő kompromisszumos kiindulópontot javasolta: „a többség ismerje el, hogy nem áll érdekében a kisebbség elnyomása, a kisebbség pedig ismerje el, hogy valós érdek fűzi a kormánnyal való lojális együttműködéshez.”

Herczegh Géza szerint „a nemzeti kisebbség lojalitásának feltételei vannak, és pedig az, hogy jövőjét illetően biztonságban érezze magát, hogy ne éljen rosszabb helyzetben, mintha eredeti államának keretei között maradt volna, hogy a határ ne szakítsa meg azokat a humanitárius és kulturális kapcsolatokat, amelyek a saját nyelvét beszélőkhöz fűzik, akik történetesen más állam polgárai. Ez valóban nem kevés, de — valamit valamiért.” (Herczegh Géza, *A Kisebbségek Jogi Védelme, Tanulmány*).

Rouland pedig ilyképpen fogalmaz: „mivel a nemzetközi szerződések a kisebbségek jogainak védelmét irányozzák elő, az állam területi integritását és politikai sérthetetlenségét is csak akkor lehet tiszteletben tartani, ha az a maga részéről a kisebbségek jogait tartja tiszteletben” (id. mű).

A kérdés: a többségi nemzetek közül sokan mikorra jutnak el a fentiek fontosságának felismeréséig és elismeréséig? Az út kétségkívül bejárható, utalhatunk Dél-Tirolra, az Aland-szigetekre, Schleswig-Holsteinre, a spanyolországi területi autonómiákra, stb. Addig, amíg ez megtörténik, illetve magától értetődővé, természetessé válik, nem haszontalan annak leszögezése, hogy a kisebbség lojalitását vélelemszerű kategóriaként kell elfogadnunk, azaz, a *presumptio juris* intézményét szem előtt tartva, nem a kisebbségnek kell merészségéért állandóan elnézést kérve, hűségnyilatkozatokat tennie, valahányszor valamilyen intézményi javaslattal áll elő, hanem a helyzet éppen fordított: jogszerűen az állam tartozik bizonyítani, hogy valamely konkrét státusz megadásának akadálya a lojalitásnak demokratikus társadalmakban szokásos értelemben vett hiánya.

A kisebbség jogi státuszával összefüggő konfliktusok sok esetben nem választhatók el a kisebbség sérelmi többletétől (Jászi). Van-e racionális megoldás? Van! Az európai integráció folyamatában feltételként megfogalmazható közösségi autonómia.

3. Etnikai csoportok védelme

Az Európai Népcsoportok Föderatív Uniója (FUEV) szerint az etnikai csoportok jogainak garantálását, illetve védelmét három szinten célszerű vizsgálni:

- a kisebbségi jogok biztosítása országon belül;
- a kisebbségi jogok a kétoldalú kapcsolatokban;

- az etnikai csoportok jogainak biztosítása nemzetközi szinten, a kisebbségvédelmi rendszer megeremtése terén.

Az elemzésből kitűnt, hogy az etnikai csoportok védelme a nemzetközi biztonság összetevő-jévé vált:

egyrészt jó, mert a kisebbségi kérdést nem lehet megkerülni, nem lehet teljesen az emberi jogokba sem feloldani, hanem annak egyik központi kérdésévé vált;
másrészt negatív is, mert a nemzetközi szervezetek nem tudják, illetve nem akarják kezelni a kérdést; az etnikai csoportok védelme követő és nem preventív jellegű; számos esetben inkább elhárító, látszattmegoldó és nem megoldó a nemzetközi szervezetek magatartása; féloldalas tervek születnek, lásd Európai Stabilitási Egyezmény, amely csak a határokat stabilizálja, de a kisebbségi jogok garantálása terén több nyugati országnak gondot okoz.

További problémaforrás:

tradicionális és migrációs kisebbségek különbsége;
megoldatlan problémák, több viszonyban (ellenérdekeltebb ország);
problémát jelent az a szemlélet, amely a kisebbségek létét egyre inkább ab ovo konfliktusforrásnak tekinti, holott a kisebbségi jogok nem szavatolása, illetve gyakorlásának következetes megtagadása a konfliktus forrása.

Egyes vélemények szerint, mind a többség, mind a kisebbség törekedjen kompromisszumra. Figyelembe véve, hogy a kisebbségek jogait nem tartják tiszteletben, vagy erősen csorbítják, csak akkor van lehetőség kompromisszumra, ha a felek kölcsönösen elfogadják egymást tárgyalópartnerként, és alkupozicióik is léteznek.

Manipulációs veszélyek: számos közép-európai ország vezetése az EBEÉ koppenhágai Konferenciáján elfogadott Nyilatkozat, illetve az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1993/1201. számú Ajánlása alapján politizáló kisebbséget radikálisnak értékeli.

A többség-kisebbség, illetve a kormány-kisebbség viszonyában sokan előtérbe helyezik a lojalitás szerepét. Ez, — ha az alkotmányosság tiszteletét értik alatta -, akkor teljesen természetes követelmény, ha azonban ez az adott kormány, illetve a többségi nemzet felé kell, hogy megvalósuljon, akkor ez a szabadság korlátozása, indokolatlan diszkrimináció.

A többség, illetve a kormány kritikájának a kisebbség részéről való elhagyása a demokrácia csorbítása, ezt nem lehet illojalitásnak tekinteni, mert ez már olyan azonosulást kívánna, ami az adott egyén, illetve közösség részéről többet igényel, mint formális tiszteletet.

Némely kormány a kisebbség lojalitását gyakran úgy értelmezi, hogy a kisebbség ne különbözzön, adja fel identitását, ne panaszkodjon nemzetközi szervezeteknél, ha nem rendelkezik csorbíthatlan kisebbségi jogokkal, illetve ha megsértik identitása szabad fejlődését. Ha megvalósul a kisebbség ilyen jellegű lojalitása, akkor majd jutalmazásban részesül a többség felől.

Adott kormány, de még a többségi nemzet sem tulajdonosa az ott élő kisebbségeknek, mert a tulajdonosi szemlélet megjelenése etnopolitikai kizárólagosságot jelentene.

Jó lenne, ha ezen kormányok kifejténék, milyen magatartáson, milyen konkrétumokon kívánják lemérni a lojalitás mértékét?

Alapvető kérdés tehát:

Kérhető-e a közép-európai kisebbségektől, hogy valamiféle európai stabilizáció címén le-

mondjanak jogaikról, ahelyett, hogy akik ezt a stabilizálást szorgalmazzák, elősegítsék egy hatékony európai kisebbségvédelmi rendszer megteremtését.

A kisebbségvédelem 1990-1994. között

Van európai demokratikus standard, van európai emberi jogi standard, ugyanakkor még nem létezik európai kisebbségi standard.

Nem jött még létre egy normarendszer a kisebbségi jogok európai kodifikációjának köszönhetően. Vannak ugyan politikai nyilatkozatok, de nincsenek jogi normák, azaz nem létezik egy működő, garanciákat és szankciókat egyaránt magába foglaló kisebbségjogi rendszer.

Ha a jogi alap még nem is létezik, de kialakulóban van egy kontrollmechanizmus, amelynek két tartóoszlopa az EBEÉ Kisebbségi Főbiztosának intézménye, illetve az Európa Tanács ellenőrző mechanizmusa.

Eredmények:

EBEÉ koppenhágai Konferenciája: tagállamok kötelezettség-vállalásai;

Genfi Szakértői Értekezlet: az autonómia különböző formáinak megjelenítése;

Európa Tanács, Nyelvi Charta: a nyelvvédelem területére vonatkozik, de lehetőség van a szoft és a hard ajánlások közötti választásra;

Európa Tanács, 1993/1201. számú Ajánlása: minden fogyatékoságra ellenére, az eddigi egyik legjobb alap, amelyre nagy hatást gyakorolt a FUEV tervezete;

Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Európai Keretegyezmény;

Kulturális Jogokról Szóló Kiegészítő Jegyzőkönyv;

ENSZ Nyilatkozat a Kisebbségi Jogokról.

1990-1993. között lényeges előkészítő folyamatok mentek végbe, de 1993-ban konzervatív fordulat történt a kisebbségi témában, a kisebbségi kérdés nemzetközi együttműködés kérdései között emancipálódott (ezt jelzi a Ballardur-terv és az Európa Tanács bécsi csúcserőkezletének korlátozott sikere is).

Államon belüli szabályozás

Az egyes közép-európai államokon belül szükség van a kisebbségekre vonatkozó politika (kisebbségpolitika) alapvető átértékelésére, kialakítására, a példamutató nyugat-európai normák figyelembe vételével:

passzív kisebbségvédelem helyett aktív kisebbségvédelemre, pozitív diszkriminációra van szükség;

a kisebbségeknek biztosítani kell a kollektív jogokat;

a közép-európai kormányoknak, politikai erőknél tudatosítaniuk kell, hogy az államuk területén levő kisebbségek nem külső hatalmak képviselői, nem az „ötödik hadoszlop” megtestesítői; közösségi-kisebbségi jogaik biztosítása esetén elvárható lojalitásuk (de csak ebben az esetben);

a közép- és kelet-európai államhatárok és az etnikai határok egybe nem esése miatt a kisebbségi érdekvédelem, a jogok követelése nem az államhatárok ellen irányuló me-

rénylet: a közép- és kelet-európai új hatalmi elitnek meg kellene végre szabadulnia területvédő reflexeitől;

az autonómia nem a szeparatizmus előkészítése, hanem annak megelőzője;

az autonómia a nemzeti kisebbségek önazonosságának, otthonosság-érzésének biztosítása a fennálló határokon belül.

Az egyes közép-európai államokon belüli jogi kodifikációra van szükség; a nemzeti, etnikai, nyelvi és vallási kisebbségek jogait célszerű törvényekben szavatolni. E törvényeknek tartalmazniuk kell az identitáshoz való jogot, mint alapvető, elidegeníthetetlen emberi jogot, a kisebbségek csoportjogait, az anyaországgal való akadály nélküli kapcsolattartás jogát, a szociális, kulturális önkormányzatok létrehozásának jogát, a jogsérelmek orvoslásának, szankcionálásának módjait, stb.

A kisebbségek ne tárgyai, hanem alanyai, formálói legyenek a kisebbségpolitikának, vagyis szükséges, hogy saját ügyekben autonóm módon dönthessenek.

Teljes mértékben támogatandók a jogos autonómiatörekvések, s elfogadhatatlan annak absztrakcióként való kezelése.

Az autonómia a kisebbségi jogok gyakorlásában megkerülhetetlen. Akár tetszik, akár nem, bizonyos államoknak és némely nemzetközi szervezeteknek, tény: kísértet járja be Közép- és Kelet-Európát, az autonómia kísértete.

4. Népcsoportok problematikája Európában FUEV elemzés

Európában több, mint 200 népcsoport létezik, amelyeket nemzetiségeknek, vagy nemzeti kisebbségeknek is neveznek, s amelyekhez összesen több, mint 100 millióan tartoznak. Eddig csak nagyon kevés esetben kísérleteztek jogi alapon nyugvó megoldással, illetve alig valósítottak meg ilyet. Az esetek döntő többsége ezzel szemben még megoldatlan, ennél fogva állandó problémaveszélyt rejt, amely egyre nagyobb mértékben fenyegeti a biztonságot Európában.

1989. óta a világpolitikai helyzet jelentősen változott. Európa is folyamatosan változik, átalakul. Az ideológiai dualizmus legyőzése után Európa megújulásának körvonalai kezdenek konkrét formát ölteni: Európa, mint a demokratikus jogállamiságon és a kulturális sokrétűségen alapuló politikai, gazdasági, szociális unió.

Miközben technológiai, gazdasági és szociális fejlődésük az évszázad során óriási léptekkel halad előre, a népcsoportok problémájának politikai megoldása nem jutott túl néhány konkrét egyezményen, amelyek kivételként a szabályt erősítik.

A megoldatlan népcsoportos problémák és a hozzájuk társuló túlhaladott vágy a nemzeti államiság iránt adta azt a robbanásveszélyes elegyet, amely a 20. század elején az első világháborúhoz vezetett; ugyanannak az évszázadnak a végén pedig a szerbek, szlovének, horvátok és bosnyákok közötti polgárháborút robbantotta ki. Éppen ezért nem véletlen, hogy szimbolikusan Szarajevó jelzi századunk elejét és végét. Ugyanis a konfliktus tényleges okának megszüntetésére vonatkozóan a nevezett időszakon belül szinte semmilyen előrelépés nem történt.

Az államhatárok megváltoztatása rendszerint vérhez és könnyekhez kötődik, de a népcsoportok problémáját ezek éppúgy nem oldják meg, mint a népirtás, vagy a népek elűzése, amely 1948. óta a nemzetközi jog szerint büntetendő cselekmény, még akkor is, ha e jogok megóvása és megszegésük büntetése a nemzetközi államközösség által még gyerekcipőben jár, mint azt a „Jugoszláviai eset” is mutatja.

„Jugoszlávia” potenciálisan mindenhol jelen van, ahol az úgynevezett konfliktusgóc megtalálható, akár kiterjesztés, átterjedés (Koszovó, Vojvodina, Makedónia), akár ismétlődés (Azerbajdzsán Örményország, Moldávia) miatt.

Európában az egyetlen utat a béke és a stabilitás közvetlen veszélyének elhárításához annak a ténynek az elismerése és tudomásul vétele jelenti, hogy a népcsoportok problematikája csak az emberi jogok alkalmazásával, békés és jogállami eszközökkel oldható meg.

Európa, úgy tűnik, felismerte a veszélyt és a veszélyből kivezető utat. A népcsoportok problematikája kölcsönösségen nyugszik és így, közvetlenül vagy közvetetten, Európa valamennyi államát veszélyezteti. Éppen ezért az a legjobb, ha azt nemzetközi szinten, mindenki számára kötelező módon szabályozzuk. Ezért szerepel ez a kérdés 1990. óta mind gyakrabban a nemzetközi államközösségek (EBEÉ, Európa Tanács, Európai Közösségek, ENSZ) napirendjén.

A nemzetközi népcsoportos jogokra vonatkozóan jelenleg rendelkezésre álló javaslatokban, tervezetekben és döntésekben — attól függően, népjogi relevanciájuk van-e, vagy sem -, létezik egy közös vonás: valamennyi, kivétel nélkül, csak az „állami” belátást és józan észet tükrözi, mert azokat minden esetben csak az állam képviselői, államfői és kormányfői, miniszterei, magas

rangú köztisztviselői, parlamenti képviselői vagy szakértői minőségükben vitatják meg, tárgyalják meg és döntenek felőlük.

Még ha alkalmasint a döntések előkészítése során a népcsoportok képviselőit tanácsadóként be is vonják a tárgyalásokba, döntési joggal azok nem rendelkeznek.

Semmi esetre sem szabad azonban elsiklani afölött, hogy a népcsoportok jogaiért folyó vita alapvetően antagonisztikus jelleggel bír és ennél fogva állandóan két szerződő fél kell hozzá, mégpedig:

- az állam, amelynek jogai egy részéről a népcsoportok javára le kell mondania;
- a népcsoport, amely jogait az államtól követeli.

Tehát a népcsoportok kérdésében két konfliktusfél áll egymással szemben, az egyik jogokat követelő, a másik, akitől a jogokat követelik. Nemcsak az eltérő, vagy ellentétes érdekekben különböznek egymástól, hanem a rendelkezésükre álló eszközök aránytalanságában is: az államok, érdekeiket az állami és nemzetközi intézmények segítségével és forrásaival érvényesíthetik, a népcsoportoknak azonban semmi, hasonló értékű eszköz nem áll a rendelkezésükre. Éppen ez talán a legfontosabb oka annak, hogy a népcsoportok az államtól származó elképzelésekkel semmilyen javaslatot, tervezetet nem tudnak szembeállítani.

A nemzetközi népcsoportok jog elnyeréséhez és gyakorlásához, amelynek hosszú távú érvényességgel is kell bírnia, szükséges a két fél közötti párbeszéd, az állam józansága éppúgy, mint a népcsoporté, még hozzá a kölcsönös érdekekért: nő az esély a népcsoportok kérdésének a jövőben is érvényes megoldására Európában, ha az állami szakértők szükséges tapasztalata mellett a népcsoportok tapasztalata is érvényre jut a kívánt eredményben.

Az állam és a népcsoportok közötti kívánatos dialógushoz éppen ezért a FUEV már 1992-ben javaslatot terjesztett be az európai népcsoportok alapvető jogaira vonatkozó konvencióra, amit konstruktív hozzájárulásnak szánt a párbeszédhez. Ezt később átdolgozták és aktualizáltak és 1994-ben a FUEV Küldöttértekezletén a FUEV jelenleg érvényes Konvenciótervezetét (Cottbusi Nyilatkozat, 1992) terjesztették be.

Az 1994. május 12-én Gdanskban/Danzigban a 35. Kongresszus alkalmából összegyűlt FUEV Küldöttértekezlet üdvözölte a Cottbusi Nyilatkozat ezen aktualizálását, tudomásul vette azt és megbízta az elnökséget, hogy azt az illetékes európai és nemzetközi szervezetek felé továbbterjessze.

Ugyanakkor kísérletet tettünk az európai népcsoportok mennyiségi áttekintésére.

Népcsoportok Európában
Kísérlet mennyiségi áttekintésre
1994. augusztus

Államok	Lakosok millió (1991/92)	Többség %	Nemzeti közösség	Nemzetiség 1000 fő
11. Albánia	3,3	93,0	4	233
22. Belgium	10,0	–	3	9091
33. Bosznia-Hercegovina	4,4	–	4	4060
44. Bulgária	9	80,0	7	1821
55. Dánia	5,2	97,3	3	123
66. Németország	80,1	91,9	5	337
77. Észtország	2,0	61,5	8	726
88. Finnország	5,0	93,6	2	302
99. Franciaország	57,0	90,0	8	4000
110. Görögország	10,3	91,8	6	281
111. Nagy-Britannia	57,6	–	4	1082
112. Írország	3,5	99,0	1	30
113. Olaszország	57,8	94,2	11	3348
114. Jugoszláv SZK				
a. Szerbia	9,8	66,0	12	2849
b. Montenegró	0,6	66,0	4	164
115. Horvátország	4,8	78,1	6	686
116. Lettország	2,7	52,5	5	1220
117. Litvánia	3,8	80,2	9	707
118. Makedónia	2,0	64,6	7	778
119. Moldávia	4,4	64,5	5	1488
220. Hollandia	15,1	86,9	1	600
221. Norvégia	4,3	96,9	2	52
222. Ausztria	7,8	93,4	6	128
223. Lengyelország	38,2	95,6	12	1652
224. Portugália	9,9	100,0	–	–
225. Románia	23,0	88,0	21	2698
226. Oroszország	ca. 118,7	82,0	43	19963
227. Svédország	8,6	99,5	2	45
228. Svájc	6,8	–	4	5151
229. Szlovákia	5,3	85,7	8	753
330. Szlovénia	1,9	87,8	9	153
331. Spanyolország	39,0	73,0	5	9030
332. Csehország	10,3	90,0	7	845
333. Törökország	57,3	82,9	12	9835
334. Ukrajna	52,0	72,7	19	13842
335. Magyarország	10,3	90,0	13	949
336. Fehér-Oroszország	10,3	77,9	5	2390
Összesen :	752,1	–	283	101412

Fenti táblázatban hivatalos adatokról van szó, amelyek rendszerint igen alacsonyaknak bizonyultak. Az esetek többségében a népcsoportoktól származó adatok, a hivatalos adatokhoz képest, egy-két harmaddal magasabb értékeket mutatnak, főleg Kelet-Európa új demokráciáiban.

Források:

- Der Fischer Weltalmanach, 1992/1993/1994;
Európa Tanács, Regionális és Kisebbségi Nyelvek Helyzete Európában; (CAHLR), 1993;
Európai Parlament, Killilea-Jelentés, 1994;
Rudolf A. Maek, A Szovjetunió Népei: Lexikon, Opladen, Westd. Verl., 1989;
J. Frowein, R. Hofmann, S. Oeter, Az európai államok kisebbségi joga, I. rész, Springer-Verlag, 1993;
Román Külügyminisztérium, Fehér Könyv, Bukarest, 1991;
Italien Ministero dell Interno, Primo Rapporto sullo Stato delle Minoranze in Italia, 1994,

5. Memorandum a nemzeti kérdésről
(FUEV 1994)

Az Európában végbement fordulat után a nemzetiségi kérdés még fokozottabban jelentkezik. Államok estek szét és újak jöttek létre. A nemzetiségi konfliktusok ismét erőszakos módon nyilvánulnak meg a Balkánon, a Kaukázusban. A halál, az elűzetés, az új menekültáradatok egész Európa számára érezhető következmények.

Potenciális konfliktusokban nincs hiány. A nemzeti állam elképzelése következményeként Európa 33 nemzetiségi többségre tagozódik, amihez mintegy 650 millióan tartoznak, és a mintegy 100 millió főt kitevő 200 nemzetiségi kisebbségre. A demokrácia és az emberi jogok korántsem érvényesülnek egyforma mértékben a két kategóriában.

Az 1990. évi Párizsi EBEÉ Chartában meghatározott, a demokratikus jogállamiság és az emberi jogok „Új Európája” nem jöhet létre ezeknek az európai kérdéseknek a tartós megoldása nélkül. A lehető legrövidebb időn belül szükséges egy „európai megoldás”.

Ez pedig csak akkor lehetséges, ha a megoldás módszerében a békés, konstruktív párbeszédet valósítja meg a két fél között, lényegében pedig a demokratikus és emberi jogi rendszerek belső ellentmondásait küzdi le, azaz az államhatárok módosítása nélkül valósítja meg a modern népcsoporti védelmet.

Ez az egyetlen lehetséges megoldás, más választásunk nincs. Ha ezt egyáltalán nem, vagy nem a kellő időben valósítjuk meg, nem tudjuk és nem is leszünk képesek azokat a fejlődési folyamatokat megakadályozni, amelyek szecesszióhoz vezetnek, akár összhangban az érvényes népjoggal és államgyakorlattal, akár nem.

Dél-Tirol, Karnten, Kelet-Belgium, a dán-német határ menti terület az egyik oldalon, a volt Jugoszlávia a másik oldalon, jól ismert példái a nemzetiségi konfliktusok két, egymással ellentétes megoldási lehetőségének:

az első eset megmutatja, hogy a rendszer korrigálásával megvalósított preventív stratégia sikeresen alkalmazható,

Jugoszlávia pedig ennek elmulasztását jeleníti meg.

Az első eset következménye a béke és a stabilitás, a másodiké a polgárháború.

1990 közepe óta a nemzetiségi kérdést nemzetközi államközösségek keretében, mint többek között az ENSZ, EBEÉ, az Európa Tanács, az Európai Unió, tették nemzetközivé. A közös preventív stratégia volt és maradt a mai napig is a cél. A négy év alatt elért eredmény azonban, eltekintve néhány, a helyes irányba tett lépéstől, még igen silány, főleg ha az időtényezőt is figyelembe vesszük.

A FUEV, amely jelenleg mintegy 30-35 millió embert tömörít, akik 65 népcsoportba tartoznak, nem hallgathatja el a problémával kapcsolatos mély aggodalmát. A FUEV 1994. május 12-én Gdanskban/Danzigban megtartott Küldöttgyűlésén ezen aggodalom több döntésben is kifejezésre jutott. Ezen túlmenően, a FUEV a békés és tartós problémamegoldáshoz igyekezett konkrét közreműködéssel hozzájárulni. Ennek eredményeként említhetjük meg a Népcsoportok Európai Védelmére Vonatkozó Konvenció aktualizált tervezetét, amelyet a Küldöttgyűlés egyhangúlag szavazott meg.

A probléma megoldásához haladéktalanul szükségesek újabb kezdeményezések és szempontok. Konkrét lehetőségként az alábbiak mutatkoznak.

A konszenzusra képes potenciál kihasználása. Ez, az egyes kérdésekre vonatkozóan, nemzetközi megállapodások formájában sokkal nagyobb mértékben áll rendelkezésre, mint az általában ismert, még akkor is, ha több, mint 60 dokumentumban van szétszórva.

Nemzeti partnerség a nemzeti többség és a nemzeti kisebbségek között, mint cél és mint módszer egyaránt, a veszélyes szélsőségek, mint a nacionalizmus, vagy a nemzeti nihilizmus leküzdésére és elkerülésére.

A legnagyobb közös nevezővel ad hoc kör kísérlete, mint új, kiegészítő kezdeményezés a már folyamatban levő, de az ügyben csak lassan és vontatottan előrehaladó fáradozásokhoz, a nemzeti kisebbségeknek, mint egyenrangú partnereknek részvételével, valamint nyílt körként is, amelyhez valamennyi, a kezdetekkor nem csatlakozott ország tetszés szerint társulhat.

München, 1994. augusztus 27.

A FUEV Elnöksége nevében:

Prof. Christoph Pan elnök (dél-tiroli, Olaszország)

Dr. Ludwig Elle (szorb, Németország)

Ing. Joseph von Komlóssy (erdélyi székely, Svájc / Magyarország)

Dr. Reginald Vospernik (szlovén, Ausztria)

Romendi Arquint (rétoromán, Svájc)

Hans Heinrich Hansen (észak-schleswigi, Dánia)

Pierre Le Moine (breton, Franciaország) alelnökök

VIII. Fejezet

AUTONÓMIATÖREKVÉSEK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

A Kárpát-medencében élő magyar nemzeti közösségek autonómiatörekvései őshonos kollektivitások nemzeti önazonosságuk megőrzésének szavatolására vonatkozó követelése, amelyek megegyeznek a demokratikus jogállamokban alkalmazott megoldásokkal és a nemzetközi dokumentumok előírásaival.

Vajdaság

A vajdasági autonómia-elképzelések ugyanazon szövetségi állam másik régiójára vonatkozó nemzetközi egyezményre is alapozhatnak: A Koszovói Békére és Autonómiára Irányuló Ideiglenes Egyezményre.

Ezen egyezményt aláíró felek:

meg vannak győződve arról, hogy a stabilitás és a demokrácia megvalósításának szükséges előfeltétele a koszovói helyzet békés és politikai úton történő megoldása, eltökéltek abban, hogy Koszovóban békés területet hozzanak létre, megerősítik az Egyesült Nemzetek céljai és elvei, valamint az EBESZ elvei iránti elkötelezettségüket, ezen belül a Helsinki Végső Egyezmény és a Párizsi Szerződés iránt, elismerik a demokratikus önkormányzat szükségességét Koszovóban, ezen belül minden nemzetiségi csoport teljes jogú részvételét a döntéshozatalban, biztosítani kívánják az emberi jogok védelmét minden egyén számára Koszovóban, valamint minden nemzetiségi csoport tagjainak jogait, elismerik az EBESZ folyamatos részvételét a béke és a stabilitás biztosításában.

Másik fontos lépés a Vajdaság és a Vajdasági Nemzeti Közösségek Önkormányzatának Politikai és Jogi Kereteire Vonatkozó Megállapodás-tervezet.

Aláírók :

Magyar Nemzeti Közösség képviselője,
Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Kormánya,
Szerb Köztársaság Kormánya,
Vajdaság Autonóm Tartomány Végrehajtó Tanácsa

A tervezet szerint ezen megállapodás minden vajdasági nemzeti közösség számára nyitott. Az aláírók szándéka szerint — a rájuk vonatkozó pontosításokat követően — csatlakozhatnak hozzá más vajdasági nemzeti közösségek is.

Abból a történelmi tényből kiindulva, hogy a Vajdaság, a Szerb Köztársaság és a Jugoszláv Köztársaság kereteiben, sajátos fejlődést mutató többnemzetiségű, többfelekezetű, multikulturális közösség, szükség mutatkozik a tartomány jelenlegi alkotmányos helyzetének rendezésére és szabályozására, hogy az megfelelő kerete lehessen a szerbek, a crnogoraiak és a nemzeti közösségek multietnikai és multikulturális együttélésének.

A Vajdaság alkotmányos helyzetére vonatkozó megoldásoknak a polgárok: szerbek, crnago-

raiak, valamint a nemzeti közösségekhez tartozó egyének és közösségek egyenjogúságának teljes tiszteletben tarásán kell alapulnia. Ennek érdekében szavatolni kell a nemzeti, vallási, kulturális értékek és a történelmi hagyományok maradéktalan érvényesülését és a hozzájuk való egyenlő viszonyulást. A Vajdaságban élő nemzeti közösségek számára lehetővé kell tenni, hogy nyelvük és kultúrájuk megőrzése, valamint identitásukat érintő más kérdésekben, önszerveződésként útján maguk döntsenek. Lehetővé kell tenni a vajdasági magyarság számára azt is, hogy Vajdaságban és Szerbián belül, a decentralizáció és a szubszidiaritás elveire támaszkodva, a szerbek, crnogoraiak és más nemzeti közösségek jogait tiszteletben tartva, személyi elvű és területi önkormányzat útján biztosítsák a nemzeti önazonosságra vonatkozó jogait. A magyar nemzeti közösség ezzel a dokumentummal is kinyilvánítja az ilyen önkormányzatra való igényét.

A perszonális és a területi autonómiára való törekvés valóra váltásához két — vitaanyagként — statútum-tervezetet ismertetünk: A Szerbiai Magyar Nemzeti Közösség Perszonális Autonómiájának Statútum-tervezetét és Észak-Bácska Autonómia Statútumának tervezetét.

Erdély

Szőcs Géza 1991-ben készítette el a Nemzeti közösségekről és az ehhez tartozó személyekről szóló Törvénytervezetet.

Dr. Csapó I. József 1992-ben hozta nyilvánosságra 20 pontos Javaslatát a romániai magyarság autonómiatörekvéseiről, majd készítette el a Memorandumot a Romániai Magyar Nemzeti Közösség Belső Önrendelkezéséről.

A Romániai Magyar Nemzeti Közösség Személyi Elvű Autonómiájának Statútum-tervezete a magyar közösség önkormányzásának alapelveit, feltételeit, hatásköreit és eszközeit jeleníti meg.

A történelmi Székelyföld (Terra Siculorum) autonómiatörekvése a szülőföldjéhez őshonos közösségként ragaszkodó magyarság belső önrendelkezésének megtestesítője, amely a hagyományokra épülő területi autonómia formájában jut kifejezésre. Székelyföld Egyeztető Tanácsa 1995. április 13. és május 23. ülésén, a képviseleti demokrácia szellemében kinyilvánította a közösségek jogigényét Székelyföld autonómiájára, azon törvényes garanciák elnyerésére, amelyek lehetővé teszik ezen önkormányzás akadálytalan gyakorlását. A Székelyföldi Egyeztető Tanács nyilatkozata az RMDSZ kolozsvári kongresszusán is elhangzott; a történelmi és területi sajátosságok alapján kinyilvánított területi autonómiához való jog, amely megfelel a nemzetközi dokumentumokban feltüntetett megoldásoknak, valamint az európai jogállamok gyakorlatának, az RMDSZ programjába is belefoglaltatott.

Kárpátalja

A Beregszászi Autonóm Körzet Törvénytervezete 1992-ben jelent meg, amely a következő elveket fogalmazta meg: figyelembe véve a kárpátaljai Beregszászi járás történelmi, etnikai-nemzetiségi, kulturális és földrajzi sajátosságait,

Ukrajna Alkotmánya, az Ukrajnai népképviselők helyi tanácsairól és a helyi önkormányzatokról szóló törvény, az ukrajnai nemzetiségekről kiadott nyilatkozat, továbbá a Magyar Köztársaság és Ukrajna között a nemzeti kisebbségek jogainak biztosításával kapcsolatos együttműkö-

dés alapelveiről kiadott nyilatkozat alapján e törvénnyel a Legfelsőbb Tanács intézkedéseket foganatosít a Magyar Autonóm Körzet létrehozásáról a Kárpátaljai területi Beregszászi járás bázisán, a járás lakosságának 1991. december 1-jén megtartott népszavazásán kifejezésre juttatott akaratnyilvánítása értelmében.

A tervezet szerint a Magyar Autonóm Körzet közigazgatási-területi formáció Ukrajna Kárpátaljai területének keretein belül, különleges jogi státútummal rendelkezik.

Felvidék

A Szlovákiai Magyar Közképviselők Komáromi Nagygyűlése 1994. január 8-án a következő Állásfoglalást fogadta el.

Az önkormányzat az önrendelkezés alapja.

A szlovákiai magyarság a jogkorlátozás, többszörös üldöztetés és a második világháború óta tartó totalitárius rendszer alatti elnyomás és egyéb homogenizációs igyekezet ellenére megtartotta azt a képességét, hogy újra kifejezze politikai alanyiságát, újra megszervezze társadalmát, és megőrizze eredeti településszerkezetének nagy részét azon a területen, ahol 1000 éve őshonosként él, és a helyi lakosság viszonylatában legtöbb esetben számbeli többséget alkot. Ebből fakadóan a szlovákiai magyarság nemzeti közösségként határozza meg magát, eltökélten küzd a mindenkit megillető egyéni jogokon túlmenően közösségi jogaiért, és közösségi státuszának alkotmányos rögzítéséért.

Az ENSZ közgyűlésének abból a határozatából indulnak ki, hogy az identitáshoz való jog alapvető emberi jog, amely megillet egyéneket és közösségeket. Ezen alapszik az a meggyőződésük, hogy a szlovákiak magyar nemzeti közösségnek alapvető joga a kulturális önmeghatározás, valamint az állam keretei közötti önrendelkezés.

*1. Vajdasági autonómia-elképzelések**1.1. A Koszovói békére és autonómiára irányuló ideiglenes egyezmény*

Ezen egyezményt aláíró felek

meg vannak győződve arról , hogy a stabilitás és a demokrácia megvalósításának szükséges előfeltétele a koszovói helyzet békés és politikai úton történő megoldása, eltökéltek abban , hogy Koszovóban békés területet hozzanak létre, megerősítik az Egyesült Nemzetek céljai és elvei , valamint az OSCE elvei iránti elkötelezettségüket , ezen belül a Helsink-i Végső Egyezmény és a Párizsi Szerződés iránt, visszavonják a nemzetközi közösség , Jugoszláv Szövetségi Köztársaság szuverenitására és területi integritására vonatkozó állásfoglalást, visszavonják a Közvetítő Csoport által 1999. január 29-én Londonban , a miniszteri találkozó alkalmával elfogadott alapelveket/elemeket, elismerik a demokratikus önkormányzat szükségességét Koszovóban , ezen belül minden nemzetiségi csoport teljes jogú részvételét a döntéshozatalban, biztosítani kívánják az emberi jogok védelmét minden egyén számára Koszovóban , valamint minden nemzetiségi csoport tagjainak jogait, elismerik az OSCE folyamatos részvételét a béke és stabilitás biztosításában, kijelentik , hogy ezen Egyezmény a Közvetítő Csoport tagjainak és az Európai Unió védnöksége alatt kötött és a Csoport tagjai , valamint az Európai Unió tiszteletben tartása mellett kötelezettséget vállalnak arra , hogy ezen Egyezményhez tartják magukat, tudatában vannak , hogy ezen Egyezmény tiszteletben tartása központi jelentőséggel bír az európai intézményekkel kiépülő kapcsolatra nézve, az alábbiakban egyeztek meg :

*KERET**I. Cikkely*
Alapelvek

1. Koszovó minden állampolgára diszkrimináció nélküli egyenlő jogokat és szabadságjogokat fog élvezni az ezen Egyezményben lefektetetteknek megfelelően.

2. A nemzetiségi csoportok és azok tagjai külön jogokkal is fognak bírni, melyeket az I. Fejezet határoz meg. A nemzetiségi csoportok jogilag egyenlők lesznek az itt meghatározottaknak megfelelően, és külön jogaikat nem fogják más nemzetiségi csoportok vagy állampolgárok jogainak veszélyeztetésére , valamint a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság szuverenitásának és területi integritásának vagy a Koszovóban működő demokratikus népképviselői kormányzat veszélyeztetésére felhasználni.

3. A Koszovóban működő minden hatóságnak teljes mértékben tiszteletben kell tartania az emberi jogokat , a demokráciát , valamint az állampolgárok és a nemzetiségi csoportok egyenlőségét.

4. Koszovó állampolgárainak joguk van a demokratikus önkormányzás gyakorlásához , a törvényhozó , végrehajtó és törvényszéki , valamint más egyéb intézmények által , amelyeket ezen Egyezmény alapján hoznak létre. Lehetőséget kapnak arra , hogy minden koszovói intézményben képviseltesék magukat. A demokratikus önkormányzati jog magába foglalja majd a szabad és tisztességes választásokban való részvétel jogát.

5. Jogainak megvédése érdekében minden koszovói egyén fordulhat a nemzetközi szervezetekhez , ezen intézmények eljárásainak megfelelően.

6. Az aláíró felek elfogadják , hogy ezen Egyezményben meghatározott , rájuk ruházott hatalom és kötelezettségek keretein belül fognak tevékenykedni. A meghatározott hatalom és kötelezettségeken kívül minden tevékenység érvénytelen és semmis. Koszovó minden , itt lefektetett jogokkal és hatalommal bírni fog , ezen belül az I. Fejezetben részletesen meghatározottakkal. Ezen Egyezmény az aláíró felek minden egyéb jogi intézkedését felülmúlja és közvetlenül alkalmazható. Az aláíró felek ezen Egyezménnyel összhangba fogják hozni kormányzási gyakorlatukat és dokumentumaikat.

7. Az aláíró felek teljes mértékben együttműködnek a Koszovóban működő nemzetközi szervezetekkel ezen Egyezmény megvalósítása érdekében.

II. Cikkely

Bizalomépítő intézkedések

Erőszak alkalmazásának megszüntetése

1. A Koszovóban alkalmazott erőszak azonnal megszűnik. Ezen Egyezménynek megfelelően a tűzszünet megszegését jelenteni fogják a nemzetközi megfigyelőknek és ezt nem használhatják fel annak igazolására , hogy válaszul erőszakot alkalmazzanak.

2. A rendőrség és a biztonsági erők , ezen belül a csapatok kivonása ezen Egyezmény alapján történik majd.

Hazatérés

3. A felek elfogadják , hogy minden egyénnek joga van visszatérni otthonába. A megfelelő szervek meg fognak tenni minden szükséges intézkedést , hogy elősegítsék az egyének biztonságos hazatérését , így az ehhez szükséges dokumentumok/iratok kiadását. Minden egyénnek joga van újra elfoglalni az őt megillető jogos tulajdonát , visszakövetelni az állami tulajdonban levő ingatlanok birtokbavételi jogát , valamint visszakapni egyéb tulajdonát , illetve személyes javait. A felek megtesznek minden szükséges intézkedést , hogy ismét bebocsátást nyerjenek a Koszovóba hazatérő egyének.

4. A felek teljes mértékben együttműködnek az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosával, valamint más nemzetközi- és nem kormányzati szervezettel az egyének hazatelepítésével és visszatelepítésével kapcsolatosan, ezen belül azokkal a szervezetekkel, akik figyelemmel kísérik az egyénekkal való bánásmódot a hazatértüket követően.

Nemzetközi segítség elérhetősége

5. Nem lesz semmiféle megszakadás a Koszovóba történő normális termékáramlásban, ezen belül az otthonok és egyéb struktúrák felújításához szükséges anyagokban sem. A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság nem ró ki vízum-, vám- és hatósági engedélyezési kötelezettséget a Kivitelezési Küldöttség, az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztos, más nemzetközi szervezetek, valamint a Koszovóba dolgozó nem kormányzati szervezetek tagjaira, javaira, a Kivitelezési Küldöttség vezetője által meghatározottaknak megfelelően.

6. Minden nemzetközi vagy nem kormányzati szervezettel együttműködő személyzet számára, legyen az nemzeti vagy nemzetközi, korlátozás nélküli elérhetőségi jogot kell biztosítani Koszovó lakosságának a nemzetközi segítség elfogadására.

Koszovóban mindenkinek egyformán szabadságot biztosítanak és szabad bejárást engedélyeznek a megfigyelőknek.

Más témák

7. A szövetségi állam szervei nem hoznak olyan határozatokat, amelyek megkülönböztetőek és ártalmasak lehetnek Koszovóra. Ha ilyen mégis előfordul, azt érvénytelenítik.

8. Hadijogot nem gyakorolnak Koszovóban.

9. A pártok azonnal teljesítik a Kivitelezési Küldöttség összes kérését. A Kivitelezési Küldöttség saját TV és rádió frekvenciát kap Koszovóban. A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság gondoskodni fog az összes szükséges szolgáltatásról, ideértve a kommunikációs eszközök frekvenciájának biztosítását, és a segélyek átadásáért az emberbaráti szervezetek felelősek.

Katonák fogva tartása és jogi kérdések

10. A túsokat és akiket vádemelés nélkül tartottak fogva, szabadon engedik. Aláíró felek mindenben együttműködnek a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságával, hogy előmozdítsák annak munkálatait: szabad bejárást kell engedélyezniük ezeknek a személyeknek, rangjuktól függetlenül, valamint attól függetlenül, hogy hol tartják a foglyokat őrizetben, engedélyezniük kell a szabad látogatást a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának működési szabályai alapján.

11. Az aláíró felek információkat szereznek be a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága segítségével a rejtélyesen eltűnt családtagjai részére. Az aláíró felek jól együttműködnek a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságával és a Nemzetközi Bizottságokkal az eltűnt személyek keresése érdekében, hogy meghatározzák személyazonosságukat és a hollétüket.

12.

- a) Az aláíró felek csak azon személyek ellen tehetnek feljelentést, akiket a nemzetközi emberjogi törvény ítél el valamely komoly bűncselekmény elkövetése végett. Az átjárhatóság végett szabad bebocsátást kell biztosítani a külföldi szakértők részére. Így a törvényszéki szakértők és az állami nyomozók részére.
- b) Nem adhatnak általános amnesztiát azoknak, akik komolyan megszegték a nemzetközi emberjogi törvény előírásait.

13. Az aláíró felek, továbbá, kötelességüket teljesítve, együttműködnek a nyomozásban és feljelentést tesznek azok ellen, akik a nemzetközi emberi jogokkal szemben cselekedtek.

- a) Mint ahogy az Egyesült Nemzetek Bizottsági Tanácsa elvárja (1993/827), az aláíró felek teljes mértékben együttműködnek a Nemzetközi Büntetőjogi Törvényszékkel.
- b) Akadálytalanul engedélyezik a nemzetközi szakértők szabad elérhetőségét, ideértve a törvényszéki szakértőket és a nemzetközi emberi jogok megsértését vizsgáló nyomozókat.

Független tömegkommunikáció

14. Felismerve a független és szabad tömegkommunikáció fontosságát a demokratikus politikai fejlődés érdekében, amely elengedhetetlen Koszovó fejlődéséhez és újjáépítéséhez, az aláíró felek a lehető legszélesebb körű sajtószabadságot fogják biztosítani, minden szintű tömegkommunikációban, a sajtóban, a TV-ben, a rádióban, illetve az Internet terén, legyenek azok hivatalosak vagy magánjellegűek.

I. Fejezet **Alkotmány**

Meg kell erősíteni a nép hitét a békés társadalomban, igazságszolgáltatásban, toleranciában, illetve kibékülésben.

El kell dönteni és meg kell határozni azt a tényt, hogy biztosítják, illetve tiszteletben tartják az emberi jogokat és az egyenlőséget az állampolgárok és a nemzetiségi csoportok számára.

Fel kell ismerni annak szükségességét, hogy Koszovóban a társadalom békés, harmonikus fejlődését csakis az ott élő nemzetiség nemzeti, kulturális és nyelvi azonosságának megerősítésével kell előmozdítani.

Hangsúlyozni kell az ideiglenes alkotmányban egy demokratikus önkormányzat létrehozását Koszovóban, tiszteletben tartva a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság területi integritását és szuverenitását.

Elő kell segíteni a Koszovóban élő nemzetiségi csoportok jogainak gyakorlását.

Helyeselni kell a miniszteri találkozón (London, 1999. január 29), a Közvetítő Csoport által elfogadott alapelveket.

I. Cikkely
Demokratikus alapelvek

Önkormányzat Koszovóban

1. Koszovóban demokratikusan fognak kormányozni a törvényhozói , közigazgatási , bírósági és más hivatalos intézményeken keresztül , amelyeknek a jog gyakorlását a szerződésben megjelölt feltételek írják elő.

2. Koszovóban minden hatóságnak tiszteletben kell tartania az emberi jogokat, az állampolgárok és nemzetiségi csoportok egyenlőségét.

3. A Jugoszláv Szövetségi Köztársaságnak az alábbi területeken van fennhatósága Koszovó felett, az ezen Egyezményben meghatározott kikötéseket kivéve :

- területi integritás;
- közös piac fenntartása a Jugoszláv Szövetségi Köztársasággal , oly módon , amely nem tartalmaz Koszovó felé hátrányos megkülönböztetést;
- pénzügyi rendszer;
- védelmi rendszer;
- politikai rendszer;
- vámrendszer;
- szövetségi adózás;
- választások;
- más, ebben az Egyezményben kikötött területek.

3. A Szerb Köztársaságnak fennhatósága van Koszovó fölött a köztársasági választásokat illetően is , amint azt az Egyezmény meghatározza.

5. Koszovó állampolgárai továbbra is részt vehetnek a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és a Szerb Köztársaság fennhatósága alatt álló intézményekben , képviselő testületük által.

6. Tekintettel Koszovóra :

- a) nem változtatják meg a koszovói határokat;
- b) a szerződés 2. és 7. fejezete foglalja össze a katonaság fejlődését és a biztonsági szervek vezetését , valamint,
- c) Koszovónak engedélyezik a külföldi kapcsolatok kialakítását a saját területén belül.

7. Koszovóban nem avatkozhatnak be az állampolgárok és nemzetiségi csoportok jogaiba , éppen ezért felhívást intézünk a Szerb Köztársaság megfelelő intézményeihez a következő célok elérése végett :

- a) a tandíjmentes általános iskolák megszervezése és támogatása;
- b) társadalmi célú jótékonyági programok kialakítása, például, gondoskodás a háború veteránjairól, nyugdíjasokról és munkaképtelenekről;
- c) más önkéntes szolgálatok, kivéve, ha azok kapcsolatban állnak a rendőrséggel és más biztonsági szervekkel, amelyekre vonatkozó rendeletek a 2. és 7. fejezetben található, valamint a Koszovóban szolgálatot teljesítő személyek e szerződés értelmében fegy-

vertelen egyének lehetnek és valamely nemzetiségi csoport felkérésével tevékenykednek.

8. A helyi önkormányzat Koszovóban a közösség alapjául kell szolgáljon.

9. A demokratikus önkormányzat fennmaradása érdekében a választásra jogosult jelölteknek a következő kritériumoknak kell megfelelniük :

- a) nem állhat jelöltként az a személy , aki a korábbi Jugoszláviában a Nemzetközi Büntetőjogi Törvényszék által meghozott ítéletét tölti, sem az, akit vádemelés ért és elmulasztotta teljesíteni annak előírt parancsát;
- b) a jelöltek és a tisztviselők nem alkalmazhatnak kényszerítő eszközöket politikai céljuk megvalósítása érdekében.

II. Cikkely **A Közgyűlés**

Általános ismérvek

1. A Közgyűlés (Assembly) 120 tagból állhat.

- a) 80 tagot azonnal megválaszthatnak ;
- b) a megmaradt 40 tagot a szavazati joggal rendelkező nemzetiségi csoportok képviselői választhatják meg:
  - i. Azoknak a koszovói nemzetiségi csoportoknak, amelyeknek tagszáma több, mint 0,5%-ot tesz, tíz mandátumuk lehet, amelyet eloszthatnak maguk között a teljes népességhez viszonyított százalékos arányuknak megfelelően.
  - ii. Azok a nemzetiségi csoportok, amelyeknek tagjai Koszovó lakosságának több, mint 5%-át teszik, egyenlően osztják meg a maradék 30 mandátumot egymás közt. A szerb és albán lakosság feltételezhetően eléri a népesség 5%-os küszöbét.

Egyéb rendelkezések

2. A tagok megválasztását demokratikusan kell levezetni. Ennek egyeznie kell a szerződés 3. fejezetében leírt rendelkezésekkel. A tagokat három évre választják.

3. A népszámlálás adatai határozzák meg a közgyűlés helyeit , amelyről a szerződés 5. fejezete rendelkezik. Még a népszámlálás előtt, ezen cikkely céljainak elérése érdekében, a szavazók nyilvántartása során megállapítják a Koszovóban élő nemzetiségi csoportok százalékos arányát.

4. A Gyűlés (Assembly) résztvevői legyenek mentesek minden polgári vagy büntetőjogi eljárástól.

A Közgyűlés hatásköre

5. A Közgyűlés felelőssége a koszovói törvények életbeléptetése, beleértve a politikai, biztonsági, gazdasági, társadalmi, oktatási, tudományos területeket, az alábbiakban és egyéb helyen, ezen Egyezményben megállapítottak szerint. A koszovói Alkotmányt és törvényt semmi esetre sem módosíthatják vagy változtathatják meg a Szövetségi vagy Köztársasági hatóságok.

a) A Közgyűlés kötelezettséget vállal :

- i. a koszovói intézmények pénzügyének kezeléséért, ideértve az adózást és a költségeket ;
- ii. a közigazgatási szervek, illetve intézmények által elfogadott költségvetésért;
- iii. az elfogadott szabályozókért (szervezés, eljárás) ;
- iv. a kormány minisztereinek névsorát jóváhagyja, beleértve a miniszterelnököt is;
- v. összhangba hozza az oktatás területén levő intézkedéseket, különös tekintettel a nemzetiségi csoportok és közösségek (önkormányzatok) hatásáira;
- vi. a jelöltek megválasztása a bírósági hivatal részére, amelyet Koszovó elnöke terjeszt elő;
- vii. a személyek biztonságát, szolgálatok és javak szabad működését is felügyeli;
- viii. jóváhagyja az elnök által megkötött szerződéseket a Koszovó területéhez és fennhatósága alá tartozó területeken belül;
- ix. a Szövetségi Közgyűléssel, a Köztársasági Közgyűléssel való együttműködést és a külföldi törvényhozói testületekkel való kapcsolattartást biztosítja;
- x. keretet létesít a helyi önkormányzat számára;
- xi. törvénybe iktatja azokat a nemzeti közösségeket érintő törvényeket, amelyek a kapcsolat fenntartásához szükségesek;
- xii. az egészségügyi intézmények és kórházak irányítását szabályozó törvények életbe léptetése;
- xiii. a környezet védelmét, amelybe a közösségi kérdések is belefoglaltatnak;
- xiv. gazdasági, tudományos, technológiai, demográfiai, regionális és társadalmi, valamint a városi tervezés programjának elfogadása;
- xv. mezőgazdaság- és vidékfejlesztésre irányuló programok elfogadása;
- xvi. a választások irányítása;
- xvii. a Koszovóhoz tartozó vagyon szabályozása;
- xviii. a telekkönyvi szabályok;

b) A Közgyűlésnek hatalmában áll törvényeket életbe léptetni azokon a területeken, amelyek a közösségek felelőssége alá tartoznak, ha a közösségek nem tudják célravezetően szabályozni az adott ügyet, vagy ha az egyik közösség hátrányos megkülönböztetéssel viseltetne a másik közösség irányában. Amennyiben a Közgyűlés nem léptet életbe ezen alparagrafusra vonatkozó törvényt, akkor a közösségek megőrzik hatalmukat.

Eljárás

6. A Közgyűlés törvényeit és határozatait a jelenlevő és szavazó képviselők többségi szavazásával lehet elfogadni.

7. A Közgyűlésbe az egy nemzeti közösség tagjainak többségét az 1/b. paragrafus értelmében beválaszthatják. Ezek elfogadhatnak egy olyan indítványt, amelyben az áll, hogy egy meghozott törvény vagy határozat kedvezőtlenül érinti a nemzetiségi csoport alapvető érdekeit. Ezen esetben a kifogásolt törvényt vagy határozatot fel kell függeszteni, tekintettel a nemzeti csoportra, addig, amíg a 8. paragrafusban meghatározott módon a vitás kérdések meg nem oldódnak.

8. A következő eljárás mód alkalmas a 7. paragrafus szerinti indítvány esetén:

- a) a tagok elkészítik az indítványt, meghatározva annak okait. A törvénykezés javaslattevőinek pedig lehetőséget adnak a válaszra;
- b) az indítványt elkészítő tagok egy napon belül kijelölnek egy újonnan megválasztott közvetítőt, aki javaslatokat tesz, illetve segít meggyezni a törvényjavaslatot megalkotókkal;
- c) ha a közvetítő nem jut megegyezésre hét napon belül, akkor az ügyet előterjesztik; határozatot nyújtanak be a Közgyűlés három tagból álló bizottsága részére, amely egy albán, egy szerb — mindegyiket a saját nemzeti közösségének küldöttsége nevezi ki — és egy harmadik nemzetiségi, akit a Közgyűlés elnöksége két napon belül egyhangúlag választ meg.
  - i. Egy, alapvető érdekek sérelmezésére irányuló, indítványt akkor hagynak jóvá, ha a kifogásolt törvény kedvezőtlenül befolyásolja a közösség alapvető alkotmányos jogait.
  - ii. Ha a sérelmezésre irányuló indítványt nem fogadják el, akkor az adott törvény életbe lép.
- d) a c) paragrafus nem vonatkozik a Közgyűlés tisztségviselőinek kiválasztására;
- e) az önkormányzat kizárhat még határozatokat az 1/b paragrafus szerint, ha a megválasztott nemzeti többség úgy ítélkezik.

9. A tagok többsége alkotja majd a quorumot (határozatképességhez szükséges legkisebb létszám). A Közgyűlés ezen kívül maga választja meg saját működési szabályzatát.

10. A Közgyűlés tagjai közül elnökséget választ, amely az elnökből, két alelnökből és más, a Közgyűlés működési szabályzatának megfelelő vezetőkből áll. Minden nemzetiségi csoport, az 1. (b) (ii) paragrafusnak megfelelően fogja képviseltetni magát a vezetőségben. A Közgyűlés elnöke nem ugyanabból a nemzetiségi csoportból származó egyén lesz, mint Koszovó elnöke.

11. A Közgyűlést elnöke fogja azt képviselni, összehívni és üléseit elnökölni, koordinálni minden olyan bizottság munkáját, amelyet a Közgyűlés létrehoz és betölteni minden egyéb olyan feladatot, amelyet a Közgyűlés működési szabályzata előír.

III. Cikkely **Koszovó Elnöke**

1. Koszovó elnökét a Közgyűlés tagjai szavazattöbbséggel választják meg. Koszovó elnökének mandátuma három év. Koszovó elnökéként senki nem szolgálhat két periódusnál többet.

2. Koszovó elnökének kötelessége:

- (i) Koszovót képviselni minden nemzetközi, szövetségi vagy köztársasági testület előtt;
- (ii) A közgyűlés számára jelölteket állítani a miniszterelnöki-, alkotmánybírósági-, legfelsőbb bírósági és más bírói hivatalok posztjaira;
- (iii) Rendszeresen találkozni a demokratikusan választott nemzetiségi csoportok képviselőivel;
- (iv) Külföldi kapcsolattartás és egyezmények kötése — amelyek a koszovói intézményekkel és ezen Egyezménnyel összhangban vannak. Ezen egyezmények csak a Közgyűlés jóváhagyásával léphetnek életbe;
- (v) Képviselőt jelölni, aki az 5. fejezet 1.2. cikkelyében lefektetett Egyesült Bizottságban fog tevékenykedni;
- (vi) Rendszeresen találkozni a Szövetségi és Köztársasági elnökökkel, valamint,
- (vii) Más egyéb, itt, vagy a törvényben meghatározott funkciók betöltése.

IV. Cikkely **A Kormány és az Adminisztratív Szervek**

1. A Kormány gyakorolja a végrehajtó hatalmat. A Kormány felelőssége foganatosítani Koszovó és a koszovói hatóságok törvényeit, ha ezen hatóságok ráruházzák a felelősséget. A Kormány hatáskörébe tartozik, hogy törvényjavaslatokat terjesszen a Közgyűlés elé.

- a) A Kormány a miniszterelnökből és a miniszterekből áll; a II. cikkely 1 (b) (ii) bekezdésének kikötései szerint, legalább minden nemzetiségi csoportból egy személynek kell lennie. A miniszterek fogják vezetni Koszovó adminisztratív szerveit.
- b) Az elnök által javasolt miniszterelnök-jelölt a Közgyűlés elé terjeszti a miniszterek listáját. A miniszterelnököt és a minisztereket a Közgyűlésben jelenlevő és szavazó képviselők választják meg. Abban az esetben, ha a miniszterelnök nem tudja megszerezni a többség támogatását a kormányalakításhoz, az elnök tíz napon belül új miniszterelnök-jelöltet javasol.
- c) A Kormánynak le kell mondania, ha a bizalmatlansági indítványt a Közgyűlés többségi szavazattal elfogadja. Ha a miniszterelnök vagy a Kormány lemond, az elnök választ új miniszterelnök-jelöltet, aki azután megalakítja a Kormányt.
- d) A miniszterelnök hívja össze a Kormány üléseit, megfelelően képviseli azt és koordinálja annak munkáját. A Kormány döntéseire a miniszterek többségének jelenléte és szavazatai szükségesek. A miniszterelnök adja meg a döntő szavazatot abban az esetben, ha a miniszterek egyenlően szavaznak. Ezen felül a Kormány határozza meg sa-

ját működési szabályzatát.

2. Az adminisztratív szervek kötelessége a kormány munkáját segíteni feladatainak kivitelezésében.

(a) Az adminisztratív szervek minden szintjén igazságosan lesznek képviseltetve a nemzetiségi csoportok.

(b) Ha Koszovó bármely állampolgára azt állítja, hogy közvetlenül és hátrányosan érintette valamely végrehajtó vagy adminisztratív testület döntése, akkor joga van a döntés törvényességének törvényszéki felülvizsgálatát kérni, miután az adminisztratív felülvizsgálat minden lehetőségét kimerítette. A Közgyűlés fogja törvénybe iktatni az ezen felülvizsgálatot szabályozó törvényeket.

3. Lesz egy Főállamügyész, akinek kötelessége a Koszovó büntetőtörvényeit megszegő egyének bíróság elé állítása. Ő fogja vezetni az államügyészi hivatalt, amelynek minden szintjén lesznek a koszovói lakosságot képviselő egyének.

VII. Cikkely

Nemzetiségi Csoportok

1. A nemzetiségi csoportok és azok tagjai külön jogokkal is fognak bírni az alábbiakban meghatározottak szerint, annak érdekében, hogy megőrizhessék és gyakorolhassák nemzetiségi, kulturális, vallási és nyelvi identitásukat a nemzetközi irányelveknek és a Helsinkí Végső Egyezménynek megfelelően. Ezeket a jogokat az emberi jogokkal és alapvető szabadságjogokkal megegyezően fogják gyakorolni.

2. Minden nemzetiségi csoport demokratikus módon és ezen Egyezmény 3. fejezetében kifejtett alapelveknek megfelelően, választhat magának intézményeket, ügyeinek intézésére, Koszovóban.

3. A nemzetiségi csoportok a Koszovóban alkalmazott törvényeknek lesznek alávetve, feltéve, hogy bármely nemzetiségi csoportot érintő határozat vagy döntés diszkriminációtól mentes. A Közgyűlés fogja meghatározni a nemzetiségi csoportok közötti vitás kérdések megoldásának szabályait/menetét.

4. A nemzetiségi csoportok külön jogai, demokratikus úton megválasztott intézményeiken keresztül, az alábbiak:

(a) megőrizni és megvédeni nemzeti, kulturális, vallási, nyelvi identitásukat, amelyek az alábbiak:

(i) városok, falvak, terek, utcák és más topográfiai nevek jelölése a nemzetiségi csoport nyelvén és ábécéjével, az albán és szerb feliratokon kívül, a közösségi intézmények formával kapcsolatos határozatának megfelelően;

(ii) a nemzetiségi csoport (ábécéjével) írott és beszélt nyelvén való információszolgáltatás;

(iii) oktatás biztosítása és oktatási intézmények létesítése különös tekintettel a nemzetiségi csoport saját beszélt és írott nyelvén való oktatásra és a nemzetiségi kultúra és történelem tanítására, amelyhez az erre illetékes hatóságok fogják bizto-

- sítani a szükséges pénzügyi keretet; a tananyagoknak tükröznie kell a nemzetiségi csoportok közötti toleranciát, valamint a nemzetiségi csoportok tagjai jogainak tiszteletben tartását, a nemzetközi irányelveknek megfelelően;
- (iv) szabad kapcsolatteremtési lehetőség a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságban, illetve külföldön élő saját nemzetiségi csoportjuk képviselőivel;
  - (v) nemzeti szimbólumok használata és jelzése, ezen belül a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és a Szerb Köztársaság szimbólumait;
  - (vi) megvédeni a nemzetiségi hagyományokat a családjogi törvényben, ha a közösség úgy határoz, lefektetni az örökösödési törvényeket; családi és házastársi kapcsolatok; nevelés; örökbefogadás;
  - (vii) megőrizni a nemzetiségi csoport számára vallásos, történelmi vagy kulturális jelentőséggel bíró helyeket/helyszíneket, más hatóságokkal együttműködve;
  - (viii) közegészségügyi és szociális szolgáltatások megvalósítása nem diszkriminatív alapokon az állampolgárok és nemzetiségi csoportok számára;
  - (ix) vallási intézmények működtetése vallási szervezetek együttműködésével, valamint,
  - (x) regionális és nemzetközi, nem kormányzati szervezetekben való részvétel, ezen szervezetek szabályainak megfelelően;
- (b) garantált hozzáférhetőség és képviselés a közszolgáltatási médiában, azon személyek irányítása alatt, akiket saját nemzetiségi csoportjuk igazságos és pártatlan úton nevez ki;
- (c) pénzügyileg finanszírozni tevékenységeiket nemzetiségi csoportok által jóváhagyott olyan hozzájárulások által, amelyekről a nemzetiségi csoport úgy dönt, hogy kivet saját tagjaira.
5. A nemzetiségi csoportok tagjai számára egyéenként garantált jogok:
- (a) szabad kapcsolatteremtés a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságban, illetve külföldön élő saját nemzetiségű csoportjuk képviselőivel;
  - (b) egyenlő munkavállalás a közszolgáltatások minden szintjén;
  - (c) saját nyelv és ábécé használata ;
  - (d) nemzetiségi csoport szimbólumainak használata és jelölése;
  - (e) olyan demokratikus intézményekben való részvétel, amelyek meghatározzák majd a nemzetiségi csoport ezen Egyezményben lefektetett kollektív jogainak gyakorlását;
  - (f) kulturális és vallási szervezetek létrehozása, amelyek fenntartásához az arra illetékes hatóságok fogják biztosítani a szükséges pénzügyi támogatást.
6. Minden nemzetiségi csoport és ahol ez lehetséges, azok tagjai, egyénileg is gyakorolni fogják ezeket a külön jogokat a szövetségi és köztársasági intézmények által és ezen intézmények szabályainak megfelelően, előítéletlenül mentesen arra nézve, hogy a koszovói intézmények képesek lesznek kötelezettségeiknek eleget tenni.
7. Minden egyénnek joga van szabadon eldönteni, hogy melyik nemzetiségi csoporthoz tartozónak vallja magát, választása semmilyen hátrányos következményt nem vonhat maga után és nem okozhat semmilyen csorbát jogainak gyakorlásában.

VIII. Cikkely Közösségek

1. Koszovóban működő közösségek lesznek. A közösségi határokat módosítani lehet a Koszovói Egyezmény alapján, az érintett közösségek hatóságaival való tanácskozás után.

2. A közösségek kapcsolatot tarthatnak fenn egymással, kölcsönös haszon reményében.

3. Minden közösségnek lesz Közgyűlése, Közigazgatási Tanácsa és egyéb olyan adminisztratív testülete, amelyet a közösség létrehoz.

(a) minden olyan nemzetiségi csoport, amelynek tagjai a közösség legalább három százalékát teszik ki, képviseltetni fogja magát a Tanácsban, annak megfelelően, hogy a közösség a lakosság mely hányadát alkotja, vagy legalább egy ember által;

(b) a népszámlálást megelőzően, a lakosság százalékos aránya felőli vitákat a szavazók nyilvántartójában levő nemzetiségi hovatartozási nyilatkozatokkal lehet rendezni .

4. A közösségek kötelessége:

(a) a törvények végrehajtása, amint azt részletesen meghatározza ezen Egyezmény 2. fejezete;

(b) gyermekfelügyelet/gyermekgondozás szabályozása és — ahol szükséges — szolgáltatása;

(c) a nemzetiségi csoportok jogaival és kötelezettségeivel összhangban levő oktatás biztosítása, amelynek tükröznie kell a nemzetiségi csoport közötti toleranciát, valamint a nemzetiségi csoportok tagjai jogainak tiszteletben tartását, a nemzetközi irányelveknek megfelelően;

(d) a közösségi környezet védelme;

(e) a kereskedelem és a magántulajdonban levő üzletek szabályozása;

(f) a vadászat és a halászat szabályozása;

(g) közösségi szinten fontossággal bíró közművesítés megtervezése és kivitelezése, ezen belül az úthálózat és a vízellátás, valamint az egész Koszovóra kiterjedő közművesítési projektek megtervezésében és kivitelezésében való részvétel, más közösségekkel és koszovói hatóságokkal együttműködve;

(h) a földhasználat, várostervezés szabályozása, építkezési szabályok és lakásépítések megtervezése;

(i) programokat kidolgozni a turizmus, szállodaipar, élelmezés és a sport terén;

(j) vásárok és piacok tervezése;

(k) közösségi szinten fontossággal bíró közszolgáltatások — így a tűzoltóság, mentők és a rendőrség — megszervezése, ezen Egyezmény 2. fejezete alapján;

(l) közösségi intézmények munkájának finanszírozása, bevételek és adók összegyűjtése és a költségvetés elkészítése.

6. Minden közösség nyilvánosan fogja lefolytatni az ügyeit, valamint tanácskozásairól és döntéseiről a nyilvánosság számára hozzáférhető feljegyzéseket/jegyzőkönyveket fog vezetni.

*IX. Cikkely***Képviselet**

1. Koszovó állampolgárainak joguk van részt venni az alábbiak megválasztásában:

(a) legalább 10 képviselő a Szövetségi Közggyűlés Házába;

(b) legalább 20 képviselő a Szerb Köztársaság Nemzeti Közggyűlésébe.

2. Az első bekezdésben meghatározott képviselők megválasztásának módját a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és a Szerb Köztársaság külön-külön fogja megállapítani a Kivitelezési Küldöttség vezetője által jóváhagyott szabályok szerint.

3. A Közggyűlésnek lehetősége lesz jelöltlistát felterjeszteni a megfelelő hatóságokhoz, amelyből választani fognak

(a) legalább egy koszovói állampolgárt, aki a Szövetségi Kormányban fog tevékenykedni és legalább egy koszovói állampolgárt, aki a Szerb Köztársaság Kormányában fog hivatalt betölteni.

(b) legalább egy bírót a Szövetségi Alkotmánybíróságba, egy bírót a Szövetségi Bíróságba és három bírót a Szerb Legfelsőbb Bíróságba.

*2. Fejezet***Rendőrség és polgári közbiztonság***I. Cikkely***Általános alapelvek***3. Fejezet***Választások lefolytatása és felügyelete***I. Cikkely***A választások feltételei**

1. Az aláíró felek szavatolják, hogy biztosítani fogják a szabad és igazságos választások megszervezéséhez szükséges követelményeket, amelyek közé tartoznak az alábbiak, de nem korlátozódnak pusztán ezekre:

(a) szabad költözési jog minden állampolgár számára;

(b) nyílt és szabad politikai légkör;

- (c) az elüldözött személyek visszatérését előmozdító környezet;
- (d) biztonságos környezet, amely szavatolja a gyülekezés, gondolkodás és gondolatkinnyilvánítás szabadságát;
- (e) választási szabályok és rendeletek jogi kerete, amely eleget tesz az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet követelményeinek, amelyeket egy Központi Választási Bizottság fog végrehajtani, amint ezt a III. cikkely kifejti, s amely Koszovó lakosságát képviseli a nemzetiségi csoportok és a politikai pártok tekintetében;
- (f) szabad média, amely elérhető a bejegyzett politikai pártok és jelöltek számára és a koszovói lakosság rendelkezésére áll.

2. Az aláíró felek kéri, hogy az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet tanúsítsa a koszovói választások érvényességét a fenti körülmények megtétele mellett, valamint kéri, hogy nyújtson segítséget a szabad és igazságos választásokhoz szükséges körülmények megteremtéséhez.

3. Az aláíró felek teljes mértékben alávetik magukat az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Koppenhágai Dokumentuma 7. és 8. bekezdésének, amelyet hozzácsatoltunk ehhez a fejezethez.

II. Cikkely

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Szerepe

1. Az aláíró felek felkéri az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetet, hogy fogadjon el és léptessen életbe egy választási programot Koszovó számára és felügyelje a választásokat ebben az Egyezményben meghatározottaknak megfelelően.

2. Az aláíró felek felkéri az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetet, hogy az általa meghatározott módon és azon nemzetközi szervezetekkel együttműködésben, amelyeket az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet szükségesnek tart, felügyelje az alábbi választások előkészületeit és lefolytatását:

- (a) a koszovói közgyűlés tagjai;
- (b) közösségi közgyűlések tagjai;
- (c) más, népszavazással megválasztott koszovói tisztségviselők, amelyek az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet megítélése szerint megfelelnek ezen Egyezménynek, a koszovói törvényeknek és az Alkotmánynak.

3. A szerződő felek felkéri az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetet, hogy hozzon létre egy Központi Választási Bizottságot (a Bizottságot).

4. Az 5. fejezet IV. cikkelyének megfelelően, az első választásokat ezen Egyezmény életbe lépését követő kilenc hónapon belül meg kell tartani. A Bizottság elnöke fogja eldönteni, az aláíró felekkel megtanácskozva, a koszovói tisztségek betöltéséért folyó választások időpontját és rendjét.

III. Cikkely
Központi Választási Bizottság

1. A Bizottság választási szabályokat és rendelkezéseket fog elfogadni, minden olyan kérdés-sel kapcsolatban, amelyek a koszovói szabad és igazságos választásokhoz szükségesek: így, a választhatóságra, a jelöltek bejegyzésére, pártokra és szavazókra — ezen belül az elüldözött személyekre és a menekültekre — vonatkozó rendelkezéseket; szabad és igazságos választási kampány biztosítására, a választások technikai kérdéseire, így a kivitelezésre, a publikációkra, valamint a választási eredmények hitelesítésére vonatkozó szabályokat; valamint a hazai és nemzetközi választási megfigyelők szerepére vonatkozó rendelkezéseket.

2. A Bizottság kötelességei, a választási szabályok és rendelkezések alapján, az alábbiak:

- (a) a választási folyamat minden területének előkészítése, lefolytatása és felügyelete, így a politikai pártok és a választópolgárok regisztrációjának kidolgozása és felügyelete, biztonságos és átlátható szabályokat hozni a szavazócédulák és a precíz választási anyagok gyártására és kiosztására, szavazatszámlálásra, kiértékelésre és a választási eredmények közzétételére vonatkozóan;
- (b) eleget tenni az ebben az Egyezményben kikötött választási szabályoknak és rendelkezéseknek, beleértve kisegítő testületek létrehozását, amennyiben szükséges;
- (c) biztosítani, hogy megtesznek minden szükséges lépést, amennyiben bármilyen módon megszegnék az ebben az Egyezményben kikötötteket; ebbe beletartoznak olyan szankciók, mint a pártlistáról vagy a jelöltek listájáról való törlés, amennyiben az adott személy, politikai párt, vagy testület megszegi a kiadott határozatokat;
- (d) megfigyelők — nemzetközi, külföldi, valamint helyi nem kormányzati szervezetek — megbízása, valamint annak garantálása, hogy a pártok a megbízott megfigyelőknek korlátozás nélküli mozgást és hozzáférhetőséget biztosítanak.

3. A Bizottság tagjai lesznek: az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet elnöke által kijelölt személy, minden nemzetiségi csoport képviselője, valamint a koszovói politikai pártok azon képviselői, akiket a Bizottság kritériumai alapján választottak ki. A Választási Bizottság elnöke az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet által választott személy lesz. A Bizottság szabályai lehetővé teszik, hogy amennyiben olyan kivételes helyzet állna elő, hogy a vitás kérdést nem sikerül lerendezni, akkor a Bizottság elnökének határozata lesz a döntő és minden félre nézve kötelező.

4. A Bizottságnak jogában áll majd kommunikációs eszközöket/lehetőségeket kiépíteni, valamint helyi és adminisztratív munkaerőt felvenni.

5. Fejezet
Megvalósítás

I. Cikkely
Intézmények

Kivitelezési Küldöttség

1. Az aláíró felek felkérlik az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetet, az Európai Unióval együttműködve, hogy hozzon létre egy Kivitelezési Küldöttséget Koszovóban; minden, eddig a Felülvizsgáló Küldöttségre és elnökére ruházott hatalom és felelősség a Kivitelezési Küldöttségre és elnökére fog szállni.

Egyesült Bizottság

4. Az Egyesült Bizottság központi szerepet fog betölteni ezen Egyezmény megvalósításának ellenőrzésében és koordinálásában. Az EB az alábbi személyekből fog állni: Egyesült Bizottság elnöke, egy szövetségi és egy köztársasági képviselő, Koszovó minden nemzetiségi csoportjából egy képviselő, a Közgyűlés elnöke, valamint a koszovói elnök képviselője. Az Egyesült Bizottság ülésein más, ebben az Egyezményben meghatározott szervezetek képviselői is részt vehetnek.

5. A Kivitelezési Küldöttség elnöke lesz az Egyesült Bizottság elnöke. Az elnök fogja koordinálni és szervezni az Egyesült Bizottság munkáját, valamint ő fogja meghatározni a Bizottság üléseinek helyét és idejét. Az aláíró felek teljesen alávetik magukat az Egyesült Bizottság határozatainak és megvalósítják azokat. Az Egyesült Bizottság általános megegyezés alapján fog működni, de amennyiben ezt nem sikerül megvalósítani, az elnök szava lesz a döntő.

6. Az elnök teljes körű és korlátozás nélküli hozzáférést és bebocsátást élvez bármilyen helyre, személyhez vagy információhoz (ebbe beletartoznak a dokumentumok és más egyéb feljegyzések) Koszovón belül, azokhoz, amelyek megítélése szerint számára szükségesek, ezen Egyezmény polgári aspektusainak tiszteletben tartása mellett.

Egyesült Tanács és Helyi Tanácsok

7. Amennyiben szükséges, a Kivitelezési Bizottság elnöke létrehozhat koszovói egyesült tanácsokat és helyi tanácsokat informális vitamegoldás és együttműködés céljából. A Koszovói Egyesült Tanács minden nemzetiségi csoportból egy tagot tartalmazna. A Helyi Tanácsok tagjai az azon a környéken lakó minden nemzetiségi csoport egy-egy tagjából tevődnének össze.

II. Cikkely **Felelőségek és Hatáskörök**

1. A Kivitelezési Küldöttség Elnöke:

- (a) felügyelni és irányítani fogja ezen Egyezmény polgári aspektusainak megvalósítását az általa meghatározott ütemezés/program szerint;
- (b) szoros kapcsolatot fog fenntartani az aláíró felekkel, hogy elősegítse az Egyezmény ezen aspektusainak teljes mértékű teljesítését;
- (c) amennyiben szükségesnek látja, elő fogja segíteni a megvalósítással kapcsolatban felmerülő nehézségek megoldását;
- (d) adományozó szervezetek ülésein fog részt venni, így a helyreállítással és újjáépítéssel foglalkozókon is, javaslatokat fog tenni és ezen szervezetek tájékoztatása végett meg fogja határozni a prioritásokat, amennyiben ez szükséges;
- (e) koordinálni fogja a Koszovóban működő civil szervezetek és ügynökségek tevékenységét, amelyek ezen Egyezmény polgári aspektusainak megvalósításában segídeknek, a szervezetek és ügynökségek működési szabályzatának teljes mértékű tiszteletben tartása mellett;
- (f) bizonyos időközönként jelentést kell tennie a Küldöttséget megalkotó szervezetek számára;
- (g) eleget fog tenni azon funkcióknak, amelyek ebben az Egyezményben le vannak fektetve és amelyek a rendőrség és a biztonsági erők hatáskörébe tartoznak;
- (h) be kell töltenie más, ezen Egyezményben vagy későbbi megállapodásokban meghatározott felelőségeket.

III. Cikkely **A Kivitelezési Küldöttség státusa**

1. A Kivitelezési Küldöttség személyzete mindenkor korlátozás nélküli bebocsátást fog élvezni Koszovóba és mozgásszabadságot azon belül.

2. Az aláíró felek elősegítik majd a Kivitelezési Küldöttség működését, beleértve a szállítást, a megélhetést, a szállást, a kommunikációt és más eszközöket, amennyiben szükség van ezekre.

3. A Kivitelezési Küldöttség jogi felhatalmazást fog élvezni, amely munkájának elvégzéséhez szükséges, Koszovó, a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és a Szerb Köztársaság törvényeinek és rendelkezéseinek alávetve; ezen jogi felhatalmazás magába foglalja a kapcsolatteremtési lehetőséget, valamint a tárgyi és személyes javak birtokbavételét és azokkal való rendelkezést.

4. A Kivitelezési Küldöttség és személyzete számára rendelkezésre álló privilégiumok és mentességek az alábbiak :

- a) a Kivitelezési Küldöttség, épületei, dokumentumai és egyéb tulajdona vonatkozásában, ugyanolyan előjogokat és mentességet fog élvezni, mint a diplomáciai küldöttség, a Bécsi Egyezmény Diplomáciai Kapcsolatokra Vonatkozó Törvényének értelmében;

- b) a Kivitelezési Küldöttség elnöke, családtagjai, szakmai személyzetének tagjai és azok családtagjai ugyanolyan előjogokat és mentelmi jogokat fognak élvezni, mint a diplomaták és azok családtagjai, a Bécsi Egyezmény Diplomáciai Kapcsolatokra Vonatkozó Törvényének értelmében;
- c) a Kivitelezési Küldöttség személyzetének más tagjai és azok családtagjai ugyanolyan előjogokat és mentelmi jogot fognak élvezni, mint amilyenek a Bécsi Egyezmény Diplomáciai Kapcsolatokra Vonatkozó Törvényében az adminisztratív és a technikai feladatokat ellátó személyzetre vonatkoznak.

IV. Cikkely **A Megvalósítás folyamata**

Általános ismérvek

1. Az aláíró felek elismerik, hogy a megvalósítás teljességre viteléhez politikai törvények és rendeletek megalkotása, valamint az ebben az Egyezményben meghatározott intézmények és testületek megválasztása és megalakítása szükséges. Az aláíró felek beleegyeznek abba, hogy gyorsan előre fognak haladni ezeknek a feladatoknak a teljesítésében, az Egyesült Bizottság által meghatározott ütemezés szerint. A felek aktív támogatást, együttműködést és részvételt fognak tanúsítani ezen Egyezmény megvalósítása érdekében.

Választások és Népszámlálás

2. Ezen Egyezmény életbelépését követő kilenc hónapon belül, ezen Egyezmény 3. fejezetének szabályai szerint és értelmében, választásokat kell tartani, a nemzetközi szabványok szerint és a Központi Választási Bizottság által elkészített szavazói lista alapján. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet fogja felügyelni a választásokat és biztosítani, hogy az szabad és igazságos lesz.

3. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet felügyelete mellett, valamint a koszovói hatóságok és szakértők — akik egy-egy nemzetiségi csoporthoz tartoznak és a nemzetiségi csoport jelölte őket — részvételével a Szövetségi Kormány objektív és szabad népszámlálást fog tartani a koszovói lakosság körében, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezettel megállapodott szabályok és rendelkezések alapján, valamint a nemzetközi normáknak megfelelően. A népszámlálást akkor fogják elvégezni, amikor az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet úgy ítéli meg, a körülmények már lehetővé teszik az objektív és pontos népszámlálást.

- (a) az első népszámlálás a névre, a születési helyre, az ideiglenes és állandó lakhelyre, a nemre, életkorra, állampolgárságra, nemzetiségi hovatartozásra és a vallásra fog szorítkozni;
- (b) az aláíró felek biztosítani fogják egymás és az Európai Biztonsági és Együttműködési

Szervezet számára a népszámlálás elvégzéséhez szükséges nyilvántartásokat, ezen belül az ideiglenes és állandó lakóhelyre, az állampolgárságra és a szavazók listájára vonatkozó adatokat és más információkat.

Átmeneti intézkedések

4. Ezen Egyezmény hatályba lépésekor a Koszovóban érvényben levő törvények és rendeletek hatályosak maradnak, amíg egy kompetens testület más törvényeket és szabályokat nem hoz. Minden olyan érvényben levő törvényt és rendeletet, amely ezen Egyezménnyel nincs összhangban, meg kell változtatni. Ezennel legfőképpen a haditörvényeket érvénytelenítjük.

5. A jelenleg működésben levő koszovói intézmények megmaradnak, amíg fel nem váltják őket az ezen Egyezményben meghatározott vagy ennek értelmében létrehozott intézmények. A Kivitelezési Küldöttség elnöke, amennyiben szükségesnek látja, javasolhatja az egyes intézmények eltávolítását, más tisztségviselők választását, vagy a jelenleg Koszovóban fennálló intézmények működésének korlátozását. Ha a javasolt intézkedést nem hozzák meg a kijelölt időpontig, akkor az Egyesült Bizottság dönthet a további rendelkezésekről.

6. Az ezen Egyezmény értelmében megválasztandó új koszovói tisztségviselők megválasztása előtt a Kivitelezési Küldöttség elnöke fogja biztosítani a független média kialakítását és működtetését, ezen belül a rádió és TV frekvenciák szétosztását, a nemzetközi szabványoknak megfelelően.

V. Cikkely **Értelmezési jog**

A Kivitelezési Küldöttség hatásköre lesz ezen Egyezmény polgári aspektusainak végső értelmezése és az aláíró felek beegyeznek abba, hogy értelmezése minden aláíró fél és személy számára kötelező érvényű lesz.

6. Fejezet **Az Ombudsman**

I. Cikkely **Általános ismérvek**

1. Az Ombudsman fogja ellenőrizni a nemzetiségi csoportok jogainak megvalósulását, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelmét Koszovóban. Az Ombudsman korlátozás nélkül szabadon elérhet bármely személyt, illetve bebocsátási joga van mindenhová, joga van megjelenni és beavatkozni bármely helyi, szövetségi vagy nemzetközi hatóság munkájá-

ba (az adott hatóság szabályainak megfelelően), ha úgy látja jónak. Egyik aláíró fél sem avatkozhat be az Ombudsman munkájába, semmilyen személy, intézmény vagy jogi személy.

2. Az Ombudsman kizárólag morálisan magasan kiemelkedő egyén lehet, aki az emberi jogok és a nemzetiségi csoportok jogai iránt elkötelezett. Koszovó elnöke fogja jelölni és a Közgyűlés fogja megválasztani az Európai Emberi Jogok Bírósága Elnöke által összeállított jelöltlista alapján, három éves időszakra, amelyet nem lehet meghosszabbítani. Az Ombudsman nem lehet a korábbi Jugoszláviát alkotó államok semelyikének, sem az ezekkel határos országok állampolgára. Addig is, amíg megválasztják az Elnököt és a Közgyűlést, a Kivitelezési Küldöttség elnöke fog kijelölni egy személyt, aki be fogja tölteni az Ombudsman tisztségét, akit majd felvált az ebben a bekezdésben meghatározott módon választott Ombudsman.

3. Az Ombudsman felelőssége önállóan kiválasztani saját személyzetét. Két helyettese lesz. A helyettesek mindegyike más nemzetiségi csoportba fog tartozni.

- (a) az Ombudsman és személyzete fizetését és kiadásait Koszovó Közgyűlése fogja meghatározni és fizetni. A fizetéseknek és a kiadási költségeknek teljes mértékben fedezniük kell azt, hogy az Ombudsman elláthassa hivatalát;
- (b) az Ombudsman és személyzete nem vonhatók büntetőjogi vagy polgárjogi felelősségre azokért a tevékenységekért, amelyeket hatáskörükön belül végeztek.

II. Cikkely **Igazságszolgáltatás**

Az Ombudsman meg fogja vizsgálni:

- (a) a koszovói emberi jogok és alapvető szabadságjogok állítólagos és nyilvánvaló megsértését, amint arról rendelkezik a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és a Szerb Köztársaság Alkotmánya, valamint az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Egyezménye és az ide vonatkozó protokollok;
- (b) a nemzetiségi csoportok tagjainak ebben az Egyezményben meghatározott jogainak megsértését.

Minden személynek jogában áll majd panaszával az Ombudsmanhoz fordulni. A felek beleegyeznek abba, hogy semmilyen intézkedést nem tesznek, hogy megbüntessék azt a személyt, akinek szándékában áll, vagy panaszával már az ombudsmanhoz fordult, és semmilyen módon nem fogják megakadályozni, hogy ezzel a jogával éljen.

1.2. Megállapodás-tervezet

Vajdaság és a vajdasági nemzeti közösségek önkormányzatának politikai és jogi kereteiről

Aláírók :

Magyar Nemzeti Közösség képviselője
Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Kormánya
Szerb Köztársaság Kormánya
Vajdaság Autonóm Tartomány Végrehajtó Tanácsa

Ez a megállapodás minden vajdasági nemzeti közösség számára nyitott. Az aláírók szándéka szerint — a rájuk vonatkozó pontosításokat követően — csatlakoznak hozzá más vajdasági nemzeti közösségek is.

1. Alapelvek

1.1. Abból a történelmi tényből kiindulva, hogy a Vajdaság Autonóm Tartomány (a továbbiakban: Vajdaság) — a Szerb Köztársaság (továbbiakban: Szerbia) és a Jugoszláv Köztársaság (továbbiakban: Jugoszlávia) kereteiben - sajátságos fejlődést mutató többnemzetiségű, többfelekezeti, multikulturális közösség, szükség mutatkozik a tartomány jelenlegi alkotmányos helyzetének rendezésére és szabályozására, hogy az megfelelő kerete lehessen a szerbek, a crnogoraiak és a nemzeti közösségek multietnikai és multikulturális együttélésének.

1.2. A Vajdaság alkotmányos helyzetére vonatkozó megoldásoknak a polgárok: szerbek, crnogoraiak, valamint a nemzeti közösségekhez tartozó egyének és közösségek egyenjogúságának teljes tiszteletben tarásán kell alapulnia. Ennek érdekében szavatolni kell a nemzeti, vallási, kulturális értékek és a történelmi hagyományok maradéktalan érvényesülését és a hozzájuk való egyenlő viszonyulást. A Vajdaságban élő nemzeti közösségek számára lehetővé kell tenni, hogy nyelvük és kultúrájuk megőrzése, valamint identitásukat érintő más kérdésekben, önszerveződés útján maguk döntsének. Lehetővé kell tenni számukra azt is, hogy Vajdaságon és Szerbián belül, a decentralizáció és a szubszidiaritás elveire támaszkodva, a szerbek, crnogoraiak és más nemzeti közösségek jogait tiszteletben tartva, személyi elvű és területi önkormányzat útján biztosítsák az önazonosságra vonatkozó jogukat. A magyar nemzeti közösség, ezzel a dokumentummal is kinyilvánítja az ilyen önkormányzatra való igényét.

1.3. Ezen megállapodás végrehajtása módosításokat feltételez Szerbia és Jugoszlávia jogszabályaiban. A Vajdaság alkotmányos jogállására vonatkozó szabályozásnak összhangban kell lennie Jugoszlávia és Szerbia jogrendjével, továbbá a nemzetközi normákkal és az elfogadott dokumentumokkal.

1.4. Vajdaság polgárai demokratikus úton, a törvényalkotó-, végrehajtó- és bírói hatalmi szervek, valamint a nemzeti közösségek testületei révén érvényesítik jogukat.

1.5. Vajdaság polgárai, azaz szerbek, crnogoraiak, valamint a nemzeti közösségek tagjai korlátozás nélkül élhetnek emberi és demokratikus jogaikkal és lehetőségük lesz magukat minden hatalmi szervben képviseltetni.

1.6. A nemzeti közösségek tagjainak, nyelvük és kultúrájuk tekintetében, egyenjogúaknak kell lenniük Vajdaság többi polgárával, és lehetővé kell tenni számukra a nemzeti, nyelvi, kulturális és vallási identitás kinyilvánítását és megőrzését. Vajdaság minden polgára egyenjogú a törvény előtt és azonos jogokkal rendelkezik anyanyelvének és kultúrájának megőrzése és fejlesztése érdekében. Vajdaság autonómiája és a nemzeti közösségek önkormányzata nem veszélyezteti az állam területi integritását és szuverenitását.

1.7. Vajdaság tartomány és a nemzeti közösségek szerveinek hatáskörét és működését jelen dokumentum alapján kell szabályozni. Saját hatásköri teendők végzésében Vajdaság szervei, a területi önkormányzat szervei, valamint a nemzeti közösségek szervei önállóak.

1.8. Vajdaság minden polgárának — a hazai törvényhozás által előírányzott jogorvoslatok ki-merítése után — jogainak védelme érdekében lehetősége lesz nemzetközi intézményekhez fordulni.

2. A nemzeti közösségek tagjainak a nemzeti, nyelvi, kulturális és vallási identitásra vonatkozó jogai

2.1. Vajdaság minden polgárának — így a nemzeti közösségek tagjainak is — biztosítani kell a nemzeti, nyelvi, vallási és más nemzeti-közösségi sajátosságainak kinyilvánítására, megőrzésére és fejlesztésére való jogát, összhangban a nemzetközi dokumentumokkal és az európai gyakorlatot követve.

2.2. Kulturális és nyelvi egyenjogúságra vonatkozó jogainak érvényesítésében a vajdasági magyar nemzeti közösség az alábbi alapvető jogokkal rendelkezik:

- anyanyelvének és írásmódjának közéleti és hivatalos használata, amiből az alábbi alapvető jogok következnek :
  - a) a magyar nyelvnek egyenjogú hivatalos használatba kell lennie minden olyan községben, ahol a magyar nemzetiségű lakosság aránya legalább 5 % vagy 500 fő, Vajdaságban, továbbá a köztársasági és szövetségi szervek előtt;
  - b) Jugoszlávia, Szerbia, Vajdaság, valamint az előző bekezdésben felsorolt községek jogszabályait magyar nyelven is közzé kell tenni;
  - c) mindenütt, ahol a magyar nyelv egyenjogú hivatalos használatban van, a polgárok minden hatalmi szervhez és közhivatalhoz magyar nyelven fordulhatnak, és válaszra is ezen a nyelven jogosultak. Az állam kötelessége biztosítani az állami szervek és közhivatalok magyar nyelven és más nemzeti közösségek nyelvén történő működését;
  - d) bármely fél kérésére a bírósági és közigazgatási eljárásokat magyar nyelven kell lefolytatni;
  - e) biztosítani kell a településeknek, utcáknak és tereknek, továbbá más hagyományos földrajzi megjelöléseknek a magyar nyelven elfogadott, hagyományos formában és módon történő kiírását, a szerb nyelvű feliratokkal együtt;
  - f) a vajdasági magyar nemzeti közösség tagjainak joguk van nevüknek az anyanyelv szabályai szerinti feltüntetésére minden közokiratban és személyes okmányban (ami nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a neveket egyidejűleg a szerb nyelv

szabályai szerint is feltüntessék);

- g) a magyar nyelven kiadott közokiratokat érvényesnek kell tekinteni.
- a magyar nyelven biztosított tömegtájékoztatás, amely magába foglalja a tömegtájékoztatási eszközök alapítását és azok igazgatását is. A vajdasági magyar nemzeti közösség számára biztosítani kell legalább egy középhullámú (AM és FM) rádiófrekvenciát és egy földi tévéfrekvenciát Vajdaság területén, amelyek felett a nemzeti közösség rendelkezik;
  - oktatási, tudományos, kulturális és vallási egyesületek alapítása, amelyeket az állami szervek pénzügyi támogatásban részesítenek. A vajdasági magyar nemzeti közösség — megfelelő önkormányzati formák révén — jogosult az oktatási-nevelési intézmények irányítására;
  - a Jugoszlávia területén kívüli nemzeti testvérközösségekkel való zavartalan kapcsolat-tartás, beleértve pénzsegélyek fogadását is;
  - a nemzeti jelképek használata és kitűzése, Szerbia és Jugoszlávia állami jelképeivel együtt;
  - anyanyelvű oktatás minden szinten, különösen az iskolai oktatás vonatkozásában, és mindazon tárgyak esetében, amelyek a nemzeti közösség anyanyelvét és írásmódját, nemzeti kultúráját és történelmét érintik. A Magyar Nemzeti Tanács, saját szakmai szervezeteivel együttműködve határozza meg azoknak a tantárgyaknak a tanterveit, tanmeneteit, amelyek a nemzeti azonosságtudat megőrzésére vonatkoznak;
  - a nemzeti közösségek számára történelmi, vallási és kultúrtörténeti jelentőséggel bíró műemlékek és emlékhelyek védelme;
  - a vajdasági magyar nemzeti közösség tagjainak arányos képvisellete az állami szervezetben és közhivatalokban.

2.3. A vajdasági magyar nemzeti közösség számára szavatolni kell az oktatási-nevelési, kulturális, közszolgálati-tájékoztatási és tudományos intézményeknek, a nemzeti közösséghez tartozó személyek adó-hozzájárulásával arányos költségvetési finanszírozását. A vajdasági magyar nemzeti közösség számára kötelező minimumként szavatolni kell a Vajdaságban az oktatási-nevelési, nyelvi, kulturális, tájékoztatási és tudományos célokra fordított eszközök 17 százalékát.

3. A *perszonális (személyi elvű) autonómia*

3.1. A nemzeti közösségek anyanyelvük, kultúrájuk, oktatásuk és az anyanyelven történő tájékoztatás, valamint a nemzeti önazonosságuk megőrzését érintő jogukat a perszonális autonómia rendszerében érvényesítik. Ennek érdekében a nemzeti közösségek Nemzeti Tanácsot választanak.

A Nemzeti Tanácsok önállóan, vagy a tartományi kormánnyal egyetértésben, végrehajtó hatalmat gyakorolnak ezen Megállapodásban és a jogszabályokban meghatározott kérdésekben. Hatáskörükön belül jogszabályokat fogadnak el.

3.2. Minden nemzeti közösség önállóan határozza meg a saját nemzeti tanácsának megalakulását.

A nemzeti tanácsok saját szervezetet alakítanak.

3.3. A vajdasági magyar nemzeti közösség Nemzeti Tanácsot hoz létre, amely a vajdasági magyarok perszonális autonómiájának legfőbb szerve.

3.4. A vajdasági magyar pártok támogatják a vajdasági magyarok választói névjegyzékének létrehozását.

3.5. Az ezen Megállapodás 3.8. pontjában meghatározott időpontig a Magyar Nemzeti Tanácsot a következő személyek alkotják :

- a vajdasági magyarok pártjaként szerveződött politikai pártok egy-egy képviselője;
- a vajdasági magyarok politikai pártjainak képviselőiben megválasztott képviselők a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Szövetségi Képviselőházában, a Szerb Köztársaság Képviselőházában és a Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőházában;
- a vajdasági magyar politikai pártok képviselőiként megválasztott helyi önkormányzati képviselők 1/5-e, figyelembe véve a párt-hovatartozási arányokat.

3.6. A Magyar Nemzeti Tanács a nemzeti közösségnek az ország jogrendjében és az ezen megállapodásokban felvett nyelvi, művelődési, oktatási-nevelési és egyéb jogairól határoz.

A Magyar Nemzeti Tanács a magyar nemzeti közösséget érintő következő kérdésekben jogosult dönteni :

- közoktatás,
- művelődés,
- tájékoztatás,
- egyenjogú nyelvhasználat,
- műemlékvédelem,
- határokon átnyúló kapcsolattartás,
- nemzeti szimbólumok használata,
- költségvetés és zárszámadás,
- szervezeti és művelődési szabályzat.

A Magyar Nemzeti Tanács jogosítványai felölelik, egyebek között, a következőket:

- alapítói jogokat gyakorol állami pénzelésű magyar intézmények felett;
- pályázatokat hirdet és gondoskodik azoknak szabályszerű lebonyolításáról,
- egységes mércék alkalmazásával, gondoskodik állami pénzelésű magyar nyelven működő oktatási, művelődési, valamint tájékoztatási intézmények, illetve intézményrészlegek finanszírozásáról;
- kidolgozza, és az illetékes tartományi szervekkel egyetértésben elfogadja a magyar nyelv és irodalom, a történelem, a zenei nevelés és a képzőművészet oktatásának programját;
- meghatározza az állami szervekkel, az anyaországgal, valamint a nemzetközi politikai élet résztvevőivel kialakítandó kapcsolatokat és együttműködés alapjait.

3.7. Megalakulását követően a Magyar Nemzeti Tanács különbizottságot alakít, amelynek célja a vajdasági magyarok választói névjegyzékének létrehozása. Ennek a bizottságnak 9 tagja van, valamennyi vajdasági magyar párt egy-egy tagot delegál.

3.8. Amikor a vajdasági magyarságnak a népszámlálási adatok alapján kiszámított többsége a vajdasági magyarok választói névjegyzékébe való feliratkozással kinyilvánítja a Magyar Nemzeti Tanács közvetlen szavazással történő megválasztására irányuló akaratát, a Magyar Nemze-

ti Tanács közvetlen választások útján alakul újra.

A választásokra a soron következő tartományi képviselőházi választásokkal egyidejűleg kerül sor.

A vajdasági magyarok választói névjegyzékére az a jugoszláv állampolgár kerül fel, aki:

- magyarnak vallja magát,
- nemzeti hovatartozásáról nem nyilatkozik vagy nem magyarként nyilatkozik, de ő vagy kiskorú gyermekei használják a perszonális autonómia intézményeit,
- nem nyilatkozik vagy nem magyarként nyilatkozik és sem ő, sem kiskorú gyermekei nem használják a személyi elvű kisebbségi önkormányzat intézményeit, de évente bizonyos összeggel segíti az autonómia működését.

3.9. A Magyar Nemzeti Tanács együttműködik a Magyar Területi Önkormányzattal és a tartományi szervekkel. A Magyar Nemzeti Tanács jogosult részt venni regionális és nemzetközi nem kormányzati szervezetek munkájában, ezen szervezetek szabályaival összhangban.

3. 10. A Magyar Nemzeti Tanács döntései végrehajtására Intéző Bizottságot hoz létre. Az Intéző Bizottság kezeli a vajdasági magyarok választói névjegyzékét és intézményeinek nyilvántartását.

3.10.1. Az Intéző Bizottság gondoskodik a perszonális autonómia tevékenységét érintő törvények és egyéb jogszabályok, valamint a Magyar Nemzeti Tanács által hozott jogszabályok végrehajtásáról.

3.10.2. Az Intéző Bizottság, hatáskörével összhangban, jogszabály tervezeteket készít elő a Magyar Nemzeti Tanács számára.

3.10.3. Felügyeletet gyakorol a perszonális autonómiához tartozó oktatási, művelődési és tájékoztatási intézmények működése felett.

4. Magyar területi önkormányzat

4.1. A Magyar Területi Önkormányzat területe és székhelye

A Vajdaság Autonóm Tartományban a magyar többségű községek és az azokkal határos magyar többségű települések, a magyar közösség nemzeti önazonosságának hatékonyabb megőrzése és fejlesztése céljából Területi Önkormányzatot hoznak létre.

A Magyar Területi Önkormányzat területe az alábbi községeket öleli fel: Ada, Bácsstopolya, Becse, Csóka, Kanizsa, Kishegyes, Szabadka, Törökkanizsa és Zenta.

A Magyar Területi Önkormányzathoz tartoznak a nevezett községeken kívül eső, de a Magyar Területi Önkormányzattal határos magyar többségű települések is.

A Magyar Területi Önkormányzat székhelye Szabadka.

4.2. A Magyar Területi Önkormányzat hatásköre és jogköre

- a községek tevékenységének összehangolása,
- területfejlesztés,
- regionális és határokon átnyúló együttműködés,
- környezetvédelem,
- szociális gondoskodás,
- a magyar, szerb, és a horvát nyelv hivatalos használata feltételeinek biztosítása,

- egészségügyi ellátás,
- nemzeti közösségek nemzeti szimbólumai használatának biztosítása,
- egyetértési jog gyakorlása a Magyar Területi Önkormányzat területén működő :
  - községi, kerületi és gazdasági bíróságok,
  - községi, kerületi ügyészségek,
  - a körzeti belügyi titkárság és a helyi belügyi osztályok,
  - felügyelőségek,
  - adóhatóságvezetőinek kinevezése és felmentése során.

4.3. Magyar Területi Önkormányzat szervei

A Magyar Területi Önkormányzat szervei a Képviselő Testület és a Végrehajtó Bizottság.

4.3.1. Képviselő Testület

A Képviselő Testület megválasztása a Magyar Területi Önkormányzat területén élő és ott választójoggal rendelkező polgárok részvételével, az önkormányzati választásokkal egy időben megtartott közvetlen, egyenlő, titkos választások útján történik.

A Képviselő Testület hatáskörébe tartozik :

- a Magyar Területi Önkormányzat működési szabályzatának elfogadása,
- jogszabályok alkotása,
- költségvetés és zárszámadás elfogadása,
- a Magyar Területi Önkormányzat területén élő nem magyar nemzeti közösségek jogainak biztosítása,
- együttműködés a Magyar Nemzeti Tanáccsal, a tartományi, köztársasági és szövetségi szervekkel.

4.3.2. Végrehajtó Bizottság

A Végrehajtó Bizottság a Magyar Területi Önkormányzat végrehajtó szerve. A Végrehajtó Bizottságot a Képviselő Testület választja meg. A Bizottságban képviselteti magát minden, a Képviselő Testületbe beválasztott nemzeti közösség.

4.4. Finanszírozás és a Magyar Területi Önkormányzat vagyona

Törvénnyel kell biztosítani, hogy a Magyar Területi Önkormányzat finanszírozása a központi költségvetési rendszertől megfelelő módon elkülönített rendszerben történjen. A fiskális bevételek törvénnyel meghatározott hányada a Magyar Területi Önkormányzatot illeti.

A Magyar Területi Önkormányzat területén levő állami és társadalmi tulajdonú vagyonnal (kivéve a hadsereg, az állami szervek kezelésében és a községek tulajdonában levő vagyont) a Magyar Területi Önkormányzat rendelkezik.

5. Vajdaság autonóm tartomány

Vajdaság, Szerbián belül, külön területi autonómiát képez a jugoszláv és a szerbiai alkotmányban rögzített módon.

Vajdaság szervei: a Képviselőház, a Kormány, a Kisebbségi Jogok Ombudsmanja, a Legfelsőbb Bíróság, a Legfelsőbb Ügyészség és az Alkotmánybíróság.

A nemzeti közösségek, identitásukat biztosító jogaik megvalósítása érdekében, önszerveződés útján, Nemzeti Tanácsot hoznak létre.

5.1. Hatásköri rendelkezések

Vajdaság a tartomány Alkotmányában szabályozza és biztosítja mindennek előtt:

- 1) a területi szerveződést, a nemzeti közösség önkormányzatait és a helyi önkormányzatot Vajdaság területén; a vagyoni jogi viszonyokat Vajdaság és a helyi önkormányzatok vagyona vonatkozásában;
- 2) az emberi és polgári szabadságok, továbbá a nemzeti közösségek jogainak érvényesítését és védelmét; az alkotmányosságot és törvényességet; Vajdaság bíróságai, ügyészségei és szabálysértési bíróságainak szervezetét;
- 3) Vajdaság területén a belügyi és a közbiztonsági feladatok ellátását; rendkívüli állapot idején alkalmazandó intézkedéseket;
- 4) a családi és az öröklési jogra, az örökbefogadásra, gyámságra, a személyi állapotok nyilvántartására, a személyi nevek, hivatalos nyelvhasználatra vonatkozó jogviszonyokat; az egyházak jogállását; a közzállalatok és más tartományi érdekeltsgű szervezetek jogállását; a gazdasági és gazdaságon kívüli szerveződések és kamarák jogállását; a piac, a tervezés, a munkaviszonyok, a munkavédelem, a foglalkoztatás, a szociális biztosítás és a szociális biztonság egyéb formáival és egyéb közérdekű gazdasági és szociális viszonyokkal kapcsolatos kérdéseket;
- 5) a környezetvédelem és –fejlesztés rendszerét, a növény- és állatvilág védelmét és gazdagítását;
- 6) az egészségügyi, szociális-védelmi, harc- és rokkantvédelmi, gyermek- és ifjúságvédelmi, oktatási, művelődési, a kulturális javak védelmének, a levéltári állag kezelésének és őrzésének, a testnevelés, a nemzeti közösségek nyelvén működő tömegtájékoztatás, valamint a tartományi érdekeltsgű, szerb nyelvű tömegtájékoztatás rendszerét;
- 7) a közszolgáltatások rendszerét;
- 8) a jogi személyek pénzügykezelésének törvényességi felügyeletét, a közkiadások pénzügyi revízióját és ezen tevékenységek egységes szervezési módját; a közérdekű statisztikai és egyéb adatok begyűjtését;
- 9) a gazdasági, tudományos, technológiai, demográfiai, regionális és szociális fejlődésre, a mezőgazdaság- és falufejlesztésre vonatkozó alapvető célokat és fejlesztési irányokat; a területszervezést és –fejlesztést; a fejlesztés serkentését és irányítását célzó politikát és intézkedéseket, beleértve a fejletlen vidékek fejlesztését is; az árutartalékokat; a területfejlesztést;

- 10) a tartománynak az Alkotmányban, a törvényekben és ebben a Megállapodásban meghatározott jogai és kötelezettségei teljesítésének pénzelését; adók (forgalmi adó, jövedelmi és vagyoadó, nyereségi adó) és jövedéki adó előírását; a közbevételek kivetését és behajtását;
- 11) a tartományi szervek szervezését, hatáskörét és tevékenységét;
- 12) a Vajdaság érdekeit képező, az Alkotmány, a törvények és az ezen Megállapodásban rögzített egyéb viszonyokat;
- 13) egyéb, a nemzeti közösségek nemzeti önazonosságának megőrzése szempontjából jelentőséggel bíró kérdéseket;
- 14) egyéb, a Vajdaság működése szempontjából jelentőséggel bíró kérdéseket.

5.2. A Képviselőház

5.2.1. Vajdaság Képviselőháza (a továbbiakban: a Képviselőház) két testületből áll: a Polgárok Tanácsából és a Nemzeti Közösségek Tanácsából.

5.2.2. A Polgárok Tanácsa tagjainak megválasztása közvetlen módon, az „egy polgár egy szavazat” elve alapján történik.

5.2.3. A Nemzeti Közösségek Tanácsának tagjait az adott nemzeti közösség soraiból választják. A tanácsban külön küldöttséggel rendelkezik a magyar, horvát, szlovák, román, ruszin és az ukrán nemzeti közösség. A küldöttséget az adott nemzeti közösség nemzeti tanácsa alakítja meg.

A vajdasági magyar nemzeti közösség kész saját Nemzeti Tanácsának megalakítására, küldöttség felállítására a Tartományi Képviselőház Nemzeti Közösségek Tanácsába és készen áll az együttműködésre más nemzeti közösségek küldöttségével a Nemzeti Közösségek Tanácsában.

5.2.4. A Képviselőház hatáskörébe tartozik:

- a tartomány Alkotmányának megalkotása, annak módosítása és kiegészítése;
- jogszabályok alkotása a Vajdaság Alkotmányában és az ebben a Megállapodásban meghatározott kérdésekben;
- költségvetés és zárszámadás elfogadása;
- együttműködés a Szerb Köztársaság Képviselőházával és a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Képviselőházával;
- az ezen Megállapodással felállított szervek munkájának finanszírozása ;
- saját szerveinek megválasztása.

5.2.5. A határozatok meghozatala — kivéve az 5.2.6. pontban foglalt eltérést — a Képviselőház mindkét tanácsának szavazattöbbséggel hozott döntésével történik.

5.2.6. Amennyiben egy nemzeti közösség küldöttsége úgy ítéli meg, hogy valamely határozati javaslat sérti az adott nemzeti közösség érdekeit, a kérdésről az érintett küldöttség és a javaslattevő egyeztet. A határozati javaslat csak abban az esetben tekinthető elfogadottnak, ha az egyeztetést követően az érintett küldöttség tagjainak többsége megszavazza.

5.2.7. Amennyiben az 5.2.6. pontban meghatározott okokból nem születik határozat, a határozati javaslatot a nemzeti közösség küldöttsége visszaküldi a javaslattevőnek. A kérdés újbóli tárgyalására három hónap elteltével kerülhet sor. Amennyiben a javaslat újbóli tárgyalása során

sem születik határozat — a költségvetés kivételével — a javaslat lekerül a napirendről.

5.2.8. A Képviselőház elnökséget választ, az elnökségnek elnöke van, megbízatását az elnökség tagjai között évente rotálják.

A Képviselőház elnökségének elnöke és a Kormány elnöke nem tartozhatnak ugyanahhoz a nemzeti közösséghez (akár többségi, akár kisebbségi közösséghez tartoznak).

5.3. *Vajdaság Autonóm Tartomány Kormánya*

5.3.1. A Vajdasági Autonóm Tartomány Kormánya (a továbbiakban: a Kormány) gyakorolja a végrehajtó hatalmat.

A Kormányban legalább egy-egy helyet kell biztosítani a Nemzeti Közösségek Tanácsában küldöttséggel rendelkező valamennyi nemzeti közösségnek.

A Kormány tagjainak jelöltjeit a Képviselőház Elnöksége egyetértőleg javasolja, a két tanács pedig egyenrangú jogkörben választja meg őket.

A Kormány felel a törvények és más jogszabályok és a Képviselőház határozatainak végrehajtásáért, továbbá — amennyiben erre az adott jogszabály felhatalmazza — a köztársasági és szövetségi jogszabályok végrehajtásáért is.

A Kormány a határozatait — az 5.2.6. pontban rögzített kérdésekre vonatkozó kivétellel, amikor az 5.2.7. pontban meghatározott elvet kell alkalmazni — a résztvevő tagok szavazattöbbségével hozza meg.

5.3.2. Törvényben kell szabályozni a nemzeti közösségek nyelvének teljesen egyenjogú hivatalos használatát minden közigazgatási szerv előtt, továbbá a közigazgatási és közigazgatási-bírórsági eljárások minden határozathozatali fokán.

Minden közigazgatási szervnél biztosítani kell a nemzeti közösségek nyelvén folyó eljárások vezetésének személyi és tárgyi feltételeit. A közigazgatási szervezetben foglalkoztatott beosztott és vezető személyek nemzetiségi összetételének meg kell felelnie Vajdaság lakossága, illetve a lokális közösség nemzetiségi összetételének.

5.4. *Vajdaság Autonóm Tartomány Kisebbségi Jogi Ombudsmanja*

Vajdaság Autonóm Tartomány Kisebbségi Jogi Ombudsmanja (a továbbiakban: ombudsman) figyelemmel kíséri a nemzeti közösségek jogainak érvényesülését és védelmük érdekében, intézkedéseket javasol.

Az ombudsman személyét a Képviselőház elnöksége javasolja egyetértőleg, megválasztása pedig a Képviselőház mindkét tanácsa által történik, öt éves megbízatási időre.

Az ombudsman intézményét, más országok pozitív tapasztalataival összhangban, külön jogszabállyal kell szabályozni.

6. *A helyi önkormányzat*

6. 1. A helyi önkormányzat alapegységét a községek és a városok képezik.

6.2. A helyi önkormányzat feladatait és hatáskörét törvény, továbbá Vajdaság Képviselőházá-

nak vonatkozó határozata szabályozza, más országok pozitív tapasztalataival és a helyi önkormányzatokra vonatkozó nemzetközi egyezményekkel összhangban.

7. A nemzeti közösségek képviselete köztársasági és szövetségi szinten

A választási törvényeknek lehetővé kel tenniük, hogy a nemzeti közösségek számarányuknak megfelelően képviseltesék magukat a köztársasági és a szövetségi parlamentben.

Vajdaság Képviselőháza a Nemzeti Közösségek Tanácsának egyetértésével köteles megfelelő számú bírót és ügyészt és más tisztségviselőt választani a nemzeti közösségek tagjainak sorából.

8. Az igazságszolgáltatás és a helyi rendőrség

8.1. A bíróságok és szabálysértési szervek

A nemzeti közösségek tagjai elfogadják Szerbia igazságszolgáltatási rendszerét, azzal a feltétellel, hogy külön törvényben szabályozott módon kell biztosítani a nemzeti közösségek nyelvének teljesen egyenjogú hivatalos használatát a bírósági és a szabálysértési eljárásokban, a határozathozatal minden fokán, továbbá a nemzeti közösségek soraiba tartozó szakemberek arányos mértékű alkalmazását a bíróságokon és a szabálysértési szervekben.

Minden bíróságon és szabálysértési szervnél biztosítani kell a nemzeti közösségek nyelvén folyó eljárások vezetésének személyi és tárgyi feltételeit.

A nemzeti közösségek soraiból származó igazságügyi tisztségviselők megválasztása a Nemzeti Közösségek Tanácsának egyetértésével történik.

8.2. A helyi rendőrség

Minden község helyi rendőrséget állít fel, amelynek összetétele megfelel a község lakossága nemzetiségi összetételének.

A helyi rendőrség hatáskörét, kiképzését és a kényszerítő eszközök alkalmazásával kapcsolatos kérdéseket törvénnyel kell szabályozni a Nemzeti Közösségek Tanácsának véleményével összhangban.

A helyi rendőrség, a tartományi közbiztonsági szervek és a szerb belügyminisztérium közötti viszonyokat, továbbá a helyi rendőrség munkájának a községi szervek által történő ellenőrzését törvénnyel kell szabályozni.

9. Finanszírozás

Az ezen Megállapodásban szereplő szervek, intézmények s egyéb tevékenységek pénzelése Vajdaság költségvetési eszközeiből történik, amennyiben arra Szerbia költségvetése nem biztosít fedezetet.

10. A megállapodás végrehajtása

Az állami szervek haladéktalanul megkezdik az ezen Megállapodás végrehajtása érdekében szükséges jogszabályi módosításokat és kiegészítéseket.

Ezen Megállapodás aláírói tevékenyen részt vesznek annak végrehajtásában.

Ezen Megállapodás végrehajtásának végső határidejeként a felek a helyhatósági választások kiírásának idejét jelölik meg.

A megállapodás aláírói

Jegyzet:

- Ezen Megállapodás alkalmazásában a „nemzeti közösség” kifejezés alatt azon, Vajdaság Autonóm Tartomány területén élő Közösségeket kell érteni, amelyek tagjai nem szerb és nem crnogorai (montenegrói) nemzetiségűek.
- 3.3. Alternatíva: A vajdasági magyar nemzeti közösség közvetlen, egyenlő, általános és titkos választások útján létrehozza a Magyar Nemzeti Tanácsot, amely a vajdasági magyarok perszonális autonómiájának legfelső szerve.
- Jugoszláviai gyakorlatban a község fogalma alatt az alapvető, több településből álló területi önkormányzati egységet kell érteni.

1.3. Németh Zsolt külügyi államtitkár állásfoglalása
**A Vajdasági Magyar Közösség három szintű vajdasági autonómia-
elképzelésével kapcsolatban**

Köln – 1999. 06. 10.

A magyar kormány a délkelet-európai helyzet átfogó rendezésében érdekelt. A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és a Szerb Köztársaság demokratizálásához jelentős mértékben hozzájárul az állam decentralizálása, a szövetségi jelleg erősítése, a szubszidiaritás elvének érvényesítése. A nemzeti kisebbségi kérdés rendezésének feltétele Jugoszláviában az állam demokratizálása. A kérdés rendezése az állam demokratizálási folyamatával párhuzamos folyamatként képzelhető el, a Hill-tervvel és a Rambouillet-i megállapodással összhangban.

Ezen alaptételből kiindulva, a vajdasági magyar kisebbségi közösség, a Jugoszláv Állam szövetségi jellegének erősítése és Szerbia demokratizálása céljából, a vajdasági szerb és crna-gorai, valamint a Vajdaságban kisebbségben élő más nemzeti közösségek együttműködésére számítva, kezdeményezi Vajdaság tartomány autonómiájának helyreállítását és megerősítését, perszonális és területi önkormányzat megalakítását. Ezzel a kezdeményezésével érvényt kíván szerezni az önkormányzatiság és a szubszidiaritás elvének.

A Magyar Köztársaság ugyanakkor érdekelt egy demokratikus Jugoszláv Köztársaság és Szerbia létrehozásában, és ugyanúgy hozzá kíván járulni a mintegy 350 ezer fős vajdasági magyar kisebbségi közösség helyzetének rendezéséhez. Emiatt támogatja az említett célokat szolgáló vajdasági magyar kezdeményezést.

A Magyar Köztársaság ugyanakkor a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság demokratikus intézményei kiépülésének és megszilárdulásának idejére szükségesnek ítéli a Vajdaság autonómiájának, valamint a magyar perszonális és területi önkormányzatnak a nemzetközi garantálását.

1. Perszonális Önkormányzat

A perszonális önkormányzat célja, hogy olyan intézményi keretet teremtsen, amelynek segítségével a vajdasági magyar kisebbségi közösség önállóan dönt a nemzeti identitását közvetlenül érintő kérdésekben. E kérdések: közoktatás, közművelődés, tájékoztatás, az anyanyelv hivatalos használata, műemlékvédelem, határokon átnyúló kapcsolattartás, nemzeti szimbólumok használata, a perszonális önkormányzat költségvetése, az intézmény szervezeti és működési szabályzata. Az önkormányzat nem jelenti a magyarok területi elhatárolódását Vajdaság irányában. Az önkormányzat tagja lehet minden, magát magyarnak valló egyén, lakhelyétől függetlenül.

A demokratikus legitimációnak a perszonális önkormányzat esetében központi szerepe van. Csak demokratikus jogállami keretek között lehet elképzelni működő perszonális önkormányzatot, de ezen önkormányzat vezető testületeinek önmaguknak is demokratikusan megválasztottnak kell lenniük. Egy, a demokratikus választások előkészítéséhez feltétlenül szükséges átmeneti időszakot követően, a magyar kisebbségi közösség saját választói névjegyzék alapján, ál-

talános, egyenlő, titkos és közvetlen módon választaná meg a perszonális önkormányzat vezető testületét, a Magyar Nemzeti Tanácsot, ily módon szerevén érvényt a közösségen belül a demokratikus pluralizmusnak. A Vajdaság Tartomány autonómiájának visszaállításáról szóló megállapodás (lásd alább, 3. pont) elfogadásakor létrejövő átmeneti Magyar Nemzeti Tanács felállításának részleteit külön megállapodás tartalmazza.

2. Területi Önkormányzat

A területi önkormányzat a magyarok által többségben lakott vajdasági települések szövetsége. Létrehozásának célja, hogy megfelelő feltételek jöjjenek létre ahhoz, hogy a magyarok és más, az adott területen élő kisebbségi közösségek nemzeti identitását közvetlenül érintő kérdésekben a döntések az érintettek részvételével szülessenek. Az önkormányzat területén ugyanakkor biztosítani kell az ott kisebbségben élő szerb és crna-gorai nemzetiségűek jogait.

Ennek megfelelően a területi önkormányzat hatásköre kiterjed a települések tevékenységének összehangolására, a területfejlesztésre, a regionális és a határokon átnyúló együttműködésre, a környezetvédelemre, a szociális gondoskodásra, a magyar, a szerb és a horvát nyelv hivatalos használata feltételeinek biztosítására. A területi önkormányzat egyetértési jogot gyakorol a területén működő községi, kerületi és gazdasági bíróságok, a községi és kerületi ügyészségek, a körzeti belügyi hatóságok és felügyelőségek, valamint az adóhatóság vezetőinek kinevezése során.

A területi önkormányzat vezető testületeit a helyhatósági választásokkal egy időben, közvetlenül választják meg. Végrehajtó szerveiben helyet kap minden, a területen élő nemzeti közösség képviselője.

3. Vajdaság Tartomány Autonómiája

A vajdasági magyar közösség javaslata Vajdaság tartomány 1974. és 1989. között a Szerb Köztársaságon belül létezett és működő autonómiájának visszaállítását tartalmazza, megerősített és bővített jogkörökkel. A visszaállítás módja egy megállapodás megkötése a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság, a Szerb Köztársaság, a jogi értelemben ma is létező Vajdaság Autonóm Tartomány és a magyar kisebbségi közösség között, amelyhez a megállapodást kötő felek elvárják a Vajdaságban élő többi nemzeti közösség csatlakozását is. A Tartománynak külön parlamentje, kormánya és igazságszolgáltatása van, amelyek működését külön alkotmány szabályozza.

Vajdaság minden polgárának — így a nemzeti közösségek tagjainak is —, biztosítani kell a nemzeti, nyelvi, vallási és más nemzeti-közösségi sajátosságának kinyilvánítására és fejlesztésére való jogát, összhangban a nemzetközi dokumentumokkal és a nemzetközi gyakorlatot követve. Kulturális és nyelvi egyenjogúságra vonatkozó jogainak érvényesítésében a vajdasági magyar nemzeti közösség a Vajdaság Autonóm Tartomány területén az alábbi alapvető jogokkal rendelkezik: anyanyelvének és írásmódjának közéleti és hivatalos használata; a magyar nyelven biztosított tömegtájékoztatás, ami magába foglalja a tömegtájékoztatási eszközök alapítását és igazgatását; oktatási, tudományos, kulturális és vallási egyesületek alapítása és irányítása, amelyeket az állami szervek pénzügyileg támogatnak; a zavartalan kapcsolattartás az államon kívül

élő nemzeti testvérközösségekkel; nemzeti jelképek használata; anyanyelvű oktatás minden szinten; történelmi, vallási és kultúrtörténeti műemlékek védelme; arányos képviselőt az állami szervezetekben és hivatalokban.

A vajdasági magyar közösség számára szavatolni kell az oktatási-nevelési, kulturális, közszolgálati-tájékoztatási és tudományos intézményeknek a nemzeti közösséghez tartozó személyek adó-hozzájárulásával arányos költségvetési finanszírozását és biztosítani kell az ilyen célra használt eszközök legalább 17 százalékát.

4. Nemzetközi garanciát

A vajdasági magyarok perszonális és területi önkormányzatának létrehozásához, valamint Vajdaság Tartomány autonómiájának visszaállításához a nemzetközi szervezetek összehangolt szerepvállalására van szükség. Ezen intézmények működéséhez nemzetközi garanciák szükségesek. A Vajdaság Tartomány autonómiájának biztosításáról szóló megállapodást a felek a nemzetközi közösség képviselői (államok és szervezetek), mint tanúk előtt írják alá. Az aláíró felek ezen kívül kézjegyükkel látnak el egy nyilatkozatot is, amely kötelezettségvállalást tartalmaz a megállapodás jóhiszemű betartására vonatkozóan, valamint tartalmazza a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság csatlakozási kérelmét egyes nemzetközi szervezetekhez. A Stabilitási Konferencia megfelelő keretet biztosít a vajdasági kérdés rendezése számára. Magyarország készen áll arra, hogy a vajdasági magyarok perszonális és területi önkormányzatát és Vajdaság Tartomány autonómiáját a Jugoszláv Szövetségi Köztársasággal megkötött kétoldalú megállapodásban biztosítsa a Stabilitási Konferencia keretében.

1.4. Észrevételek a vajdasági Megállapodás-tervezethez (Dr. Csapó I. József, 1999. 6. 12.)

1. Vajdaság Autonóm Tartomány jogi Státusának helyreállítása, ennek magyar nemzeti közösség általi kezdeményezése, s egyben aláíró hatósággá minősítése a szerbiai magyarság, illetve a vajdasági magyarság autonómiatörekvését alárendeli a tartományi autonómia visszaállításának. E viszony a sorrendet is meghatározza: vissza kell szerezni Vajdaság autonómiáját, hogy a tartomány hatósága a Megállapodást — egyik partnerként — aláírhasssa. De: van-e a vajdasági polgárok túlnyomó többségét képező szerb kollektivitásban igény és akarat a régió autonómiájának „helyreállítására”?

2. (Alapelvek 1.1.) A magyar nemzeti közösség kezdeményezheti a Vajdaság autonómiájának elnyerését, de nem illetékes annak igénylésére, hiszen demokratikus eszközökkel egymaga nem tudja elérni.

3. Vajdaság autonómiája és a magyar közösség perszonális autonómiája, illetve a túlnyomó többségben magyarok lakta régió autonómiája hatásköreiben és céljaiban — merőben más:

- Vajdaság önkormányzása — hatásköreit illetően — a többségi szerb nemzeti önazonosságú polgárok nemzeti identitásának védelmére létesül.

- A magyarok lakta régió, valamint a nemzeti közösség autonómiája éppen a magyar nemzeti önazonosság megőrzésére irányuló hatáskörök birtokosa.

4. Vajdaság autonóm régióvá minősítése a regionalizmus és a szubszidiaritás érvényesülésének velejárója, s ezért a vajdasági magyarság, s Magyarország Kormánya ezen folyamat iránti elkötelezettsége kívánatos és természetes, de nem lehet előfeltétele, sem pedig meghatározója a magyar nemzeti közösség önkormányzásra törekvésének.

5. Nem szükségszerű, sőt, adott esetben kedvezőtlen hatású is lehet azonossá tenni a nem etnikai alapú regionalizmust az etnikai alapú közösségi önkormányzással.

6. Nyíltan kell vállalni: Szerbia Köztársaságban a magyar nemzeti közösség perszonális autonómiája etnikai alapú, a magyarok által többségben lakott régió autonómiája pedig szintén nemzeti önazonosságot védő, azzal a különbséggel, hogy nem csak etnikai alapú! — mert közigazgatási hatásköröket is gyakorol.

7. Vajdaságban a többségben magyarok által lakott régió polgárai igényelhetik a területi autonómiát.

8. A Szerbiában élő magyar nemzeti közösségnek csupán Vajdaságban levő részét illeti meg a perszonális autonómia? A Megállapodás-tervezet szövegében csakis a vajdasági magyar közösségről van szó! Erre figyelni kell, hiszen a csoport-önkormányzás, amely nem területi alapú és nem rendelkezik közigazgatási hatáskörökkel, nem csak a vajdasági magyarok, hanem a Szerbiában élő, magát magyarnak valló minden polgár joga. Tehát: a Szerbiai Magyar Nemzeti Község Perszonális Autonómiájának elnyerése, s ezen jog gyakorlása a cél!

9. A 2. pontban tárgyalt egyéni jogok perszonális autonómián kívüli feltüntetése zavaró és egyben félrevezető: a g) betűben leírt anyanyelvű oktatáshoz való jog jelesen kollektív jog, de az arányos képviselő is az, nem szólva az anyanyelvű feliratozásról, az anyanyelvű intézményekről!

10. A perszonális autonómia önkormányzatának éppen azokkal a hatáskörökkel és intézményekkel kell rendelkeznie, amelyek a nemzeti önazonosság megőrzését és továbbadását szavatoló egyéni és kollektív jogok akadálytalan gyakorlását lehetővé teszik. A perszonális autonómia státútumának tehát mind ezt meg kell jelenítenie! Az egyéni jogok különálló tárgyalásának nemzetiségi törvényben a helye, de a perszonális autonómia törekvés összefüggésében semmi értelme annak szorgalmazása! Vagy nemzetiségi törvényt, vagy autonómia-státútumot!

11. A perszonális önkormányzásra jogosult magyar nemzeti közösség döntéshozó testülete (Nemzeti Tanácsa — 3.2.) nem gyakorolhat végrehajtó hatalmat is! Egyébként: ebben a fejezetben is megnyilvánul az ellentmondás: autonómia az autonómiában!, tehát perszonális autonómia gyakorlása a vajdasági autonóm régió végrehajtó testületével (és nem a döntéshozóval!) egyetértésben?

12. A Magyar Nemzeti Tanács a vajdasági (!) magyarok perszonális autonómiájának legfelsőbb szerve.

- A Szerbiában élő többi magyarnak majd külön autonómiát kezdeményeznek?
- A Nemzeti Tanács a nemzeti közösség demokratikusan létrehozott döntéshozó testülete lehet, semmiképpen a „perszonális autonómiáé”!
- Önkormányzatnak nem lehetnek hivatalból kijelölt tagjai /3.5./, ezért a választási előkészületekre létrehozott testület nem lehet, még ideiglenesen sem, az autonóm kö-

zösség önkormányzata! Az autonómia-statútum törvényre emeléséig szükségszerű minden előkészületet, például a regisztrációt megvalósítani, hogy a közjogi személyiséget elnyerő döntéshozó testület a demokratikus választások révén létrejöhhessen.

13. A 3.8. pont 3. bekezdésének 3. vonala törlendő: az anyagi támogatás semmiképpen nem egyenértékű a nemzeti hovatartozással, s az azzal járó jogok gyakorlásával!

14. „Magyar Területi Önkormányzat” — nincs! — nem is lehet!

a) az autonómiát a (történelmi) régió, tehát a „terület” nyeri el, az autonómiajog a régió kollektivitását illeti meg, s e jogot a kollektivitás kebeléből demokratikusan megválasztott testület gyakorolja:

b) a régióban többséget alkotó magyar nemzetiségűek önazonosságának védelmére a terület önkormányzatát törvényerejű statútumban olyan hatáskörökkel is felruházzák, amelyek a magyar nemzeti identitás megőrzését és továbbadását is szavatolják — tehát területi alapú, s egyben etnikai alapú is, ezért: „Régió (pl. Észak Bácska / Autonómiaja”!

15. A területi autonómia nem települési szövetség „Területi Önkormányzata” (4.1.) lásd: fentebb, 14. a.)!

16. A 4.1; 4.3. pontok újrafogalmazandók! Lásd: területi autonómia-statútumok!

17. Vajdaság Autonóm Tartomány statútumának Megállapodásban feltüntetése és tartalma ellentmond a magyar nemzeti közösség autonómiatörekvésének, hiszen említést sem tesz a régióban élő magyarság autonómiájáról, illetve a magyarok által többségben lakott terület önkormányzásáról, mint egyenrangú közösségi partnerről.

18. A szerb többségű autonóm Vajdaságban Ombudsman ügyel fel a „kisebbségi jogok” érvényesítésére, holott a magyar nemzeti közösség a történelmi és területi feltételeinek megfelelően, önkormányzó autonóm közösségként, külső beavatkozást kizárva óhajt önigazgatni!

19. A helyi önkormányzatok sajátos státusáról nem szólnak (6.), holott ez a harmadik autonómiaforma, amely a magyar nemzeti önazonosságot védő kollektív jogok gyakorlásának egyik garanciája!

20. A Megállapodás javasolt tartalma:

- politikai szándéknyilatkozat, amely kinyilvánítja: a regionalizmus és a szubszidiaritás elve iránti elkötelezettséget; az eurorégiók, így az autonóm Vajdaság létének fontosságát;
- közképviselési igény közvetítése: jog a szerbiai magyar nemzeti közösség perszonális autonómiájára (a perszonális autonómia statútum-tervezetének mellékelése); jog a Vajdaságban többségben magyarok által lakott régió autonómiájára (a területi autonómia statútum-tervezetének mellékelése).
- Kormányzati és nemzetközi garanciák megszerzése, a Koszovói Ideiglenes Egyezmény mintájára.

1.5. A Szerbiai Magyar Nemzeti Közösség Perszonális Autonómiájának Statútuma
(Tervezet — Dr. Csapó I. József, 1999 június)

A belső önrendelkezés jogán, amely államon belüli öngazgatás révén szavatolja a magyar közösség nemzeti önazonosságának megőrzését, a közösséghez tartozó személyek sajátos jogainak egyénenként és közösen gyakorlását,

az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet dokumentumaiban feltüntetett kötelezettségek alapján,

az Európa Tanács 1134\1990, 1177\1992, 1201\1993, 1255\1995. számú Ajánlásaiban a számbeli kisebbségben levő nemzetiségekre és a hozzájuk tartozó személyekre vonatkozó jogok érvényesítése céljából,

a Helyi Autonómia Európai Chartájában előírt rendelkezések szellemében,

a Nemzeti Kisebbségek Védelmére Vonatkozó Keretegyezmény által szavatolt teljes és tényleges állampolgári egyenlőség megvalósításáért,

a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájában feltüntetett elvek tiszteletben tartása végett,

az Európai Unió Parlamentjének az Unió állampolgáira vonatkozó Határozatát figyelembe véve, amely a demokratikus belső önrendelkezés elvét, az állampolgárok közötti teljes és tényleges egyenlőséget, a helyi, regionális vagy csoport önkormányzást, régiók közötti együttműködést hirdeti meg,

a Koszovói Békére és Autonómiára Irányuló Ideiglenes Egyezmény alapelveinek megfelelően,

a számbeli kisebbségben levő szerbiai magyarság, mint autonóm nemzeti közösség, e Statútum alapján jogosult a Szerbiai Magyar Nemzeti Közösség Perszonális Autonómiájára.

I. Fejezet

A szerbiai magyar nemzeti közösség

1. Szakasz

A szerbiai magyar nemzeti közösség (a továbbiakban: nemzeti közösség), mint autonóm politikai alany, azonos a számbeli kisebbségben levő magyarsággal, amelynek szülőföldjén történelmi, területi, települési, kulturális, nyelvi, vallási hagyományai vannak, valamint, amelynek tagjai egyéni elhatározásukkal e hovatartozást kinyilvánították és kinyilvánítják.

2. Szakasz

A nemzeti közösséghez tartozás az identitás-választás szabadságán alapuló egyéni elhatározás, amelyben senki nem korlátozható és amelyből senkire nem származhat semmiféle hátrány.

3. Szakasz

A nemzeti közösség és az ehhez tartozók közösségben és egyénileg gyakorolt joga részét képezi az egyetemes emberi jogoknak, s mint ilyen, a nemzetközi együttműködés hatáskörébe tartozik.

4. Szakasz

A nemzeti közösség és tagjai külön jogokkal bírnak, hogy megőrizhessék és gyakorolhassák nemzeti önazonosságukat a nemzetközi irányelveknek és a Helsinkii Záró Okmányoknak megfelelően. Ezen jogokat az emberi jogokkal és alapvető szabadságokkal megegyezően fogják gyakorolni.

5. Szakasz

A nemzeti közösség, demokratikus módon választhat magának intézményeket ügyeinek intézésére Szerbia Köztársaságban.

6. Szakasz

A nemzeti közösség identitási szabadságának érvényesítése, a történelmi és területi feltételeknek megfelelően, teljes értékű hatáskörrel felruházott, perszonális autonómia révén valósul meg.

7. Szakasz

A nemzeti közösségre és tagjaira Szerbia Köztársaság törvényei érvényesek, feltéve, hogy a nemzeti közösséget és tagjait érintő rendelkezések diszkriminációtól mentesek.

8. Szakasz

A nemzeti közösség jogai nem veszélyeztethetik más nemzetiségi csoport vagy állampolgár jogait, valamint a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és a Szerb Köztársaság szuverenitását és területi integritását.

*II. Fejezet***A perszonális autonómia alapelvei***9. Szakasz*

A perszonális autonómia magába foglalja a nemzeti közösséget és a hozzá tartozókat megillető kollektív és egyéni jogokat.

10. Szakasz

A nemzeti közösséghez tartozóknak joguk van a szülőföldhöz, a szülőföldön való élet szabadságához és zavartalanságához, a történelmileg kialakult települési és etnikai viszonyaik fenntartásához, a teljes és tényleges állampolgári egyenlőséghez.

11. Szakasz

A nemzeti közösséget és tagjait öngazgatási és e körben sajátos szabályozási és végrehajtási jog illeti meg az anyanyelvhasználat, az anyanyelvű kultúra, az oktatás, a hivatali- és közéleti, a társadalmi- és szociális tevékenység, a tájékoztatás terén.

12. Szakasz

A nemzeti közösség öngazgatása szabad és időszakos, általános, közvetlen és titkos választások útján kijelölt önkormányzati testületek és tisztségviselők révén valósul meg.

13. Szakasz

A nemzeti közösség országos önkormányzati döntéshozó testületének a nemzeti önazonosságra, így különösen: az anyanyelvre, a kultúrára, nemzete történelmére, a vallásra, a hagyományokra, a nemzeti szimbólumokra, valamint a közigazgatási területek határainak és nemzetiségi összetételének erőszakos megváltoztatására vonatkozó szabályozások területén döntési-, illetve jóváhagyási joga van.

14. Szakasz

A nemzeti közösség demokratikus önkormányzati joga magába foglalja a szabad és tiszteséges választásokon való részvétel jogát is.

15. Szakasz

A nemzeti közösség, jogainak megvédeése érdekében, nemzetközi szervezetekhez fordulhat, ezen intézmények eljárásának megfelelően.

16. Szakasz

A perszonális autonómia a nemzeti közösség és tagjai számára szavatolja, különösen:

- a) a teljes és tényleges állampolgári egyenlőséget;
- b) a történelmi és területi feltételeknek megfelelő, államon belüli öngazgatást;
- c) az esélyegyenlőséget;
- d) az egyén nemzeti önazonosságának szabad vállalását és kinyilvánítását;
- e) az anyanyelv szabad használatát a közéletben, a közigazgatásban, az igazságszolgáltatásban, az oktatásban és a közművelődésben;
- f) a nemzeti közösség tagjai által hagyományosan lakott közigazgatási egységekben, régiókban a közösséghez tartozó, illetve ezek anyanyelvét ismerő személyek kinevezését és alkalmazását az e) betűben feltüntetett területeken;
- g) önálló magyar nyelvű oktatási és jótékonyági, állami és felekezeti intézményrendszer kialakítását és működtetését;
- h) anyanyelven a szabad információhoz, az anyanyelvű írott és elektronikus sajtó működtetéséhez való jogot;
- i) a nemzeti szimbólumok szabad használatát, a nemzeti és vallási ünnepek zavartalan megtartását, az építészeti, kulturális, vallási emlékek, hagyományok megőrzését, ápolását, átörökítését;
- j) a szabad kapcsolattartást az anyaországgal és más közösségekkel, amelyekhez nemzeti, nyelvi, kulturális, történelmi kötelek fűzik;
- k) az állam költségvetéséből az anyanyelvű oktatási-, nevelési-, kulturális-, tudományos intézmények létesítésére és működtetésére elkülönített pénzalapok elosztását, illetve felhasználását;
- l) az államosított vagy az állam által bármi módon elvett egyházi-, közösségi-, személyi ingó és ingatlan vagyonok visszaszolgáltatását, illetve kártalanítását.

*III. Fejezet***A nemzeti közösség és tagjainak külön jogai***17. Szakasz*

A nemzeti közösség demokratikus úton választott intézményein keresztül gyakorolt jogai:

1. városok, falvak, terek, utcák és más topográfiai nevek jelölése a nemzeti közösség

- nyelvén és ábécéjével, a szerb feliratokon kívül, a közösségi intézmények formával kapcsolatos határozatának megfelelően;
2. a nemzeti közösség ábécéjével írott és beszélt nyelvén való információszolgáltatás;
  3. oktatás biztosítása és oktatási intézmények létesítése a nemzeti közösség beszélt és írott nyelvén való oktatásra; a nemzetiségi kultúra és történelem anyanyelven való tanítása, amelyhez az illetékes hatóságok biztosítják a pénzügyi keretet;
  4. a magyar oktatási nyelvű tanintézetekben a tananyagnak tükröznie kell a nemzetiségi csoportok közötti toleranciát, valamint a nemzetiségi csoportok tagjai jogainak tiszteletben tartását, a nemzetközi irányelveknek megfelelően;
  5. szabad kapcsolatteremtés lehetősége a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságban és a Szerb Köztársaságban, illetve a külföldön élő azonos identitású nemzetiségi csoportok képviselőivel;
  6. nemzeti szimbólumok használata és jelzése, ezen belül a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és a Szerb Köztársaság szimbólumait is;
  7. megvédeni a nemzeti hagyományokat a családjogi törvényben, szavatolni az örökösödési jogot;
  8. megőrizni a nemzeti közösség számára jelentőséggel bíró vallásos, történelmi és kulturális emlékeket, emlékműveket, helyszíneket, más hatósággal együttműködve;
  9. közegészségügyi és szociális szolgáltatások megvalósítása, diszkrimináció mentesen, az állampolgárok és a nemzeti közösség részére;
  10. vallási intézmények működtetése a vallási szervezetekkel együttműködve;
  11. regionális és nemzetközi, nem kormányzati szervezetekben való részvétel, ezen szervezetek szabályainak megfelelően;
  12. garantált arányos hozzáférhetőség és képviselet a közszolgáltatási médiákban, ezen belül külön programsugárzási lehetőség anyanyelven, azon személyek irányításával, akiket a nemzeti közösség illetékes testülete igazságos és pártatlan úton kinevez.

18. Szakasz

A nemzeti közösség tagjai számára garantált egyéni jogok, többek között:

1. szabad kapcsolattartás a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságban és a Szerb Köztársaságban, illetve a külföldön élő azonos identitású nemzetiségi csoportok tagjaival;
2. egyenlő munkavállalás a közszolgáltatások minden szintjén;
3. saját anyanyelv és ábécé használata;
4. a nemzeti szimbólumok szabad használata és jelölése;
5. olyan demokratikus intézményekben való részvétel, amelyek hatásköre a nemzeti közösség kollektív jogai gyakorlásának meghatározása és szavatolása;
6. kulturális, vallási, oktatási szervezetek és intézmények létrehozása, amelyek fenntartására az illetékes hatóságok biztosítják a szükséges pénzügyi támogatást.

*V. Fejezet***A nemzeti közösség országos önkormányzata***19. Szakasz*

A nemzeti közösség tagjai általános és egyenlő, titkos és közvetlen választások útján létrehozzák a Képviselők Tanácsát.

20. Szakasz

A Képviselők Tanácsa a nemzeti közösség döntéshozó testületeként működő országos önkormányzat, amely 4 éves mandátummal rendelkezik.

21. Szakasz

A Képviselők Tanácsa a nemzeti közösség egyetlen országos döntéshozó testülete.

22. Szakasz

(1) A Képviselők Tanácsa, az államon belüli önrendelkezés szabadsága alapján, a nemzeti közösséget és a hozzá tartozó személyek nemzeti önazonosságát illető hatáskörökben döntéshozó jogkörrel rendelkezik.

(2) Döntéseit a saját önkormányzati testülete számára kötelező határozatok formájában teszi közzé.

23. Szakasz

A Képviselők Tanácsa közjogi személy

24. Szakasz

A Képviselők Tanácsa létrehozza a nemzeti közösség végrehajtó önkormányzati testületét (továbbiakban: Végrehajtó Testület).

25. Szakasz

A Képviselők Tanácsa, hatásköre teljesítését illetően, autonóm.

26. Szakasz

(1) Azokban a helyi közigazgatási egységekben, amelyekben a magyar nemzetiségű lakosságnak nincs helyhatósági képvisellete, a helyi magyar nemzeti közösség közképviselétét és érdekvédelmét a tanácskozási jogú települési képviselő látja el.

(2) A települési képviselő megválasztásáról a Képviselők Tanácsa rendelkezik.

(3) A települési képviselő joga:

- a) megbízottja révén tanácskozási joggal részt venni a helyi tanács, illetve bármely helyi hatóság nemzeti közösséget érintő napirendjének tárgyalásán;
- b) javasolni a helyi hatóságoknak a nemzeti közösséget érintő ügyek tárgyalását;
- c) kezdeményezni a nemzeti közösséget érintő döntések felülvizsgálását.

27. Szakasz

Azokban a helyi közigazgatási egységekben, amelyekben a magyar nemzetiségű lakosság helyhatósági képvisellettal rendelkezik, a helyi nemzeti közösség közképviselétét és érdekvédelmét a közösség által megválasztott tanácsosok látják el.

28. Szakasz

Azokban a helyi közigazgatási egységekben, amelyekben a magyar nemzetiségű lakosság számbeli többséget alkot, a helyi nemzeti közösség közképviselétét és érdekvédelmét a sajátos státussal felruházott helyi önkormányzatok látják el, a Helyi Autonomia Európai Chartája és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája előírásainak megfelelően.

29. Szakasz

Abban a régióban, ahol a magyarság a terület összlakosságához mérten túlnyomó többségben van, a régió népszavazás által jóváhagyott területi autonómiára jogosult, amelynek kollektivitása az önkormányzást a Parlament által törvényre emelt Autonomia Statútum alapján gyakorolja.

V. Fejezet

A Végrehajtó Testület

30. Szakasz

A Végrehajtó Testület szervezeti felépítését és működését, intézményrendszerét a Képviselők Tanácsa által jóváhagyott Szabályzat tartalmazza.

31. Szakasz

A Végrehajtó Testület hatásköre, többek között

- a) az államon belüli önrendelkezés szabadságából származó sajátos nemzeti, oktatási, nevelési, kulturális, társadalmi és gazdasági öngazgatás;
- b) a sajátos státusú helyi önkormányzatok egységes képviselete, azok közötti érdekegyeztetés közvetítése;
- c) az Autonóm Régió önkormányzatával való kapcsolatok összehangolása;
- d) a magyar anyanyelvű önálló oktatási, nevelési, kulturális, tudományos intézményhálozat kialakítása és felügyelete;
- e) a nemzeti szimbólumok szabad használatának védelme;
- f) a nemzeti közösség ünnepeinek kijelölése;
- g) eljárni a nemzeti közösség társadalmi, szociális, gazdasági életét érintő kérdésekben;
- h) a történelmi magyar egyházak és az országos intézmények közötti kapcsolatok ápolása, együttműködésük elősegítése;
- i) a polgári szerveződésekkel való kapcsolat és együttműködés kiépítése és fenntartása;
- j) a közhivatalokban és az igazságszolgáltatásban az arányos képviselet ellátására többes jelölésű személyes javaslat megtétele;
- k) a költségvetést, a zárszámadást elkészíteni, amelyet a Képviselők Tanácsa hagy jóvá;
- l) az állami költségvetésből nemzeti közösségnek juttatott pénzeszegek rendeltetés szerinti felhasználása;
- m) a közösségi vagy egyéni jogok megsértése esetén intézményein, szervezetein keresztül tényleges jogorvoslásért folyamodni az állami hatóságokhoz, a nemzetközi szervezetekhez és intézményekhez;
- n) a nemzeti közösség önazonossága megőrzésére vonatkozó jogszabályok kötelező véleményezése;
- o) egyéb hatáskörök, amelyekkel a törvény vagy a Képviselők Tanácsa felruházta.

32. Szakasz

A Végrehajtó Testület és a hatáskörébe tartozó közösségi intézmények illetékességére és működésére vonatkozó részletes szabályozókat a Képviselők Tanácsának határozatai tartalmazzák.

*VI. Fejezet***A sajátos státusú helyi közösség***33. Szakasz*

Jelen Statútum 28. szakasza feltételeinek megfelelően a helyi közösség sajátos státusra jogosult.

34. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösséget, a helyi autonómiára vonatkozó törvényes rendelkezések kiegészítéseként, többlethatáskörökkel ruházza fel, amelyek a helyi közigazgatási egység területén többségben levő kollektivitás nemzeti önazonossága védelmét szavatolják.

35. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség helyi közigazgatási területén a magyar nyelv egyenrangú az állam hivatalos nyelvével.

36. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség illetékessége, többek között:

- a) közigazgatási határának csakis népszavazással történő megváltoztatása;
- b) közigazgatási területén a nemzetiségi arányok erőszakos módosításának tiltása ;
- c) a nemzetiségi csoportok jogaival és kötelezettségeivel összhangban levő oktatás biztosítása, a nemzeti önazonosság védelme, amely tükrözze a toleranciát, a helyi közösség és tagjai jogainak tiszteletben tartását.

37. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség, a helyi autonómiajog alapján, a törvény és a jelen statútum által meghatározott jogkörben, az állam által delegált helyi döntéshozó és végrehajtói hatalom birtokosa.

38. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség közigazgatási területén, a többi nemzetiségi csoport és tagjai számára, szavatolja a teljes és tényleges egyenlőséget.

39. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség többlethatáskörei kiterjednek, többek között:

1. az anyanyelvű oktatási intézmények létesítésére, működtetésére és fejlesztésére;
2. az anyanyelvű kulturális és művelődési intézmények létesítésére, működtetésére és fejlesztésére;
3. az anyanyelvű tömegtájékoztatásra;
4. az anyanyelv korlátozás nélküli használatára a magán- és közéletben, a közintézményekben, az igazságszolgáltatásban;
5. a közrend és a közbiztonság önkormányzati alárendeltségű rendőrséggel szavatolására;

6. a nemzeti műemlékek, emlékhelyek védelmére, gondozására;
7. a közösség, s a nemzetiségi csoportok anyanyelvi értékeit őrző könyvtárak, levéltárak, lemeztárak, múzeumok, hasonló rendeltetésű egyéb intézmények létesítésére, működtetésére.

40. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség önkormányzata maga határozza meg belső öngazgatási struktúráját.

41. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség önkormányzati szerveinek felügyelete csakis tevékenysége jogszerűségének vizsgálatára irányulhat.

VII. Fejezet

A nemzeti közösség anyagi forrásai

42. Szakasz

A nemzeti közösség anyagi forrásai:

- a) állami költségvetés;
- b) saját bevétel;
- c) alapítványi támogatás;
- d) hazai és külföldi szervezetektől kapott támogatás;
- e) anyaországtól kapott támogatás;
- f) más, jogszabályba nem ütköző módon szerzett bevételek.

43. Szakasz

(1) Az állami költségvetésből a nemzeti közösséghez tartozó személyek arányában az oktatásra, nevelésre, kultúrára, közszolgáltatásra, gazdasági támogatásra visszaosztott pénzalap elosztása:

- a) arányos rész a Végrehajtó Testület rendelkezésére, amelyet az országos érdekelttségű, valamint a számbeli kisebbségben levő magyarság közigazgatási területén működő magyar oktatási, nevelési, művelődési, közszolgáltató intézmények és létesítmények működtetésére fordít;
- b) arányos rész a sajátos státusú helyi közösségek és az autonóm régió rendelkezésére, amelyet az adminisztratív területükön levő magyar anyanyelvű intézményhálózat fenntartására és fejlesztésére fordítanak;

(2) Az állami költségvetésből származó támogatás elosztásáról a Képviselők Tanácsa külön határozatban rendelkezik.

44. Szakasz

(1) A nemzeti közösséghez tartozó intézményeket, szervezeteket, egyesületeket, társaságokat anyagilag külföldi szervezetek, alapítványok, hatóságok és magánszemélyek is támogathatják.

(2) A nonprofit céllal nyújtott támogatások vámmentesek.

VIII. Fejezet

Zárórendelkezések

45. Szakasz

A nemzeti közösség intézményeitől, szervezeteitől, egyesületeitől, felekezeteitől bármi módon állami vagy szövetkezeti tulajdonba juttatott ingatlanokat, műkincseket, könyvtárakat, levéltárakat, egyházi anyakönyveket, egyházi kegytárgyakat és egyéb javakat természetben, s amennyiben ez nem lehetséges, méltányos kárpótlás formájában a Statútum törvényre emelésétől számított egy éven belül visszaszolgáltatják a jogos tulajdonosoknak, illetve azok jogutódjainak.

46. Szakasz

A Statútumot a Parlament emeli törvényerőre. A törvényerőre emelés eljárása a Statútum törvényességére, nem pedig célszerűségére vonatkozik.

1.6. *Észak-Bácska Autonómia Statútuma*
(Tervezet – Dr. Csapó I. József, 1999. június)

Preambulum

Meggyőződve arról, hogy a régió önkormányzása a stabilitás és a demokrácia megvalósításának feltétele,

kinyilvánítva, hogy Észak-Bácska autonómiájának elismerése magába foglalja a Szerbia iránti lojalitást, amelynek régiói a szuverenitás és a területi integritás tiszteletben tartásával fejlődnek,

kijelentve, hogy a Statútum az Európai Unió védnöksége és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet felügyelete alatt kerül megszavazásra és alkalmazásra, tudatában annak, hogy a régió a szubszidiaritás tényleges megvalósításának megfelelő hatalmi szintjét jelenti, ahol a létrehozott önkormányzatok a területi alapú közigazgatási hatáskörök mellett a magyar közösség nemzeti önazonosságának megőrzését és továbbadását lehetővé tevő sajátos hatásköröknek is birtokosai,

figyelembe véve, hogy a régió polgárainak joguk van a demokratikus önkormányzás gyakorlásához, saját törvényhozó, végrehajtó, igazságszolgáltató s egyéb intézmények által,

elfogadva annak szükségességét, hogy a régióban a társadalom békés, harmonikus fejlődését csakis az ott élő nemzeti közösségek nemzeti, kulturális, nyelvi önazonosságának megerősítésével lehet előremozdítani,

kijelentve, hogy a régió kialakulása nem sérti a helyi kollektivitások autonómiáját, hanem olyan intézkedésekkel társul, amelyek a Helyi Autonómia Európai Chartája révén megszerzett jogok védelmét szolgálják,

olyképpen értékelve, hogy az alapvető különbségektől függetlenül, amelyek léteznek Európa államaiban a jogi és intézményi hagyományok terén, hasznos az autonóm régió létrehozása,

Észak-Bácska régió e statútum alapján, az alább megfogalmazott előírásoknak megfelelően, jogosult a területi autonómiára.

I. Fejezet

Általános rendelkezések

1. Szakasz

(1) Észak-Bácska politikai-közigazgatási rendje a földrajzi, gazdasági, társadalmi és kulturális sajátosságokra, lakosságának arra az óhajára épül, hogy autonómiát biztosítsanak számára.

(2) A régiónak autonómiára törekvése az állampolgárnak a társadalom életében való demokratikus részvételét, a gazdasági-társadalmi fejlődést, a területi érdekek érvényesülésének elősegítését, a nemzeti önazonosság védelmét szolgálja.

2. Szakasz

(1) Észak-Bácska Szerbia Köztársaságon belül jogi személyiséggel rendelkező autonóm régió.

(2) Jelen autonómia-statútum a régió kollektív önazonosságának meghatározója.

3. Szakasz

A régió politikai-közigazgatási autonómiája nem érinti az állam területi integritásának, szuverenitásának sérthetlenségét.

4. Szakasz

Az autonóm régió területe az I. számú mellékletben feltüntetett helyi közigazgatási egységek területét foglalja magába.

5. Szakasz

(1) A régió illetékességét, a régió törvény által jóváhagyott Statútuma és a nemzetközi jog ismeri el, illetve korlátozza.

(2) Az illetékességet csakis alkotmány, törvény vagy nemzetközi jog révén lehet vita tárgyává tenni, illetve korlátozni.

6. Szakasz

(1) A régió döntéshozó ügyviteli joggal rendelkezik a sajátos illetékességi területen.

(2) Az illetékesség, a törvény keretei között, egyéb közigazgatási szintről is átruházható a régiónak. A felhatalmazás során figyelembe kell venni a megfelelő anyagi és pénzeszközök létrehozását.

(3) A régió kollektivitása demokratikusan fog kormányozni a törvényhozási, közigazgatási, igazságszolgáltatási és más hivatalos intézményeken keresztül, a statútumban előírt feltételeknek megfelelően.

(4) Az illetékesség végrehajtásával megbízott szervek rendelkeznek saját szervezeti felépítésükben a régió sajátos adottságaihoz való alkalmazás szabadságával.

7. Szakasz

A régió minden hatóságának tiszteletben kell tartania az emberi jogokat, az állampolgárok és a nemzeti közösségek teljes és tényleges egyenlőségét.

8. Szakasz

(1) A régió azon illetékesség esetén, amelynek alkalmazása a Helyi Autonómia Európai Chartája hatáskörébe tartozik, tiszteletben tartja ezen Egyezmény szellemét és előírásait a helyi kollektivitásokkal való kapcsolatban.

(2) A törvény keretei között a régió némely illetékességet átadhat a helyi kollektivitásoknak, s intézkedik a pénzalapok korrekt elosztásáról.

9. Szakasz

Az államnak a következő területeken van fennhatósága a régió felett:

- a) területi integritás;
- b) pénzügy;
- c) honvédelem;
- d) külpolitika, külügy;
- e) vámrendszer;
- f) szövetségi adózás;
- g) szövetségi választások.

10. Szakasz

(1) Amennyiben az állam szintjén hozott döntések befolyásolják a régió autonómiáját, vagy összefüggenek a régió érdekeivel, a régiónak lehetőséget kell teremteni a határozathozatalban való részvételre.

(2) A régió állami problémák megoldásában való részvétele megvalósul:

- a) a régió megfelelő képviselőivel a törvényhozó- és a központi végrehajtó szervekben;
- b) az állami szervek és a régió által létrehozott intézmények közötti véleményezés eredményeként.

11. Szakasz

(1) A régió közhatalmát a négy évre választott Közgyűlés, valamint az általa kijelölt Önkormányzati Bizottság gyakorolja.

(2) A Közgyűlést szabad, általános választáson, közvetlen és titkos szavazással hozzák létre.

12. Szakasz

(1) A Közgyűlés a régió döntéshozó hatásköreit gyakorolja, megalakulásával Észak-Bácska önkormányzata politikailag létrejön.

(2) A Közgyűlés hatáskörét a jelen statútum és a nép határozza meg.

13. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság a régió végrehajtó hatósága.

14. Szakasz

(1) Jelen statútumnak megfelelően, az állam általános törvényeivel összhangban, az észak-bácskai politikai státus megillet minden olyan szerbiai állampolgárt, aki Észak-Bácska bármely helységében állandó lakhellyel rendelkezik.

(2) Azok az észak-bácskai születésűek, akik szerbiai állampolgárok, s Szerbia más régióban vagy külföldön laknak, szintén rendelkeznek a jelen statútumban meghatározott jogokkal, amennyiben utolsó törvényes lakhelyük Észak-Bácskához tartozó település volt.

15. Szakasz

(1) A régióban minden állampolgár számára biztosított a teljes és tényleges egyenlőség.

(2) A Közgyűlésnek, mint közhatóságnak, hatáskörébe tartozik azon feltételek kialakítása, amelyek biztosítják a polgárok és az általuk alkotott közösségek teljes és tényleges egyenlőségét és szabadságát, elhárítanak minden olyan akadályt, amely megghusíthatja vagy gátolhatja ezek teljes körű kibontakozását, s megkönnyíti minden polgár számára a politikai, gazdasági, művelődési és társadalmi életben való részvételt.

16. Szakasz

(1) Észak-Bácska autonóm régióban a magyar nyelv egyenrangú az állam hivatalos nyelvével.

(2) A régió és a hozzá tartozó helyi közigazgatási egységek önkormányzatai biztosítják a szerb és a magyar nyelv természetes és hivatalos használatát, megteremtve minden feltételt, amely garantálja teljes egyenlőségüket.

(3) A régió azon helyi közigazgatási egységeiben, ahol az állandó lakhelyű, számbeli kisebbségben levő, más nemzeti-, etnikai-, nyelvi identitású közösségekhez tartozó polgárok száma községben meghaladja a százat, városban az ötszázat, municípiumban az ezret, ezen közösségekhez tartozók anyanyelve ugyancsak egyenrangú az állam hivatalos nyelvével.

17. Szakasz

A régió szimbólumai:

- (1) Észak-Bácska zászlajának leírása.
- (2) Észak-Bácska jelvényének leírása.

18. Szakasz

- (1) Jelen statútum elismeri a régió szimbólumainak szabad használatát.
- (2) A magyar nemzeti szimbólumok és más, számbeli kisebbségben levő közösség nemzeti szimbólumainak régió területén való szabad használatát jelen statútum garantálja.
- (3) Az állami szimbólumok használatára a törvényes szabályozások érvényesek.

*II. Fejezet***Az autonóm régió megalakulása és működése***19. Szakasz*

Az autonómia törvény általi elnyerésének kezdeményezője lehet a régióhoz tartozó minden közigazgatási terület kollektivitása, illetve demokratikus közképviselője.

20. Szakasz

A régió autonómia-statútumának tervezetét a települési közképviselők vitatják meg, választójogú polgárai pedig népszavazással hagyják jóvá és választott képviselőik terjesztik, törvénybe iktatás végett, a Parlament elé.

21. Szakasz

A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és a Szerb Köztársaság hatóságai, az Európai Unió és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet felügyelete alatt, szavatolják a referendum szabad és igazságos megszervezését.

22. Szakasz

- (1) A népszavazással jóváhagyott jelen autonómia-statútumot a Parlament emeli törvényre.
- (2) A törvényre emelés eljárása az autonómia-statútum törvényességére nem pedig célszerűségére vonatkozik.
- (3) A parlamenti elutasítás esetén a régió demokratikus közképviselője jogorvoslásért az illetékes nemzetközi intézményekhez fordulhat.

23. Szakasz

Észak-Bácska Önkormányzata és Autonómia Statútuma csakis népszavazással szüntethető meg.

III. Fejezet
A régió önkormányzata

24. Szakasz

Az autonóm régió intézményei:

- a) Közgyűlés;
- b) Önkormányzati Bizottság;
- c) Észak-Bácska Elnöke;

25. Szakasz

A települési önkormányzatok intézményei:

- a) Községi Tanács;
- b) Városi Tanács;
- c) Polgármester;

26. Szakasz

A Közgyűlés a régió közhatalmát gyakorolja.

27. Szakasz

- (1) A Közgyűlés az arányos választási rendszerben általános, titkos, szabad és közvetlen szavazással négy évre megválasztott képviselőkől tevődik össze.
- (2) A régió képviselőinek száma 31. A választókerületekre jutó helyek számát a régió lakosainak népszámlálási adatai határozzák meg.
- (3) A választásra jogosult jelölteknek a következő feltételeknek kell megfelelniük:
  - a) a törvény előírásainak megfelelően, legyenek választhatók;
  - b) nem ítélték el a korábbi Jugoszláviában a Nemzetközi Büntetőjogi Törvény alapján hozott határozattal;
  - c) nem vonta ki magát a vádemelés alapján elindított felelősségre vonás alól.

28. Szakasz

Jugoszlávia Szövetségi Köztársaság és a Szerb Köztársaság hatóságai, az Európai Unió, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet felügyelete alatt, szavatolják a szabad és igazságos választások előkészítését és megszervezését, amelynek feltételei, többek között:

- a) a nyílt és szabad politikai légkör;
- b) az elüldözött személyek visszatérését előmozdító környezet;
- c) a gyülekezés-, gondolkodás-, véleménynyilvánítás szabadságának garantálása;
- d) választási szabályok jogi kereteinek megteremtése;
- e) szabad média, amely elérhető a bejegyzett pártok, politikai alakulatok és a jelöltek, valamint a választópolgár számára.

29. Szakasz

A közgyűlési választásokat a Választási Bizottság készíti elő és rendelkezik minden olyan kérdéssel kapcsolatban, amelyek a szabad és igazságos választásokhoz szükségesek, többek között:

- a) a választhatóságra;
- b) a pártokra és szavazókra;
- c) az előzőtt személyekre és a menekültekre;
- d) a választókörzetek kijelölésére;
- e) a jelöltek bejegyzésére;
- f) a választási technikára;
- g) a választási eredmények hitelesítésére;
- h) a nemzetközi megfigyelők szerepére.

30. Szakasz

A Választási Bizottság tagjai:

1. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet által kijelölt személy.
2. A nemzetiségi csoportok számarányosan kijelölt képviselői.
3. A politikai pártok és alakulatok azon képviselői, akiket a Választási Bizottság kritériumi alapján választottak ki.

31. Szakasz

A Választási Bizottság elnöke az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet által a Bizottságba kijelölt személy.

32. Szakasz

A régió közgyűlési képviselőinek megválasztásával egy időben szervezik meg a régió elnökének megválasztását is.

IV. Fejezet
A Közgyűlés

33. Szakasz

A Közgyűlés az autonóm régió döntéshozó hatáskörével felruházott testület.

34. Szakasz

A Közgyűlés a Választási Bizottság elnökének határozatára a választási eredmények hivatalos közzétételétől 15 napon belül ül össze.

35. Szakasz

A Közgyűlés, megalakulásától számított 30 napon belül, kidolgozza és jóváhagyja működési szabályzatát. Ezen időtartam alatt a Közgyűlés munkálatait a régió megválasztott elnöke vezeti.

36. Szakasz

A Közgyűlés működésének alapelvei:

- a) ellátja a régió polgárainak érdekvédelmét, közképviselét, közigazgatását;
- b) alkalmazza a hatáskörök decentralizálását;
- c) szavatolja a nyilvánosságot;
- d) garantálja a régió költségvetésének nyilvánossá tételét;
- e) érvényesíti és megőrzi a törvényességet.

37. Szakasz

- (1) A Közgyűlés felelőssége a törvények, s a régió törvényeinek életbe léptetése, beleértve a politikai, biztonsági, gazdasági, társadalmi, oktatási, tudományos területeket.
- (2) A Közgyűlés által hozott törvényeket, rendeleteket, határozatokat a szövetségi vagy a köztársasági hatóságok nem módosíthatják és nem változtathatják meg.

38. Szakasz

A Közgyűlés felelősséget vállal:

1. a régió intézményei pénzügyének kezeléséért, ideértve az adózást és a saját költségvetést;
2. a közigazgatási szervek, illetve intézmények által elfogadott költségvetésért;
3. az elfogadott szabályzatokért - szervezés, eljárás;

4. az Önkormányzati Bizottság elnökének és tagjainak kinevezéséért;
5. az oktatás területén hozott intézkedések összehangolásáért, - tekintettel a nemzetiségi csoportok és a helyi önkormányzatok igényeire és határozataira;
6. bírósági hivatalok régió elnöke által előterjesztett jelöltjeinek megválasztása;
7. a polgárok, s szolgálatok és a javak biztonságát és szabad működését szavatoló felügyeletért;
8. a régió elnöke által megkötött szerződések és egyezmények ratifikálásáért;
9. a Szövetségi és a Köztársasági Közgyűléssel, valamint a külföldi törvényhozói testületekkel való kapcsolattartásért;
- 10.a helyi önkormányzatok működését elősegítő feltételek megteremtéséért;
- 11.a nemzetiségi csoportokat érintő rendelkezések meghozataláért és érvényesítéséért;
- 12.az egészségügyi intézmények és kórházak irányítását szabályozó döntésekért;
- 13.a környezetvédelemért;
- 14.a gazdasági, tudományos, műszaki, demográfiai, regionális, társadalmi és településfejlesztési programokért;
- 15.a gazdaság-fejlesztési programokért;
- 16.a választások irányításáért;
- 17.a régió köz- és magánvagyonáért;
- 18.a telekkönyvi szabályozókért;
- 19.minden egyéb, hatáskörbe tartozó rendelkezésért.

39. Szakasz

A Közgyűlésnek hatalmában áll törvényeket életbe léptetni azokon a területeken, amelyek a közösségek felelőssége alá tartoznak, ha e közösségek az adott hatáskörben nem tudnak célravezetően eljárni, vagy ha az egyik közösség hátrányos megkülönböztetéssel viseltetne a másik közösséggel szemben.

40. Szakasz

A Közgyűlés törvényeit a képviselők minősített többséggel, rendeleteit, határozatait, egyszerű többséggel szavazzák meg, illetve fogadják el.

41. Szakasz

A Közgyűlés igényelheti, hogy a Köztársaság kormánya ráruházzon vagy rábízzon olyan hatásköröket, amelyeket a jelen autonómia-statútum nem szabályoz.

V. Fejezet
Az Önkormányzati Bizottság

42. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság gyakorolja a végrehajtó hatalmat.

43. Szakasz

- (1) Az Önkormányzati Bizottság a régió közhatalmát saját hatáskörében gyakorló végrehajtó testület.
- (2) Az Önkormányzati Bizottság annak elnökéből és miniszteri rangú tagjaiból áll.
- (3) Az Önkormányzati Bizottság elnökét a régió elnöke javasolja.
- (4) Az Önkormányzati Bizottság javasolt elnöke a bizottsági tagok listáját megválasztás végett a Közgyűlés elé terjeszti.
- (5) Abban az esetben, ha az önkormányzati Bizottság javasolt elnöke nem tudja megszerezni a többségi szavazatot a Bizottság megalakításához, a régió elnöke 10 napon belül új bizottsági elnökjelöltet javasol.

44. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottságnak le kell mondania, ha a bizalmatlansági indítványt a Közgyűlés többségi szavazattal elfogadja. A lemondást követően a régió elnöke 10 napon belül új bizottsági elnökjelöltet javasol.

45. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság szervezeti felépítését és működési szabályzatát a Közgyűlés hagyja jóvá.

46. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság, saját hatáskörében, az állam jogrendjével összhangban és a régió jogállásának megfelelően gyakorolja végrehajtói hatáskörét, az alábbi illetékességgel:

1. a Közgyűlés által hozott törvények, rendeletek, határozatok érvényesítése, felügyelete, végrehajtása;
2. saját önkormányzati testületeinek működtetése;
3. törvények, rendeletek, közgyűlési határozatok kezdeményezése;
4. a régióérdekeltségű közszolgáltatások, közintézmények hatáskörébe tartozó kereskedelmi társaságok felügyelete;

5. a régióérdekeltségű közösségi köz- és magánvagyon kezelése;
6. saját gazdasági társaságok létrehozása és működtetése;
7. adóhatósági hatáskörök gyakorlása;
8. a régió költségvetésének kidolgozása, Közgyűlés elé terjesztése és végrehajtása;
9. a régió gazdasági fejlesztésének tervezése, elősegítése;
10. a közbiztonság szavatolása, a rendőrséggel való együttműködés, illetve annak ellenőrzése;
11. a régióra vonatkozó nemzetközi szerződések és egyezmények megkötése, a régiók közötti együttműködés kialakítása, érvényesítése;
12. a régióban egyenrangú nyelvek szabad használatának szavatolása;
13. az állami iskolahálózat, s ezen belül a magyar nyelvű oktatási hálózat létrehozása, működtetése, fejlesztése;
14. a régió közösségét érintő egyéb szabályozások;
15. az állam törvényeinek alkalmazása.

47. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság rendelkezhet, létrehozhat és fenntarthat saját televízió- és rádióállomásokat, sajtót, bármilyen tömegtájékoztatási eszközt, amely céljainak elérésében segíti.

48. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság feladata a telekkönyvi irattárosok, a régió önkormányzatához tartozó tisztviselők kinevezése.

49. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság saját hatáskörében megegyezéseket köthet más önkormányzati közösségekkel, részt vehet más régiókra kiterjedő kulturális, gazdasági, társadalmi együttműködésben.

50. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság a Közgyűlésnek tartozik felelősséggel, anélkül, hogy ez csökkenjen a bizottság tagjainak egyéni hivatali felelősségét.

51. Szakasz

Ha a régió bármely állampolgára azt állítja, hogy hátrányosan érintette valamely végrehajtó

vagy adminisztratív terület döntése, joga van a döntés törvényességének igazságügyi felülvizsgálatát kérnie, miután az adminisztratív felülvizsgálatok lehetőségeit kimerítette.

52. Szakasz

Az igazságszolgáltatói hatalmat a Régió, valamint a Köztársaság törvényeinek rendelkezései szerint létrehozott és működő intézmények gyakorolják.

VI. Fejezet A régió elnöke

53. Szakasz

- (1) Észak-Bácska autonóm régió elnökét általános, szabad, titkos és közvetlen szavazással választják meg; mandátuma 4 évre szól.
- (2) A régió elnökeként senki nem szolgálhat két mandátum időtartamnál többet.

54. Szakasz

A régió elnökének hatásköre, többek között:

- a) a régiót képviselni minden nemzetközi vagy szövetségi- illetve köztársasági testület előtt;
- b) a Közgyűlés számára jelölteket állítani az Önkormányzati Bizottság elnöki, az Alkotmánybírósági, Legfelsőbb Bírósági és más bírói hivatalok vezető beosztású állásaira;
- c) rendszeresen találkozni a nemzetiségi csoportok demokratikusan választott képviselőivel;
- d) külföldi kapcsolattartás és egyezmények kötése, amelyek a régió törvényeivel és a jelen statútummal összhangban vannak;
- e) más egyéb, e statútumban vagy a törvényben meghatározott illetékesség.

VII. Fejezet
Nemzetiségi csoportok

55. Szakasz

- (1) A nemzetiségi csoportok és azok tagjai külön kollektív és egyéni jogokkal bírnak, annak érdekében, hogy megőrizhessék és gyakorolhassák nemzetiségi, kulturális, vallási és nyelvi identitásukat a nemzetközi irányelveknek és a Helsinki Záró Okmányoknak megfelelően.
- (2) Az (1) bekezdésben feltüntetett jogokat az emberi jogokkal és alapvető szabadságokkal megegyezően fogják gyakorolni.

56. Szakasz

- (1) Minden nemzetiségi csoportnak joga van a közösségi önkormányzásra.
- (2) A közösségi önkormányzás a Közgyűlés által törvényre emelt Perszonális Autonómia Statútum előírásainak megfelelően valósul meg.

57. Szakasz

A nemzetiségi csoportok külön jogait a demokratikus úton megválasztott intézményeken keresztül érvényesítik, a következő céllal:

- a) megőrizni és megvédeni nemzeti, kulturális, vallási és nyelvi identitásukat;
- b) hozzáférhetőség és képviselő a közszolgáltatási médiákban; programsugárzás anyanyelven azon személyek irányítása alatt, akiket saját nemzetiségi csoportjuk pártatlan módon jelöl ki;
- c) közösségek és személyek önálló hozzájárulása saját tevékenységeik finanszírozásához;
- d) olyan politikai, társadalmi feltételek megteremtése, amelyek lehetővé teszik az 55. szakasz 1) bekezdésében és a Perszonális Autonómia Statútumában feltüntetett kollektív jogok intézményes gyakorlását.

*VIII. Fejezet***Helyi autonóm közigazgatási közösségek***58. Szakasz*

A települési közösségek az autonóm régióban a törvény, s a jelen Statútum, valamint a Helyi Autonómia Európai Chartája rendelkezései szerint szerveződnek és működnek.

59. Szakasz

A régió helyi közigazgatási határait népszavazással módosítani lehet.

60. Szakasz

A helyi közösségek kapcsolatot tarthatnak fenn egymással, a kölcsönös haszon érdekében.

61. Szakasz

Minden helyi közigazgatási közösségnek lesz Közgyűlése, Közigazgatási Tanácsa és más egyéb olyan adminisztratív testülete, amelyet a közösség demokratikusan létrehozott.

62. Szakasz

A helyi közigazgatási közösség önkormányzata, a helyi autonómiajog, és a törvény alapján jön létre és gyakorolja döntéshozó és végrehajtó hatásköreit.

*IX. Fejezet***Pénzügyek***63. Szakasz*

A régió pénzügyi rendszerének szavatolnia kell az illetékességgel arányos összebevétel megvalósítását, lehetővé téve az önálló politikát.

64. Szakasz

A hatáskörök gyakorlásához szükséges pénzeszközök nagy részét a régióknak saját pénzforsrásból kell létrehozni, amelyekkel szabadon rendelkezik.

65. Szakasz

A szolidaritás elve alapján a Szövetség és a Köztársaság pénzügyi mechanizmusa garantálja a régió arányos pénzügyi támogatását.

66. Szakasz

A Szövetség és a Köztársaság költségvetéséből történő átutalásokat és támogatást olyképpen kell eszközölni, hogy tiszteletben tartsák a be nem avatkozás elvét.

67. Szakasz

- (1) A régió saját pénzforsrásai az adók, illetékek vagy járandóságok.
- (2) A régióknak lehetősége van a regionális adók és illetékek megállapítására.

68. Szakasz

Az adókat és az illetékeket a törvény, illetve a helyi önkormányzati határozat szabályozza.

X. Fejezet
Vagyonkezelés

69. Szakasz

A regionális és helyi közösségi köz- és magánvagyonok hovatartozásáról, kezeléséről, a területi érdekeltséget figyelembe véve, a régió és a helyi önkormányzatok illetékes hatóságai döntenek.

XI. Fejezet
A régió autonómiájának védelme

70. Szakasz

A régió jelen Statútumban megállapított határát csakis a régió jóváhagyásával lehet módosítani.

71. Szakasz

- (1) A régiónak lehetősége van fellebbezni az illetékes igazságszolgáltatás előtt az illetékeség szabad gyakorlásának szavatolásáért.
- (2) Az illetékességi konfliktust az igazságszolgáltatási hatóságnak kell megoldania.

72. Szakasz

A régió által elfogadott törvényeket, rendeleteket, határozatokat csakis az alkotmány és a törvény által előírt esetekben és formában ellenőrizhetik:

- a) az Alkotmánybíróság, a normatív rendelkezések alkotmányosságát illetően;
- b) a Kormány, az országos érdekeltségű hatáskörök gyakorlását illetően;
- c) a Közigazgatási Bíróság, az önkormányzatok közigazgatási szerveinek tevékenységét és szabályrendeleteit illetően;
- d) a Számvevőszék, az országos érdekeltségű gazdálkodást és az állami költségvetésből átutalt pénzeszközök felhasználását illetően.

73. Szakasz

A régió határozatai feletti ellenőrzés csakis a törvényesség betartásának biztosítására terjed ki, csakis „a posteriori” eszközölhető, a régióban érvényes szabályozások fenntartásával.

XII. Fejezet
Záró rendelkezések

74. Szakasz

Jelen autonómia-statútum módosítása a következő eljárással történik:

- a) a Közgyűlés tagjainak egyötöde módosítást kezdeményezhet;

- b) a módosítást a Közgyűlés kétharmados szavazattöbbséggel hagyja jóvá;
- c) a Közgyűlés által jóváhagyott módosítást az elfogadást követő 90 napon belül a régió választójogú polgárai népszavazással hagyják jóvá;
- d) amennyiben a módosítást a népszavazás elutasítja, hasonló módosítást csak egy év elteltével lehet kezdeményezni.

75. Szakasz

Jelen autonómia-statútum rendelkezései kiegészítik az állam törvényes rendelkezéseit.

76. Szakasz

Jelen autonómia-statútum érvénybe lépésekor minden ezzel ellentétes rendelkezés hatályát veszti.

2. Erdélyi autonómiatörekvések

2.1. Javaslat — Dr. Csapó I. József, 1992

RMDSZ ÁLLÁSPONT

a magyar kisebbség problémáinak megoldásáról, Romániának az Európai Közösség struktúráiba való beépülésének folyamatában

Az EBEÉ emberi jogokkal foglalkozó koppenhágai konferenciája záródokumentumának a nemzeti kisebbségek jogaira vonatkozó állásfoglalását tartalmazó IV. fejezete értelmében, a nemzeti kisebbségek problémáit nem lehet kielégítően megoldani, csak demokratikus politikai közegben, mely hatékony, független törvénykezési rendszerrel rendelkező jogállamra épül.

Az 1991. júliusi genfi találkozón résztvevő országok, köztük Románia is, megerősítették a területükön élő nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitását megőrző és ezen identitást támogató körülmények megteremtésének fontosságát. Az olyan lépéseket amelyek figyelembe veszik a nemzeti kisebbségek történelmi és területi körülményeit, nagyon fontosnak tartják ott, ahol a demokratikus intézmények kialakulóban vannak és a nemzeti kisebbségek problémái különleges figyelmet igényelnek.

A 2 millió romániai magyar történelmi és területi feltételeit (körülményeit) ennek a népnek több, mint 1000 éves erdélyi jelenléte jellemzi; mélyre nyúló történelmi gyökerekkel és erős etnikai, kulturális, nyelvi, vallási identitással rendelkezik. Ezen identitás megőrzése, megóvása, támogatása és fejlesztése a magyar nemzeti közösség jogainak demokratikus úton történő zavartalan kinyilvánításával valósítható meg. Ezen jogoknak a történelmi specifikumok függvényében való elismerését és védelmét biztosító körülmények, amelyeket, mint pozitív eredménnyel járó demokratikus megoldásokat 1991 júniusában Genfben a nemzeti kisebbségek problémáival foglalkozó EBEÉ találkozón résztvevő országok és más nemzetközi dokumentumok elismertek és amelyeket az RMDSZ a romániai magyarság identitása megőrzésének szempontjából létfontosságúnak tart, a következők:

I. A magyar nemzeti közösség személyi elven alapuló autonómiájának szavatolása.

A magyar nemzeti közösség etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitását támogató körülmények megteremtése megfelelő helyi vagy autonóm adminisztrációk létrehozásával (EBEÉ, Koppenhága).

- II. Helyi autonóm adminisztrációban megnyilvánuló területi autonómia létrehozása, helyi konzultatív, törvényhozói és végrehajtó szervek létevel, amelyeket szabad-, periodikus választásokon választanak meg, valamint a magyar nyelvnek hivatalos nyelvvé nyilvánítása a román mellett, azokon a területeken, ahol a magyarság többen él.
- III. A magyar közösség identitására vonatkozó önrendelkezés garantálása abban az esetben, ha a területi autonómia nem alkalmazható — azaz a szórványban.

Az autonómia különböző formái révén, az RMDSZ, mint a romániai magyarság képviselője igényli:

1. – az anyanyelv szabad használatát egyénileg, és nyilvánosan; anyanyelvű oktatást, valamint az anyanyelv használatát a hatósági szervekkel szembeni viszonyában, különösen a helyi adminisztrációban és a törvényszéken;
2. – a megfelelő szintű és fajtájú anyanyelvű oktatás biztosítását a magyar közösséghez tartozók számának, földrajzi helyének és kulturális hagyományainak figyelembevételével, beleértve az anyanyelvű oktatás minden fokozatát és a Bolyai Egyetem újraalapítását;
3. – anyagi és technikai segítség megadását a magyar közösség számára, hogy gyakorolhassa saját oktatási, kulturális, vallási intézményei, szervezetei és egyesületei létrehozásának és fenntartásának jogát;
4. – kormánysegítség megadását, mely megfogalmazná és megoldaná a helyi diszkrimináló gyakorlatokkal kapcsolatos problémákat;
5. – a kisebbségi közösségek egymásközti, a többség közössége és a kisebbségi közösség közötti és a szomszédos, közös határvonallal rendelkező közösségek közötti kapcsolatok bátorítását, a helyi feszültségek kialakulásának megelőzését az esetleges konfliktusok békés rendezése érdekében;
6. – az állami intézmények és a kisebbség képviselőiből létrehozott vegyes bizottság létrehozását abból a célból, hogy megkönnyítse az érdekelt ország és a köztük folytatott párbeszédet;
7. – a magyar nemzeti kisebbség hozzájárulásának elismerését és segítését Románia és Magyarország együttműködésében;
8. – azon személyek, csoportok védelmét, akik a diszkrimináló fenyegetések vagy cselekedetek, ellenséges magatartás vagy erőszak áldozataivá válhatnak etnikai, kulturális, nyelvi, vallási identitásuk miatt; javaik megóvását;
9. – kormánybizottság létrehozását a törvénykezés felülvizsgálatára és a módosító javaslatok kidolgozására, Románia Alkotmánya egyes cikkelyeinek megváltoztatására, melyek a nemzeti kisebbségek jogainak garantálását célozzák;
10. – a magyar nemzeti közösség etnikai, kulturális, nyelvi, vallási identitásának megóvásáért tett lépéseket, miután megfelelően konzultáltak ezen közösség szervezeteivel és egyesületeivel;
11. – az állam által átvett, államosított, elkobzott javak jóvátételét;
12. – az egyházi javak visszaadását;
13. – az ingatlanok, könyvtárak, irattárak visszaadását, amelyek a magyar közösség anyagi hozzájárulásával épültek vagy jöttek létre;
14. – a helyi autonómia teljes tiszteletben tartását, a helyi közösségek azon jogát, hogy saját felelősségükre és a közösség javára megoldják a közügyek jelentős részét;
15. – a helyi közösségeknek megadott jogkörök teljesek és egészek kell, hogy legyenek, hogy ne szabhasson nekik határt központi vagy regionális hatalom;
16. – a területi határok módosítását, amely csak előzetes konzultációk és a helyi közösség számára rendezett referendum alapján megvalósítható ;

17. – a helyi közösségeknek rendelkezniük kell fellebbezési törvénykezési joggal, a hatáskörök szabad gyakorlására és a helyi autonómia elvének tiszteletben tartására;
18. – a helyi autonómia elve legyen alkalmazható minden helyi közösség számára, beleértve a regionális közösségeket is;
19. – minden ember azon jogának elismerését, hogy meghatározza nemzeti hovatartozását és gyakorolja az ezzel járó jogokat;
20. – a kultúrák közötti egyetértés előre vitelét, minden társadalmi szint között, valamint a határokon túli kapcsolatok javítását .

Az RMDSZ, mint a romániai magyarság képviselője, meglelégedéssel veszi tudomásul az EBEÉ emberi jogokkal foglalkozó koppenhágai konferenciáján résztvevő országoknak azon megállapítását, hogy a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos problémák ügyében rendkívül fontos az egymásközi konstruktív együttműködés. Egy ilyen együttműködés célja az , hogy bátorítsa a kölcsönös megértést és bizalmat, a jószomszédi kapcsolatokat, a nemzetközi biztonságot és jogot.

1992. December

2.2. Memorandum tervezet

A Romániai Magyar Nemzeti Közösség Belső Önrendelkezéséről

Dr. Csapó I. József — 1992

Alkotmánymódosító javaslatok

1. Szakasz

- (1) „Románia szuverén, független, egységes és oszthatatlan állam.”

2. Szakasz

- (1)
- (a) változat: „Az állam alapja a nép egysége.”
  - (b) változat: „Az állam alapja a román nemzet egysége az együtt élő nemzeti közösségekkel.”

3. Szakasz

- (1) „Az állam elismeri és garantálja valamennyi nemzeti kisebbség, nemzeti közösség identitásának ápolásához, fejlesztéséhez és továbbhagyományozásához való jogát a gazdasági, politikai, kulturális élet minden területén.”
- (3) „A nemzeti kisebbségek, nemzeti közösségek, elnyerhetik a politikai szubjektum minőségét és a személyi autonómiához való jogot. Ez a jog kiterjed az Alkotmány által meghatározott, közjogi személyiséggel rendelkező saját intézmények létrehozására.”
- (4) „A személyi autonómiával rendelkező nemzeti kisebbség, nemzeti közösség, az előző bekezdésben meghatározott intézményei révén gyakorolja az állam által átruházott hatásköröket az oktatás, a kultúra, a társadalmi tevékenység, a tájékoztatás és az anyanyelvhasználat terén.”
- (5) „Az első bekezdésben meghatározott módon, a nemzeti kisebbség, nemzeti közösség saját határozatai alapján szabályozza az oktatási, kulturális, szociális, tájékoztatási tevékenységét. Az anyanyelvhasználat terén, az állami végrehajtó hatalommal együtt, kidolgozza a nemzeti kisebbségek, nemzeti közösségek anyanyelvhasználatára vonatkozó kódexet. Azon régiókban, valamint településeken, ahol a nemzeti közösség a lakosság számának több, mint 10 százalékát képezi, a közéletben anyanyelvét is hivatalos nyelvként használhatja.”

- (6) „A személyi autonómiával rendelkező nemzeti kisebbséghez, nemzeti közösséghez tartozás egyéni elhatározás eredménye, és e döntésnek az állampolgárra nem lehet semmiféle hátrányos következménye. Ezen elhatározását illetően senki nem kötelezhető nyilatkozatra.”

7. Szakasz

- (2) „Az állam támogatja a nemzeti közösségek és anyanemzetük közötti kapcsolatok elősegítését, a közös határvonallal rendelkező közösségek közötti kapcsolatokat.”
- (3) „Egy adott régióban vagy településen élő, a népesség számához viszonyítva egyszerű többségben levő nemzeti közösség a helyi öngazgatási, illetve a területi alapon működő regionális autonómiát gyakorolja, és anyanyelvét is hivatalos nyelvként használja.”

30. Szakasz

- (7) „Törvény tiltja az ország, a nemzet, a nemzeti közösségek és a számbeli etnikai kisebbségek rágalmazását, valamint az agresszív háborúra, a nemzeti, faji, osztály vagy vallásgyűlöletre buzdítást, a diszkriminációra vagy erőszakra felbujtást.”

32. Szakasz

- (3) „A számbeli etnikai kisebbséghez, nemzeti közösséghez tartozó személyeknek joguk van anyanyelvükön tanulni, illetve e nyelven oktatásban részesülni minden szinten.”
- (5) „A fizikai személyeknek, szervezeteknek, társaságoknak joguk van felekezeti és magánintézeteket létesíteni és fenntartani.”

120. Szakasz

- (1) „A helyi közigazgatási egységekben, ahol a számbeli kisebbséghez, nemzeti közösséghez tartozó személyek a lakosság számához viszonyítva egyszerű többségben vannak, e közösségek az öngazgatási autonómiát gyakorolják.”
- (2) „A szomszédos helyi öngazgatási autonómiák regionális öngazgatási autonómiák létrehozására társulhatnak, ahol az egyszerű többségben levő nemzeti közösség a területi alapon működő, nemzeti közösségi régió autonómiáját gyakorolja.”
- (3) „A számbeli etnikai kisebbségeknek, nemzeti közösségeknek az öngazgatás terén, identitásuk képviselőjében gyakorolt autonómiájuk megnyilvánul a helyi autonómia alapelveinek érvényesítésében az oktatás, a kultúra, a szociális kérdések, a tájékoztatás és az anyanyelvhasználat terén.”
- (4) „A számbeli etnikai kisebbségek, a nemzeti közösségek területi alapon működő, nemzeti közösségi régióra kiterjedő autonómiája megnyilvánul a szabad és periodikus választásokkal létrehozott konzultatív, jogalkotó és végrehajtó szervek működésében.”

*A Romániai Magyar Nemzeti Közösség Belső Önrendelkezése**1. Szakasz*

A romániai magyar nemzeti közösség a magyar nemzet része, s mint politikai szubjektum személyi autonómiával rendelkező államalkotó tényező. A romániai magyarság, mint politikai alany, azonos a számszerű kisebbségben levő magyar nemzeti közösséggel, amelynek a román állam keretében történelmi és területi hagyományai vannak és joga etnikai, kulturális, nyelvi, vallási identitásának megőrzése, érvényesítése, fejlesztése. A személyi autonómiával rendelkező magyar nemzeti közösséghez tartozás egyéni elhatározás, amelyből nem származhat semmiféle hátrány.

2. Szakasz

A személyi autonómiával rendelkező magyar nemzeti közösséghez tartozó állampolgárok-nak joguk szabadon kifejezni, megőrizni és fejleszteni etnikai, kulturális, nyelvi, vallási identitásukat, és megőrizni, fejleszteni kultúrájuk minden formáját, az akaratuk ellenére történő asszimiláció veszélye nélkül.

3. Szakasz

A romániai magyar nemzeti közösség etnikai, kulturális és vallási identitásának érvényesítése a történelmi és területi helyzetének megfelelő autonómiaformák gyakorlása révén valósul meg.

4. Szakasz

A politikai szubjektumként létező romániai magyar nemzeti közösség a személyi autonómiát gyakorolja. E személyi autonómia kiterjed az állam által átruházott hatáskörökre az oktatás, a kultúra, a szociális tevékenység, a tájékoztatás és az anyanyelvhasználat terén.

5. Szakasz

A személyi autonómiával rendelkező magyar nemzeti közösség valamennyi joga részét képezi az egyetemes emberi jogoknak, s mint ilyen a nemzetközi együttműködés hatáskörébe tartozik. A fenti bekezdésben feltüntetett rendelkezés megfelel a nemzetközi elvárásoknak, és nem tekinthető az állam belügyének.

6. Szakasz

A személyi autonómiával rendelkező romániai magyarságnak joga van a létét érintő minden fenyegetés elleni védelemre. Az államhatalmat gyakorlóknak törvényes képviselőjük révén meg

kell előzniük és meg kell tiltaniuk a politikai, szociális, kulturális, gazdasági asszimilációt, a magyar nemzeti közösséghez tartozó személyek eltávolítását munkahelyükről, megsemmisítésüket népiertással vagy bármilyen más módon.

7. Szakasz

A személyi autonómiával rendelkező romániai magyar nemzeti közösségnek, valamint az ezen etnikumhoz tartozó személyeknek joguk van a szülőföldjükhöz, történelmi hagyományaik megőrzéséhez és fejlesztéséhez.

8. Szakasz

A személyi autonómiával rendelkező magyar nemzeti közösséghez tartozó személyek joga:

- a. az anyanyelv szabad használata a magán- és a közéletben;
- b. saját egyesületeket, szervezeteket, oktatási, kulturális, vallási intézményeket létesíteni és fenntartani, megkapva mindehhez az állam pénzügyi és szakmai segítségét;
- c. a saját oktatási rendszer létrehozása, az anyanyelv használata a közigazgatásban, kiváltképpen a helyi adminisztrációban és a bíróságon;
- d. rendelkeznie az anyanyelvű oktatást lehetővé tevő intézményeivel és formáival minden szinten, figyelembe véve a népességet és a kulturális hagyományokat, az etnikum földrajzi elhelyezkedését, az anyanyelvű oktatást;
- e. gyakorolni vallását, beleértve a vallási kegytárgyak beszerzését, birtoklását és használatát, valamint anyanyelven a felekezeti iskolákban való tanulást;
- f. létrehozni és megtartani az egymás közötti korlátlan kapcsolatot az országhatáron belül és a határokon túl, így a Magyar Köztársaság állampolgáraival, akik a magyar nemzethez tartoznak, közös kultúrával és vallással rendelkeznek;
- g. magyar nyelven információkat terjeszteni és kicserélni, ezen értesülésekhez hozzáférni;
- h. saját szervezeteket és társaságokat létrehozni, kormányon kívüli nemzetközi szervezetek tevékenységében részt venni;
- i. ott, ahol a nemzeti közösség a lakosság számának több, mint 10 százalékát képezi, a közéletben anyanyelvét is hivatalos nyelvként használni;
- j. egyénileg vagy a nemzeti közösség más tagjaival közösen jogait gyakorolni, ezen jogok eredményeinek gyümölcsöztetésére;
- k. egyenlő feltételek között hozzájutni munkahelyhez, a népesség megoszlásának arányában közhivatali állásokhoz.

9. Szakasz

A helyi közigazgatási egységekben, ahol a magyar nemzeti közösséghez tartozó személyek a lakosság számához viszonyítva egyszerű többségben vannak, e közösség az öngazgatási autonómiát gyakorolja.

A romániai magyar nemzeti közösség az öngazgatás terén identitása képviselőjében gyakorolt autonómiája megnyilvánul a helyi önkormányzás alapelveinek érvényesítésében, az oktatás, a kultúra, a szociális kérdések, a tájékoztatás és a nyelvhasználat terén.

10. Szakasz

A szomszédos helyi öngazgatási autonómiák regionális helyi öngazgatási autonómiák létrehozására társulhatnak, ahol az egyszerű többségben levő nemzeti közösség a területi alapon működő, nemzeti közösségi régió autonómiáját gyakorolja.

A magyar nemzeti közösségi régió területi alapon működő autonómiája kiterjed a szabad és periodikus választásokkal létrehozott konzultatív, határozathozó és végrehajtó szervek működésére.

11. Szakasz

A romániai magyar nemzeti közösségnek joga van kormánytámogatásra a helyi diszkrimináló gyakorlatból származó problémák megfogalmazásához és megoldásához.

12. Szakasz

A romániai magyar nemzeti közösség szorgalmazza a kisebbségi közösségek egymásközi, a többség közössége és az etnikumok közötti, a szomszédos, közös határvonallal rendelkező közösségek közötti kapcsolatok bátorítását, a helyi feszültségek kialakulásának megelőzése és az esetleges konfliktusok békés rendezése érdekében.

13. Szakasz

A romániai magyar nemzeti közösség, mint személyi autonómiával rendelkező politikai szubjektum, közvetlen tényező a Románia és a Magyarország közötti együttműködés, megértés, kölcsönös bizalom és biztonság erősítésében.

14. Szakasz

A személyi autonómiával rendelkező romániai magyar nemzeti közösségnek joga van képviselnie magát a törvényhozói, végrehajtói, bírói hatalomban és a tanácsadói szervekben.

A választókerzetek valamint a helyi közigazgatási területek kijelölése nem sértheti a személyi-, önrendelkezési-, nemzeti közösségi régióra vonatkozó autonómiával rendelkező romániai magyarság kollektív jogainak megnyilvánulását és gyakorlását.

15. Szakasz

A romániai magyar nemzeti közösségnek joga van legitim képviselői révén részt venni a közügyekben, a közigazgatási döntések meghozatalában.

Szükség van a magyar nemzeti közösség védelmét szolgáló intézkedésekre, amelynek joga van a döntéshozó és végrehajtó testületeken keresztül részt venni a kormányzószervek, a belföldi és nemzetközi nem kormányzintű szervek határozatainak előkészítésében.

16. Szakasz

Az államnak határozottan, félreérthetetlenül el kell ítélnie a totalitarizmust, a faji- és etnikai gyűlöletet, az antiszemitizmust, a xenofóbiát.

Az államnak intézkednie kell olyan törvények meghozataláról, amelyek megfelelnek a nemzetközi követelményeknek, amelyek nélkülözhetetlenek a magyar nemzeti közösség jogainak elismeréséhez, alkalmazásához.

17. Szakasz

A romániai magyar nemzeti közösség védelmi mechanizmusába foglalja:

- a. a személyi, kollektív és állami panaszokat;
- b. az állami jelentéseket;
- c. a viták békés úton való rendezését.

A Magyar Nemzeti Közösség Személyi Autonómiája

18. Szakasz

A romániai magyar nemzeti közösségnek, mint politikai szubjektumnak, joga van a személyi autonómiára.

19. Szakasz

A magyar nemzeti közösség autonómiája kiterjed mindazokra a fizikai és jogi személyekre, amelyek az önrendelkezés jogán kijelentik, hogy ezen autonómiához tartoznak.

20. Szakasz

A magyar nemzeti közösség személyi autonómiája a 4. szakaszban feltüntetett hatáskörökben érvényesül, amelyek nélkülözhetetlenek a kollektív jogok gyakorlásához. E célból a romániai magyarságnak, mint személyi autonómiájú politikai szubjektumnak, határozathozói (törvényhozói) kompetenciával is kell rendelkeznie.

21. Szakasz

A személyi autonómiájú magyar nemzeti közösség anyagi forrásai az állami költségvetés és egyéb források, amelyek arányosak a romániai magyar etnikumú állampolgárok hozzájárulásával a költségvetési jövedelemhez.

A romániai magyarság szervezeteitől és egyesületeitől a múltban az állam által elkobzott ingatlanokat természetben vagy pénzürtékben visszajuttatják a személyi autonómiájú magyar közösségek, illetve a jogutódok tulajdonába.

22. Szakasz

A személyi autonómiájú romániai magyar nemzeti közösség jogi személy, amelyet a választott Önkormányzati Tanács képvisel.

23. Szakasz

A személyi autonómiájú romániai magyar nemzeti közösség Önkormányzati Tanácsa jóváhagyja az önkormányzati statútumot és szabályzatot, kidolgozza a végrehajtást szavatoló határozatokat.

24. Szakasz

A személyi autonómiájú magyar nemzeti közösség Önkormányzati Tanácsát általános, közvetlen, egyenlő és titkos szavazással választják meg. A választáson részt vesznek a szavazati joggal rendelkező magyar etnikumú állampolgárok. A választásokat a Romániai Magyar Demokrata Szövetség szervezi, azokon a területeken, ahol magyarok laknak.

A képviseleti arányt és a választások levezetését a Romániai Magyar Demokrata Szövetség Elnöksége által kidolgozott útmutató szabályozza.

25. Szakasz

A személyi autonómiájú romániai magyar nemzeti közösség önkormányzatának célja jogainak érvényesítése és védelme.

26. Szakasz

A romániai magyar nemzeti közösség személyi autonómiájának döntéshozó testülete az Önkormányzati Tanács.

27. Szakasz

A személyi autonómia önkormányzati feladatainak teljesítője a Romániai Magyar Demokrata Szövetség.

A Magyar Nemzeti Közösség Öngazgatási Autonómiája

28. Szakasz

A helyi közigazgatási egységben, ahol a magyar etnikumú állampolgárok a lakosság számához viszonyítva egyszerű többségben vannak, a magyar nemzeti közösség az öngazgatási autonómiát gyakorolja.

29. Szakasz

A helyi közigazgatási egységekben, ahol a magyar nemzeti közösség az öngazgatási autonómiát gyakorolja, a közigazgatási tanácsot a lakosság nemzeti összetétele szerint választják meg.

30. Szakasz

Az öngazgatási autonómiával működő közigazgatási egységekben a törvényekkel összhangban szavatolják az egyenjogúságot minden állampolgárnak.

31. Szakasz

Az öngazgatási autonómiát gyakorló magyar nemzeti közösség hatáskörébe tartozik:

- a. a terület- és településfejlesztés;
- b. a gazdasági tevékenység fejlesztése;
- c. a lakosság közös szükségleteinek kielégítése az infrastrukturális hálózat, a kommunális intézmények kiépítése és működése terén;
- d. a környezetvédelem;
- e. a művelődési intézmények — múzeumok, könyvtárak, színházak, stb. — fejlesztése;
- f. a lakosság szociális és egészségügyi szükségleteinek kielégítése;
- g. az oktatási intézmények fejlesztése;
- h. az állampolgárok és az etnikai csoportok jogainak tiszteletben tartása;
- i. a közrend és a közlekedésbiztonság szavatolása;
- j. a különböző szociális szolgáltatások kiépítése.

32. Szakasz

Az öngazgatási autonómiát gyakorló magyar nemzeti közösség széleskörű autonómiával rendelkezik a hatáskör betöltésének módszereit, eszközeit illetően.

33. Szakasz

Az öngazgatási autonómia a magyar nemzeti közösség azon jogára és tényleges képességeire vonatkozik, amely saját felelősségére és a helyi közigazgatási egység lakosainak javára, a közgondok nagy részének megoldására irányul.

34. Szakasz

A magyar nemzeti közösség öngazgatási autonómiája teljes hatáskörrel rendelkezik bármilyen kezdeményezésben, ami az egyetemes emberi jogok és a kollektív jogok gyakorlására irányul.

35. Szakasz

Az öngazgatási autonómiával rendelkező magyar nemzeti közösség hatáskörének teljes értékűnek kell lennie, mely hatáskört a központi és a regionális hatalom nem korlátozhatja.

36. Szakasz

Az öngazgatási autonómiát gyakorló magyar nemzeti közösségnek fellebbezési joga van szükséges hatásköre szabad gyakorlásához, a helyi autonómia alapelveinek tiszteletben tartásához.

37. Szakasz

Az öngazgatási autonómiával rendelkező magyar nemzeti közösség által lakott helyi közigazgatási egységek határait csakis a helyi közösségek előzetes konzultációja vagy népszavazás eredményeként lehet megváltoztatni.

38. Szakasz

Az öngazgatási autonómiával rendelkező magyar nemzeti közösség a helyi szükségleteknek megfelelően határozza meg belső igazgatási struktúráját.

39. Szakasz

Az öngazgatási autonómiával rendelkező magyar nemzeti közösségnek joga van saját pénzügyi forrásokra, amelyeket hatásköre gyakorlása során szabadon használhat fel.

40. Szakasz

Az állami költségvetésből az öngazgatási autonómiát gyakorló magyar nemzeti közösségnek juttatott anyagi források felosztásának módjáról ki kell kérni a közösség véleményét.

*A Magyar Nemzeti Közösségi Régió Autonómiája**41. Szakasz*

A magyar nemzeti közösségi régió területi alapon működő autonómiája a 10. szakaszban meghatározott módon nyilvánul meg.

42. Szakasz

A magyar nemzeti közösség öngazgatási autonómiáinak magyar nemzeti közösségi régióba társulásáról a helyi öngazgatási autonómiák határoznak, vagy a nemzeti közösség legalább 100 tagjának javaslatára meghirdetett népszavazás dönt.

43. Szakasz

Az öngazgatási autonómiák társulásából létrejött regionális körzet neve Magyar Nemzeti Közösségi Régió.

44. Szakasz

A Magyar Nemzeti Közösségi Régió önkormányzati hatásköre kiterjed:

- a. a vallásra és a közoktatásra;
- b. a gazdaságra és a szociális ügyekre;
- c. az egészségügyre;
- d. a hírközlésre;
- e. az igazságszolgáltatásra és a közbiztonságra;
- f. a pénzügyekre;
- g. a személyi autonómia és az öngazgatási autonómia hatáskörébe tartozó egyéb területekre.

45. Szakasz

A Magyar Nemzeti Közösségi Régióban egyenrangú hivatalos nyelv a román, a magyar és esetenként a területen élő más etnikum vagy etnikumok nyelve.

46. Szakasz

A Magyar Nemzeti Közösségi Régióban teljes mértékben tiszteletben tartják az egyetemes emberi jogokat, valamennyi etnikum kollektív jogait.

47. Szakasz

A Magyar Nemzeti Közösségi Régió szervei:

- a. Tanácsosok Gyűlése;
- b. Területi Tanács;
- c. Elnök.

48. Szakasz

A Tanácsosok Gyűlése tagjait 4 évre választják, a következő hatáskörökkel:

- a. jóváhagyja a statútumot;
- b. soraiból megválasztja a Területi Tanács tagjait;
- c. soraiból megválasztja az elnököt;
- d. meghatározza a Magyar Nemzeti Közösségi Régió költségvetését;
- e. ellenőrzi és összehangolja a helyi öngazgatási autonómiák kapcsolatait.

49. Szakasz

A Magyar Nemzeti Közösségi Régió Tanácsosok Gyűlése által jóváhagyott Statútuma meghatározza:

- a. a területi alapon működő autonómia szerveibe történő választások módját;
- b. a Tanácsosok Gyűlése összehívásának és működésének módját;
- c. a Magyar Nemzeti Közösségi Régió autonómiájának alapszabályzatát;
- d. a régió elnöki hivatalának szervezését;
- e. az önkormányzati közigazgatás nyelvhasználatának szabályzatát;
- f. a Magyar Nemzeti Közösségi Régió autonómiájának gyakorlását.

50. Szakasz

A Területi Tanács hatásköre:

- a. kidolgozza az önkormányzat statútumát és a Tanácsosok Gyűlése elé terjeszti;
- b. végrehajtja a Tanácsosok Gyűlése által hozott határozatokat;
- c. felügyeletet gyakorol a területi önkormányzat munkájában;
- d. gyakorolja a Magyar Nemzeti Közösségi Régió statútumában meghatározott hatáskört.

51. Szakasz

A Magyar Nemzeti Közösségi Régió Elnöke:

- a. gondoskodik a törvényeknek, a kormányrendeleteknek, a Területi Tanács határozatainak betartásáról;
- b. a belföldi és a külkapcsolatokban képviseli a Magyar Nemzeti Közösségi Régió érdekeit;
- c. közvetítő hatáskört tölt be a helyi öngazgatási autonómiák között.

*

A kollektív jogok elismerését, elismertetését, a különböző autonómia formák érvényesülését lehetővé tevő alkotmánymódosító és törvénymódosító törekvések megfelelnek a Románia által is aláírt nemzetközi egyezményeknek és dokumentumoknak.

Románia integrálódásának az Európai Közösségekbe magába kell foglalnia a romániai magyar nemzeti közösség problémáinak demokratikus keretek közötti megoldását is.

Könyvészet

1. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948)
2. Európai Emberi Jogi Egyezmény (1950)
3. Egyezmény az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről (1964)
4. ENSZ Egyezségokmány — Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966)
5. Nemzetközi Egyezmény a Faji Megkülönböztetés Valamennyi Formájának Kiküszöböléséről (1966)
6. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet Záróokmánya, Helsinki, (1975)
7. ENSZ Konvenció — A Népirtás Megakadályozásáról és Megbüntetéséről (1984)
8. Európa Tanács — Helyi Önkormányzatok Európai Chartája, Strasbourg, (1985)
9. Népcsoportok Alapvető Jogairól Szóló Alapokmány Stauffenberg-féle tervezete az Európai Közösséghez tartozó 12-ek körében (1988)
10. Joggal a Demokráciáért Bizottság elemzése (1988)
11. EBEÉ párizsi csúcstalálkozója, záródokumentuma, Párizsi Charta az Új Európáért (1990)
12. EBEÉ találkozó az emberi jogi dimenzióval kapcsolatban, Koppenhága, (1990)
13. Jelentés a demokratikus intézményekről rendezett szakértői szemináriumról, EBEÉ, Oszló, (1990)
14. Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1134/1990. számú Ajánlása és 456/1990. számú Irányelve,
15. EBEÉ Nemzeti Kisebbségek Szakértői Értekezletének jelentése, Genf, (1991)
16. A Hágai Békekonferencia Kisebbségvédelmi Csomagja, (1991)
17. Európai Parlament Szövetségi Állampolgárságról szóló Határozata, (1991)

18. Európa Tanács — Kisebbségvédelem Európában, Jelentés, (1991)
19. EBEE Konferencia az emberi jogi dimenzióról, Moszkva, (1991)
20. ENSZ Nemzeti Kisebbségek Jogairól szóló Nyilatkozat-tervezete, (1991)
21. Joggal a Demokráciáért Bizottság anyaga, (1991)
22. Az Európai Népcsoportok Alapvető Jogainak Egyezménye — tervezet, Bolzano, Európai Akadémia, (1992)
23. Kolozsvári Nyilatkozat a Nemzeti Kérdésről, Kolozsvár, (1992)
24. Kisebbségi vagy Regionális Nyelvek Európai Chartája, Európa Tanács, (1992)
25. Kisebbségek Jogvédelme, Javaslat az Emberi Jogok Európai Egyezményének Kiegészítő Jegyzőkönyvéhez, Európa Tanács, (1992)

1992. december 31

2.3. Törvénytervezet

A Nemzeti, Etnikai, Nyelvi Közösségekről és az Ezekhez Tartozó Személyekről

Szócs Géza - 1991

Tekintettel arra, hogy hazánkban a román nép mellett más nemzeti és etnikai közösségek is léteznek, amelyek országunk politikai, társadalmi és kulturális pluralizmusának lényeges tényezői,

kinyilvánítva, hogy ezek nemzetiségi és művelődési sajátosságainak megőrzése és védelme gazdagítja egyrészt a román népet és kultúrát, másrészt az illető közösségek kultúráját, mint az európai kultúra szerves részét,

elismerve, hogy a nemzeti és kulturális identitáshoz való jog alapvető emberi jog, amely mind a természetes személyeket, mind a kisebbségi nemzeti és etnikai közösségeket megilleti,

megállapítva, hogy a kisebbségben élő nemzeti és etnikai közösségek teljes jogegyenlősége, a nemzeti és kulturális identitás korlátlan érvényesítése egyik biztosítékát képezi a békének és az európai politikai és társadalmi biztonságnak,

Románia Parlamentje elfogadja a következő törvényt.

I. Fejezet

Alapvető rendelkezések

1. Szakasz

Valamely nemzeti, etnikai vagy nyelvi közösséghez való tartozás elidegeníthetetlen és elvitathatatlan alapvető személyi jog.

Az állami szerveknek tilos a nemzeti vagy etnikai eredet kutatása, és tilos az egyes nemzeti, etnikai és nyelvi közösségekhez tartozó személyekről nyilvántartásokat vezetni.

Ilyen nyilvántartásokat csak valamely közösség vezethet és csak a hozzá tartozó személyekről.

2. Szakasz

Az állam védi a számbeli kisebbségben élő nemzeti, etnikai és nyelvi közösségeket (a továbbiakban: kisebbségi közösségek), valamint az ezekhez tartozó személyeket bármilyen diszkrimináció ellen, történjék ez származási, nemzeti, etnikai, nyelvi vagy vallási alapon, a politikai, társadalmi, gazdasági, kulturális, vallási, nevelési és oktatási élet területén.

Az állam büntetőjogilag elítéli bármely nemzetiség, etnikum, faj elleni, valamint a nemzeti-ségi érzület elleni izgatást.

3. Szakasz

Az állam köteles biztosítani minden politikai, gazdasági, jogi és társadalmi feltételt a kisebbségi közösségekhez tartozó személyek erőszakos asszimilációjának megakadályozására.

Ennek megfelelően az állam tartózkodik bármely olyan intézkedés meghozatalától, amely az egyes övezetek vagy helységek etnikai összetételének mesterséges megváltoztatására irányulna.

Abban az esetben, ha egyes állami gazdasági beruházások azt eredményeznék, hogy az etnikai térkép változna, az állami szerveknek kötelessége kikérni az érintett kisebbségek politikai és társadalmi szervezeteinek hozzájárulását, ilyen szervezetek hiányában pedig a kisebbségi parlamenti ügyvéd hozzájárulását.

II. Fejezet

A nemzeti, etnikai és nyelvi kisebbségi közösségek kollektív jogai

4. Szakasz

A nemzeti, etnikai vagy nyelvi önazonossághoz való jog nemcsak a személyeket, hanem a kisebbségben élő nemzeti, etnikai vagy nyelvi közösségeket is megilleti. Ezeknek joguk van ilyen minőségük állami elismeréséhez is. E jog érvényesítése érdekében a nemzeti, etnikai és nyelvi kisebbségi közösségeknek joguk van:

- közjogi személyiséggel rendelkező szervezeteket (közttestületeket) alakítani a társadalmi, kulturális, nevelési és oktatási, gazdasági és szociális tevékenység bármely területén, az alkotmányban és a vonatkozó törvényekben előírt feltételek betartásával;
- bármely más szervezeteket alakítani az egyesületi jog keretei között, annak érdekében, hogy a kisebbségi közösségek megvédhessék érdekeiket és valóra válthassák a jelen törvényben felsorolt jogaikat.

A jelen törvény alapján megalakított szervezetek minden más formai feltétel nélkül jogi személynek tekintendők. A közjogi személyiséget az alkotmány biztosítja és a parlament elismeri, ennek joga pedig csak az alapszabályzat törvényességének ellenőrzésére korlátozódik, anélkül, hogy azok megalakításának célszerűségét is vizsgálhatná.

5. Szakasz

A kisebbségi közösségeknek elidegeníthetetlen és alapvető joguk nemzeti, etnikai, nyelvi, kulturális és történelmi identitásuk megőrzése, fejlesztése és továbbörökítése.

6. Szakasz

A kisebbségi közösségeknek joguk van történelmi, kulturális és egyházi műemlékeik, valamint az általuk hagyományosan lakott települések megőrzésére, ezek kulturális, építészeti gondozására és az etnográfiai sajátosságok megőrzésére.

7. Szakasz

A kisebbségi közösségeknek joguk van saját nemzeti, történelmi és kulturális hagyományaik megőrzésére, ápolására és korlátozásmentes népszerűsítésére.

8. Szakasz

A kisebbségi közösségek törvényesen létesített szervezeteinek joguk van arra, hogy korlátlan kapcsolatokat tartsanak fenn olyan nemzetközi politikai, humanitárius és művelődési szervezetekkel, amelyek célja az emberi jogok, a béke és a népek közötti megértés támogatása.

9. Szakasz

A kisebbségi közösségeknek joguk van a minden fokú, anyanyelven történő oktatáshoz, az óvodától az egyetemi oktatásig, az összes igényelt szakon.

E jog gyakorlása és megvalósítása érdekében a kisebbségi közösségeknek joguk van az állami végrehajtó szervektől függetlenül saját, bármely fokú oktatási intézményeket létrehozni és fenntartani, az egyetemeket is beleértve. Hasonlóképpen joguk van a saját közösségükből való adófizetők arányának megfelelő anyagi támogatására az állami költségvetésből, a jelen bekezdésben előírt jogok megvalósítása céljából.

Az állam támogatja és megkönnyíti a románok kisebbségi nyelvű oktatását, a vegyes lakosságú vidékeken.

10. Szakasz

Mind a kisebbségi közösségekhez tartozó természetes személyeknek, mind a részüket képező egyes csoportoknak joguk van anyanyelvük korlátlan használatára a közéletben, a politikai, gazdasági, kulturális élet területén, az oktatásban, az egyházi életben, valamint az államigazgatásban és az igazságszolgáltatásban. A hadseregben is megengedett az anyanyelv szabad használata az egymás közötti érintkezésben.

Az előző bekezdésben előírt jog gyakorlásának konkrét módozatait a politikai, a parlamentáris, a helyi képviselői és az állami közigazgatási szervek tevékenységében a jelen törvény IV. és V. fejezete írja elő.

11. Szakasz

A kisebbségi közösségeknek joguk van saját pártokat alakítani és általuk is részt venni az ország politikai életében.

12. Szakasz

A kisebbségi közösségeknek vagy a hozzájuk tartozó csoportoknak joguk van megfelelő képviseletre az állam törvényhozó szerveiben és a területi-közigazgatási egységek választott képviselői szerveiben.

A törvényhozásban — amennyiben a Romániában hagyományos kétkamarás parlamenti rendszer marad fenn —, az egyik házban belül a politikai elvnek kell érvényesülnie (a választáson indult pártok eredményei alapján), a másik házban pedig a reprezentációs, korporatív elvnek: itt a garantált arányos képviselet érvényesül.

A területi önkormányzatok esetében:

- községi és városi szinten a listás és az egyéni választási rendszer kombinációja érvényesül;
- megyei szinten a listás rendszer.

Mindkét esetben a lakosság etnikai összetétele alapján kialakított optimális választókerületek szükségesek.

13. Szakasz

Az állam biztosítékokkal köteles szolgálni a kisebbségi közösségeknek és az ezekhez tartozó személyeknek és csoportoknak az egyes tartományokból vagy helységekből máshova történő erőszakolt áttelepítéssel szemben.

14. Szakasz

A kisebbségi közösségeknek vagy az ezekhez tartozó személyek egyes csoportjainak joguk van a lehetőségek függvényében állami támogatásra abból a célból, hogy származási helyükön biztosítsanak számukra munkahelyeket és létfeltételeket.

15. Szakasz

A kisebbségi közösségeknek joguk van szervezett formában kapcsolatot tartani hasonló, más országokban létező kisebbségi vagy többségi, nemzeti, etnikai vagy nyelvi közösségekkel, valamint ezek politikai, gazdasági, kulturális és vallási szervezeteivel.

A kisebbségi önkormányzatoknak, érdek- és jogvédelmi szervezeteinek jogában áll külföldi és nemzetközi szervezetekkel önálló kapcsolatot létesíteni.

Ugyancsak joguk van önállóan kapcsolatot tartani bármely nemzeti vagy nemzetközi kisebbségvédelmi szervezettel.

16. Szakasz

Az állam a szakminisztériumok költségvetéséből biztosítja az 5,6,7,8,9,12,14,15,19,21,25-36,37-40. szakaszokban előírt jogok gyakorlását.

III. Fejezet

A számbeli kisebbségben élő nemzeti, etnikai és nyelvi közösségekhez tartozó személyek sajátos egyéni jogai

17. Szakasz

Valamennyi nemzeti, etnikai és nyelvi közösséghez való tartozás kinyilvánításának joga alapvető, elidegeníthetetlen és elvitathatatlan személyes jog.

Senki nem kötelezhető arra, hogy kinyilvánítsa egy nemzeti, etnikai és nyelvi közösséghez való tartozását vagy, hogy kiváljon egy ilyen közösségből, hogy olyasmit tegyen vagy ne tegyen, amiből kitűnik egy ilyen közösséghez való tartozása vagy abból való kiválása.

18. Szakasz

Valamely kisebbségi nyelven történő általános vagy szakoktatás szabad megválasztása alapvető emberi jog.

A lehetőségek függvényében az állam támogatja e jog más államban való gyakorlását, abban az esetben, ha erre Romániában nincs lehetőség.

19. Szakasz

A kisebbségi közösségekhez tartozó személyeknek joguk van a nevüket és személyi adataikat az anyakönyvbe és a személyazonossági okmányokba anyanyelvükön és annak megfelelő helyesírással bejegyeztetni, illetve anyanyelven és a hivatalos nyelven, ha az illető közösség nem latin ábécét használ.

20. Szakasz

A kisebbségi közösségekhez tartozó személyeknek joguk van korlátozás nélkül kapcsolatokat fenntartani más országokban élő ugyanazon nemzetiségű, etnikumú, nyelvű vagy vallású társakkal, valamint e kisebbségi vagy többségi közösségek törvényesen alakított szervezeteivel.

IV. Fejezet
Általános biztosítékok

21. Szakasz

Előzetes panasztételi eljárás alkalmazható, ha egy tisztviselő korlátozza valamely állampolgár jogainak gyakorlását, vagy olyan helyzetet teremt, amely hátrányos az állampolgár számára, ennek nemzetiségi, etnikai vagy nyelvi hovatartozása miatt.

22. Szakasz

A kisebbségi közösségekhez tartozó személyeknek joguk van személyesen megkeresni az emberi jogokat védő nemzetközi szervezeteket minden olyan esetben, amikor nemzeti, etnikai vagy nyelvi hovatartozásuk miatt megkülönböztetés éri őket, vagy ha az állami hatóságok nem tartják tiszteletben a jelen törvényben előírt jogokat és már kimerítették az ügy megoldásának törvényes hazai lehetőségeit.

23. Szakasz

Tilos a kisebbségi közösségektől, az ilyen közösségekhez tartozó csoportoktól vagy természetes személyektől az állami iránti hűségnyilatkozatot követelni.

24. Szakasz

A jelen törvényben előírt jogok gyakorlása nem lehet törvényellenes, nem irányulhat az állam szuverenitása és területi épsége ellen és nem sértheti harmadik személy jogait.

V. Fejezet

**Nyelvhasználat a közéletben és a politikai életben, tekintettel a számbeli kisebbségben élő
nemzeti, etnikai és nyelvi közösségekre**

25. Szakasz

A törvényeket a kisebbségek nyelvén is közzéteszik. A kisebbségi közösségeket vagy az ilyen közösségekhez tartozó csoportokat és személyeket érintő más jogszabályokat az illető kisebbség nyelvén is közzé kell tenni, amennyiben az illető nyelvben kialakult fogalomrendszer és terminológia ezt lehetővé teszi.

26. Szakasz

A közigazgatási-területi egységek vezető szervei által elfogadott jogszabályokat, valamint az ezek ülésein felvett jegyzőkönyveket a kisebbségek nyelvére is le kell fordítani, abban az esetben, ha ezt a képviselők 15 %-a kéri.

27. Szakasz

A Parlamentben, valamint a közigazgatási-területi egységek választott vezető szerveiben a kisebbségi közösségek képviselőinek a viták során joguk van anyanyelvüket használni, ha ezt a szándékukat előzőleg bejelentették. A fordítás ezen szervek feladata.

28. Szakasz

A nyilvános politikai összejöveteleken bárkinek joga van anyanyelvén vagy bármely nyelven beszélni.

29. Szakasz

Azokban a helységekben, ahol a kisebbségi közösségekhez tartozó lakosok részaránya meghaladja a 15 %-ot, a közleményeket, falragaszokat és közérdekű feliratokat az illető közösségek nyelvére is le kell fordítani és megfelelő módon közzétenni.

Azokban a közigazgatási-területi egységekben, amelyekben a kisebbségi közösségekhez tartozó lakosok száma eléri az előző bekezdésben előírt részarányt, az illető egység elnevezését két nyelven kell kiírni.

A kisebbségi közösségek nyelvén megjelenő kiadványokban a közigazgatási-területi egység elnevezését bármilyen nyelven használni lehet, a közösség tagjainak részarányától függetlenül.

Ugyanaz a kötelezettség áll fenn azon nagyobb területi-közigazgatási egységek esetében, pl. megyék, ahol a kisebbségi lakosság száma meghaladja a 3 %-ot.

VI. Fejezet

A kisebbségi nyelvek használata a közigazgatásban és az igazságszolgáltatásban

30. Szakasz

A kisebbségi közösségek által is lakott helységekben a közigazgatási szervekkel való kapcsolatban az anyanyelv használata minden szinten biztosított, írásban és szóban egyaránt.

Az a szerv vagy hivatal, amelyhez egy természetes vagy jogi személy egy kisebbségi közösség nyelvén fordult, köteles törvényes határidőn belül ugyanazon a nyelven válaszolni.

Azokban a közigazgatási-területi egységekben, ahol a kisebbségi közösség tagjainak részaránya eléri a 29. szakaszban előírtakat, az államnak kötelessége a részaránynak megfelelő számú olyan tisztviselőt biztosítani, aki ismeri az illető kisebbségi közösség nyelvét.

31. Szakasz

Azokban a közigazgatási-területi egységekben, ahol a kisebbségi közösségek tagjainak részaránya eléri a 29. szakaszban előírtat, az államnak kötelessége az igazságszolgáltatásban is a részaránynak megfelelő számú, az illető kisebbség nyelvét ismerő tisztviselőt biztosítani.

32. Szakasz

A 30. és a 31. szakasz előírásainak megvalósítása érdekében az említett állásokba prioritással az illető kisebbségi közösség nyelvét jól beszélő személyeket alkalmaznak.

33. Szakasz

Az igazságszolgáltatási eljárás folyamán a kisebbségi közösségekhez tartozó személyeknek korlátlan joguk van anyanyelvüket használni, mind közvetlenül, mind a Polgári Eljárási Törvénykönyvben és a Büntető Eljárási Törvénykönyvben előírt módon.

34. Szakasz

Büntető ügyekben, mind a nyomozás, mind a bármilyen fokú bírói eljárás során az államnak kötelessége tolmácsot biztosítani.

35. Szakasz

Abban az esetben, ha a közigazgatási és bírósági okiratok nem fordíthatók le valamely kisebbségi közösség nyelvére, az illető szervezetnek, kérésre, kötelességük az ügyre vonatkozó lényeges tájékoztatást az ügyfél anyanyelvén annak tudomására hozni és megmagyarázni.

36. Szakasz

A közigazgatási-területi egységek kijelölésekor tekintettel kell lenni valamely kisebbségi nyelv területi elterjedésére és ki kell kérni az illető területen élő kisebbségi közösségek és kisebbségek parlamenti ügyvédjének előzetes véleményét.

Valamely közösség közigazgatási hovatartozásának kijelölésénél az illető község opciója és annak az érintett másik félnek a beleegyezése szükséges, amelynek számára a hozzá való csatlakozás új helyzetet teremt.

*VII. Fejezet***A kisebbségi közösségekhez tartozó személyek névhasználatára vonatkozó rendelkezések***37. Szakasz*

A név bejegyzése az anyakönyvbe és a személyazonossági igazolványokba az anyanyelv szerinti nyelvtani és helyesírási formáknak megfelelően történik.

38. Szakasz

Az anyanyelven — vagy ennek megfelelő helyesírással való — névbejegyzést, illetve az ilyen értelmű helyesbítéseket az anyakönyvben vagy a személyazonossági igazolványokban illetéktelen kérés alapján végzik.

Kiskorúak esetében a kérést törvényes képviselőik terjesztik elő.

39. Szakasz

A kéréseket ahhoz a szervhez kell előterjeszteni, amely az anyakönyvet őrzi, illetve a kérelmező lakhelyén személyazonossági igazolvány kibocsátására illetékes szervhez.

40. Szakasz

Az érdekelt személy kifejezett kérésére, az anyakönyvbe és a személyazonossági igazolványba, nevét két nyelven is bejegyezheti.

*VIII. Fejezet***A kisebbségi közösségek parlamenti ügyvédje***41. Szakasz*

A jelen törvényben előírt jogok minél hatékonyabb védelme érdekében létrehozuk a nemzeti, etnikai és nyelvi kisebbségi közösségek parlamenti ügyvédjének intézményét.

42. Szakasz

A nemzeti, etnikai és nyelvi kisebbségi közösségek ügyvédjét a parlament választja meg, saját mandátumát másfélszeresen meghaladó időtartamra. Tevékenységét független módon, a törvény alapján végzi.

A nemzeti, etnikai és nyelvi kisebbségi közösségek ügyvédje:

- a) a parlament tudomására hoz minden esetet, amikor az állami szervek, független szervezetek vagy magánszemélyek megsértik a jelen törvényben előírt jogokat;
- b) a kisebbségi közösséghez tartozó személyek sajátos egyéni jogainak megsértése esetén közbelép az illetékes hatóságoknál, amennyiben az ügy nem tartozik bírósági hatáskörbe;
- c) állást foglal minden, a kisebbségi közösségek ellen vagy az ezekhez tartozó csoportok ellen irányuló megkülönböztetéssel vagy sérelemmel szemben, amennyiben az ügy nem tartozik bírósági hatáskörbe.

IX. Fejezet **Zárórendelkezések**

43. Szakasz

A jelen törvény életbe lépésekor hatályát veszti minden ellenkező törvényes rendelkezés.

Mellékletek

A) A kisebbségben élő nemzeti, etnikai és nyelvi közösségek regionális autonómiájának alapelvei

1. Az állam közigazgatási-területi beosztásának kialakításánál tekintettel kell lenni a kisebbségben élő nemzeti, etnikai és nyelvi közösségek jogaira és társadalmi, kulturális és oktatási érdekeire, valamint arra, hogy a közigazgatási-területi egységek határai ne bolygassák meg az ilyen kisebbségi közösségek által lakott régiók és területek kulturális, gazdasági és földrajzi egységét.
2. Az állam közigazgatási újjászervezésére, valamint a közigazgatási-területi egységekre és a helyi önkormányzatokra vonatkozó jogszabályoknak a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájának rendelkezéseiből kell kiindulniuk. (European Charter of Local Self-Government, Strasbourg, 1985).
3. Az állam közigazgatási újjászervezésénél, azokban az esetekben, amikor a fenti elveket nem lehet érdekkonfliktusok nélkül alkalmazni, általános megoldásként helyi népszavazásokat kell tartani az egyes helységek és a vonzáskörükbe tartozó települések területi-közigazgatási hovatartozásának kérdésében.
4. Abból a célból, hogy a kisebbségben élő nemzeti, etnikai és nyelvi közösségek helyi és regionális autonómiája minél teljesebb mértékben biztosított legyen, alkalmazni kell e közösségek által beszélt nyelvek regionális egyenlőségének elvét.

*B) A kisebbségben élő nemzeti, etnikai és nyelvi közösségek
működési autonómiájának
Statútuma*

A kisebbségben élő nemzeti, etnikai és nyelvi közösségek működési autonómiájának (továbbiakban: funkcionális autonómiájának) Statútuma ezen intézmény alapidokumentuma, amelyet a parlament emel törvényerőre.

A parlament a törvényre emelés folyamatában kizárólag a Statútum törvényességét vizsgálhatja, célszerűségét nem.

A Funkcionális Autonómia Statútumát ezen intézmény választott vezető testülete fogadja el. A funkcionális autonómia vezető testületét az Alkotmány rendelkezéseinek megfelelően az illető nemzeti, etnikai és nyelvi kisebbségi közösségekhez tartozó, választási joggal rendelkező egyének választják meg egyenlő, titkos, közvetlen és általános szavazás útján.

A Statútum a következőkre vonatkozik:

- a funkcionális autonómia önkormányzatára;
- a funkcionális autonómiához tartozó társadalmi, kulturális és oktatási intézmények vezető és végrehajtó szerveire, amelyek külön magánjogi személyiséggel is rendelkezhetnek;
- a funkcionális autonómia egyéni tagjaira.

A Statútum tartalmazza a következőket:

1. az illető nemzeti, etnikai és nyelvi kisebbségi közösség önmeghatározását;
2. a funkcionális autonómia hatásköreit;
3. a funkcionális autonómia önkormányzati rendszerének felépítését és szervezeti szabályzatát;
4. a funkcionális autonómia működési szabályzatát;
5. az egyéni tagok nyilvántartására és jogállására vonatkozó rendelkezéseket;
6. a funkcionális autonómia önkormányzata, valamint az állami végrehajtó szervek és a helyi — területi — önkormányzatok között létrejövő jogi illetékesség-ütközések megoldására irányuló általános szabályokat, illetve a közös rendelkezések eljárási rendjének általános szabályait;
7. a funkcionális autonómia tulajdonjogát és intézményeinek jogi személyiségét;
8. a funkcionális autonómia megszűnésére vonatkozó szabályokat.

A parlament oly módon emeli törvényerőre a Statútumot, hogy beiktatja azt a kisebbségben élő nemzeti, etnikai és nyelvi közösségekre, valamint a hozzájuk tartozó személyekre vonatkozó törvénybe.

E törvényt nem lehet a funkcionális autonómia önkormányzatának kifejezett egyetértése nélkül módosítani.

Abban az esetben, ha a funkcionális autonómia vezető testülete később a Statútumban módosításokat hajt végre, a parlament ezeket a módosításokat is törvénybe iktatja a fentieknek megfelelően, anélkül azonban, hogy célszerűségüket felülbírálna.

2.4. A Romániai Magyar Nemzeti Közösség Személyi Elvű Autonómiájának Statútuma

Dr. Csapó I. József, Tervezet, 1992.

Preambulum

A belső önrendelkezés jogán, amely államon belüli öngazgatás révén szavatolja a magyar közösség nemzeti identitásának megőrzését, a közösséghez tartozó személyek sajátos jogainak egyénenként és közösen gyakorlását,

az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet dokumentumaiban feltüntetett kötelezettségek alapján,

az Európa Tanács 1134/1990; 1177/1992; 1201/1993; 1255/1995. számú Ajánlásaiban a számbeli kisebbségben levő nemzetiségekre és a hozzájuk tartozó személyekre vonatkozó jogok érvényesítése céljából,

a Helyi Autonómia Európai Chartájában előírt rendelkezések szellemében,

a Nemzeti Kisebbségek Védelmére Vonatkozó Keretegyezmény által szavatolt teljes és tényleges állampolgári egyenlőség megvalósításáért,

az Európában gyakorolt közösségi autonómiáknak megfelelően,

a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájában feltüntetett elvek tiszteletben tartása végett,

az Európa Parlamentnek az Unió állampolgáira vonatkozó Határozatát figyelembe véve, amely a demokratikus belső önrendelkezés elvét, az állampolgárok közötti tényleges egyenlőséget, a helyi, a regionális vagy csoport önkormányzást, a régiók közötti együttműködést hirdeti meg,

a román hatóságok által vállalt és az Európa Tanács Parlamenti Gyűlése 176/1993. számú Véleményezésében megfogalmazott kötelezettségek ismeretében,

a számbeli kisebbségben levő romániai magyarság, mint autonóm nemzeti közösség e statútum alapján jogosult a Romániai Magyar Nemzeti Közösség Személyi Elvű Autonómiájára.

I. Fejezet

A romániai magyar nemzeti közösség

1. Szakasz

A romániai magyar nemzeti közösség (továbbiakban: nemzeti közösség), mint autonóm politikai alany, azonos a számbeli kisebbségben levő magyarsággal, amelynek szülőföldjén történelmi, területi, települési, kulturális, nyelvi, vallási hagyományai vannak, valamint amelynek tagjai egyéni elhatározásukkal e hovatartozást kinyilvánították és kinyilvánítják.

2. Szakasz

A romániai magyar nemzeti közösséghez tartozás az identitás-választás szabadságán alapuló egyéni elhatározás, amelyben senki nem korlátozható és amelyből senkire nem származhat semmiféle hátrány.

3. Szakasz

A nemzeti közösséghez tartozók egyénileg és közösségben gyakorolt joga részét képezi az egyetemes emberi jogoknak, s mint ilyen, a nemzetközi együttműködés hatáskörébe tartozik.

4. Szakasz

A nemzeti közösségnek és a hozzá tartozó személyeknek az identitás-választás szabadsága révén joguk van anyanyelvüket, hagyományukat szabadon gyakorolni, fejleszteni, megőrizni, kulturális, nyelvi, vallási identitásukat kinyilvánítani, az akaratuk ellenére történő asszimilációt elutasítani.

5. Szakasz

A nemzeti közösség identitási szabadságának érvényesítése, a történelmi és területi helyzetnek megfelelően, teljes értékű hatáskörrel felruházott, személyi elvű autonómia gyakorlása révén valósul meg.

II. Fejezet

6. Szakasz

A személyi elvű autonómia magába foglalja a nemzeti közösséghez tartozókat megillető, egyénileg is gyakorolható kisebbségi jogokat, azokat a sajátos egyéni jogokat, amelyek csak közösen, közösségben gyakorolhatók és azokat a jogokat, amelyek a politikai alanyként létező autonóm nemzeti közösséget megilletik.

7. Szakasz

A nemzeti közösséghez tartozóknak joguk van a szülőföldhöz, a szülőföldön való élet szabadságához és zavartalanságához, ott a létfeltételek biztosításához, történelmileg kialakult települési és etnikai viszonyaik fenntartásához, anyanyelvük szabad használatához, a teljes és tényleges állampolgári egyenlőséghez.

(változat: törölni a „szülőföldhöz” kifejezést)

8. Szakasz

Azok a közigazgatási egységek, amelyekben a nemzeti közösséghez tartozó személyek a lakosság számának legalább 10 százalékát teszik ki, két- vagy többnyelvűek; e helyi közigazgatási egységekben:

- a. a nemzeti közösséghez tartozó személyek az anyanyelv használatára szóban és írásban jogosultak a magán és közéletben egyaránt;
- b. a tisztségviselő anyanyelvét a tanácsülésen is szabadon használhatja;
- c. a helység-, utcák-, terek-, intézmények és közületek nevét a nemzeti közösséghez tartozó személyek anyanyelvén is feltüntetik.

9. Szakasz

A 8. szakasz rendelkezéseinek megfelelően, két- vagy többnyelvű helyi közigazgatási egységekben, a közösségi képviselői igényeinek megfelelően, a helyi közigazgatási hatóságok kötelesek:

- a) a nemzeti közösségek anyanyelvét is használni;
- b) a jogszabályokat és közleményeket az illető nemzeti közösség nyelvén is közzétenni;
- c) a közigazgatási eljárások során használt nyomtatványokat a nemzeti közösség nyelvén is kiadni.

10. Szakasz

Azokban a közigazgatási egységekben, ahol a nemzeti közösséghez tartozó személyek a lakosság számához viszonyítva többségben vannak, ezen személyek anyanyelve az állam hivatalos nyelvével egyenrangú.

11. Szakasz

A nemzeti közösség országos önkormányzati döntéshozó testületének a nemzeti identitásra, így különösen: az anyanyelvre, a kultúrára, a történelemre, a vallásra, a nemzeti szimbólumokra, valamint a közigazgatási területek határainak és demográfiai összetételének erőszakos megváltoztatására vonatkozó szabályozások területén vétő joga van.

12. Szakasz

A nemzeti közösséghez tartozó személyeket önkormányzati, és e körben sajátos szabályozási és végrehajtási jog illeti meg az oktatás, a kultúra, a hivatali- és közéleti, a társadalmi- és szociális tevékenység, a tájékoztatás, az anyanyelvhasználat terén.

13. Szakasz

A nemzeti közösség öngazgatása szabad és periodikus választások útján kijelölt önkormányzati testületek és tisztségviselők révén valósul meg.

14. Szakasz

A személyi elvű autonómia a nemzeti közösség és ennek tagjai számára szavatolja, különösen:

- a) a teljes és tényleges állampolgári egyenlőséget;
- b) a történelmi és területi sajátosságoknak megfelelő, államon belüli öngazgatást;
- c) az esélyegyenlőséget;
- d) az egyén önazonosságának, nemzeti identitásának szabad vállalását és kinyilvánítását;
- e) az anyanyelv szabad használatát a közéletben, a közigazgatásban, az igazságszolgáltatásban, az oktatásban, a művelődésben;
- f) a nemzeti közösség tagjai által is lakott területeken, a közösséghez tartozó, illetve ezek anyanyelvét ismerő személyek kinevezését és alkalmazását a közigazgatásban;
- g) önálló magyar nyelvű állami és felekezeti intézményrendszer kialakítását és működtetését;
- h) anyanyelven a szabad információhoz, az anyanyelvű írott és elektronikus sajtó működtetéséhez való jogot;
- i) a nemzeti szimbólumok szabad használatát, a nemzeti és vallási ünnepek zavartalan megtartását, építészeti, kulturális és vallási emlékeik, hagyományaik megőrzését, ápolását, átörökítését;
- j) a szabad kapcsolattartást az anyaországgal és más közösségekkel, amelyekhez nemzeti, etnikai, nyelvi, kulturális, történelmi kötelékek, fűzik;
- k) a közösségi vagy egyéni jogok és szabadságok megsértése esetén jogorvoslásért állami szervekhez és intézményekhez való folyamodás jogát;
- l) az állami költségvetésből az oktatási-, nevelési-, kulturális-, tudományos intézmények létesítésére és működtetésére szánt pénzalapok visszaosztását és elosztását;
- m) az államosított vagy bármilyen más módon az állam tulajdonába juttatott egyházi és közösségi ingó- és ingatlan vagyonok visszaszolgáltatását, illetve kártalanítását.

*III. Fejezet***A nemzeti közösség országos önkormányzata***15. Szakasz*

A személyi elvű autonómiát gyakorló nemzeti közösség tagjai általános és egyenlő, titkos és közvetlen választások útján létrehozzák a Képviselők Tanácsát. A Képviselők Tanácsa a nemzeti közösség döntéshozó testületeként működő országos önkormányzat, amely négy éves mandátummal rendelkezik.

A Képviselők Tanácsa a nemzeti közösség egyetlen országos önkormányzati szerve.

16. Szakasz

A nemzeti közösség önkormányzati testületeit létrehozó általános és egyenlő, titkos és közvetlen belső választás szabályzatát a közképviseleti demokrácia elve alapján működő, legitim országos döntéshozó testület határozata szabályozza.

A személyi elvű autonómia Statútumának törvényerőre emelését követően az időszakos belső választásokról a Statútumhoz mellékelt törvényszintű szabályzat rendelkezik.

17. Szakasz

A Képviselők Tanácsa, az államon belüli önrendelkezés szabadsága alapján, a nemzeti közösséget és a hozzá tartozó személyek nemzeti identitását illető hatáskörökben döntéshozó joggal rendelkezik.

Döntéseit az országos önkormányzati testületekre nézve kötelező határozatok formájában teszi közzé.

18. Szakasz

A Képviselők Tanácsa, mint a nemzeti közösség döntéshozó önkormányzati testülete, közjogi személy.

19. Szakasz

A Képviselők Tanácsa létrehozza a nemzeti közösség végrehajtó önkormányzati testületét. A végrehajtó önkormányzati testület a Képviselők Tanácsának tartozik felelősséggel.

20. Szakasz

A Képviselők Tanácsa hatásköre teljesítését illetően autonóm tevékenységét jelen státútum alapján folytatja.

21. Szakasz

A Képviselők Tanácsa testületei, hatáskörüknek megfelelően, ellátják a közösség és a hozzá tartozó személyek országos szintű közképviselését és érdekvédelmét.

22. Szakasz

Azokban a közigazgatási egységekben, amelyekben a magyar nemzetiségű lakosságnak nincs helyhatósági képvisellete, a helyi magyar nemzeti közösség közképviselését és érdekvédelmét a tanácskozási jogú települési képviselő látja el.

A települési képviselő megválasztásáról a Képviselők Tanácsa rendelkezik.

A települési képviselőnek joga:

- a) megbízottja révén tanácskozási joggal részt venni a helyi tanács, illetve bármely bizottság nemzeti közösséget érintő tárgyalásán;
- b) javasolni a polgármesternek, a tanácsnak a nemzeti közösség helyzetét érintő ügy megtárgyalását;
- c) kezdeményezni a nemzeti közösséget érintő döntések felülvizsgálását.

A magyar közösséghez tartozó személyek nemzeti identitását, így különösen: az anyanyelvét, kultúráját, történelmét, vallását, nemzeti szimbólumait érintő döntések esetében a települési képviselőknek vétő joga van.

23. Szakasz

Azokban a közigazgatási egységekben, amelyekben a magyar nemzetiségű lakosság helyhatósági képviselővel rendelkezik, a helyi nemzeti közösség közképviselését és érdekvédelmét a megválasztott tanácsosai látják el.

24. Szakasz

Azokban a közigazgatási egységekben, amelyekben a magyar nemzetiségű lakosság számbeli többséget alkot, a nemzeti közösség és a hozzá tartozó személyek közképviselését és érdekvédelmét a sajátos hatáskörű helyi önkormányzatok látják el.

*IV. Fejezet***A Képviselők Tanácsa és a végrehajtó önkormányzati testület hatásköre***25. Szakasz*

A Képviselők Tanácsa és a végrehajtó önkormányzati testület joga:

- a) az államon belüli önrendelkezés szabadságából származó sajátos nemzeti, oktatási, nevelési, kulturális, társadalmi és gazdasági önigazgatás;
- b) a sajátos státusú helyi önkormányzatok egységes képvisellete;
- c) a területi alapú regionális önkormányzatokkal való kapcsolatok összehangolása;
- d) a szabad kapcsolattartás az anyaországgal és más közösségekkel, amelyekhez a magyar közösséget nemzeti, nyelvi, kulturális, vallási kötelékek fűzik;
- e) az önálló országos oktatási, nevelési, kulturális, tudományos intézményhálózat kialakítása és felügyellete;
- f) az állam és a helyi közigazgatási hatóságok költségvetéséből részarányosan támogatott anyanyelvű egyetemet, főiskolákat, főiskolai tagozatokat, iskolákat, osztályokat, iskolai és főiskolai csoportokat létrehozni, illetve működtetni az oktatás minden szintjén, típusán, formájában, illetve szakán;
- g) szorgalmazni és támogatni a nemzeti közösséghez tartozó személyeket, valamint az egyházakat, szervezeteket és társaságokat anyanyelvű magán és felekezeti tanintézetek létrehozásában és működtetésében;
- h) az anyanyelvű oktatási-, nevelési intézmények felügyeletére állami költségvetésből fenntartott szaktestületeket létrehozni;
- i) anyanyelvű közművelődési és tudományos intézményeket állami- és helyi közigazgatási költségvetésből működtetni;
- j) nemzeti jelképek szabad használatát védeni;
- k) az általa képviselt nemzeti közösség ünnepeit kijelölni.

26. Szakasz

A Képviselők Tanácsa és a végrehajtó önkormányzati testület hatásköre:

- a) a nemzeti identitás szabad kinyilvánításának és szabad gyakorlásának elősegítése a politikai, társadalmi, kulturális, és gazdasági élet területén;
- b) saját szervezési és működési szabályzatáról dönteni;
- c) saját intézményei megalapításáról, ezek szervezési és működési szabályzatáról, működtetéséről rendelkezni, bel- és külföldi kapcsolataikat szabályozni;
- d) a központi közigazgatási szervekkel való kapcsolat a hatáskörébe tartozó ügyek rendezése terén;
- e) a nemzeti közösség társadalmi, szociális és gazdasági életét érintő kérdésekben eljárni;

- f) az anyanyelvű oktatási, kulturális intézményhálózat működtetését összehangolni, szaktestületei által felügyelni, ügyében dönteni;
- g) a magyar nyelvű közszolgálati médiával kapcsolatos kérdésekről, a rádió- és televízióadások műsoridejének felhasználásáról határozni;
- h) a történelmi magyar egyházak és az országos önkormányzat közötti kapcsolat ápolása és az együttműködés elősegítése;
- i) a közösségi költségvetésből fenntartott tömegtájékoztató eszközök működtetése;
- j) a polgári szerveződésekkel való kapcsolat és együttműködés elősegítése;
- k) a közhivatalokban és a bírói hatalomban az arányos képviselet ellátására többes jelölésű személyi javaslatot tenni;
- l) költségvetéséről, zárszámadásáról határozni, vagyonával rendelkezni;
- m) közösségi vagy egyéni jogok megsértése esetén intézményei, szervezetei révén tényleges jogorvoslásért folyamodni az állami hatóságokhoz, illetve a nemzetközi szervezetekhez, intézményekhez;
- n) a nemzeti közösség identitását érintő jogszabály-tervezetek véleményezése.

27. Szakasz

A végrehajtó önkormányzati testület a magyar nyelvű állami oktatási és művelődési intézmények tekintetében használati és felügyeleti jogot képvisel és érvényesít.

Törvényes keretek között összehangolja és felügyeli az országos hatáskörű magyar nyelvű oktatási és művelődési intézmények tevékenységét.

28. Szakasz

A végrehajtó önkormányzati testület képviseli a nemzeti közösséget valamennyi közérdekű, társadalmi, szociális, gazdasági kérdésben.

29. Szakasz

Az országos önkormányzati testületek és a közösségi intézmények hatáskörére és működésére vonatkozó részletes szabályozókat, a jelen Statútummal összhangban, a Képviselők Tanácsa által hozott határozatok tartalmazzák.

*V. Fejezet***Az országos önkormányzat anyagi forrásai és azok felhasználása***30. Szakasz*

Az országos önkormányzat anyagi forrásai;

- a) állami költségvetés;
- b) saját bevételek;
- c) alapítványi támogatás;
- d) hazai és külföldi szervezetektől kapott támogatás;
- e) adományok;
- f) más, jogszabályba nem ütköző módon szerzett bevételek.

31. Szakasz

Az állami költségvetésből a nemzeti közösséghez tartozó személyek arányában az oktatásra, nevelésre, kultúrára, közszolgáltatásra, gazdasági támogatásra visszaosztott pénzalap:

- egy részét, a nemzeti közösség országos önkormányzatának költségvetési előirányzatai szerint, a végrehajtó önkormányzati testület kapja meg és kezeli, az országos érdekelttségű, valamint a számbeli kisebbségben levő magyarság területén működő oktatási, nevelési, kulturális, közszolgáltató intézmények, illetve létesítmények működtetéséhez;
- másik részét pedig a helyi tanácsok a sajátos státusú helyi önkormányzatok területén levő anyanyelvű intézményhálózat fenntartására és fejlesztésére használják.

Az állami költségvetésből származó támogatás elosztásáról a Képviselők Tanácsának külön szabályozása rendelkezik.

32. Szakasz

A nemzeti közösséghez tartozó intézményeket, szervezeteket, egyesületeket, társaságokat anyagilag külföldi szervezetek, alapítványok, hatóságok és magánszemélyek is támogathatják.

A nonprofit céllal nyújtott támogatások vámmentesek.

*VI. Fejezet**Zárórendelkezések**33. Szakasz*

A nemzeti közösség intézményeitől, szervezeteitől, egyesületeitől, felekezeteitől 1945. után — a magántulajdont megsértő törvények, rendeletek révén, illetve erőszakkal, törvénytelenül — állami vagy szövetkezeti tulajdonba juttatott ingatlanokat, műkincseket, könyvtárakat, levéltárakat és egyéb javakat természetben, amennyiben ez nem lehetséges, ellenértéküket a napi piaci értékben az állam visszajuttatja a jogos tulajdonosoknak, vagy azok jogutódainak.

34. Szakasz

A Statútumot a Parlament emeli törvényerőre. A törvényerőre emelés eljárása a Statútum törvényességére, nem pedig célszerűségére vonatkozik.

2.5. Székelyföld Autonómia-Statútuma

Dr. Csapó I. József, Tervezet, 1995.

SZÉKELYFÖLD AUTONÓMIÁJA (Terra Siculorum)

Székelyföld Egyeztető Tanácsa 1995. április 13. és május 23. ülésén, a képviseleti demokrácia szellemében, kinyilatkozta a közösségek jogigényét Székelyföld autonómiájára, azon törvényes garanciák elnyerésére, amelyek lehetővé teszik ezen önkormányzás akadálytalan gyakorlását.

A SZET nyilatkozata az RMDSZ kolozsvári kongresszusán is elhangzott; a történelmi és területi sajátosságok alapján kinyilatkoztatott területi autonómiához való jog, amely megfelel a nemzetközi dokumentumokban feltüntetett megoldásoknál, valamint az európai jogállamok gyakorlatának, az RMDSZ programjában is belefoglaltatott.

Székelyföld (Terra Siculorum) autonómiája nem sérti Románia területi integritását és nemzeti szuverenitását; a területi önkormányzás a közösségek államon belüli önrendelkezésének jogára, a szubszidiaritás, az önzagztatás elvére épül.

A történelmi Székelyföldön meghonosult autonómiát a székely székek szervezettsége és hatásköre testesítette meg, amelyek létezésére már az 1300-as évek írott dokumentumaiban utalás található. A székely székek autonómiája — a szász székekhez hasonlóan - területi önkormányzásként működött, saját közigazgatással, sajátos társadalmi és közigazgatási felépítéssel, sajátos jogokkal és különleges státussal.

A székek mai polgárai, választott közképviselői révén, kinyilatkozták a területi autonómia iránti igényüket, megfogalmazták követelésüket az önkormányzás törvényes kereteinek Székelyföld autonómia-statútuma általi szavatolására. Az autonómia gyakorlása, illetve a többlethatáskörök elismerése és az autonóm régióra, ennek hatóságaira való átruházása a polgárok közötti teljes és tényleges egyenlőség feltételeit szavatolja. A történelem, valamint az európai jogállamok gyakorlata bebizonyította és bizonyítja, hogy a többségtől eltérő nemzeti identitású közösségek védelme az államot sajátos intézkedésekre készíti.

A történelmi dokumentumokban a székek (sedes) hagyományosan autonóm székely közigazgatási területekként jelennek meg: Udvarhely székről, eredeti nevén Telegdről 1448-ban történik említés; Maros székről 1408-ban; Sepsi székről (Sebus) 1224-ben, mint terra Siculorum terre Sebus; Kézdi székről 1270-ben, majd 1427-ben, de innen származnak azok a székelyek is, akik 1291-1293-ban Aranyos széket újonnan létrehozták. Fél évezreden át — 1872-ig — a székelyek közigazgatási területeit székeknek (sedes) nevezték, amely elnevezést, a hozzá való ragaszkodást az emlékezet, a közösségi szájhagyomány és akarat napjainkig megőrizte.

A székelység (siculitas) ismeri történelmét, őrzi hagyományait, megfogalmazza igényeit, s a történelmi feltételeknek megfelelően igényli a területi autonómiához való jogot. Európa jogállamaiban alkalmazott megoldások igazolják a régiók területi autonómiájának alkalmazhatóságát

és életképességét, azokét a régiókét, amelyeknek számbeli többségben levő polgárai s ezek közössége a nemzeti identitás megőrzéséért védelemre szorul, a történelmi, társadalmi, kulturális sajátosságoknak megfelelő intézkedéseket igényel.

A területi autonómia működését szavatoló garanciák és jogi keretek megteremtésére több példát találunk az európai gyakorlatban:

1. az olaszországi Bozen (Bolzano) és Dél-Tirol (Südtirol-Trento) régió autonómia-státútuma (1972,1992) önkormányzást szavatol a német nyelvű közösség által lakott Bolzanonak (Bozen-Bolzano) és a kétnyelvű, tehát német és olasz közösségek által lakott Trentinónak (Südtirol-Trento);
2. a spanyolországi Katalónia autonómia törvénye (1979) önkormányzást szavatol a többségben katalánok által lakott régiónak;
3. a spanyolországi Baszkföld autonómia törvénye (1979. XII. 18.) önkormányzást szavatol Euskal Herria területnek;
4. a spanyolországi Galícia autonómia törvénye (1981. IV. 6.) önkormányzást szavatol a galegok által lakott régiónak;
5. a spanyolországi Asztúria autonómia törvénye (1981. XII. 30.) területi önkormányzást szavatol a bable nyelv védelmére;
6. a spanyolországi Valencia autonómia törvénye (1982. VII. 1.) önkormányzást szavatol a többségben valenciaiak által lakott Alakant, Castello, Valencia területeknek;
7. a spanyolországi Aragónia autonómia törvénye (1982. VIII. 10.) önkormányzást szavatol a területnek és népének;
8. a spanyolországi Navarra autonómia törvénye (1982. VIII. 10.) önkormányzást szavatol a kasztíliai és a baszk nyelvű polgárok által lakott területeknek;
9. a spanyolországi Baleári-szigetek autonómia törvénye (1983. III. 1.) önkormányzást szavatol a többségben katalánok lakta területeknek
10. a portugáliai Azori és Madeira szigetek politikai-közigazgatási autonómiája a Portugál Alkotmány 227. szakasza 1. bekezdése értelmében a területek földrajzi, a gazdasági, társadalmi és kulturális sajátosságaira és a szigetek lakosságának arra a történelmi óhajára épül, hogy autonómiát biztosítsanak számukra;

11. a finnországi Aland sziget svéd autonómiával bír.

Érdeemes figyelni arra, hogy a Spanyol Alkotmány 3. szakaszának 1. bekezdése előírja: az állam hivatalos spanyol nyelve a kasztíliai; a 2. bekezdés pedig kinyilatkozza: a többi spanyolországi nyelv szintén hivatalos a megfelelő autonóm közösségben, a Statútumok előírásaival összhangban.

Egyébként ezen Alkotmányban külön fejezet rendelkezik az autonóm közösség jogairól.

A Svéd Alkotmány I. fejezetének 1. szakasza kijelenti: a svéd nemzet szuverenitása, többek között, a területi közösségek önigazgatásán keresztül valósul meg.

A Finn Alkotmány 14. szakasza értelmében a finn és a svéd nyelv a Köztársaság nemzeti nyelve.

A finnországi Aland-sziget svéd autonómiával bír.

A nemzetközi dokumentumokban feltüntetett rendelkezések és politikai kötelezettségek egyaránt vonatkoznak a területi autonómiára. Néhány példa.

Az Európai Együttműködési és Biztonsági Értekezlet (EBEÉ) koppenhágai dokumentumának (1990) 35. pontja értelmében az aláíró államok, közöttük Románia is, erőfeszítéseket tesznek a történelmi és területi körülményeknek megfelelő közigazgatási- vagy helyi autonómia alkalmazására a nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásának kifejezéséért.

Az EBEÉ genfi dokumentumába (1991), amelyet Románia is aláírt, a résztvevő államok elismerik azon intézkedések fontosságát, amelyeket a nemzeti kisebbségek történelmi és területi feltételeinek megfelelően azon országoknak ajánlatos meghozniuk, ahol a problémák megoldása különleges figyelmet igényel. Az aláíró államok érdeklődéssel vették tudomásul a demokratikus megoldásokkal elért pozitív eredményeket, mely megoldások közé tartozik: a közigazgatási vagy helyi autonómia, valamint a területi autonómia, amely a szabad és időszaki választások révén létrehozott tanácsadó, törvényhozó és végrehajtó testületeket-intézményeket is magába foglalja.

Az Európa Tanács 1201/1993. számú Ajánlása 11. szakaszában előírja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek azon jogát, hogy azokban a régiókban, ahol ezen személyek a lakosság számához viszonyítva többségben vannak, autonóm vagy helyi hatóságokkal, vagy saját történelmi és területi feltételeknek megfelelően sajátos státussal rendelkezzenek.

Az Európai Parlament Unió állampolgárságára vonatkozó, 1991. november 21. Határozata 3. szakaszában kinyilatkozza, hogy az Unió és a tagországok bátorítják a területükön történelmileg jelenlévő etnikai- és nyelvi közösségek identitásának kifejezését és együttélésük elősegítését, garanciát vállalva az állampolgárok tényleges egyenlőségének biztosítására, a sajátos helyi-, regionális-, vagy csoport önkormányzási formák szavatolására, a régiók közötti együttműködés, a határokat túllépő kooperáció elősegítésére.

A székelység (siculitas) mérvadónak tekinti az említett nemzetközi dokumentumokat, igényli a történelmi és területi feltételeknek, a közösség követelményeinek, az Európában alkalmazott, megoldásoknak megfelelő területi autonómia gyakorlásához nélkülözhetetlen törvényes keret megteremtését.

Székelyföld — terra Siculorum — autonómia statútuma tartalmazza a területi önkormányzásra vonatkozó rendelkezéseket, amely statútum Románia Parlamentje által törvényerőre emelve, jogi garanciákat és megfelelő jogi keretet teremt az autonóm régió gazdagodásához, polgárai nemzeti identitásának védelméhez, a közösségek sajátos érdekeinek érvényesítéséhez.

A történelem és az európai gyakorlat bizonyítja — létkérdés a területi autonómia megvalósítása!

1995. IX. 25.

Könyvészet

1. Ausztria Alkotmánya
2. Belgium Alkotmánya
3. Franciaország Alkotmánya
4. Finnország Alkotmánya
5. Olaszország Alkotmánya
6. Portugália Alkotmánya

7. Románia Alkotmánya
8. Spanyolország Alkotmánya
9. Svédország Alkotmánya
10. Autonome Provinz Bozen-Südtirol, Das neue Autonomiestatut, Sechste, ergänzte Auflage, 1989;
11. Aragónia önkormányzati törvénye, 1982;
12. Asztúria önkormányzati törvénye, 1981;
13. Baleári-szigetek önkormányzati törvénye, 1983;
14. Baszkföld önkormányzati törvénye, 1979;
15. Galícia önkormányzati törvénye, 1981;
16. Katalán önkormányzati törvény, 1979;
17. Navarra törvényrendszerének helyreállítása, 1982;
18. Valencia önkormányzati törvénye, 1982;
19. European Charter of Local Self-government, Council of Europe, Strasbourg, 1992;
20. European Charter for Regional or Minority Languages, Council of Europe, Strasbourg, 1992;
21. Convention against Discrimination in Education, U. N. Educational, Scientific and Cultural Organisation, Paris, 1960;
22. Conventia pentru apararea drepturilor omului si a libertatilor fundamentale, Consiliul Europei, 1948;
23. Conventia-cadru pentru protectia minoritatilor nationale, Consiliul Europei, 1995;
24. Tratatul asupra minoritatilor, incheiat intre principalele Puteri Aliate si Romania, Paris, 09. XII. 1919;
25. Nations Unites, Declaration des droits des perpoues appartenant a des minorities nationales on ethniques, religieuses, et lingvistiques, 1992;
26. Recommendation 1134/1990, on the rights of minorities, Council of Europe;
27. Recommendation 1177/1992, on the rights of minorities, Council of Europe
28. Recommendation 1201/1993, on an additional protocol on the rights of minorities to the European Convention on Human Rights, Council of Europe;
29. Recommendation 1255/1995, relative a la le protection des droits, des minorites nationales, Conseil De L`Europe;
30. Document of the Copenhagen Meeting of the CSCE, 1990;
31. Report of the CSCE Meeting of Experts on National Minorities, Geneva, 1991;
32. Document of the Moscow Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE, 1991;
33. CSCE Helsinki Document, 1992;
34. Vienna Declaration, Council of Europe Summit, Vienna, 1993;
35. Avizul nr. 176/1993 cu privire la cererea de aderare a Romaniei la Consiliul Europei;
36. Legea administratiei publice locale, nr. 69/1991;
37. Legea alegerilor locale, nr. 70/1990.

*Székelyföld Autonómia-Statútuma**(Dr. Csapó I. József, Tervezet, 1995)**I. Fejezet*
Általános rendelkezések*1. Szakasz*

Székelyföld, történelmi azonosságának kifejezéseként, önkormányzati közösséggé alakul.

Székelyföld politikai-közigazgatási rendje a földrajzi, gazdasági, társadalmi és kulturális körülményekre, lakosságának arra a történelmi óhajára épül, hogy autonómiát biztosítsanak számára.

A régió autonómiára törekvése az állampolgárnak a társadalom életében való demokratikus részvételét, a gazdasági-társadalmi fejlődést, a területi érdekek érvényesülésének elősegítését és védelmét célozza.

2. Szakasz

Székelyföld Románia Köztársaságon belül jogi személyiséggel rendelkező autonóm régió.

3. Szakasz

A régió politikai-közigazgatási autonómiája nem érinti az állam területi integritásának, szuverenitásának sérthetlenségét.

4. Szakasz

Az autonóm régió területe a jelenlegi Kovászna és Hargita megyék területét, valamint a Maros megyéhez tartozó történelmi Maros szék területét foglalja magába.

A székek, székely közületi vidékek.

1. Kézdi szék, amelynek területe a hozzá tartozó közületi helységeket foglalja magába; székhelye Kézdivásárhely;
2. Orbai szék, amelynek területe a hozzá tartozó közületi helységeket foglalja magába; székhelye Kovászna;
3. Sepszi szék, amelynek területe a hozzá tartozó közületi helységeket foglalja magába; székhelye Sepsiszentgyörgy;
4. Csík szék, amelynek területe a hozzá tartozó közületi helységeket foglalja magába; székhelye Csíkszereda;

5. Udvarhely szék, amelynek területe a hozzá tartozó közületi helységeket foglalja magába; székhelye Székelyudvarhely;
6. Gyergyó szék, amelynek területe a hozzá tartozó közületi helységeket foglalja magába; székhelye Gyergyószentmiklós;
7. Maros szék, amelynek területe a hozzá tartozó közületi helységeket foglalja magába; székhelye Szováta (Marosvásárhely?);
8. Miklósvár és Bardóc szék, amelynek területe a hozzá tartozó közületi helységeket foglalja magába; székhelye Barót.

5. Szakasz

Székelyföld intézményeinek székhelyét az autonóm régió választott önkormányzata jelöli ki.

6. Szakasz

Az autonóm régió közhatalmát a négy évre választott Önkormányzati Tanács és az általa kijelölt Önkormányzati Bizottság gyakorolja.

7. Szakasz

Az Önkormányzati Tanács az intézmény, amellyel Székelyföld önkormányzata politikailag létrejön.

Az Önkormányzati Tanács hatáskörét a jelen autonómia-statútum és a nép határozza meg.

8. Szakasz

Jelen autonómia-statútumnak megfelelően, az állam általános törvényeivel összhangban, a székelyföldi politikai státus megillet minden olyan román állampolgárt, aki Székelyföld bármely helységében állandó lakhellyel rendelkezik.

Azok a székelyföldi születésűek, akik román állampolgárok és külföldön laknak, szintén rendelkeznek a jelen autonómia-statútumban meghatározott jogokkal, amennyiben utolsó törvényes lakhelyük a Székelyföldhöz tartozó település volt.

9. Szakasz

Az autonóm régióban minden állampolgár számára biztosított a teljes és tényleges egyenlőség.

Az Önkormányzati Tanácsnak, mint közhatóságnak, hatáskörébe tartozik azoknak a feltételeknek a kialakítása, amelyek biztosítják az egyének és az általuk alkotott közösségek teljes és tényleges egyenlőségét és szabadságát, elhárítanak minden olyan akadályt, amely megnehezíthetja vagy gátolhatja ezek teljes körű kibontakozását, s megkönnyítik minden állampolgár számára a politikai, gazdasági, művelődési és társadalmi életben való részvételt.

10. Szakasz

Székelyföldön a magyar nyelv egyenrangú az állam hivatalos nyelvével.

Az autonóm régió és a hozzá tartozó székely székek és közületi helységek önkormányzatai biztosítják mindkét nyelv természetes és hivatalos használatát, elfogadva minden olyan rendszabályt, amelyre szükség van megismerésük érdekében, megteremtve minden olyan feltételt, amely garantálja teljes egyenlőségüket.

Az autonóm régió azon helységeiben, ahol az állandó lakhelyű, számbeli kisebbségben levő, más nemzeti-, etnikai-, nyelvi identitású közösségekhez tartozó állampolgárok száma községben meghaladja a százat, városban az ezret, municípiumban az ötezret, szék területén a tízezeret, ezen közösségek nyelve ugyancsak egyenrangú az állam hivatalos nyelvével.

11. Szakasz

Székelyföld zászlajának leírása.

Székelyföld jelvényének leírása.

Jelen autonómia-statútum elismeri a székely székek zászlaja és jelvénye szabad használatának jogát.

A magyar nemzeti szimbólumok és más, számbeli kisebbségben levő közösség nemzeti szimbólumainak Székelyföldön való szabad használatát jelen autonómia-statútum garantálja.

Az állami szimbólumok használatára a törvényes szabályozások érvényesek.

II. FEJEZET

Az autonóm régió megalakulása és megszűnése

12. Szakasz

Az autonómiafolyamat kezdeményezője lehet a régióhoz tartozó minden területi közület, illetve demokratikus közképviselője.

13. Szakasz

A régió autonómia-statútumának tervezetét a közületi helységek és vidékek gyűlései vitatják meg, választójogú polgárai népszavazással hagyják jóvá és választott képviselőik, szenátoraik révén terjesztik törvénybe iktatás végett Románia Parlamentje elé.

14. Szakasz

A népszavazással jóváhagyott jelen autonómia-statútumot a Parlament emeli törvényre.

A törvényre emelés eljárása az autonómia-statútum törvényességére, nem pedig célszerűségére vonatkozik.

Az Alkotmány 116. szakasza 3. bekezdésének értelmében, jelen autonómia-statútum jogszabály érvényét a Szenátus és a Képviselőház szerves törvény formájában ismeri el.

Parlamenti elutasítás esetén a régió demokratikus közképviselte jogorvoslásért az illetékes nemzetközi intézményekhez fordulhat.

15. Szakasz

A 129. szakaszban meghatározott eljárás követendő az autonómia-statútum módosítása esetén.

16. Szakasz

Az autonóm régió területén állandó lakhellyel rendelkező, szavazati jogú állampolgárok által általános, titkos, és közvetlen szavazással megválasztott Önkormányzati Tanács révén létrejön Székelyföld Önkormányzata.

17. Szakasz

Székelyföld Önkormányzata és Autonómia-statútuma csakis népszavazással szüntethető meg.

III. FEJEZET

Székelyföld Önkormányzati Intézményei

18. Szakasz

- a. Az autonóm régió intézményei:
  - Önkormányzati Tanács;
  - Önkormányzati Bizottság;
  - Székelyföld Elnöke;
- b. A székek, mint székely közületi vidékek intézményei:
  - Széki Tanács;
  - Széki Bizottság;
  - Széki Elnök;

- c. A települési önkormányzatok intézményei:
- Községi Tanács;
  - Városi Tanács;
  - Municípiumi Tanács;
  - Polgármester.

19. Szakasz

Az Önkormányzati Tanács az autonóm régió közhatalmát gyakorolja.

20. Szakasz

Az Önkormányzati Tanács az arányos választási rendszerben általános, titkos és közvetlen szavazással négy évre megválasztott tanácsosokból tevődik össze.

A régió önkormányzati tanácsosainak száma hetvenhét. A választókerületekre jutó helyek számát a régió lakosainak legutóbbi népszámlálási adataiból számítják ki.

Az önkormányzati tanácsosok megválasztásával egy időben szervezik meg Székelyföld elnökének, a széki elnököknek, a széki-, városi-, községi tanácsosok, a polgármesterek megválasztását.

A régió elnöke és a széki elnökök, valamint a polgármesterek, tanácsosok megválasztásakor a helyi választásokra vonatkozó 70/1991. számú Törvény rendelkezései érvényesek.

A régió elnökének és a széki elnököknek megválasztása a polgármesterre érvényes előírásoknak megfelelően történik.

21. Szakasz

Az Önkormányzati Tanács, megalakulásától számított 30 napon belül, kidolgozza és jóváhagyja működési szabályzatát. Ezen időtartam alatt a tanács munkálatait Székelyföld elnöke vezeti.

22. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság az autonóm régió közhatalmát saját hatáskörében gyakorló, végrehajtó testület.

Az Önkormányzati Bizottság elnökét Székelyföld elnöke nevezi ki.

Az Önkormányzati Bizottság tagjait, a bizottság elnökének javaslatára, a kinevezésétől számított harminc napon belül, az Önkormányzati Tanács titkos szavazással négy év időtartamra jelöli ki. Ezen időtartam alatt, érvényes bizalmatlansági szavazás esetén, a bizottsági tag, a működési szabályzatban foglalt feltételeknek megfelelően, a régió elnöke által hivatalából felmenthető.

Az Önkormányzati Bizottság tagjait Székelyföld elnöke nevezi ki.

23. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság szervezeti felépítését és működési szabályzatát az Önkormányzati Tanács dolgozza ki és a Bizottság tagjait kijelölő szavazással egy időben fogadja el.

24. Szakasz

Székelyföld Elnöke képviseli a régiót.

Székelyföld Elnökét általános, titkos és közvetlen szavazással négy évre választják meg, a jelen autonómia-statútum 20. szakaszában foglalt rendelkezéseknek megfelelően.

25. Szakasz

Székelyföld elnöki tisztsége egyetlen személy esetében sem terjedhet ki két mandátumnál hosszabb időtartamra.

26. Szakasz

Székelyföld Elnöke az Önkormányzati Tanácshoz benyújtott nyilatkozatban lemondhat megbízásáról. A lemondás akkor válik ténylegessé, ha a nyilatkozatot az Önkormányzati Tanács tudomásul veszi.

27. Szakasz

Székelyföld Önkormányzati Tanácsa kétharmados szavazattöbbséggel indítványozhatja Székelyföld elnökének hivatali felmentését a székelyföldi közösségek érdekeinek elárulása, az emberi jogok és szabadságok megsértése, a jelen autonómia-statútumban foglalt kötelezettségek elmulasztása miatt.

A bizalmatlansági indítvány alapján Románia Kormánya, az Önkormányzati Tanács határozatától számított harminc napon belül kiírja a székelyföldi elnökválasztást.

Megüresedés esetén a megválasztott új elnök megbízatása teljes időszakra szól.

28. Szakasz

Székelyföld megválasztott elnökét, az Önkormányzati Tanács ülésén, a leköszönő elnök megbízatásának utolsó napján, megüresedés miatt kiírt választások esetén az eredmény kihirdetését követő tizedik napon iktatják be hivatalába.

29. Szakasz

Székelyföld megválasztott elnöke, beiktatásakor a következő esküt teszi le:

„Esküszöm a becsületemre, a rám ruházott tisztséget legjobb tudásom szerint ellátom, Szé-

kelyföld népének érdekeit képviselem és védelmezem, a régió és az ország törvényeit tiszteletben tartom, Románia Alkotmányát betartom. Isten engem úgy segítjen!”

30. Szakasz

Székelyföld elnökének ideiglenes akadályoztatása idején, továbbá megüresedés esetén, amíg az újonnan választott elnök nem foglalja el hivatalát, az elnöki teendőket az Önkormányzati Tanács elnöke, annak akadályoztatásakor, helyettese látja el.

31. Szakasz

Székelyföld elnöke a Parlament tagjait megillető immunitással rendelkezik.

32. Szakasz

Székelyföld elnöke nem tölthet be egyéb közhivatali- vagy magántisztséget.

33. Szakasz

Székelyföld elnökének hatáskörébe tartozik:

- indítványozni Románia Kormányának a régió területén megtartandó rendes- és rendkívüli választások időpontját;
- az Önkormányzati Tanács rendkívüli ülésének összehívása;
- az Önkormányzati Bizottság elnökének kinevezése;
- kinevezni, illetve felmenteni az Önkormányzati Tanács által kijelölt vagy visszahívott önkormányzati bizottsági tagokat;
- az Önkormányzati Bizottság elnökének felkérésére elnökölni a Bizottság ülésein;
- az Önkormányzati Tanács rendeleteit 20 napon belül aláírni és kihirdetni, amelyek Székelyföld autonóm régióban törvényerővel bírnak; a Székelyföld elnöke által végzendő aláírás vagy kihirdetés hiánya a rendeletek érvénytelenségét vonja maga után;
- felügyelni a Széki Tanács rendeleteinek törvényességét; ha a rendeletet törvénytelennek tekinti, a rendelet elfogadásától számított 15 napon belül a közigazgatási bírósághoz fordulhat; a közigazgatási bíróság döntéséig, illetve a döntésre vonatkozó fellebbezés tárgyában végleges bírósági ítéletig, a rendelet nem lép hatályba;
- kérni az Alkotmánybíróságtól a törvények, a törvényerejű rendeletek alkotmányosságának előzetes értékelését;
- döntést kérni az Alkotmánybíróságtól a jogi normák alkotmányosságáról;
- az Önkormányzati Tanáccsal való konzultáció eredményeként a régiót érintő sarkalatos kérdésekről referendumot kezdeményezni.

34. Szakasz

A Széki Tanács a székely közületi vidék döntéshozó önkormányzati testülete.

A Széki Tanácsot a jelen autonómia-statútum 20. szakaszában feltüntetett rendelkezések szerint választják meg.

A Széki Tanács, megalakulásától számított harminc napon belül, kidolgozza és jóváhagyja működési szabályzatát; ezen időtartam idején a tanács munkálatait a Széki Elnök vezeti.

35. Szakasz

A Széki Bizottság a székely közületi vidék végrehajtó önkormányzati testülete.

A Széki Bizottság elnökét a Széki Elnök nevezi ki.

A Széki Bizottság tagjait, a bizottság elnökének javaslatára, a Széki Tanács, a bizottsági elnök kinevezésétől számított harminc napon belül, titkos szavazással négy év időtartamra jelöli ki. A mandátum idején, a működési szabályzatban foglalt feltételeknek megfelelően, a Széki Bizottság tagjai a Széki Tanács által visszahívhatók, illetve az új tagok titkos szavazással kijelölhetők.

A Széki Bizottság tagjait, a Széki Tanács döntése alapján, a Széki Elnök nevezi ki, illetve hivatalukból a Széki Elnök menti fel.

36. Szakasz

A Széki Bizottság szervezeti felépítését és működési szabályzatát a Széki Tanács dolgozza ki és a bizottság tagjait kijelölő szavazással egy időben fogadja el.

37. Szakasz

A Széki Elnök képviseli a székely közületi vidéket.

A Széki Elnököt általános, titkos és közvetlen szavazással négy évre választják meg a jelen autonómia-statútum 20. szakaszában foglalt rendelkezéseknek megfelelően.

38. Szakasz

A Széki Tanács kétharmados szavazattöbbséggel indítványozhatja a Széki Elnök hivatali felmentését.

E bizalmatlansági indítvány alapján Románia Kormánya a Széki Tanács határozatától számított 30 napon belül kiírja a széki elnökválasztást.

Megüresedés esetén a megválasztott új elnök megbízatása teljes időszakra szól.

39. Szakasz

A megválasztott Széki Elnököt a Széki Tanács ülésén, a leköszönő elnök megbízatásának utolsó napján, a megüresedés miatt kiírt választások esetén, az eredmény kihirdetését követő tizedik napon iktatják be hivatalába.

40. Szakasz

Beiktatáskor a megválasztott Széki Elnök a következő esküt teszi:

„Esküszöm a becsületemre, a rám ruházott tisztséget legjobb tudásom szerint ellátom, a Szék népének érdekeit képviselem és védem, a régió, az ország törvényeit tiszteletben tartom, Románia Alkotmányát betartom. Isten engem úgy segítse!”

41. Szakasz

A Széki Elnök a Széki Tanácshoz benyújtott nyilatkozatban lemondhat megbízatásáról. A lemondás akkor válik ténylegessé, ha a nyilatkozatot a Széki Tanács tudomásul veszi.

42. Szakasz

A Széki Elnök ideiglenes akadályoztatása esetén, továbbá megüresedés esetén, amíg az újonnan választott elnök nem foglalja el hivatalát, az elnöki teendőket a Széki Tanács elnöke, annak akadályoztatásakor, helyettese látja el.

43. Szakasz

A Széki Elnök hatáskörébe tartozik:

- indítványozni a Szék területén a rendes és rendkívüli választásokat és azok időpontját;
- összehívni a Széki Tanács rendkívüli ülését;
- kinevezni a Széki Bizottság elnökét;
- kinevezni, illetve felmenteni a Széki Tanács által kijelölt vagy visszahívott széki bizottsági tagokat;
- elnökölni a Széki Bizottság elnökének felkérésére, a bizottság ülésein;
- aláírni és kihirdetni, hús napon belül, a Széki Tanács rendeleteit, amelyek a szék területén kötelező érvényűek; az aláírás vagy kihirdetés hiánya a rendeletek érvénytelenségét vonja maga után;
- a Széki Tanácscsal való véleménycsere eredményeként a széket érintő sarkalatos kérdésekről referendumot kezdeményezni;
- belföldi kapcsolatokban a Széket képviselni.

44. Szakasz

A Községi Tanács, a Városi Tanács intézményi rendszerét, a helyi tanács és a polgármester működését, általános hatáskörét a 60/1991. számú Helyi Közigazgatási Törvény és a Helyi Autonomia Európai Chartája szabályozza.

45. Szakasz

Székelyföld települési önkormányzatainak sajátos státusát és az ezzel járó sajátos hatásköröket jelen autonómia-státútum határozza meg.

*IV. FEJEZET***Székelyföld Önkormányzati Tanácsának hatásköre***46. Szakasz*

Az Önkormányzati Tanács működésének alapelvei:

- a. a Tanács Székelyföld polgárainak érdekvédelmét, közképviselését, a régió közigazgatását látja el;
- b. Alkalmazza a hatáskörök decentralizálását;
- c. Szavatolja a tanácsulések nyilvánosságát;
- d. Garantálja a régió költségvetésének nyilvánossá tételét;
- e. Érvényesíti és megőrzi a törvényességet.

47. Szakasz

Az Önkormányzati Tanács illetékességéhez tartozik:

1. saját önkormányzati intézményeinek megszervezése;
2. Székelyföld autonómia-státútumának sajátos jogállásából fakadó, a régióban érvényes törvényerejű rendeletek meghozatala;
3. a művelődés;
4. az oktatás;
5. az anyanyelvhasználat;
6. a történelmi, művészeti, régészeti és tudományos örökség;
7. a szociális kérdések;
8. a tájékoztatás;
9. a régió érdekeltégű állami vagyon kezelése és vállalatok működtetése;
10. Székelyföld gazdasági irányítása;

- 11.helyi adók és illetékek bevezetése;
- 12.Székelyföld önálló pénzgazdálkodása;
- 13.Székelyföld képviselője.

48. Szakasz

Az Önkormányzati Tanács, saját hatáskörében, az állam jogrendjével összhangban és a régió jogállásának megfelelően, a következő területeken bocsát ki a régió területén érvényes törvényerejű rendeleteket:

- a. a régió hivatalaira és azok személyzetére vonatkozó rendtartás;
- b. a székely székek testületeire vonatkozó rendtartás;
- c. a helyi települési határok meghatározása, új községek alapítása;
- d. a közérdekű kisajátítások, amelyek közvetlenül nem az állam terhére történnek és nem érintik a székek hatáskörét;
- e. telekkönyvek létesítése;
- f. tűzvédelem;
- g. egészségügy;
- h. kereskedelmi kamara rendtartása;
- i. gazdasági társaságok létesítése és felügyelete;
- j. hitelszövetkezetek; vagyonbiztosítás;
- k. régió érdekeltégű közszolgáltatás;
- l. rendfenntartás és a rendőrséggel való együttműködés;
- m. bányászat, energiatermelés;
- n. helyi érdekeltégű energiafejlesztés és hasznosítás;
- o. mezőgazdálkodás;
- p. erdőgazdálkodás;
- q. környezetvédelem;
- r. helyi érdekű személyforgalom és áruszállítás;
- s. tömegtájékoztató.

49. Szakasz

Az Önkormányzati Tanács hatásköre kiterjed a társadalmi gondozásra és a társadalombiztosításra, mely területeken törvényerejű rendeleteket bocsáthat ki és saját autonóm intézményeket létesíthat.

50. Szakasz

Az Önkormányzati Tanács független rendőrséget állíthat fel, a törvényes rendelkezéseknek megfelelően, az Alkotmányban nem szabályozott esetekben.

51. Szakasz

Az Önkormányzati Tanács felelőssége a rádió- és televízióállomások adására vonatkozó törvényes rendelkezések sajátos előírásokkal kiegészítése és érvényesítése.

52. Szakasz

Az Önkormányzati Tanács hatáskörébe tartozó területeken Székelyföld törvényerejű rendeletei a régió területén elsőbbséget élveznek.

Olyan esetekben, amelyekről az Önkormányzati Tanács saját hatáskörében nem rendelkezik, az állam törvényeit alkalmazzák.

53. Szakasz

Az Önkormányzati Tanács igényelheti, hogy a Kormány ráruházzon vagy rábízzon olyan hatásköröket, amelyeket a jelen autonómia-statútum nem szabályoz.

V. FEJEZET

Székelyföld Önkormányzati Bizottságának hatásköre

54. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság végrehajtói hatásköre kiterjed:

1. az Önkormányzati Tanács által hozott törvényerejű rendeletek érvényesítésére, felügyeletére, végrehajtására;
2. saját önkormányzati testületeinek működtetésére;
3. törvények, törvényerejű rendeletek kezdeményezésére;
4. a hivatali besorolásra és előléptetésre;
5. a régió érdekeltségű közszolgáltatások, közintézmények, állami tulajdonú gazdasági társaságok felügyeletére;
6. a régió érdekeltségű állami köz- és magánvagyon kezelésére;
7. saját gazdasági társaságok létrehozására és működtetésére;
8. adóhatósági hatáskörök gyakorlására;
9. a régió önálló költségvetésének kidolgozására és végrehajtására;
10. a régió gazdasági fejlesztésének tervezésére és elősegítésére;
11. a régió adóügyi-, pénzügyi-, kereskedelmi politikájának végrehajtására;
12. a régió hatósági intézményeinek létrehozására, illetve megszüntetésére;
13. a közbiztonság védelmére, a rendőrséggel való együttműködésre, illetve ennek ellenőrzésére;
14. a helyi hatóságok önállóságának védelmezésére;

15. a régióra vonatkozó nemzetközi szerződések és egyezmények megkötésére, a régiók közötti együttműködés létrehozására, érvényesítésére;
16. a régióban egyenrangú nyelvek szabad használatának szavatolására;
17. az állami iskolahálózat, ezen belül a magyar nyelvű oktatási hálózat működtetésére;
18. a régió közösségét érintő egyéb területekre;
19. az állam törvényeinek alkalmazására.

55. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság rendelkezhet, létrehozhat és fenntarthat saját televízió- és rádióállomásokat, sajtót, minden tömegtájékoztatási eszközt, amely céljainak elérésében segíti.

56. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság feladata a közjegyzők, a telekkönyvi irattárosok, a régió önkormányzatához tartozó vezető beosztású köztisztviselők kinevezése.

A megüresedett közjegyzői, irattárosi állások betöltésére jelentkezők felvétele azonos feltételek között történik, függetlenül attól, hogy Székelyföld vagy Románia bármely más részén folytatják tevékenységüket. Ilyen versenyvizsgák során előnyt jelent a román és a magyar nyelv alapos ismerete. Semmilyen körülmények között nem tehető kivétel eredet vagy lakhely jogcímén.

57. Szakasz

Olyan szolgáltatások megszervezése és ellátása érdekében, amelyek kizárólagos hatáskörébe tartoznak, az Önkormányzati Bizottság megegyezéseket köthet más önkormányzati közösségekkel, részt vehet más régiókra kiterjedő kulturális, gazdasági, társadalmi együttműködésben. Ezen megegyezéseket közli a román Kormánnyal.

58. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság az Önkormányzati Tanácsnak tartozik felelősséggel, anélkül, hogy ez csökkentené a bizottság tagjainak hivatali felelősségét.

VI. FEJEZET

A Széki Tanács hatásköre

59. Szakasz

A Széki Tanács hatáskörébe tartozik rendeleteket kibocsátani az alábbi területeken:

1. a szék hivatalaira és azok személyzetére vonatkozó rendtartás;
2. a helységnévadás, kötelező kétnyelvűséggel;
3. a történelmi, művészeti és néprajzi értékek védelme;
4. a helyi szokások és hagyományok;
5. széki érdekeltségű kulturális létesítmények tevékenysége;
6. területrendezés és településszervezés;
7. önkormányzati intézmények megszervezése;
8. a települési határvonalak megváltoztatása a helyi önkormányzatok kezdeményezésére;
9. közrend védelme;
10. közhatalmi jog;
11. kézművesség;
12. lakásépítés támogatása, szociális lakások építése;
13. szociális gondozás és népjólét;
14. iskoláztatás, iskolaépítés;
15. szakképzés, szakoktatás;
16. kereskedelem;
17. helyi vásárok és piacok;
18. területi érdekeltségű ipari termelés;
19. erdőgazdálkodás, erdészeti személyzet;
20. vadászat, vadgazdálkodás;
21. mezőgazdálkodás;
22. vízgazdálkodás, vízrendészet;
23. ásványvizek, gyógyvizek, gyógyfürdők kihasználása;
24. saját területén az idegenforgalom fejlesztése, rendezése;
25. faluturizmus;
26. rétlelő-gazdálkodás;
27. állat- és növényvédelem;
28. környezetvédelem;
29. egészségvédelem;
30. területi érdekeltségű út-, gáz-, és vízhálózat;
31. területi érdekeltségű távközlés, közszállítás;
32. a szék területét átszelő vasutak és műutak, valamint a területi érdekeltségű vasúti-, közúti-, és kábelszállítás;
33. közszolgáltatás;
34. közigazgatási- és közszolgáltató személyzet;
35. közérdekű kisajátítás, saját hatáskörben, széki közhatalmra;
36. helyi érdekű közmunkák;
37. gazdasági élet általános szabályozása, a piacgazdaság szabadságát figyelembe véve;
38. a sport támogatása.

60. Szakasz

A Széki Tanács rendelkezéseket hozhat a helyi rendőrség felügyeletéről, a helyi rendőrséggel való együttműködésről.

61. Szakasz

A Széki Tanács a széki illetőségű polgároknak előnyt biztosít a munkaközvetítésnél a szék területén. A szék területén a munkaközvetítés során nyelvi hovatartozás alapján különbséget tenni tilos.

62. Szakasz

A Széki Tanács hatáskörébe tartoznak az alap-, közép- és felsőfokú oktatás szervezésével, működtetésével, felügyeletével kapcsolatos rendelkezések.

63. Szakasz

A Széki Tanács hatásköre a területi érdekeltségű tömegtájékoztatásra vonatkozó rendeletek elfogadása.

64. Szakasz

A Széki Tanács hatásköre kiterjed a terület saját költségvetésének jóváhagyására.

65. Szakasz

Olyan esetekben, amelyekről a Széki Tanács saját hatáskörében nem rendelkezik, Székelyföld Önkormányzati Tanácsának törvényerejű rendeleteit, illetve az állam törvényeit alkalmazzák.

*VII. FEJEZET***A Széki Bizottság hatásköre***66. Szakasz*

A Széki Bizottság végrehajtói hatásköre kiterjed:

1. Székelyföld Önkormányzati Tanácsa és a Széki Tanács által hozott rendelkezések érvényesítésére, felügyeletére és végrehajtására.
2. saját önkormányzati testületeinek működtetésére;

3. rendelettervezetek kezdeményezésére;
4. a hivatali besorolásra és előléptetésre;
5. a szék területén működő közszolgáltatások, helyi érdekeltségű közintézmények, állami tulajdonú gazdasági társaságok felügyeletére;
6. a területi érdekeltségű köz- és magánvagyon kezelésére;
7. saját gazdasági társaságok létrehozására és működtetésére;
8. az adóhatósági hatáskörök gyakorlására;
9. a terület önálló költségvetésének kidolgozására és végrehajtására;
- 10.a terület gazdasági fejlesztésének tervezésére és elősegítésére;
- 11.a terület adóügyi-, pénzügyi-, kereskedelmi politikájának végrehajtására;
- 12.a terület hatósági intézményeinek létrehozására, illetve megszüntetésére;
13. a közbiztonság védelmére, a rendőrséggel való együttműködésre, illetve a rendőrség helyi parancsnokságainak ellenőrzésére;
- 14.a helyi hatóságok önállóságának védelmezésére;
- 15.a székely közületi területen egyenrangú nyelvek szabad használatának szavatolására;
- 16.az állami iskolahálózat, ezen belül a magyar nyelvű oktatási hálózat működtetésére;
17. a területi érdekeltségű kulturális ügyek intézésére, kulturális intézmények működtetésére;
18. a művészeti örökség, múzeumok, egyéb tudományos, kulturális intézmények felügyeletére, működtetésére;
- 19.a gazdaság általános felügyeletére;
- 20.a környezetvédelem összehangolására;
- 21.a területi érdekeltségű vízgazdálkodásra: öntözésre, lecsapolásra, árvízvédelemre;
- 22.az idegenforgalom fejlesztésére;
- 23.a szociális ellátásra;
- 24.az egészségügyre;
- 25.a terület közösségét érintő egyéb területekre;
- 26.az állam törvényeinek alkalmazására.

67. Szakasz

A Széki Bizottság rendelkezhet, létrehozhat, fenntarthat saját televízió- és rádióállomást, amely céljainak elérésében segíti.

68. Szakasz

A Széki Bizottság megegyezéseket köthet más önkormányzati közösségekkel, részt vehet más közületekre, régiókra kiterjedő kulturális, gazdasági, társadalmi együttműködésben.

69. Szakasz

A Széki Bizottság saját igazgatási apparátussal rendelkezik, saját maga határozza meg az állományi állásokat, ezek megoszlását, nevezi ki a tisztségviselőket.

70. Szakasz

A Széki Bizottság a Széki Tanácsnak tartozik felelősséggel, anélkül, hogy ez csökkentené a bizottság tagjainak közvetlen hivatali felelősségét.

*VIII. FEJEZET***A települési önkormányzatok sajátos jogállása és hatásköre***71. Szakasz*

Székelyföld települési önkormányzatai — a községi, városi, municípiumi önkormányzatok - a 69/1991. számú Helyi Közigazgatási Törvény és a jelen Autonomia-statútum, valamint a Helyi Autonomia Európai Chartája rendelkezései szerint szerveződnek és működnek.

72. Szakasz

Székelyföld települési önkormányzatai, a történelmi, területi jellegzetességeknek és a helyi közösségek igényeinek megfelelően, sajátos jogállásúak. E sajátos státus a 69/1991. számú Törvényben feltüntetett rendelkezéseket kiegészítő többlethatáskörökben jelenik meg, ezek akadálytalan gyakorlásával érvényesül.

73. Szakasz

A települési önkormányzat, a helyi autonómiajog alapján, a törvény és a jelen autonómia-statútum által meghatározott jogkörben, az állam által delegált helyi döntéshozó és végrehajtó hatalom birtokosa.

Tevékenységét az állam befolyásának kizárásával végzi.

74. Szakasz

A települési önkormányzatban a magyar nemzeti közösség, valamint a jelen autonómia-statútum 10. szakaszában meghatározott feltételek közepette a számbeli kisebbségben levő többi nemzeti-, etnikai-, nyelvi közösség nyelve egyenrangú az állam hivatalos nyelvével.

75. Szakasz

A települési önkormányzat alapelvei:

- a. a helyi hatóságok az átruházott hatáskörökben teljes körű diszkrecionális jogosítványokkal rendelkeznek;
- b. a közfeladatokat az állampolgárokhoz legközelebb álló igazgatási szervek valósítják meg;
- c. hatáskörök teljessége és kizárólagossága, amelyeket központi vagy regionális szerv csak jogszabály ilyen értelmű rendelkezéseivel korlátozhat;
- d. központi vagy regionális szerv által átruházott hatáskör önkormányzati hatóság által helyi körülményekhez igazítása;
- e. a helyi hatóságokat közvetlenül érintő tervezési és döntéshozatali folyamatban a megfelelő időben és formában részt venni.

76. Szakasz

A települési önkormányzat sajátos jogállását megjelenítő hatáskörök kiterjednek:

1. a közösségek anyanyelvű oktatására, az oktatási intézmények létesítésére, védelmére, működtetésére és fejlesztésére;
2. a közösségek anyanyelvű kultúrájára, a művelődési intézmények létesítésére, védelmére, működtetésére és fejlesztésére;
3. a közösségek anyanyelvén történő tömegtájékoztatásra, a tömegtájékoztatás szabadságának szavatolására;
4. a közösségek anyanyelvének korlátozások nélküli használatára a magán- és a közéletben, a közintézményekben, a bíróságon;
5. a szociális kérdésekre;
6. a terület- és településfejlesztésre;
7. a gazdasági fejlesztésre;
8. a közösségi és állami köz- és magánvagyon kezelésére;
9. a kommunális intézmények kiépítésére és működtetésére,
10. az általános emberi jogok és szabadságok érvényre juttatására;
11. a települések nemzetiségi-etnikai összetételének erőszakos megváltoztatására irányuló törekvések megakadályozására;
12. a települések határvonalainak erőszakos megváltoztatására vonatkozó törekvések megakadályozására;
13. új községek létesítésének kezdeményezésére;
14. a közrend és a közbiztonság önkormányzati alárendeltségű rendőrséggel szavatolására;
15. a helyi költségvetésre, zárszámadásra, a saját anyagi- és pénzforrások felhasználására;
16. a település nevének, jelképeinek, kitüntetéseinek meghatározására és használatára;
17. a települési közösségek nemzeti ünnepeinek kijelölésére és megrendezésére;
18. a műemlékek és emlékhelyek gondozására és védelmére;

- 19.pályázatok kiírására;
- 20.öztöndíjak alapítására;
- 21.intézmények, vállalatok, más gazdasági szervezetek alapítására, működtetésére;
- 22.közérdekből, a törvény és a jelen autonómia-státútum szerint, kisajátítások végrehajtására;
- 23.a közösségek anyanyelvi értékeit őrző könyvtárak, lemeztárak, levéltárak, múzeumok, hasonló rendeltetésű egyéb intézmények létesítésére és működtetésére;
- 24.az ifjúság képzésének valamennyi formájára;
- 25.az erdő- és vízgazdálkodásra;
- 26.a községi erdők felügyeletére, gondozására, hasznosítására;
- 27.a községi rétlegelők felügyeletére, gondozására, kihasználására;
- 28.a településhez tartozó területek ásvány- és hévizeinek, gyógyfürdőinek, természeti kincseinek védelmére, gondozására és hasznosítására;
- 29.a településhez tartozó területek vadállományának megőrzésére, fejlesztésére, hasznosítására;
- 30.a települési önkormányzat területére törvény által megállapított jövedelemadó évi összegének 50 százalékára;
- 31.a települési önkormányzat területére törvény által megállapított évi adó- és illetékösszeg 30 százalékára;
- 32.az állam által visszaszolgáltatót közösségi vagyonokra.

77. Szakasz

A települési önkormányzat, a helyi érdekű közügyek intézése során garantálja a területén élő román nemzetiségű lakosok, valamint a más nemzeti-, etnikai-, nyelvi közösséghez tartozók teljes és tényleges egyenlőségét.

78. Szakasz

A település határait nem lehet megváltoztatni az érintett közösségek közképiseletének egyetértése, illetve népszavazás nélkül.

A település etnikai összetételének erőszakos megváltoztatása tilos.

79. Szakasz

A települési önkormányzat hatóságai, a szükségleteknek megfelelően és a hatékonyság biztosítása céljából, maguk határozzák meg belső igazgatási struktúrájukat.

A települési önkormányzat szerveinek felügyelete csak tevékenységük jogszerűségének vizsgálatára irányulhat.

80. Szakasz

A települési önkormányzat hatásköre gyakorlása és feladatai megvalósítása során együttműködhet és közös érdekeltségű feladatok ellátására egyesülhet más önkormányzati közösségekkel.

81. Szakasz

A települési önkormányzat és annak szervei közös érdekek védelme és elősegítése érdekében régióra kiterjedő hazai vagy nemzetközi szövetség tagjai lehetnek.

82. Szakasz

A települési önkormányzat, illetve annak szervei, jogszabály által előírt feltételek mellett, más államok helyi önkormányzataival, illetve önkormányzati szerveivel együttműködhetnek.

83. Szakasz

A települési önkormányzat jogszolgáltatást vehet igénybe hatásköre szabad gyakorlásának és a helyi autonómia védelmében.

*IX. FEJEZET***Anyanyelvhasználat az oktatásban***84. Szakasz*

Székelyföld polgárainak joguk van anyanyelvükön tanulni, anyanyelvű állami és magánintézményekben, az oktatás valamennyi szintjén, típusán, formájában és szakán.

A természetes személyeknek, egyházaknak, szervezeteknek és társaságoknak joguk van a közösségek nyelvén működő felekezeti- és magánintézményeket létesíteni.

85. Szakasz

Az anyanyelvű állami és felekezeti oktatást az állam és részarányosan az illetékes települési önkormányzat finanszírozza, a magán tanintézményeket pedig támogatja.

86. Szakasz

A kiskorú tanuló iskoláztatási nyelvéről a szülő, illetve a törvényes gyám határoz.

87. Szakasz

Az igényeknek és a szükségleteknek megfelelően különálló oktatási rendszer működik a polgárok anyanyelvén:

- a. igények szerint önálló óvodákban, óvodai csoportokban;
- b. elemi oktatásban, igények szerint önálló iskolákban, iskolai tagozatokon, osztályokban vagy csoportokban;
- c. középfokú oktatásban, - gimnáziumokban, líceumokban, szakiskolákban -, igények szerint önálló iskolákban, tagozatokon, osztályokban és csoportokban;
- d. szakoktatásban, igények szerint önálló iskolákban, iskolai tagozatokon, osztályokban és csoportokban;
- e. egyetemi, főiskolai, kollégiumi oktatásban, igények szerint önálló egyetemen, főiskolákon, szakkollégiumokban, egyetemi karokon, tagozatokon, évfolyamokon, felsőoktatási csoportokban;
- f. posztgraduális oktatásban.

88. Szakasz

Székelyföld polgárainak anyanyelvén működő oktatási-nevelési intézményekben biztosítani kell a nemzeti-, etnikai-, nyelvi közösségek, valamint az anyanemzet történelmének tanítását, kulturális hagyományainak, értékeinek megismerését.

89. Szakasz

Az oktatási-nevelési intézményeknek biztosítaniuk kell a román nyelv elsajátításának lehetőségét.

Az elemi-, gimnáziumi-, líceumi oktatásban a román nyelvet és irodalmat sajátos szempontok szerint összeállított oktatási program és tankönyv alapján tanítják.

90. Szakasz

Az állam hivatalos nyelvétől eltérő anyanyelvű szakoktatásban biztosítani kell a szakkifejezések román nyelvű elsajátítását.

91. Szakasz

Székelyföld iskoláiban, egyetemén, főiskoláin, továbbképző intézményeiben garantált az anyanyelven való felvételi vizsga.

92. Szakasz

Az óvodai, iskolai, egyetemi, főiskolai oktatáshoz szükséges pedagógusok képzési feltételeinek megteremtése az állam, illetve Székelyföld önkormányzatainak feladata.

93. Szakasz

Garantált az anyanyelvű oktatásban résztvevő külföldi vendégtanárok alkalmazása.

94. Szakasz

A régió főtanfelügyelőségén és a széki tanfelügyelőségeken külön igazgatóságokat és tanfelügyelő testületeket hoznak létre a különböző identitásúak anyanyelvű oktatásának felügyeletére.

95. Szakasz

A felekezeti oktatásban az egyházi autonómia, a felsőfokú oktatásban az egyetemi autonómia érvényesül.

96. Szakasz

Jelen autonómia-statútum rendelkezése alapján hatályát veszti a Hivatalos Közlöny 1948. évi 177. számában megjelent Rendelet, amely állami tulajdonba juttatta azokat az egyházi-, kongregációs-, közösségi- és magánjavakat, amelyek az oktatási intézmények fenntartására és működtetésére szolgáltak.

Az első bekezdésben feltüntetett javakra az egyházak, kongregációk, közösségek és ezek jogutódainak, valamint a természetes személyek tulajdonjogát visszaállítják, a javakat jogos tulajdonosainak természetben, s amely esetben ez nem lehetséges, napi piaci értékben visszaszolgáltatják.

*X. FEJEZET***Anyanyelvhasználat a közművelődésben***97. Szakasz*

Székelyföld területén az anyanyelv használata akadálytalan:

- a. a közművelődésben;
- b. a művészeti alkotások, műbírálathoz, kutatás és szakirodalom területén;
- c. a fordítás, szinkronizálás, feliratozás területén;

- d. a sajátos nemzeti kultúrák megismertetése terén;
- e. minden jellegű és szintű ismeretterjesztésben.

98. Szakasz

A nemzeti-, etnikai-, nyelvi közösségek szervezetei, anyanyelven, tudományos és közművelődési tevékenységet is folytathatnak és e célból intézményeket hozhatnak létre, amelyek nemzetközi kapcsolatokat tarthatnak fenn.

99. Szakasz

Székelyföld önkormányzata támogatja:

- a. a nemzeti kultúrák tárgyi emlékeinek feltárását, gyűjtését, közgyűjtemények alapítását, gyarapítását;
- b. nemzeti-, etnikai-, nyelvi közösségek könyvkiadását, időszaki kiadványainak megjelentetését;
- c. anyanyelven működő színházak és más művelődési intézmények fenntartását;
- d. közérdekű közlemények különböző identitású közösségek nyelvén történő ismertetését.

XI. FEJEZET

Anyanyelvhasználat a közigazgatásban és a közéletben

100. Szakasz

Az állampolgár anyanyelvének a helyi és a regionális közigazgatásban való akadálytalan használatáért a hivatalokban a régió területén élő nemzeti-, etnikai-, nyelvi identitású közösségek nyelvét ismerő, illetve e közösségekhez tartozó személyeket kell kinevezni, illetve alkalmazni.

101. Szakasz

Székelyföld hatóságai kötelesek:

- a. a helységek, utcák, terek, intézmények és közületek nevét az állam hivatalos nyelvén, a régió helységeiben többségben levő közösség nyelvén, s ha igény van rá, az ott élő bármely más, számbeli kisebbségben levő közösség nyelvén feltüntetni;
- b. a törvényerejű rendeleteket, egyéb rendeleteket, közleményeket az állam hivatalos nyelvén, magyar nyelven és a 10. szakasz 3. bekezdésében foglalt feltételeknek megfelelően más nemzeti-, etnikai-, nyelvi identitású közösségek nyelvén is kiadni;

- c. a közigazgatási eljárás során használt nyomtatványokat a b. betűben foglalt feltételeknek megfelelően, több nyelven kell kiadni.
A költségek az illető hatóságokat terhelik.

102. Szakasz

Székelyföld közigazgatási egységeiben

- a. a közigazgatási hatóságok a román és a magyar nyelvet, valamint a 10. szakasz 3. bekezdésében feltüntetett közösségek nyelvét egyenrangú nyelvként használják;
b. a közigazgatási és a jogi dokumentumokat az a. betűben feltüntetett nyelveken terjesztik.

103. Szakasz

A Székelyföldön élő, különböző nemzeti identitású közösségek nyelvének akadálytalan használata a tömegtájékoztatásban, a társadalmi-, gazdasági élet bármely területén, jelen autonómia-státútum által garantált.

XII. FEJEZET

Anyanyelvhasználat az igazságszolgáltatásban

104. Szakasz

Székelyföld polgárai jogosultak anyanyelvük szabad használatára az igazságügyi szervek előtt.

105. Szakasz

Székelyföld polgárai szabadon használhatják anyanyelvüket a büntető-, polgári- és közigazgatási eljárás során.

Az eljárást a polgár anyanyelvén folytatják, az eljárás iratait az érintett személy anyanyelvén, valamint az állam hivatalos nyelvén rögzítik.

XIII. FEJEZET
Pénzügyek

106. Szakasz

Székelyföld regionális, széki és települési önkormányzatai, belső fejlődésük biztosítása és hatáskörük ellátása érdekében pénzügyi autonómiával bírnak, amelynek gyakorlása során betartják az állami pénzügyek összehangolásának elvét.

107. Szakasz

Székelyföld önkormányzatai ellátják az állami és a helyi adók beszedését és ilyen jellegű adóügyi intézkedéseket tesznek.

108. Szakasz

Az adókat és illetékeket a törvény, illetve az önkormányzati rendelet szabályozza.

109. Szakasz

Az önkormányzatok saját pénzügyi forrásokra jogosultak, amelyeket rendeletekkel szabályoznak és önálló költségvetés alapján hasznosítanak.

110. Szakasz

Az önkormányzatok pénzeszközeinek forrásai:

- a. az állam által teljesen vagy részben átengedett adók;
- b. az állami adók után járó illetékek;
- c. állami bevételből való részesedések;
- d. saját adók, illetékek, különadók;
- e. saját vagyonból származó jövedékek;
- f. magánvagyonból származó jövedelmek;
- g. adományok;
- h. az államtól átvállalt szolgáltatások és feladatok arányában állami költségvetésből átutalt pénzeszközök.

111. Szakasz

A 110. szakaszban feltüntetett pénzügyi hatáskörök ellátásának rendjét szerves törvény szabályozza.

112. Szakasz

Az önkormányzatok pénzügyi forrásaiból származó eszközök mértéke a jelen autonómia-statútumban és a 69/1991. számú Helyi Közigazgatási Törvényben meghatározott hatáskörök és feladatok mértékével arányos.

113. Szakasz

Az önkormányzatok működésének szavatolásáért az állami költségvetés arányos pénzügyi kiegyenlítést irányoz elő, melynek célja a potenciális pénzügyi források egyenlőtlen elosztásából fakadó hatások, valamint az így keletkező pénzügyi terhek korrekciója.

Az ilyen jellegű intézkedések nem csökkenthetik a helyi hatóságok választási szabadságát a saját felelősségük alá tartozó területeken.

114. Szakasz

Az állami költségvetésből önkormányzatoknak átutalt pénzeszközök felhasználásáról a települési-, a széki-, a régió önkormányzata határoz.

115. Szakasz

Az állami költségvetésből önkormányzatoknak átutalt pénzeszköz nem fordítható speciális tervek finanszírozására.

116. Szakasz

A települési önkormányzat területére törvény által megállapított jövedelemadó összegének 50 százaléka az önkormányzati költségvetés bevételének része.

117. Szakasz

A települési önkormányzat területére törvény által megállapított adók és illetékek összegének 30 százaléka az önkormányzati költségvetés bevételének része.

118. Szakasz

A széki önkormányzat költségvetési jövedelmét képezi:

- a. a települési önkormányzatoktól átutalt arányos költségvetési kiegyenlítés;
- b. a régió önkormányzata által átutalt állami költségvetési kiegyenlítés;
- c. saját jövedelem;
- d. adományok;
- e. egyéb törvényes pénzeszköz.

119. Szakasz

A régió önkormányzatának költségvetési jövedelmét képezi:

- a. a települési önkormányzatoktól átutalt arányos költségvetési kiegyenlítés;
- b. az állami költségvetésből átutalt arányos költségvetési kiegyenlítés;
- c. saját jövedelem;
- d. adományok;
- e. egyéb törvényes pénzeszköz.

*XIV. FEJEZET***Közvagyon és kezelés***120. Szakasz*

Székelyföld közvagyon helyzetét a 69/1991. számú Helyi Közigazgatási Törvény közigazgatási egységek vagyonhelyzetére vonatkozó rendelkezései szabályozzák, a közvagyon kezeléséről pedig a törvény, valamint az önkormányzatok működési szabályzata rendelkezik.

Az első bekezdésben foglalt rendelkezések alkalmazásakor a régió- és a székek önkormányzatai a megyei közigazgatási hatóságokkal azonos jogállásúak.

121. Szakasz

Székelyföld önkormányzati hatóságainak megalakulásától számított 60 napon belül a Kormány határozattal jelöli ki a nemzeti érdekelttségű állami köz- és magánvagyonokat.

A regionális-, széki- és települési állami köz- és magánvagyonok hovatartozásáról, kezeléséről, a területi érdekeltséget figyelembe véve, az illetékes önkormányzatok döntenek.

122. Szakasz

Székelyföld nemzeti közösségei intézményeitől, szervezeteitől, egyesületeitől vagy ezek jogelődjeitől 1945. után magántulajdont megsértő törvények, rendelkezések révén, illetve erőszakkal állami vagy szövetkezeti tulajdonba juttatott ingatlanokat, műkincseket, könyvtárakat, levéltárakat és egyéb vagyonokat természetben, s amennyiben ez nem lehetséges, ellenértéküket napi piaci értékben, pénzben visszajuttatják a jogos tulajdonosoknak vagy a jogutódoknak.

XV. FEJEZET

Az állam és a régió kapcsolata

123. Szakasz

A régióban kormánybiztos látja el a törvényességi felügyeletet.

A Széki Tanács rendeleteit, a települési önkormányzat határozatait az elfogadást követő 15. napon belül a kormánybiztos a közigazgatási bíróságon megtámadhatja. A határidő lejárta után a határozat megtámadhatatlan.

A közigazgatási bíróság döntéséig, illetve fellebbezés esetén a Legfelsőbb Bíróság döntéséig a rendelet, illetve a határozat felfüggesztett hatályú.

Ha az önkormányzat kétharmados többséggel fogadja el a rendeletet, vagy a határozatot, a dokumentum a közigazgatási bíróság elé nem vihető.

124. Szakasz

Székelyföld törvényerejű rendeletei mentesülnek az adminisztratív fellebbezéstől és azokat alkotmányossági szempontból csakis az Alkotmánybíróság ellenőrizheti.

125. Szakasz

A végrehajtó és az ügyviteli hatóságok és hivatalok által kibocsátott okiratok és megállapodások ellen fellebbezni lehet a illetékes adminisztratív joghatóságnál.

126. Szakasz

A régióban az igazságszolgáltatást a törvény által létrehozott joghatóságok látják el.

127. Szakasz

A régió önkormányzati szervei feletti ellenőrzésre jogosult:

- a. az Alkotmánybíróság, a normatív rendelkezések alkotmányosságát illetően;
- b. a Kormány, az országos érdekeltségű hatáskörök gyakorlását illetően;
- c. a Közigazgatási Bíróság, az önkormányzatok közigazgatási szerveinek tevékenységét és szabályrendeleteit illetően;
- d. a Számvevőszék, az országos érdekeltségű gazdálkodást és az állami költségvetésből átalt pénzeszközök felhasználását illetően.

128. Szakasz

Székelyföld Elnöke, illetve a Széki Elnök, az Önkormányzati Tanács, illetve a Széki Tanács döntése alapján megtámadhatja a törvényeket a jelen autonómia-statútum, a magyar nyelv, illetve a régióban hagyományosan használt más nyelv védelmére vonatkozó előírások megsértése esetén.

XVI. FEJEZET
Zárórendelkezések

129. Szakasz

Jelen autonómia-statútum módosítása a következő eljárás szerint történik:

- a. az Önkormányzati Tanács tagjainak egyötöde módosítást kezdeményezhet;
- b. a módosítást az Önkormányzati Tanács kétharmados szavazati többséggel hagyja jóvá;
- c. az Önkormányzati Tanács által jóváhagyott módosítást Románia Parlamentje emeli jogerőre;
- d. a parlamenti döntés időpontjától számított 60 napon belül az autonómia-statútum módosítását a választópolgárok népszavazással hagyják jóvá; a jóváhagyás abban az esetben is érvényes, ha a Parlament előzőleg a módosító javaslat törvényre emelését elutasítja, ám ilyen feltételek közepette a módosító rendelkezés nem törvényerejű.
- e. amennyiben a javasolt módosítást az Önkormányzati Tanács, vagy a népszavazás elutasítja, hasonló módosítást csak egy év elteltével lehet kezdeményezni.

130. Szakasz

Jelen autonómia-statútum rendelkezései kiegészítik az állam törvényes rendelkezéseit.

131. Szakasz

Jelen autonómia-statútum érvénybe lépésekor minden ezzel ellentétes rendelkezés hatályát veszti.

Nagyvárad, 1995. augusztus

2.6. Sajátos Státusú Helyi Önkormányzat Statútuma

Dr. Csapó I. József, Tervezet, 1992.

I. FEJEZET

Általános rendelkezések

1. Szakasz

Az a helyi közigazgatási egység, ahol a magyar nemzeti közösséghez tartozó személyek a lakosság számához viszonyítva számbeli többségben vannak, a helyi autonómia alapján, törvényben szabályozottan, sajátos státust kap és a nemzeti közösség anyanyelvét az állam hivatalos nyelvével egyenrangú nyelvként használja.

2. Szakasz

A sajátos státusú önkormányzat Statútuma a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájának alapelveit alkalmazza, s a helyi autonómia jogával élő magyar nemzeti közösség alapvető intézményi normáit tartalmazza.

3. Szakasz

A sajátos státusú önkormányzatban a román nemzethez, illetve más nemzeti közösséghez tartozó személyeknek a közigazgatási egység hivatali szervezetében való arányos részvétele garantált.

II. FEJEZET

A sajátos státusú helyi önkormányzás fogalma és célja

4. Szakasz

A sajátos státusú helyi önkormányzás a helyi igazgatási szervek effektív lehetőségét jelenti a közügyek, valamint a nemzetiségi ügyek törvényben meghatározott részének saját hatáskörében és a lakosság érdekében történő szabályozása és igazgatása terén.

5. Szakasz

A sajátos státus, a közügyek saját hatáskörben való szabályozásán és igazgatásán túl, kiterjed:

- a nemzeti-, nyelvi-, vallási identitás védelmére, az egyéni és közösségi nemzetiségi jogok érvényre juttatására;
- a nemzeti közösség történelmi hagyományainak, nyelvének, tárgyi és szellemi kultúrájának, anyanyelvű oktatásának ápolására és gyarapítására;
- a nemzeti közösség saját intézményrendszerének működtetésére;
- az egyenlőség, a szolidaritás, a tolerancia eszméinek érvényre juttatására.

III. FEJEZET

A sajátos státusú helyi önkormányzat jogállása

6. Szakasz

Az önkormányzat, a helyi autonómiajog alapján, a törvény által meghatározott jogkörben az állam által delegált helyi döntéshozói és végrehajtoi hatalom birtokosa.

Tevékenységet az állam befolyásának kizárásával végzi.

Az önkormányzat, demokratikus döntéshozó és végrehajtó testületei révén, a hatáskörök gyakorlásához és működéséhez szükséges eszközök felett széleskörű autonómiával rendelkezik.

7. Szakasz

A törvény garantálja a sajátos státusú helyi öngazgatási egység autonómiáját.

8. Szakasz

A sajátos státusú helyi közigazgatási egység autonómiája nem érinti a nemzet szuverenitásának sérthetlenségét.

9. Szakasz

A sajátos státussal felruházott közigazgatási egységben a magyar nemzeti közösség és a számbeli kisebbségben levő többi nemzeti közösség anyanyelvét az állam hivatalos nyelvével egyenrangú nyelvként használja.

10. Szakasz

Az a helyi közigazgatási egység, amely sajátos státust kap, önálló jogi személyiséggel bír.

*IV. FEJEZET***A sajátos státusú helyi önkormányzat megalakulása és megszűnése***11. Szakasz*

A sajátos státusú helyi önkormányzat létrehozását a helyi közigazgatási egységben az összletességhez viszonyítva egyszerű többségben levő magyar nemzeti közösség tagjai, a kinyilvánított helyi autonómia jogán határozzák el.

A fenti bekezdés alapján hozott közösségi határozatot közképviselési és érdekvédelmi szinten a közösség legitim képviselője hozza a Parlament, adminisztratív úton a helyi tanács a Kormány tudomására.

12. Szakasz

A helyi közigazgatási egység egyszerű többségben levő nemzeti közösségének határozata alapján a Kormány kiírja a sajátos státusú helyi önkormányzati választásokat és az önkormányzat statútumára vonatkozó népszavazást.

13. Szakasz

A Parlament a statútumot az Alkotmány 116. szakaszának 3. bekezdése alapján iktatja törvénybe.

A statútum a helyi közigazgatási egységben rendezett népszavazás jóváhagyásával lép érvénybe.

14. Szakasz

A sajátos státusú helyi önkormányzat megalakulásával elnyeri közjogi státusát.

A sajátos státus csakis a statútum népszavazás általi elutasításával szüntethető meg.

*V. FEJEZET***A sajátos státusú helyi önkormányzat jogköre***15. Szakasz*

Az önkormányzat jogát azon Tanács gyakorolja, amelynek tagjait szabad, titkos, egyenlő, közvetlen és általános szavazással választják és amely beszámolási kötelezettséggel bíró végrehajtó szervekkel rendelkezik. E rendelkezés nem érinti az állampolgárok gyűléshez való folya-

modását, a népszavazást, vagy a közvetlen állampolgári részvétel egyéb formáit.

Az önkormányzat autonóm öngazgatási hatáskörét döntéshozó hatalommal a négy évre választott Tanács, végrehajtó hatalommal az ugyancsak négy évre választott polgármester gyakorolja. A Tanács és a Polgármester a helyi hatóság.

16. Szakasz

A helyi hatóságok alapvető illetékességét a jelen törvényerejű statútum, valamint a Helyi Közigazgatási Törvény határozza meg. E rendelkezéseknek lehetővé kell tenniük:

- a. a helyi hatóságok speciális célú és helyi érdekeltségű hatáskörökkel és kötelezettségekkel való felruházását;
- b. a helyi hatóságok jogszabályi keretek között, teljes körű diszkrecionális jogosítvánnyal való ellátását, minden ügyben, amely hatáskörükbe tartozik;
- c. a közfeladatoknak az állampolgárokhoz legközelebb álló igazgatási szervek általi megvalósítását;
- d. a törvényhozói és a központi végrehajtó hatalom által a helyi közösséget érintő illetékességek és hatáskörök átruházását;
- e. a helyi hatóságok hatáskörének teljességét és kizárólagosságát, amelyet más központi vagy regionális szerv csak jogszabály ilyen értelmű rendelkezése alapján korlátozhat;
- f. a központi vagy regionális szerv által átruházott hatáskör önkormányzat által helyi körülményekhez igazítását;
- g. a helyi hatóságokat közvetlenül érintő tervezési és döntéshozatali folyamatban a megfelelő időben és formában való részvételt.

17. Szakasz

A Tanács rendeletek kibocsátására jogosult a statútumban meghatározott jogkörökben.

18. Szakasz

A Tanács határozatok kibocsátására jogosult az általa irányított szervek és intézmények működésének szabályozására.

19. Szakasz

A Tanács rendeleteinek és határozatainak törvényességi felügyeletét az Alkotmánybíróság látja el.

20. Szakasz

A sajátos státusú helyi önkormányzat rendeleteinek és határozatainak végrehajtása során felmerülő jogvitákban a közigazgatási bíróság dönt.

21. Szakasz

A sajátos státusú helyi önkormányzat jogkörét a Helyi Közigazgatási Törvényben foglalt hatáskörökön kívül a jelen statútum rendelkezései határozzák meg.

VI. FEJEZET

A sajátos státusú helyi önkormányzat hatásköre

22. Szakasz

Az önkormányzat hatáskörébe tartozik:

- a. az anyanyelvű oktatás és az oktatási intézmények ápolása, védelme, fejlesztése;
- b. az anyanyelvű kultúra és a művelődési intézmények ápolása, védelme és fejlesztése;
- c. a szociális kérdések;
- d. az anyanyelvű tömegtájékoztatás támogatása, szabadságának szavatolása;
- e. az anyanyelv korlátozások nélküli használatának garantálása a magán- és a közéletben, a közintézményekben;
- f. a terület és településfejlesztés;
- g. a gazdasági fejlesztés;
- h. a közösségi és állami köz- és magánvagyonok kezelése;
- i. a kommunális intézmények kiépítése és működtetése;
- j. a közösség szociális érdekképviselete;
- k. az általános emberi jogok és szabadságok érvényre juttatása és védelme;
- l. a közrend- és a közbiztonság önkormányzati fennhatóság alá tartozó rendőrséggel szavatolása.

23. Szakasz

A helyi érdekű közügyek intézése során az önkormányzat garantálja a helyi közigazgatási egységben élő román nemzetiségű lakosság, valamint a más nemzeti közösség jogainak teljes körű érvényesülését.

24. Szakasz

Az önkormányzat helyi hatóságainak rendeletei kiterjednek:

- a. az önkormányzat szervezetére és működési rendjére;
- b. a helyi költségvetésre, zárszámadásra, a saját anyagi- és pénzforrások felhasználására;
- c. a helyi érdekeltégű köz- és magánvagyon kezelésére;
- d. az önkormányzat nevének, jelképeinek, kitüntetéseinek meghatározására és használatára;

- e. a nemzeti közösségek ünnepeinek megrendezésére;
- f. a védett műemlékek és emlékhelyek védelmére.

25. Szakasz

Az önkormányzatnak joga saját hatáskörében:

- a. pályázatokat kiírni;
- b. ösztöndíjakat alapítani;
- c. intézményt, vállalatot, más gazdasági célú szervezeteket alapítani, illetve működtetni.

26. Szakasz

Az önkormányzat helyi hatóságainak döntéshozói hatáskörébe tartozik:

- a. megvitatja a Tanács rendelet- és határozattervezeteit;
- b. javaslatot tesz a költségvetési eszközök felhasználására;
- c. közérdekből a törvény rendelkezései szerint kisajátításokat hajthat létre;
- d. perben és peren kívüli ügyekben képviseli a közösséget;
- e. ellenőrzi a rendőrség helyi parancsnokságát.

27. Szakasz

Az önkormányzat helyi hatóságainak végrehajtói hatáskörébe tartozik:

- saját közigazgatási struktúra kiépítése;
- önkormányzati intézmények megszervezése;
- helyi testületekre vonatkozó igazgatási funkciók meghatározása;
- területfejlesztés, lakásügy;
- helyi érdekű közmunkák kiírása és irányítása;
- kulturális ügyek intézése;
- anyanyelv védelme;
- művészeti örökség, múzeumok, kulturális-, tudományos intézmények felügyelete;
- könyvtárak, lemeztárak és hasonló rendeltetésű intézmények létesítése és működtetése;
- helyi rádió- és televízió adók létrehozása, igazgatási szervek működtetése;
- a nyomtatott sajtó támogatása;
- az ifjúság képzésének valamennyi formája, a szervezett és a nem szervezett egyaránt;
- az anyanyelvű oktatás valamennyi szinten, típusban és formában, valamint az állandó továbbképzés;
- a szociális- és felnőtt-nevelés;
- a mezőgazdaság, a gazdasági élet általános szabályozásával összhangban;
- erdőgazdálkodás;
- környezetvédelmi igazgatás;
- a közösség helyi érdekű vízgazdálkodása;

- ásvány- és hévizek hasznosítása;
- helyi vásárok szervezése;
- a közösség gazdasági életének fejlesztése;
- az idegenforgalom fejlesztése;
- kézműipar;
- szociális ellátás;
- egészségügy;
- a helyi érdekeltségű állami köz- és magánvagyon kezelése és ellenőrzése;
- a helyi rendőrség;
- minden egyéb hatáskör, amit a törvény nem utal a Kormány hatáskörébe, illetve amit átruház a helyi hatalomra.

VII. FEJEZET

A sajátos státusú helyi közigazgatási egység területi határainak védelme

28. Szakasz

Nem lehet megváltoztatni a sajátos státusú helyi közigazgatási egység helyi közigazgatási határait az érintett közösséggel való előzetes konzultáció, illetve népszavazás nélkül.

A magyar nemzeti közösség által is lakott területeken a közigazgatási egységek határait olyképpen kell megállapítani, hogy a nemzeti közösség többségi részarányát a helyi közigazgatási egységben, illetve régióban szavatolják.

VIII. FEJEZET

A helyi hatóságok igazgatási struktúrái, a felelősség gyakorlásának feltételei, tevékenységük területe

29. Szakasz

A sajátos státusú önkormányzat helyi hatóságai a szükségleteknek megfelelően és a hatékonyság biztosítása céljából saját maguk határozzák meg belső igazgatási struktúrájukat.

30. Szakasz

A helyi hatóságok személyzetéről szóló szabályzatnak lehetővé kell tennie a magas képzettséggel, tehetséggel, szakértelemmel bíró személyzet toborzását; ennek megfelelően biztosítani kell a képzési lehetőségeket, a jutalmazás, az előléptetés feltételeit.

31. Szakasz

A helyi választott tanácsosok számára biztosítani kell mandátumuk szabad gyakorlását.

32. Szakasz

Megengedett a hivatal gyakorlása során felmerülő kiadások, a keresetkiesés megfelelő kompenzálása, valamint az elvégzett munka és a megfelelő szociális védelem díjazása.

33. Szakasz

A helyi választott tisztség viselésével összeférhetetlen funkciókat és tevékenységeket csak a törvény vagy a jogi alapelvek határozhatják meg.

34. Szakasz

A sajátos státusú helyi önkormányzati szervek tevékenységének felügyelete csak a tevékenység jogszerűségének vizsgálatára irányulhat.

*IX. FEJEZET**A sajátos státusú önkormányzat pénzügyi forrásai és gazdálkodása**35. Szakasz*

Az önkormányzat saját pénzügyi forrásokra jogosult, amelyeket hatásköre gyakorlása során szabadon használhat fel.

36. Szakasz

A helyi hatóságok pénzügyi forrásainak nagyságának a jogszabályokban meghatározott feladataik mértékével kell arányban lennie.

37. Szakasz

A helyi hatóságok pénzügyi forrásainak egy részét azok a helyi adó- és díjbevételek teszik ki, amelyekre a törvény adta keretek között ezen hatóságoknak lehetőségük van.

38. Szakasz

Az önkormányzatok működésének szavatolása szükségszerűvé teszi az állami költségvetésből történő pénzügyi kiegyenlítést, amelynek célja a potenciális pénzügyi források egyenlőtlen elosztásából fakadó hatások, valamint az így keletkező pénzügyi terhek korrekciója. Az ilyen intézkedések nem csökkenthetik a helyi hatóságok választási szabadságát a saját felelősségük alá tartozó területeken.

39. Szakasz

A pénzügyi források állami költségvetésből arányosan rája eső részének felhasználásáról a helyi önkormányzat dönt.

40. Szakasz

Az önkormányzati szervekhez juttatott állami költségvetési támogatás nem fordítható speciális tervek finanszírozására. Az állami költségvetésből visszajuttatott pénzügyi kiegyenlítés nem korlátozhatja a helyi önkormányzati szervek diszkrecionális jogkörét.

41. Szakasz

A sajátos státusú önkormányzat megalakulásától számított 60 napon belül a helyi önkormányzat tulajdonába és adminisztrálásába kerül a helyi érdekű állami köz- és magánvagyon.

42. Szakasz

Nem tekinthető gazdasági vállalkozásnak, ha az önkormányzat oktatási, kulturális, egészségügyi és szociális intézményeket működtet, ha a nemzeti közösségek érdekeinek védelmére kiadványokat állít elő és forgalmaz, ha épületeit részlegesen hasznosítja.

43. Szakasz

Az önkormányzat saját elkülönített és egységes költségvetéssel rendelkezik.

44. Szakasz

Az önkormányzatot alanyi jogon normatív állami költségvetési támogatás illeti meg. A támogatás mértékét a Parlament állapítja meg.

45. Szakasz

Az állami költségvetési támogatás rendeltetésszerű felhasználásának törvényességi felügyeletét az Állami Számvevőszék látja el.

46. Szakasz

Az önkormányzat tervének és költségvetésének teljesítéséről zárszámadás készül. A pénzügyi adatok nyilvánosak.

*X. FEJEZET***A sajátos státusú helyi önkormányzatok egyesülési joga***47. Szakasz*

A sajátos státusú helyi önkormányzatok joga, hogy hatáskörük gyakorlása és feladataik megvalósítása során együttműködjenek és egyesüljenek közös érdekeltségű feladatok ellátása érdekében.

48. Szakasz

Az állam köteles elismeri az önkormányzati szervek azon jogát, hogy közös érdekeik védelme és elősegítése érdekében hazai vagy nemzetközi szövetség tagjai legyenek.

49. Szakasz

Az önkormányzati szervek jogszabály által előírt feltételek mellett együttműködhetnek más államok helyi öngazgatási szerveivel.

*XI. FEJEZET***A sajátos státusú helyi önkormányzat jogi védelme***50. Szakasz*

Az önkormányzati szervek jogszolgáltatást vehetnek igénybe hatáskörük szabad gyakorlásának és a helyi autonómia elveinek védelmében.

XII. FEJEZET
Zárórendelkezés

51. Szakasz

Jelen Statútum módosítására a Tanács tagjainak legalább egyharmada tehet javaslatot.

Nagyvárad, 1994. augusztus

NEMZETI KÖZÖSSÉGEK REGIONÁLIS AUTONÓMIÁJÁNAK STATÚTUMA

*Dr. Csapó I. József
2002. szeptember 26.
(Tervezet)*

Preambulum

Meggyőződve arról, hogy a régió önkormányzása a stabilitás és a demokrácia megvalósításának feltétele,
kinyilvánítva, hogy a történelmi és területi sajátosságú régió autonómiájának elismerése magába foglalja a Románia iránti lojalitást, amelynek régiói a szuverenitás és a területi integritás tiszteletben tartásával fejlődnek,
kijelentve, hogy a Statútum az Európai Unió védnöksége és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet felügyelete alatt kerül megszavazásra és alkalmazásra, tudatában annak, hogy az autonóm régió a szubszidiaritás tényleges megvalósításának megfelelő hatalmi szintjét jelenti, ahol a létrehozott önkormányzatok a területi alapú közigazgatási hatáskörök mellett a közösségek nemzeti önazonosságának megőrzését és továbbadását lehetővé tevő sajátos hatásköröknek is birtokosai,
figyelembe véve, hogy a régió polgárainak joguk van a demokratikus önkormányzás gyakorlásához, saját törvényhozó, végrehajtó, igazságszolgáltató s egyéb intézmények által,
elfogadva annak szükségességét, hogy a régióban a társadalom békés, harmonikus fejlődését csakis az ott élő nemzeti közösségek nemzeti, kulturális, nyelvi önazonosságának megerősítésével lehet előremozdítani,
kijelentve, hogy az autonóm régió kialakulása nem sérti a helyi kollektivitások autonómiáját, hanem olyan intézkedésekkel társul, amelyek a Helyi Autonómia Európai Chartája révén megszerzett jogok védelmét szolgálják,
olyképpen értékelve, hogy az alapvető különbségektől függetlenül, amelyek léteznek Európa államaiban a jogi és intézményi hagyományok terén, hasznos az autonóm régió létrehozása,
az autonóm régió e Statútum alapján, az alább megfogalmazott előírásoknak megfelelően, jogosult a területi autonómiára.

I. Fejezet
Általános rendelkezések

1. Szakasz

- (1) Az autonóm régió politikai-közigazgatási rendje a történelmi, földrajzi, gazdasági, társadalmi és kulturális sajátosságokra, lakosságának arra az óhajára épül, hogy autonómiát biztosítsanak számára.
- (2) A régiónak autonómiára törekvése az állampolgárnak a társadalom életében való demokratikus részvételét, a gazdasági-társadalmi fejlődést, a területi érdekek érvényesülésének elősegítését, a nemzeti önazonosság védelmét szolgálja.

2. Szakasz

- (1) Az autonóm régió Románia Köztársaságon belül jogi személyiséggel rendelkező régió.
- (2) Jelen autonómia-statútum a régió kollektív önazonosságának meghatározója.

3. Szakasz

A régió politikai-közigazgatási autonómiája nem érinti az állam területi integritásának, szuverenitásának sérthetlenségét.

4. Szakasz

Az autonóm régió területe az I. számú mellékletben feltüntetett helyi közigazgatási egységek területét foglalja magába.

5. Szakasz

- (1) A régió illetékességét, a régió törvény által jóváhagyott jelen Statútuma és a nemzetközi jog ismeri el, illetve korlátozza.
- (2) Az illetékességet csakis alkotmány, törvény vagy nemzetközi jog révén lehet vita tárgyává tenni, illetve korlátozni.

6. Szakasz

- (1) A régió döntéshozó ügyviteli joggal rendelkezik a sajátos illetékességi területen.
- (2) Az illetékesség, a törvény keretei között, egyéb közigazgatási szintről is átruházható a régiónak. A felhatalmazás során figyelembe kell venni a megfelelő anyagi és pénzeszközök létrehozását.

- (3) A régió kollektivitása demokratikusan fog kormányozni a törvényhozási, közigazgatási, igazságszolgáltatási és más hivatalos intézményeken keresztül, a statútumban előírt feltételeknek megfelelően.
- (4) Az illetékesség végrehajtásával megbízott szervek rendelkeznek saját szervezeti felépítésükben a régió sajátos adottságaihoz való alkalmazás szabadságával.

7. Szakasz

A régió minden hatóságának tiszteletben kell tartania az emberi jogokat, az állampolgárok és a nemzeti közösségek teljes és tényleges egyenlőségét.

8. Szakasz

- (1) A régió azon illetékesség esetén, amelynek alkalmazása a Helyi Autonomia Európai Chartája hatáskörébe tartozik, tiszteletben tartja ezen Egyezmény szellemét és előírásait a helyi kollektivitásokkal való kapcsolatban.
- (2) A törvény keretei között a régió némely illetékességet átadhat a helyi kollektivitásoknak, s intézkedik a pénzalapok korrekt elosztásáról.

9. Szakasz

Az államnak a következő területeken van fennhatósága a régió felett:

- a) területi integritás;
- b) pénzügy;
- c) honvédelem;
- d) külpolitika, külügy;
- e) vámrendszer;
- f) szövetségi adózás;
- g) szövetségi választások.

10. Szakasz

- (1) Amennyiben az állam szintjén hozott döntések befolyásolják a régió autonómiáját, vagy összefüggenek a régió érdekeivel, a régiónak lehetőséget kell teremteni a határozathozatalban való részvételre.
- (2) A régió állami problémák megoldásában való részvétele megvalósul:
  - a) a régió megfelelő képviselőivel a törvényhozó- és a központi végrehajtó szervekben;
  - b) az állami szervek és a régió által létrehozott intézmények közötti véleményezés eredményeként.

11. Szakasz

- (1) A régió közhatalmát a négy évre választott Közgyűlés, valamint az általa kijelölt Önkormányzati Bizottság gyakorolja.
- (2) A Közgyűlést szabad, általános választáson, közvetlen és titkos szavazással hozzák létre.

12. Szakasz

- (1) A Közgyűlés a régió döntéshozó hatásköreit gyakorolja, megalakulásával az autonóm régió önkormányzata politikailag létrejön.
- (2) A Közgyűlés hatáskörét a jelen statútum és a nép határozza meg.

13. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság a régió végrehajtó hatósága.

14. Szakasz

- (1) Jelen statútumnak megfelelően, az állam általános törvényeivel összhangban, az autonóm régió politikai státusa megillet minden olyan romániai állampolgárt, aki az autonóm régió bármely helységében állandó lakhellyel rendelkezik.
- (2) Azok akik az autonóm régió területén születtek, romániai állampolgárok, és Románia más régióiban vagy külföldön laknak, szintén rendelkeznek a jelen statútumban meghatározott jogokkal, amennyiben utolsó törvényes lakhelyük az autonóm régióhoz tartozó település volt.

15. Szakasz

- (1) A régióban minden állampolgár számára biztosított a teljes és tényleges egyenlőség.
- (2) A Közgyűlésnek, mint közhatóságnak, hatáskörébe tartozik azon feltételek kialakítása, amelyek biztosítják a polgárok és az általuk alkotott közösségek teljes és tényleges egyenlőségét és szabadságát, elhárítanak minden olyan akadályt, amely megghiúsíthatja vagy gátolhatja ezek teljes körű kibontakozását, s megkönnyíti minden polgár számára a politikai, gazdasági, művelődési és társadalmi életben való részvételt.

16. Szakasz

- (1) Az autonóm régióban a többségben levő nemzeti közösség nyelve egyenrangú az állam hivatalos nyelvével.
- (2) A régió és a hozzá tartozó helyi közigazgatási egységek önkormányzatai biztosítják a

román és a többségben levő nemzeti közösség nyelvének természetes és hivatalos használatát, megteremtve minden feltételt, amely garantálja teljes egyenlőségüket.

- (3) A régió azon helyi közigazgatási egységeiben, ahol az állandó lakhelyű, számbeli kisebbségben levő, más nemzeti-, etnikai-, nyelvi identitású közösségekhez tartozó polgárok száma községben meghaladja a százat, városban az ötszázat, municípiumban az ezret, ezen közösségekhez tartozók anyanyelve ugyancsak egyenrangú az állam hivatalos nyelvével.

17. Szakasz

A régió szimbólumai:

- (1) Az autonóm régió zászlajának leírása.
- (2) Az autonóm régió jelvényének leírása.

18. Szakasz

- (1) Jelen statútum elismeri a régió szimbólumainak szabad használatát.
- (2) A többségben levő nemzeti közösség nemzeti szimbólumainak és más, számbeli kisebbségben levő közösség nemzeti szimbólumainak régió területén való szabad használatát jelen statútum garantálja.
- (3) Az állami szimbólumok használatára a törvényes szabályozások érvényesek.

II. Fejezet

Az autonóm régió megalakulása és működése

19. Szakasz

Az autonómia törvény általi elnyerésének kezdeményezője lehet a régióhoz tartozó minden közigazgatási terület kollektivitása, illetve demokratikus közképvisellete.

20. Szakasz

A régió autonómia-statútumának tervezetét a települési közképviseltek vitatják meg, választójogú polgárai pedig népszavazással hagyják jóvá és választott képviselőik terjesztik, törvénybe iktatás végett, a Parlament elé.

21. Szakasz

Románia Köztársaság hatóságai, az Európai Unió és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet felügyelete alatt, szavatolják a referendum szabad és igazságos megszervezését.

22. Szakasz

- (1) A népszavazással jóváhagyott jelen autonómia-statútumot a Parlament emeli törvényre.
- (2) A törvényre emelés eljárása az autonómia-statútum törvényességére nem pedig cél-szerűségére vonatkozik.
- (3) A parlamenti elutasítás esetén a régió demokratikus közképviselője jogorvoslásért az illetékes nemzetközi intézményekhez fordulhat.

23. Szakasz

Az autonóm régió Önkormányzata és Autonómia Statútuma csakis népszavazással szüntethető meg.

*III. Fejezet***A régió önkormányzata***24. Szakasz*

Az autonóm régió intézményei:

- a) Közgyűlés;
- b) Önkormányzati Bizottság;
- c) Az autonóm régió Elnöke;

25. Szakasz

A települési önkormányzatok intézményei:

- a) Községi Tanács;
- b) Városi Tanács;
- c) Polgármester;

26. Szakasz

A Közgyűlés a régió közhatalmát gyakorolja.

27. Szakasz

- (1) A Közgyűlés az arányos választási rendszerben általános, titkos, szabad és közvetlen szavazással négy évre megválasztott képviselőkől tevődik össze.
- (2) A régió képviselőinek száma 31. A választókerületekre jutó helyek számát a régió lakosainak népszámlálási adatai alapján határozzák meg.
- (3) A választásra jogosult jelöltek a törvény előírásainak megfelelően, legyenek választhatók.

28. Szakasz

Románia Köztársaság hatóságai, az Európai Unió, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet felügyelete alatt, szavatolják a szabad és igazságos választások előkészítését és megszervezését, amelynek feltételei, többek között:

- a) a nyílt és szabad politikai légkör;
- b) a gyülekezés-, gondolkodás-, véleménynyilvánítás szabadságának garantálása;
- c) választási szabályok jogi kereteinek megteremtése;
- d) szabad média, amely elérhető a bejegyzett pártok, politikai alakulatok, közképviseltek és a jelöltek, valamint a választópolgár számára.

29. Szakasz

A közgyűlési választásokat a Választási Bizottság készíti elő és rendelkezik minden olyan kérdéssel kapcsolatban, amelyek a szabad és igazságos választásokhoz szükségesek, többek között:

- a) a választhatóságra;
- b) a jelöltekre és a szavazókra;
- c) a választókerületek kijelölésére;
- d) a jelöltek bejegyzésére;
- e) a választási technikára;
- f) a választási eredmények hitelesítésére;
- g) a nemzetközi megfigyelők szerepére.

30. Szakasz

A Választási Bizottság tagjai:

- 1 A nemzetiségi csoportok számarányosan kijelölt képviselői.
- 2 A politikai pártok és alakulatok, közképviseltek ellátó szervezetek, egyesületek képviselői.

31. Szakasz

A Választási Bizottság elnöke az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet által a Bizottságba kijelölt személy.

32. Szakasz.

A régió közgyűlési képviselőinek megválasztásával egy időben szervezik meg a régió elnökének megválasztását is.

*IV. Fejezet***A Közgyűlés***33. Szakasz*

A Közgyűlés az autonóm régió döntéshozó hatásköreivel felruházott testület.

34. Szakasz

A Közgyűlés a Választási Bizottság határozatára, a választási eredmények hivatalos közétételétől 15 napon belül ül össze.

35. Szakasz

A Közgyűlés, megalakulásától számított 30 napon belül, kidolgozza és jóváhagyja működési szabályzatát. Ezen időtartam alatt a Közgyűlés munkálatait a régió megválasztott elnöke vezeti.

36. Szakasz

A Közgyűlés működésének alapelvei:

- a) ellátja a régió polgárainak érdekvédelmét, közképviseletét, közigazgatását;
- b) alkalmazza a hatáskörök decentralizálását;
- c) szavatolja a nyilvánosságot;
- d) garantálja a régió költségvetésének nyilvánossá tételét;
- e) érvényesíti és megőrzi a törvényességet.

37. Szakasz

- (1) A Közgyűlés felelőssége a törvények, s a régió törvényeinek életbe léptetése, beleértve a politikai, biztonsági, gazdasági, társadalmi, oktatási, tudományos területeket.
- (2) A Közgyűlés által hozott törvényeket, rendeleteket, határozatokat a köztársasági hatóságok nem módosíthatják és nem változtathatják meg.

38. Szakasz

A Közgyűlés felelősséget vállal:

1. a régió intézményei pénzügyének kezeléséért, ideértve az adózást és a saját költségvetést;
2. a közigazgatási szervek, illetve intézmények által elfogadott költségvetésért;
3. az elfogadott szabályzatokért - szervezés, eljárás;
4. az Önkormányzati Bizottság elnökének és tagjainak kinevezéséért;
5. az oktatás területén hozott intézkedések összehangolásáért, - tekintettel a nemzeti közösségek és a helyi önkormányzatok igényeire és határozataira;
6. bírósági hivatalok régió elnöke által előterjesztett jelöltjeinek megválasztásáért;
7. a polgárok, a szolgálatok és a javak biztonságát és szabad működését szavatoló felügyeletért;
8. a régió elnöke által megkötött szerződések és egyezmények ratifikálásáért;
9. a Köztársasági Parlamenttel, valamint a külföldi törvényhozói testületekkel való kapcsolattartásért;
- 10.a helyi önkormányzatok működését elősegítő feltételek megteremtéséért;
- 11.a nemzeti közösségeket érintő rendelkezések meghozataláért és érvényesítéséért;
- 12.az egészségügyi intézmények és kórházak irányítását szabályozó döntésekért;
- 13.a környezetvédelemért;
- 14.a gazdasági, tudományos, műszaki, demográfiai, regionális, társadalmi és településfejlesztési programokért;
- 15.a gazdaság-fejlesztési programokért;
- 16.a választások irányításáért;
- 17.a régió köz- és magánvagyonáért;
- 18.a telekkönyvi szabályozókért;
- 19.minden egyéb, hatáskörbe tartozó rendelkezésért.

39. Szakasz

A Közgyűlésnek hatalmában áll törvényerejű rendeleteket életbe léptetni azokon a területeken, amelyek a közösségek felelőssége alá tartoznak.

40. Szakasz

A Közgyűlés törvényerejű rendeleteit a képviselők minősített többséggel, rendeleteit, határozatait, egyszerű többséggel szavazzák meg, illetve fogadják el.

41. Szakasz

A Közgyűlés igényelheti, hogy a Köztársaság kormánya ráruházzon vagy rábízson olyan hatásköröket, amelyeket a jelen autonómia-statútum nem szabályoz.

*V. Fejezet***Az Önkormányzati Bizottság***42. Szakasz*

Az Önkormányzati Bizottság gyakorolja a végrehajtó hatalmat.

43. Szakasz

- (1) Az Önkormányzati Bizottság a régió közhatalmát saját hatáskörében gyakorló végrehajtó testület.
- (2) Az Önkormányzati Bizottság annak elnökéből és a szakterületeket irányító tagjaiból áll.
- (3) Az Önkormányzati Bizottság elnökét a régió elnöke javasolja.
- (4) Az Önkormányzati Bizottság javasolt elnöke a bizottsági tagok listáját megválasztás végett a Közgyűlés elé terjeszti.
- (5) Abban az esetben, ha az Önkormányzati Bizottság javasolt elnöke nem tudja megszerezni a többségi szavazatot a Bizottság megalakításához, a régió elnöke 10 napon belül új bizottsági elnökjelöltet javasol.

44. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottságnak le kell mondania, ha a bizalmatlansági indítványt a Közgyűlés többségi szavazattal elfogadja. A lemondást követően a régió elnöke 10 napon belül új bizottsági elnökjelöltet javasol.

45. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság szervezeti felépítését és működési szabályzatát a Közgyűlés hagyja jóvá.

46. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság, saját hatáskörében, az állam jogrendjével összhangban és a régió jogállásának megfelelően gyakorolja végrehajtói hatáskörét, az alábbi illetékességgel:

1. a Közgyűlés által hozott törvények, rendeletek, határozatok érvényesítése, felügyelete, végrehajtása;
2. saját önkormányzati testületeinek működtetése;
3. törvényerejű rendeletek, rendeletek, közgyűlési határozatok kezdeményezése;
4. a régióérdekeltségű közszolgáltatások, közintézmények hatáskörébe tartozó kereskedelmi társaságok felügyelete;
5. a régióérdekeltségű közösségi köz- és magánvagyon kezelése;
6. saját gazdasági társaságok létrehozása és működtetése;
7. adóhatósági hatáskörök gyakorlása;
8. a régió költségvetésének kidolgozása, Közgyűlés elé terjesztése és végrehajtása;
9. a régió gazdasági fejlesztésének tervezése, elősegítése;
10. a közbiztonság szavatolása, a rendőrséggel való együttműködés, illetve annak ellenőrzése;
11. a régióra vonatkozó nemzetközi szerződések és egyezmények megkötése, a régiók közötti együttműködés kialakítása, érvényesítése;
12. a régióban egyenrangú nyelvek szabad használatának szavatolása;
13. az állami iskolahálózat, s ezen belül a többségben levő nemzeti közösség anyanyelvén működő oktatási hálózat létrehozása, működtetése, fejlesztése;
14. a régió közösségét érintő egyéb szabályozások;
15. az állam törvényeinek alkalmazása.

47. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság létrehozhat és fenntarthat saját televízió- és rádióállomásokat, sajtót, bármilyen tömegtájékoztatási eszközt, amely céljainak elérésében segíti.

48. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság feladata a telekkönyvi irattárosok, a régió önkormányzatához tartozó tisztviselők kinevezése.

49. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság saját hatáskörében megegyezéseket köthet más önkormányzati közösségekkel, részt vehet más régiókra kiterjedő kulturális, gazdasági, társadalmi együttműködésben.

50. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság a Közgyűlésnek tartozik felelősséggel, anélkül, hogy ez csökkenjen a bizottság tagjainak egyéni hivatali felelősségét.

51. Szakasz

Ha a régió bármely állampolgára azt állítja, hogy hátrányosan érintette valamely végrehajtó vagy adminisztratív terület döntése, joga van a döntés törvényességének igazságügyi felülvizsgálatát kérnie, miután az adminisztratív felülvizsgálatok lehetőségeit kimerítette.

52. Szakasz

Az igazságszolgáltatói hatalmat a Régió, valamint a Köztársaság törvényeinek rendelkezései szerint létrehozott és működő intézmények gyakorolják.

VI. Fejezet
A régió elnöke*53. Szakasz*

- (1) Az autonóm régió elnökét általános, szabad, titkos és közvetlen szavazással választják meg; mandátuma 4 évre szól.
- (2) A régió elnökeként senki nem szolgálhat két mandátum időtartamnál többet.

54. Szakasz

A régió elnökének hatásköre, többek között:

- a) a régiót képviselni minden nemzetközi vagy szövetségi- illetve köztársasági testület előtt;
- b) a Közgyűlés számára jelölteket állítani az Önkormányzati Bizottság elnöki, az Alkotmánybírósági, Legfelsőbb Bírósági és más bírói hivatalok vezető beosztású állásaira;
- c) rendszeresen találkozni a nemzeti közösségek demokratikusan választott képviselőivel;

- d) külföldi kapcsolattartás és egyezmények kötése, amelyek a régió rendelkezéseivel és a jelen statútummal összhangban vannak;
- e) más egyéb, e statútumban vagy a törvényben meghatározott illetékesség.

VII. Fejezet
Nemzeti Közösségek

55. Szakasz

- (1) A nemzeti közösségek és azok tagjai kollektív és egyéni jogokkal bírnak, annak érdekében, hogy megőrizhessék és gyakorolhassák nemzeti, kulturális, vallási és nyelvi identitásukat a nemzetközi irányelveknek és a Helsinki Záró Okmányoknak megfelelően.
- (2) Az (1) bekezdésben feltüntetett jogokat az emberi jogokkal és alapvető szabadságokkal megegyezően fogják gyakorolni.

56. Szakasz

- (1) Az autonóm régióban minden nemzeti közösségnek joga van a közösségi önkormányzásra.
- (2) A közösségi önkormányzás a Közgyűlés által törvényerőre emelt Személyi Elvű Autonómia Statútum előírásainak megfelelően valósul meg.

57. Szakasz

A nemzeti közösségek és az ehhez tartozó személyek külön jogait a demokratikus úton megválasztott intézményeken keresztül érvényesítik, a következő céllal:

- a) megőrizni és megvédeni nemzeti, kulturális, vallási és nyelvi identitásukat;
- b) hozzáférhetőség és képviselet a közszolgáltatási médiákban; programsugárzás anyanyelven azon személyek irányítása alatt, akiket saját nemzeti közösségük pártatlan módon jelöl ki;
- c) közösségek és személyek önálló hozzájárulása saját tevékenységeik finanszírozásához;
- d) olyan politikai, társadalmi feltételek megteremtése, amelyek lehetővé teszik az 55. szakasz 1) bekezdésében és a Személyi Elvű Autonómia Statútumában feltüntetett kollektív jogok intézményes gyakorlását.

*VIII. Fejezet***Helyi autonóm közigazgatási közösségek***58. Szakasz*

A települési közösségek az autonóm régióban a törvény, s a jelen Statútum, valamint a Helyi Autonómia Európai Chartája rendelkezései szerint szerveződnek és működnek.

59. Szakasz

A régió helyi közigazgatási határait népszavazással módosítani lehet.

60. Szakasz

A helyi közösségek kapcsolatot tarthatnak fenn egymással, a kölcsönös haszon érdekében.

61. Szakasz

Minden helyi közigazgatási közösségnek lesz Közgyűlése, Közigazgatási Tanácsa és más egyéb olyan adminisztratív testülete, amelyet a közösség demokratikusan létrehozott.

62. Szakasz

A helyi közigazgatási közösség önkormányzata a helyi autonómiajog és a törvény alapján jön létre és gyakorolja döntéshozó és végrehajtó hatásköreit.

*IX. Fejezet***Pénzügyek***63. Szakasz*

A régió pénzügyi rendszerének szavatolnia kell az illetékességgel arányos összbevétel megvalósítását, lehetővé téve az önálló pénzgazdálkodást.

64. Szakasz

A hatáskörök gyakorlásához szükséges pénzeszközök nagy részét a régiónak saját pénzforsából kell létrehoznia, amelyekkel szabadon rendelkezik.

65. Szakasz

A szolidaritás elve alapján a Köztársaság pénzügyi mechanizmusa garantálja a régió arányos pénzügyi támogatását.

66. Szakasz

A Köztársaság költségvetéséből történő átutalásokat és támogatást olyképpen kell eszközölni, hogy tiszteletben tartsák a be nem avatkozás elvét.

67. Szakasz

- (1) A régió saját pénzforszási az adók, illetékek vagy járandóságok.
- (2) A régióknak lehetősége van a regionális adók és illetékek megállapítására.

68. Szakasz

Az adókat és az illetékeket a törvény, illetve a helyi önkormányzati határozat szabályozza.

*X. Fejezet***Vagyonkezelés***69. Szakasz*

A regionális és helyi közösségi köz- és magánvagyonok hovatartozásáról, kezeléséről, a területi érdekeltséget figyelembe véve, a régió és a helyi önkormányzatok illetékes hatóságai döntenek.

*XI. Fejezet***A régió autonómiájának védelme***70. Szakasz*

A régió jelen státútumban megállapított határát csakis a régió jóváhagyásával lehet módosítani.

71. Szakasz

- (1) A régiónak lehetősége van fellebbezni az illetékes igazságszolgáltatás előtt az illetékesség szabad gyakorlásának szavatolásáért.
- (2) Az illetékességi konfliktust az igazságszolgáltatási hatóságnak kell megoldania.

72. Szakasz

A régió által elfogadott törvényerejű rendeleteket, rendeleteket, határozatokat csakis az alkotmány és a törvény által előírt esetekben és formában ellenőrizhetik:

- a) az Alkotmánybíróság, a normatív rendelkezések alkotmányosságát illetően;
- b) a Kormány, az országos érdekeltégű hatáskörök gyakorlását illetően;
- c) a Közigazgatási Bíróság, az önkormányzatok közigazgatási szerveinek tevékenységét és szabályrendeleteit illetően;
- d) a Számvevőszék, az országos érdekeltégű gazdálkodást és az állami költségvetésből átutalt pénzeszközök felhasználását illetően.

73. Szakasz

A régió határozatait feletti ellenőrzés csakis a törvényesség betartásának biztosítására terjed ki, csakis "a posteriori" eszközölhető, a régióban érvényes szabályozások fenntartásával.

*XII. Fejezet***Záró rendelkezések***74. Szakasz*

Jelen autonómia-statútum módosítása a következő eljárással történik:

- a) a Közgyűlés tagjainak egyötöde módosítást kezdeményezhet;
- b) a módosítást a Közgyűlés kétharmados szavazattöbbséggel hagyja jóvá;
- c) a Közgyűlés által jóváhagyott módosítást az elfogadást követő 90 napon belül a régió választójogú polgárai népszavazással hagyják jóvá;
- d) amennyiben a módosítást a népszavazás elutasítja, hasonló módosítást csak egy év elteltével lehet kezdeményezni.

75. Szakasz

Jelen autonómia-statútum rendelkezései kiegészítik az állam törvényes rendelkezéseit.

76. Szakasz

Jelen autonómia-statútum érvénybe lépésekor minden ezzel ellentétes rendelkezés hatályát veszti.

KERETTÖRVÉNY - TERVEZET

Dr. Csapó I. József
2002. szeptember 25.

A Nemzeti Közösségek Egyéni és Kollektív Jogairól
Románia Parlamentje elfogadja az alábbi Törvényt.

A belső önrendelkezés jogán, amely államon belüli öngazgatás révén szavatolja a közösségek nemzeti önazonosságának megőrzését, a közösséghez tartozó személyek sajátos jogainak egyénenként és közösen gyakorlását,

az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet dokumentumaiban feltüntetett kötelezettségek alapján,

az Európa Tanács 1134\1990, 1177\1992, 1201\1993, 1255\1995. számú Ajánlásaiban a számbeli kisebbségben levő nemzetiségekre és a hozzájuk tartozó személyekre vonatkozó jogok érvényesítése céljából,

a Helyi Autonomia Európai Chartájában előírt rendelkezések szellemében,

a Nemzeti Kisebbségek Védelmére Vonatkozó Keretegyezmény által szavatolt teljes és tényleges állampolgári egyenlőség megvalósításáért,

a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájában feltüntetett elvek tiszteletben tartása végett,

az Európai Unió Parlamentjének az Unió állampolgáira vonatkozó Határozatát figyelembe véve, amely a demokratikus belső önrendelkezés elvét, az állampolgárok közötti teljes és tényleges egyenlőséget, a helyi, regionális vagy csoport önkormányzást, a régiók közötti együttműködést hirdeti meg,

a számbeli kisebbségben levő kollektivitások, mint autonóm nemzeti közösségek, és ezen közösségekhez tartozó személyek,

e Törvény alapján jogosultak a nemzeti önazonosság megőrzését, a teljes és tényleges egyenlőséget szavatoló egyéni és kollektív jogok akadálytalan gyakorlására.

*I. Fejezet***A romániai nemzeti közösségek (továbbiakban: nemzeti közösségek)***1. Szakasz*

A nemzeti közösségek, mint autonóm politikai alanyok, azonosak a számbeli kisebbségben levő kollektivitásokkal, amelyeknek szülőföldjükön történelmi, területi, települési, kulturális,

nyelvi, vallási hagyományaik vannak, valamint, amelyeknek tagjai egyéni elhatározásukkal e hovatartozást kinyilvánították és kinyilvánítják.

2. Szakasz

A nemzeti közösségekhez tartozás az identitás-választás szabadságán alapuló egyéni elhatározás, amelyben senki nem korlátozható és amelyből senkire nem származhat semmiféle hátrány.

3. Szakasz

A nemzeti közösségek és az ezekhez tartozók közösségben és egyénileg gyakorolt joga részét képezi az egyetemes emberi jogoknak, s mint ilyen, a nemzetközi együttműködés hatáskörébe tartozik.

4. Szakasz

A nemzeti közösségek és tagjaik külön jogokkal bírnak, hogy megőrizhessék és gyakorolhassák nemzeti önazonosságukat a nemzetközi irányelveknek és a Helsinki Záró Okmányoknak megfelelően. Ezen jogokat az emberi jogokkal és az alapvető szabadságokkal megegyezően fogják gyakorolni.

5. Szakasz

A nemzeti közösségek tagjai demokratikus módon választhatnak maguknak intézményeket ügyeik intézésére.

6. Szakasz

A nemzeti közösségekhez tartozó személyek identitási szabadságának érvényesítése, a történelmi és területi feltételeknek megfelelően, a teljes értékű hatáskörrel felruházott, közösségi autonómia, a helyi különleges státus, valamint a regionális autonómia révén valósul meg.

7. Szakasz

A nemzeti közösségekre és tagjaira Románia Köztársaság törvényei érvényesek, feltéve, hogy a nemzeti közösségeket és tagjait érintő rendelkezések diszkriminációtól mentesek.

8. Szakasz

A nemzeti közösségek jogai nem veszélyeztethetik más nemzetiségi csoport vagy állampolgár jogait, valamint a Románia Köztársaság szuverenitását és területi integritását.

II. Fejezet
A közösségi autonómia alapelvei

9. Szakasz

A közösségi autonómia magába foglalja a nemzeti közösséget és a hozzá tartozókat megillető kollektív és egyéni jogokat.

10. Szakasz

A nemzeti közösségekhez tartozóknak joguk van a szülőföldre, a szülőföldön való élet szabadságához és zavartalanságához, a történelmileg kialakult települési és etnikai viszonyaik fenntartásához, a teljes és tényleges állampolgári egyenlőséghez.

11. Szakasz

A nemzeti közösségeket és tagjait öngazgatási és e körben sajátos szabályozási és végrehajtási jog illeti meg az anyanyelvhasználat, az anyanyelvű kultúra, az oktatás, a hivatali- és közéleti, a társadalmi- és szociális tevékenység, a tájékoztatás terén.

12. Szakasz

A nemzeti közösségek öngazgatása szabad és időszakos, általános, közvetlen és titkos választások útján kijelölt önkormányzati testületek és tisztségviselők révén valósul meg.

13. Szakasz

A nemzeti közösségek országos önkormányzati döntéshozó testületének a nemzeti önazonosságra, így különösen: az anyanyelvre, a kultúrára, nemzetük történelmére, a vallásra, a hagyományokra, a nemzeti szimbólumokra, valamint a közigazgatási területek határainak és nemzetiségi összetételének erőszakos megváltoztatására vonatkozó szabályozások területén döntési-, illetve jóváhagyási joga van.

14. Szakasz

A nemzeti közösségek demokratikus önkormányzati joga magába foglalja a szabad és tisztességes választásokon való részvétel jogát is.

15. Szakasz

A nemzeti közösségek, jogaik megvédése érdekében, nemzetközi szervezetekhez fordulhatnak, ezen intézmények eljárásának megfelelően.

16. Szakasz

A közösségi autonómia a nemzeti közösségek és tagjaik számára szavatolja, különösen:

- a) a teljes és tényleges állampolgári egyenlőséget;
- b) a történelmi és területi feltételeknek megfelelő, államon belüli öngazgatást;
- c) az esélyegyenlőséget;
- d) az egyén nemzeti önazonosságának szabad vállalását és kinyilvánítását;
- e) az anyanyelv szabad használatát a közéletben, a közigazgatásban, az igazságszolgáltatásban, az oktatásban és a közművelődésben;
- f) a nemzeti közösség tagjai által hagyományosan lakott közigazgatási egységekben, régiókban a közösséghez tartozó, illetve ezek anyanyelvét ismerő személyek kinevezését és alkalmazását az e) betűben feltüntetett területeken;
- g) anyanyelven önálló állami és felekezeti oktatási intézményrendszer kialakítását és működtetését;
- h) anyanyelven a szabad információhoz, az anyanyelvű írott és elektronikus sajtó működtetéséhez való jogot;
- i) a nemzeti szimbólumok szabad használatát, a nemzeti és vallási ünnepek zavartalan megtartását, az építészeti, kulturális, vallási emlékek, hagyományok megőrzését, ápolását, átörökítését;
- j) a szabad kapcsolattartást az anyaországgal és más közösségekkel, amelyekhez nemzeti, nyelvi, kulturális, történelmi kötelékek fűzik;
- k) az állam költségvetéséből az anyanyelvű oktatási-, nevelési- kulturális-, tudományos intézmények létesítésére és működtetésére elkülönített pénzalapok elosztását, illetve felhasználását;
- l) az államosított vagy az állam által bármilyen módon elvett egyházi-, közösségi-, személyi ingó és ingatlan vagyonok visszaszolgáltatását, illetve kártalanítását.

*III. Fejezet***A nemzeti közösség és tagjainak külön jogai***17. Szakasz*

A nemzeti közösség demokratikus úton választott intézményein keresztül gyakorolt jogai:

1. városok, falvak, terek, utcák és más topográfiai nevek jelölése a nemzeti közösség nyelvén és ábécéjével, a román nyelvű feliratokon kívül, a közösségi intézmények formával kapcsolatos határozatának megfelelően;
2. a nemzeti közösség ábécéjével írott és beszélt nyelvén való információszolgáltatás;
3. anyanyelvű oktatás biztosítása és önálló oktatási intézmények létesítése a nemzeti közösség beszélt és írott nyelvén való oktatásra, saját tanfelügyelőség létrehozása; a nemzetiségi kultúra és történelem anyanyelven való tanítása, amelyhez az illetékes hatóságok biztosítják a pénzügyi keretet;
4. a nemzeti közösségek nyelvén oktató tanintézetekben a tananyagoknak tükröznie kell a nemzeti közösségek közötti toleranciát, valamint a nemzeti közösségek tagjai jogainak tiszteletben tartását, a nemzetközi irányelveknek megfelelően;
5. szabad kapcsolatteremtés lehetősége az anyaországgal, illetve a külföldön élő azonos identitású nemzetiségi csoportok képviselőivel;
6. nemzeti szimbólumok szabad használata és jelzése;
7. megvédeni a nemzeti hagyományokat, szavatolni az örökösödési jogot;
8. megőrizni a nemzeti közösség számára jelentőséggel bíró vallásos, történelmi és kulturális emlékeket, emlékműveket, helyszíneket, más hatósággal együttműködve;
9. közegészségügyi és szociális szolgáltatások megvalósítása, diszkrimináció mentesen, az állampolgárok és a nemzeti közösség részére;
10. vallási intézmények működtetése a vallási szervezetekkel együttműködve;
11. regionális és nemzetközi, nem kormányzati szervezetekben való részvétel, ezen szervezetek szabályainak megfelelően;
12. garantált arányos hozzáférhetőség és képviselet a közszolgáltatási médiákban, ezen belül külön programsugárzási lehetőség anyanyelven, azon személyek irányításával, akiket a nemzeti közösség illetékes testülete igazságos és pártatlan úton kinevez.

18. Szakasz

A nemzeti közösség tagjai számára garantált egyéni jogok, többek között:

1. szabad kapcsolattartás a külföldön élő azonos identitású nemzetiségi csoportok tagjaival;
2. egyenlő munkavállalás a közszolgáltatások minden szintjén;
3. saját anyanyelv és ábécé használata az élet minden területén,
4. a nemzeti szimbólumok szabad használata és jelölése;
5. olyan demokratikus intézményekben való részvétel, amelyek hatásköre a nemzeti közösség kollektív jogai gyakorlásának meghatározása és szavatolása;
6. kulturális, vallási, oktatási szervezetek és intézmények létrehozása, amelyek fenntartására az illetékes állami, illetve helyi közigazgatási hatóságok biztosítják a szükséges pénzügyi támogatást.

*IV. Fejezet***A nemzeti közösségek országos önkormányzata***19. Szakasz*

A nemzeti közösségek tagjai általános és egyenlő, titkos és közvetlen választások útján létrehozzák a Képviselők Tanácsát.

20. Szakasz

A Képviselők Tanácsa a nemzeti közösség döntéshozó testületeként működő országos önkormányzat, amely 4 éves mandátummal rendelkezik.

21. Szakasz

A Képviselők Tanácsa a nemzeti közösség egyetlen országos döntéshozó testülete.

22. Szakasz

- (1) A Képviselők Tanácsa, az államon belüli önrendelkezés szabadsága alapján, a nemzeti közösséget és a hozzá tartozó személyek nemzeti önazonosságát illető hatáskörökben döntéshozó jogkörrel rendelkezik.
- (2) Döntéseit a saját önkormányzati testülete számára kötelező határozatok formájában teszi közzé.

23. Szakasz

A Képviselők Tanácsa közjogi személy.

24. Szakasz

A Képviselők Tanácsa létrehozza a nemzeti közösség végrehajtó önkormányzati testületét (továbbiakban: Végrehajtó Testület).

25. Szakasz

A Képviselők Tanácsa, hatásköre teljesítését illetően, autonóm.

26. Szakasz

- (1) Azokban a helyi közigazgatási egységekben, amelyekben adott nemzeti közösségnek nincs helyhatósági képvisellete, a helyi nemzeti közösség közképviselőt és érdekvédelmét a tanácskozási jogú települési képviselő látja el.
- (2) A települési képviselő megválasztásáról a Képviselők Tanácsa rendelkezik.
- (3) A települési képviselő joga:
  - a) megbízottja révén tanácskozási joggal részt venni a helyi tanács, illetve bármely helyi hatóság nemzeti közösséget érintő napirendjének tárgyalásán;
  - b) javasolni a helyi hatóságoknak a nemzeti közösséget érintő ügyek tárgyalását;
  - c) kezdeményezni a nemzeti közösséget érintő döntések felülvizsgálását.

27. Szakasz

Azokban a helyi közigazgatási egységekben, amelyekben adott nemzeti közösség tagjai helyhatósági képviselővel rendelkeznek, a helyi nemzeti közösség közképviselőt és érdekvédelmét a közösség által megválasztott tanácsosok látják el.

28. Szakasz

Azokban a helyi közigazgatási egységekben, amelyekben adott nemzeti közösség tagjai számbeli többséget alkotnak, a helyi nemzeti közösség közképviselőt és érdekvédelmét a saját státussal felruházott helyi önkormányzatok látják el, a Helyi Autonomia Európai Chartája és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája előírásainak megfelelően.

29. Szakasz

Abban a régióban, ahol a nemzeti közösség a terület összlagosságához mérten túlnyomó többségben van, a régió népszavazás által jóváhagyott területi autonómiára jogosult, amelynek kollektivitása az önkormányzást a Parlament által törvényre emelt Autonomia Statútum alapján gyakorolja.

V. Fejezet

A Végrehajtó Testület

30. Szakasz

A Végrehajtó Testület szervezeti felépítését és működését, intézményrendszerét a Képviselők Tanácsa által jóváhagyott Szabályzat tartalmazza.

31. Szakasz

A Végrehajtó Testület hatásköre, többek között:

- a) az államon belüli önrendelkezés szabadságából származó sajátos nemzeti, oktatási, nevelési, kulturális, társadalmi és gazdasági öngazgatás;
- b) a sajátos státusú helyi önkormányzatok egységes képviselete, azok közötti érdekegyeztetés közvetítése;
- c) az Autonóm Régió önkormányzatával való kapcsolatok összehangolása;
- d) az anyanyelvű önálló oktatási, nevelési, kulturális, tudományos intézményhálózat kialakítása és felügyelete;
- e) a nemzeti szimbólumok szabad használatának védelme;
- f) a nemzeti közösség ünnepeinek kijelölése;
- g) eljárni a nemzeti közösség társadalmi, szociális, gazdasági életét érintő kérdésekben;
- h) az egyházak és az országos intézmények közötti kapcsolatok ápolása, együttműködésük elősegítése;
- i) a polgári szerveződésekkel való kapcsolat és együttműködés kiépítése és fenntartása;
- j) a közhivatalokban és az igazságszolgáltatásban az arányos képviselet ellátására többes jelölésű személyes javaslat megtétele;
- k) a költségvetést, a zárszámadást elkészíteni, amelyet a Képviselők Tanácsa hagy jóvá;
- l) az állami költségvetésből nemzeti közösségnek juttatott pénzeszegek rendeltetés szerinti felhasználása;
- m) a közösségi vagy egyéni jogok megsértése esetén intézményein, szervezetein keresztül tényleges jogorvoslásért folyamodni az állami hatóságokhoz, a nemzetközi szervezetekhez és intézményekhez;
- n) a nemzeti közösség önazonossága megőrzésére vonatkozó jogszabályok kötelező véleményezése;
- o) egyéb hatáskörök, amelyekkel a törvény vagy a Képviselők Tanácsa felruházta.

33. Szakasz

A Végrehajtó Testület és a hatáskörébe tartozó közösségi intézmények illetékességére és működésére vonatkozó részletes szabályozókat a Képviselők Tanácsának határozatai tartalmazzák.

VI. Fejezet

A sajátos státusú helyi közösség

34. Szakasz

Jelen Törvény 6. és 28. Szakasza feltételeinek megfelelően a helyi közösség sajátos státusra jogosult.

35. Szakasz

A sajátos státus a közösséget, a helyi autonómiára vonatkozó törvényes rendelkezések kiegészítéseként, többlethatáskörökkel ruházza fel, amelyek a helyi közigazgatási egység területén többségben levő kollektivitás nemzeti önazonossága védelmét szavatolják.

36. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség helyi közigazgatási területén a nemzeti közösség nyelve egyenrangú az állam hivatalos nyelvével.

37. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség illetékessége, többek között:

- a) közigazgatási határának csakis helyi népszavazással történő megváltoztatása;
- b) közigazgatási területén a nemzetiségi arányok erőszakos módosításának tiltása ;
- c) a nemzeti közösségek jogaival és kötelezettségeivel összhangban levő önálló anyanyelvű oktatás biztosítása minden szinten, formában, típuson és szakon, a nemzeti önazonosság védelme, amely tükrözze a toleranciát, a helyi közösségek és tagjaik jogainak tiszteletben tartását,
- d) helyi közigazgatási hatáskörök ellátása mellett, a nemzeti önazonosság védelmét és megőrzését szavatoló egyéni és kollektív jogok akadálytalan gyakorlását lehetővé tevő feltételek biztosítása.

38. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség, a helyi autonómiajog alapján, a jelen törvény által meghatározott jogkörben, az állam által delegált helyi döntéshozó és végrehajtói hatalom birtokosa.

39. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség közigazgatási területén, a többi nemzetiségi csoport és tagjai számára, szavatolja a teljes és tényleges egyenlőséget.

40. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség többlethatáskörei kiterjednek, többek között:

1. az anyanyelvű oktatási intézmények létesítésére, működtetésére és fejlesztésére;
2. az anyanyelvű kulturális és művelődési intézmények létesítésére, működtetésére és fejlesztésére;
3. az anyanyelvű tömegtájékoztatásra;
4. az anyanyelv korlátozás nélküli használatára a magán- és közéletben, a közintézményekben, az igazságszolgáltatásban;
5. a közrend és a közbiztonság önkormányzati alárendeltségű rendőrséggel szavatolására;
6. a nemzeti műemlékek, emlékhelyek védelmére, gondozására;
7. a közösség, s a nemzetiségi csoportok anyanyelvi értékeit őrző könyvtárak, levéltárak, lemeztárak, múzeumok, hasonló rendeltetésű egyéb intézmények létesítésére, működtetésére.

41. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség önkormányzata maga határozza meg belső öngazgatási struktúráját.

42. Szakasz

A sajátos státusú helyi közösség önkormányzati szerveinek felügyelete csakis tevékenysége jogszerűségének vizsgálatára irányulhat.

VII. Fejezet
A regionális autonómia

43. Szakasz

- (1) Az autonóm régió politikai-közigazgatási rendje a földrajzi, gazdasági, társadalmi és kulturális sajátosságokra, lakosságának arra az óhajára épül, hogy autonómiát biztosítsanak számára.
- (2) A régiónak autonómiára törekvése az állampolgárnak a társadalom életében való demokratikus részvételét, a gazdasági-társadalmi fejlődést, a területi érdekek érvényesülésének elősegítését, a nemzeti önazonosság védelmét szolgálja.

44. Szakasz

- (1) A többségi nemzettől eltérő nemzeti önazonosságú közösség által többségben lakott, történelmi és területi sajátosságú régió, Románia Köztársaságon belül jogi személyiséggel rendelkező autonóm régió.
- (2) Jelen Törvény az autonóm régió kollektív önazonosságát szavatolja.

45. Szakasz

A régió politikai-közigazgatási autonómiája nem érinti az állam területi integritásának, szuverenitásának sérthetlenségét.

46. Szakasz

- (1) A régió illetékességét, a régió törvény által jóváhagyott Statútuma és a nemzetközi jog ismeri el, illetve korlátozza.
- (2) Az illetékességet csakis alkotmány, törvény vagy nemzetközi jog révén lehet vita tárgyává tenni, illetve korlátozni.

47. Szakasz

- (1) A régió döntéshozó ügyviteli joggal rendelkezik a sajátos illetékességi területen.
- (2) Az illetékesség, a törvény keretei között, egyéb közigazgatási szintről is átruházható a régiónak. A felhatalmazás során figyelembe kell venni a megfelelő anyagi és pénzeszközök létrehozását.
- (3) A régió kollektivitása demokratikusan fog kormányozni a törvényhozási, közigazgatási, igazságszolgáltatási és más hivatalos intézményeken keresztül, a statútumban előírt feltételeknek megfelelően.

- (4) Az illetékesség végrehajtásával megbízott szervek rendelkeznek saját szervezeti felépítésükben a régió sajátos adottságaihoz való alkalmazás szabadságával.

48. Szakasz

A régió minden hatóságának tiszteletben kell tartania az emberi jogokat, az állampolgárok és a nemzeti közösségek teljes és tényleges egyenlőségét.

49. Szakasz

- (1) A régió azon illetékesség esetén, amelynek alkalmazása a Helyi Autonomia Európai Chartája hatáskörébe tartozik, tiszteletben tartja ezen Egyezmény szellemét és előírásait a helyi kollektivitásokkal való kapcsolatban.
- (2) A törvény keretei között a régió némely illetékességet átadhat a helyi kollektivitásoknak, s intézkedik a pénzalapok korrekt elosztásáról.

50. Szakasz

Az államnak a következő területeken van fennhatósága a régió felett:

- a) területi integritás;
- b) pénzügy;
- c) honvédelem;
- d) külpolitika, külügy;
- e) vámrendszer;
- f) szövetségi adózás;
- g) szövetségi választások.

51. Szakasz

- (1) Amennyiben az állam szintjén hozott döntések befolyásolják a régió közösségét, lehetőséget kell teremteni a határozathozatalban való részvételre.
- (2) A régió állami problémák megoldásában való részvétele megvalósul:
- a) a régió megfelelő képviselőivel a törvényhozó- és a központi végrehajtó szervekben;
  - b) az állami szervek és a régió által létrehozott intézmények közötti véleményezés eredményeként.

52. Szakasz

- (1) A régió közhatalmát a négy évre választott Közgyűlés, valamint az általa kijelölt Önkormányzati Bizottság gyakorolja.

- (2) A Közgyűlést szabad, általános választáson, közvetlen és titkos szavazással hozzák létre.

53. Szakasz

- (1) A Közgyűlés a régió döntéshozó hatásköreit gyakorolja, megalakulásával az autonóm régió önkormányzata politikailag létrejön.
- (2) A Közgyűlés hatáskörét a Statútum és a nép határozza meg.

54. Szakasz

Az Önkormányzati Bizottság a régió végrehajtó hatósága.

55. Szakasz

- (1) Jelen Törvénynek és a Statútumnak megfelelően, az állam általános törvényeivel összhangban, az autonóm régióban politikai státus megillet minden olyan romániai állampolgárt, aki a régió bármely helységében állandó lakhellyel rendelkezik.
- (2) Azok akik az autonóm régióban születtek és akik romániai állampolgárok, s Románia más régióiban vagy külföldön laknak, szintén rendelkeznek a jelen Törvényben és a Statútumban meghatározott jogokkal, amennyiben utolsó törvényes lakhelyük az autonóm régióhoz tartozó település volt.

56. Szakasz

- (1) Az autonóm régióban minden állampolgár számára biztosított a teljes és tényleges egyenlőség.
- (2) A Közgyűlésnek, mint közhatóságnak, hatáskörébe tartozik azon feltételek kialakítása, amelyek biztosítják a polgárok és az általuk alkotott közösségek teljes és tényleges egyenlőségét és szabadságát, elhárítanak minden olyan akadályt, amely megghusíthatja vagy gátolhatja ezek teljes körű kibontakozását, s megkönnyíti minden polgár számára a politikai, gazdasági, művelődési és társadalmi életben való részvételt.

57. Szakasz

- (1) Az autonóm régióban a többségben levő autonóm nemzeti közösség anyanyelve egyenrangú az állam hivatalos nyelvével.
- (2) A régió és a hozzá tartozó helyi közigazgatási egységek önkormányzatai biztosítják az állam hivatalos nyelvének és a vele egyenrangú nyelv természetes és hivatalos használatát, megteremtve minden feltételt, amely garantálja teljes egyenlőségüket.
- (3) A régió azon helyi közigazgatási egységeiben, ahol az állandó lakhelyű, számbeli

kisebbségben levő, más nemzeti-, etnikai-, nyelvi identitású közösségekhez tartozó polgárok száma községben meghaladja a százat, városban az ötszázat, municípiumban az ezret, ezen közösségekhez tartozók anyanyelve ugyancsak egyenrangú az állam hivatalos nyelvével.

58. Szakasz

Az autonóm régió szimbólumai:

- (1) Régió zászlajának leírása.
- (2) Régió jelvényének leírása.

59. Szakasz

- (1) Jelen Törvény és a Statútum elismeri a régió szimbólumainak szabad használatát.
- (2) A többségben levő nemzeti közösség nemzeti szimbólumainak és más, számbeli kisebbségben levő közösség nemzeti szimbólumainak régió területén való szabad használatát jelen Törvény és a Statútum garantálja.
- (3) Az állami szimbólumok használatára a törvényes szabályozások érvényesek.

60. Szakasz

A regionális autonómia törvény általi elnyerésének kezdeményezője lehet a régióhoz tartozó minden közigazgatási terület kollektivitása, illetve demokratikus közképviselőte.

61. Szakasz

A régió autonómia-statútumának tervezetét a települési közképviselőtek vitatják meg, választójogú polgárai pedig népszavazással hagyják jóvá és választott képviselőik terjesztik, törvénybe iktatás végett, a Parlament elé.

62. Szakasz

Románia Köztársaság hatóságai, az Európai Unió és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet felügyelete alatt, szavatolják a referendum szabad és igazságos megszervezését.

63. Szakasz

- (1) A népszavazással jóváhagyott autonómia-statútumot a Parlament emeli törvényre.
- (2) A törvényre emelés eljárása az autonómia-statútum törvényességére nem pedig cél-szerűségére vonatkozik.

- (3) A parlamenti elutasítás esetén a régió demokratikus közképviselője jogorvoslásért az illetékes nemzetközi intézményekhez fordulhat.

64. Szakasz

Az autonóm régió Önkormányzata és Autonómia Statútuma csakis népszavazással szüntethető meg.

VIII. Fejezet

A nemzeti közösségek anyagi forrásai

65. Szakasz

A nemzeti közösség anyagi forrásai:

- a) állami költségvetés;
- b) saját bevétel;
- c) alapítványi támogatás;
- d) hazai és külföldi szervezetektől kapott támogatás;
- e) anyaországtól kapott támogatás;
- f) más, jogszabályba nem ütköző módon szerzett bevételek.

66. Szakasz

- (1) Az állami költségvetésből a nemzeti közösségekhez tartozó személyek arányában az oktatásra, nevelésre, kultúrára, közszolgáltatásra, gazdasági támogatásra visszaosztott pénzalap elosztása:
  - a) arányos rész a Végrehajtó Testület rendelkezésére, amelyet az országos érdekelt-ségű-, valamint a számbeli kisebbségben levő magyarság közigazgatási területén működő magyar oktatási, nevelési, művelődési, közszolgáltató intézmények és létesítmények működtetésére fordít;
  - b) arányos rész a sajátos státusú helyi közösségek és az autonóm régió rendelkezésére, amelyet az adminisztratív területükön levő nemzeti közösségek anyanyelvű intézményhálózatának fenntartására és fejlesztésére fordítanak;
- (2) Az állami költségvetésből származó támogatás elosztásáról a Képviselők Tanácsa külön határozatban rendelkezik.

67. Szakasz

- (1) A nemzeti közösségekhez tartozó intézményeket, szervezeteket, egyesületeket, társaságokat anyagilag külföldi szervezetek, alapítványok, hatóságok és magánszemélyek is támogathatják.
- (2) A nonprofit céllal nyújtott támogatások vámmentesek.

IX. Fejezet
Záró rendelkezések*68. Szakasz*

A nemzeti közösség intézményeitől, szervezeteitől, egyesületeitől, felekezeteitől bármi módon állami vagy szövetkezeti tulajdonba juttatott ingatlanokat, műkincseket, könyvtárakat, levéltárakat, egyházi anyakönyveket, egyházi kegytárgyakat és egyéb javakat természetben, s amennyiben ez nem lehetséges, méltányos kárpótlás formájában a Törvény megjelenésétől számított hat hónapon belül visszaszolgáltatják a jogos tulajdonosoknak, illetve azok jogutódjainak.

69. Szakasz

A jelen Törvény előírásaival ellentétes minden szabályozás hatályát veszti.

3. Beregszászi Autonóm Körzet Kárpátalján

Törvénytervezet a Magyar Autonóm Körzetről 1992

Figyelembe véve a kárpátaljai Beregszászi járás történelmi, etnikai-nemzetiségi, kulturális és földrajzi sajátosságait,

Ukrajna Alkotmánya, az ukrainai népképviselők helyi tanácsairól és a helyi önkormányzatokról szóló törvény, az ukrainai nemzetiségekről kiadott nyilatkozat, továbbá a Magyar Köztársaság és Ukrajna között a nemzeti kisebbségek jogainak biztosításával kapcsolatos együttműködés alapelveiről kiadott nyilatkozat alapján e törvénnyel a Legfelsőbb Tanács intézkedéseket fogantatosít a Magyar Autonóm Körzet létrehozásáról a Kárpátaljai területi Beregszászi járás bázisán a járás lakosságának 1991. december 1-jén megtartott népszavazásán kifejezésre juttatott akaratnyilvánítása értelmében.

A Magyar Autonóm Körzet közigazgatási-területi formáció Ukrajna Kárpátaljai területének keretein belül, különleges jogi státútummal rendelkezik. E státútum a következő elveken alapszik:

1. Nemzetiségi-területi és kulturális önkormányzat;
2. Gazdasági-közgazdasági önállóság és önfinanszírozás mint azok megvalósítása;
3. Az állami szervek és a Magyar Autonóm Körzet szervei illetékességének elhatárolását e törvény szabályozza, továbbá a hatalmi és állami végrehajtó-rendelkező szervek közvetlen cselekvési jogának megszüntetése a körzet területén.

I. Rész **Alapelvek**

1. Szakasz

A Magyar Autonóm Körzet (tovább: MAK) területi önkormányzati formáció Ukrajna Kárpátaljai területének Beregszászi járása közigazgatási határain belül.

A MAK lakossága jogait és kötelességeit Ukrajna alkotmányának és az állam érvényben levő törvényeinek megfelelően gyakorolja.

2. Szakasz

A MAK lakossága a körzet illetékességi körén belül a MAK életének legfontosabb kérdéseiben helyi népszavazáson vagy a körzeti tanács ülészakán fogad el határozatot a törvényeknek megfelelően.

3. Szakasz

A MAK jogosítványait a körzetben élő valamennyi lakos egyenlő jogainak és szabadságjogainak szigorú betartásával valósítja meg, s e jogok függetlenek az állampolgár nemzetiségétől, végzettségétől, vagyoni helyzetétől, vallási és politikai meggyőződésétől vagy más kritériumoktól.

4. Szakasz

A MAK legfelső szerve a körzet néptanácsa.

5. Szakasz

A körzet területén a települések határának és nevének megváltoztatására a MAK néptanácsa jogosult népszavazás alapján. A nemzetiségi közigazgatási egységek (város, nagyközség, község) az illetékes tanácsok megegyezése alapján a lakosság népszavazás útján kifejezésre juttatott érdekeinek figyelembevételével kiválhatnak a körzetről vagy csatlakozhatnak a körzethez.

6. Szakasz

A MAK közigazgatási központja, Beregszász területi jogú város.

A MAK az állami és a területi szimbólumok mellett sajátokkal is rendelkezik: zászlóval és címerrel.

7. Szakasz

A MAK állami intézményeinek, társadalmi szervezeteinek, üzeleinek, hivatalainak és szervezeteinek munkájában az ukrán államnyelvvél azonos rangban használatos a magyar nyelv, amelynek alkalmazási szabályait a MAK néptanácsa határozza meg.

8. Szakasz

A MAK Ukrajna Legfőbb Tanácsába 2, a területi tanácsba 12 képviselőt küld.

9. Szakasz

A MAK vezetőségének a körzet néptanácsa személyében, amely a nemzeti kisebbséget képviseli, joga van szabad gazdasági és kulturális kapcsolatokat fenntartani az anyaországgal — Magyarországgal.

*II. Rész***A MAK helyi önkormányzatának állami szervei***10. Szakasz*

A helyi önkormányzat szerveihez tartoznak: a körzet néptanácsa, a városi, nagyközségi és községi néptanácsok.

11. Szakasz

A MAK néptanácsának jogállását ez a törvény és Ukrajna más törvényerejű okiratai határozzák meg. A helyi önkormányzat szerveinek jogkörét csak törvényes alapon lehet megváltoztatni.

12. Szakasz

A MAK helyi önkormányzatának alapelvei.

A helyi önkormányzat az alábbi elvek alapján valósul meg:

- néphatalom;
- törvényesség;
- a néptanácsok önállósága és függetlensége hatáskörükben a helyi jelentőségű kérdések megoldásában;
- az állampolgárok jogainak, szabadságjogainak és törvényes érdekeinek védelme, a szociális igazságosság;
- a néptanács megválasztása, felügyelete, a lakosság előtti elszámolási kötelessége és felelőssége;
- nyilvánosság és közvélemény figyelembe vétele;
- a helyi és az állami érdekek, az egyéni és a közösségi érdekek összehangolása;
- gazdasági és pénzügyi önállóság;
- a helyi önkormányzat szerveinek együttműködése a dolgozó kollektívákkal, a társadalmi szervezetekkel és mozgalmakkal;
- önfinanszírozás és önellátás;
- optimális decentralizáció;
- a terület reális irányítása.

A néptanácsok létrehozók végrehajtó, rendelkező és más szerveiket, önállóan állapítják meg a struktúrát, a státusokat, az érvényben levő törvényeknek megfelelően jóváhagyják a dolgozók munkájának alapjait és feltételeit.

A néptanácsok, végrehajtó és rendelkező szerveik határozatai, amelyeket jogkörükben fogadtak el, kötelező érvényűek az alsóbb fokú tanácsok számára, azok végrehajtó és rendelkező szervei számára, a tanács területén levő valamennyi vállalat számára, függetlenül tulajdonjogi formájától, szervezet és intézmény, továbbá hivatalos személy és állampolgár számára.

A tanács határozata nem lehet ellentétben Ukrajna alkotmányával és a törvényekkel.

A körzeti néptanács csak abban az esetben teheti semmissé az alacsonyabb fokú néptanácsok határozatait, ha ez utóbbiak ellentmondanak a törvényeknek.

A körzet néptanácsai és azok végrehajtó bizottságai jogi személyek, Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége által jóváhagyott címeres körpecséttel és szögletes bélyegzővel rendelkeznek, számlájuk van a bankintézményben.

A Körzet Néptanácsának hatásköre

13. Szakasz

A körzet néptanácsa:

1. biztosítja a körzet egyenletes fejlődését;
2. kidolgozza és jóváhagyja a körzet költségvetését, jóváhagyja a jelentést a költségvetés teljesítéséről, a törvény által előírt esetekben elősegíti a közigazgatási-területi egységek költségvetésének balanszírozását a körzet területén;
3. kidolgozza és jóváhagyja a gazdasági és szociális fejlődés tervét és programját és a jelentéseket azok végrehajtásáról;
4. irányítja a kommunális tulajdonban lévő gazdasági és szociális-kulturális objektumokat;
5. Ukrajna törvényhozásával összhangban határozatokat fogad el, amelyek a törvények megszegéséért adminisztratív felelősségre vonást helyeznek kilátásba, határozatokat hoz a természeti csapások és járványok elleni védekezés ügyében, szabályokat fogad el, amelyek megszegéséért adminisztratív felelősség jár, határozatokat fogad el a települések rendezésével, a tisztaság és a rend biztosításával, a kolhozpiaci kereskedelemmel kapcsolatban, meghatározza azt az időt, amikor tilos a csendháborítás nyilvános helyeken;
6. koordinálja a körzet néptanácsainak munkáját területközi rendezvényeik lebonyolításában, módszertani segítséget nyújt nekik és biztosítja a törvényesség betartását tevékenységükben;
7. elvégzi az üzemek (egyesülések), szövetkezetek, részvénytársaságok és kisvállalatok, a Magyar Köztársaság jogi személyeivel együtt létrehozott közös vállalatok állami bejegyzését;
8. Ukrajna érvényben levő törvényeivel összhangban koordinálja a körzet összes szubjektumainak külgazdasági tevékenységét, a határ menti kereskedelmet, elvégzi a körzet területén előállított, illetve kitermelt árucikkek, félkész áruk, nyersanyagok licenzzálását az Ukrajnából való kiszállítás jogának fenntartásával;
9. a körzet néptanácsának joga van jogalkotó kezdeményezésre Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa előtt;
10. építő és javító-építő vállalatokat és szervezeteket hoz létre a községi tanácsok, nagyközségek, körzeti jogú városok ellátására, valamint saját szükségletére, azokat bérbé adhatja, elősegíti építőipari szövetkezetek, kisvállalatok, építőanyag-ipari kisvállalat-

- ok létrehozását, segíti azok tevékenységét;
11. tervezi az iskolák, óvodák, bölcsődék, tanintézetek körzeti hálózatának fejlesztését, a közoktatás ellátottságának normatíváiból kiindulva;
  12. irányítja az Állami Biztosító helyi szerveinek munkáját;
  13. megállapítja a közszolgáltatások, kommunális, közlekedési és egyéb szolgáltatások díjszabását;
  14. jóváhagyja a helyi közlekedés (tömegközlekedés) útvonalait és grafikonját;
  15. koordinálja a községi tanácsokban, nagyközségekben, körzeti jogú városokban a fogyasztási szövetkezetek kiskereskedelmi áruforgalmának terveit;
  16. megoldja az adópótlás kérdéseit;
  17. megold az Ukrajna törvényhozása által kilátásba helyezett és illetékességébe tartozó más törvényeket, megvalósít külön meghatalmazásokat, amelyeket a körzet néptanácsaival való közös megegyezés alapján átruháztak rá.

A körzet néptanácsának joga van más, körzeti jelentőségű kérdéseket is megoldani, ha közben nem korlátozza az alacsonyabb jogú néptanácsok önállóságát és függetlenségét jogkörük gyakorlásában.

A Körzet Néptanácsának kizárólagos jogköre

14. Szakasz

Kizárólag a körzeti tanács plenáris ülésein oldják meg az alábbi kérdéseket:

1. a képviselők meghatalmazásának elismerése, a képviselők meghatalmazásának mandátum lejáta előtti megszüntetése a törvény által előírt esetekben;
2. a tanácselnök és a helyettesei megválasztása, elbocsátása vagy lemondásuk elfogadása;
3. a néptanács állandó és más bizottságainak létrehozása és megválasztása, összetételük megválasztása, a bizottságok elnökeinek megválasztása;
4. a tanács végrehajtó bizottságának megválasztása és összetételének megváltoztatása, a néptanács elnökének a végrehajtó bizottság felosztatására tett javaslata kivizsgálása;
5. a néptanács végrehajtó bizottsága osztályainak, főosztályainak, bizottságainak és más szerveinek létrehozása, szervezése és felszámolása;
6. a néptanács elnöke, az állandó bizottság elnökei, a végrehajtó bizottság és más, a néptanács által létrehozott vagy választott szervek, továbbá az általa választott, kinevezett vagy jóváhagyott hivatalos személyek jelentéseit meghallgatja;
7. a képviselők interpellációinak a megvitatása és az interpellációkkal kapcsolatos határozatok elfogadása, jóváhagyja a választók utasításainak teljesítésére vonatkozó intézkedések terveit;
8. a helyi népszavazás megtartásával kapcsolatos határozatok elfogadása;
9. a néptanács elnöke utasításainak, a néptanács végrehajtó bizottsága utasításainak és határozatainak, a néptanács kommunális tulajdonát képező üzemek (egyesülések),

- szervezetek és intézmények okmányainak semmissé tétele, ha azok ellentétesek az érvényben levő törvényekkel;
10. a körzet területe gazdasági és szociális fejlesztése terveinek és programjainak, a teljesítésükről beterjesztett jelentések jóváhagyása;
  11. a költségvetés jóváhagyása és abban változtatások eszközlése, a költségvetés végrehajtásáról előterjesztett beszámoló jóváhagyása;
  12. a körzet néptanácsa és más néptanácsok tulajdonának és egyes jogköreinek újraelosztása közös megállapodásuk alapján a gazdasági és szociális-kulturális építés területén;
  13. a jövedelmi adó kiszabása az üzemek és a helyi gazdaság más objektumai számára, amelyek a néptanács kommunális tulajdonát képezik, a helyi adók és beszedések mértékének megállapítása, a helyi önkéntes kölcsönkötvények létrehozása, a helyi költségvetésbe befolyó adókkal és befizetésekkel kapcsolatos kedvezmények megállapítása;
  14. az egészségügyi, társadalombiztosítási, közoktatási, művelődési, testnevelési és sportintézmények fenntartására fordított kiadások mértékének megszabása;
  15. a költségvetésen kívüli, tartalék és valutaalapot létrehozása és státusának megállapítása, a helyi feladatok megoldására szolgáló célprogramok és intézkedések hitelellátásához alapok létrehozása;
  16. a földviszonyok szabályozása, kérdéseinek megoldása, Ukrajna törvényeinek megfelelően;
  17. a tanács területén más állami szervek, vállalatok (egyesületek), szervezetek és intézmények által gazdasági és szociális objektumok létrehozására vagy átalakítására irányuló tevékenység kérdéseinek egyeztetése, a természeti tartalékok általuk való kihasználásának egyeztetése, továbbá azon intézkedések egyeztetése, amelyek ökológiai, demográfiai változásokat okozhatnak és más következményekkel járhatnak a körzet területén;
  18. a gazdasági tevékenység engedélyezésének visszavonása vagy a vállalatok (egyesületek), szervezetek és intézmények munkájának beszüntetése, ha azok megszegik a természetvédelemmel, a földhasználattal, a helyi természeti tartalékok kihasználásával, a köztisztasággal és egészségüggyel, a munkatartalékok felhasználásának biztonságával kapcsolatos törvényeket;
  19. a vízellátási létesítmények (vízművek) kihasználása szabályainak előírása, a vízforrások tisztasági védelmi övezetének megállapítása, a vízvezetékekből származó ivóvíz üzemek általi felhasználásának korlátozása vagy betiltása;
  20. Ukrajna törvényeinek megfelelően határozatok elfogadása és szabályok kiírása, amelyek adminisztratív felelősségre vonást helyeznek kilátásba a törvények megszegéséért;
  21. a képviselőválasztási körzetek számának megállapítása, megfelelő választási bizottságok létrehozása;
  22. helyi rendőrség létrehozása; Ukrajna Belügyminisztériumával egyeztetve a helyi költségvetésből fenntartott milícia státusa megerősítésével és anyagi-műszaki bázisa biztosításával kapcsolatos kérdések megoldása;

23. a körzet közigazgatási-területi felosztásával, a helységek nevének a lakosság véleménye figyelembe vételével történő megváltoztatásával kapcsolatos kérdések megoldása;
24. az állami intézmények és hivatalok vezetésére jelölt személyek egyeztetése, jelölése és leváltása, függetlenül az intézmények és hivatalok alárendeltségétől;
25. a körzet néptanácsa tömegtájékoztatási szerveinek létrehozása és azok vezetőinek jóváhagyása.

A körzet néptanácsának plenáris ülésein határozat fogadható el arról, hogy törvényhozó kezdeményezéssel fordulhatnak Ukrajna Legfelsőbb Tanácsához.

4. Komáromi Állásfoglalás

Szlovákiai Magyar Közképviselők Nagygyűlése
1994. január 8

Az önkormányzat az önrendelkezés alapja

Állásfoglalás

A magyarok alkotmányos jogállásáról

A Nagygyűlés résztvevői megállapítják, hogy a szlovákiai magyarság a jogkorlátozás, többszörös üldöztetés és a második világháború óta tartó totalitárius rendszer alatti elnyomás és egyéb homogenizációs igyekezet ellenére megtartotta azt a képességét, hogy újra kifejezze politikai alanyiségét, újra megszervezze társadalmát, és megőrizze eredeti településszerkezetének nagy részét azon a területen, ahol 1000 éve őshonosként él, és a helyi lakosság viszonylatában legtöbb esetben számbeli többséget alkot. Ebből fakadóan a szlovákiai magyarság nemzeti közösségként határozza meg magát, eltökélten küzd a mindenkit megillető egyéni jogokon túlmenően közösségi jogaiért, és közösségi státuszának alkotmányos rögzítéséért.

Az ENSZ közgyűlésének abból a határozatából indulnak ki, hogy az identitáshoz való jog alapvető emberi jog, amely megillet egyéneket és közösségeket. Ezen alapszik az a meggyőződésünk, hogy a szlovákiak magyar nemzeti közösségnek alapvető joga a kulturális önmeghatározás, valamint az állam keretei közötti önrendelkezés.

A Nagygyűlés résztvevői leszögezik:

a szlovákiai magyar nemzeti közösség fejlődéséhez nélkülözhetetlen, hogy

- mindenütt, ahol számaránya eléri a lakosság 10 %-át, használhassa anyanyelvét szóban és írásban az állami szervekkel való kapcsolatban, illetve a közéletben, és igényli a köztéri feliratok és információk magyar nyelvű feltüntetését;
- ahol a magyarság többségben él, a magyar nyelv a szlovák nyelvvel együtt legyen hivatalos nyelv;
- a Szlovák Köztársaság aláírja és ratifikálja az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját;
- a magyarság az állami hivatalokban és közintézményekben számarányának megfelelően legyen képviselve;
- számarányának megfelelően részesüljön az állami és önkormányzati költségvetésből.

A Nagygyűlés résztvevői kimondják, hogy a magyarság

- a polgári jogegyenlőség elvéből kiindulva a Szlovák Köztársaságot a szlovák nemzettel egyenrangú közösségként kívánja építeni;
- politikai alanyiságát demokratikus választás útján létrehozott saját képviselői testület révén, a magyar koalíció képviselői által megfogalmazott alkotmánytörvény-tervezet szerint kívánja kifejezni;
- identitása védelmének érdekében az általa jelentős számban lakott régióknak különleges jogállást igényel.

A Nagygyűlés résztvevői kifejezik meggyőződésüket, hogy az egyenrangúság egyik legfontosabb alapeleme a kölcsönösség elvének következetes betartása. Ez azt jelenti, hogy mindazon régióban vagy településen, ahol az azonos nemzetiségű, illetve anyanyelvű személyek által alkotott közösség számbeli kisebbségbe kerül, törvény biztosítsa ennek a közösségnek a művelődésre (az iskolaügyre és a kultúrára kiterjedő), nyelvhasználatra és az anyanyelven való információszerezésre, valamint továbbításra vonatkozó jogát. Ezen jogokat illetően a helyi vagy regionális önkormányzat és államigazgatás viszonylatában egyetértési joga legyen, azaz beleegyezése nélkül ezekben a kérdésekben ne lehessen döntéseket hozni.

A Nagygyűlés résztvevői kinyilvánítják, hogy a Szlovák Köztársaság keretei között a fenti elvek megvalósítása és a magyar nemzeti közösség egyenrangú viszonya a szlovák nemzettel az államalkotásban és a jogok gyakorlásában a Szlovák Köztársaság államiságát és területi integritásának erősítését, valamint a demokratikus jogállam megteremtését szolgálja.

...

Az önkormányzatok jogairól

A Nagygyűlés résztvevői tudatosítják, hogy a jogállamiság létrehozásának egyik alappillére a széles jogkörrel felruházott önkormányzat, amelynek keretében az állampolgárok demokratikusan kinyilváníthatják akarataikat, megteremthetik érdekképviselőiket, ellenőrizhetik érdekeik érvényesítését és szabadságjogaik tiszteletben tartását.

A Nagygyűlés résztvevői megállapítják, hogy a Szlovák Köztársaságban az önkormányzatok jogai nem kielégítőek. Az önkormányzatok kibontakozása akadályokba ütközik, jogukat tudatosan korlátozzák, rovásukra erősödik a központi hatalom, és az államigazgatási szervek felsőbbrendűsége érvényesül velük szemben. A Szlovák Köztársaság Alkotmányának a területi önkormányzatokról szóló fejezete (64-71. Cikkely) csak általános meghatározásokat tartalmaz, ezért az elvek mind a törvényekben, mind a gyakorlatban a központi hatalom érdekei szerint a felismerhetetlenségig torzíthatók.

A Nagygyűlés résztvevői szükségesnek tartják, hogy az önkormányzatok jogkörét a közjog egyértelműen határozza meg, vagyis alakuljon ki olyan önkormányzati rendszer, amelyben az adott területeken megtermelt értékek adójának nagy részével az önkormányzat maga gazdálkodik, és biztosítja az ott élő lakosság demokratikus öngazgatását, valamint önkormányzatát.

Ennek előmozdítása érdekében

1. A Szlovák Köztársaság mielőbb csatlakozzon a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájához, amelynek alapeszméje a demokrácia erősítése a hatalom decentralizációja, a

- szubszidiaritás, valamint a szerződő felek tisztességes és nyilvános kötelezettségvállalása.
2. A csatlakozó nyilatkozat tartalmazza a Charta 12. cikkelyében meghatározott, legalább 20 pontot, s közöttük legyen az alábbiakban megjelölt, általunk fontosnak tartott 10 pont:
    - 2. cikkely — a helyi közigazgatás alkotmányos és törvényes rögzítése;
    - 3. cikkely, 1. pont — a közügyek túlnyomó részének intézése;
    - 4. cikkely, 3. pont — a közügyekért a lakossághoz a területileg legközelebb álló szerv a felelős;
    - 4. cikkely, 4. pont — a helyi szervek teljes és kizárólagos jogköre;
    - 5. cikkely - az önkormányzatok határainak megmásíthatatlansága a lakosság beleegyezése nélkül;
    - 8. cikkely, 1. pont — az önkormányzatok tevékenységének törvény által szabályozott felügyelete;
    - 9. cikkely, 2. pont — a jogköröknek megfelelő pénzügyi fedezet;
    - 10. cikkely, 1. pont — az önkormányzatok társulási joga;
    - 10. cikkely, 2. pont — az önkormányzatok nemzetközi társulási joga;
    - 11. cikkely — az önkormányzatok szabad joggyakorlásának bírósági védelme.
  3. A jogbiztonság érdekében az Alkotmány tételesen rögzítse az önkormányzatok rendszerét, jogkörét és ezek változtathatatlanóságát egyéb jogi normák által.
  4. Az Alkotmány tételesen rögzítse a kisebbségi önkormányzatok rendszerét, illetőségét és jogkörét.
  5. Az ország területi-közigazgatási rendszerének újrendezése előtt a Szlovák Köztársaság Alkotmányának 64. cikkelyének 3. bekezdése értelmében létre kell hozni az önkormányzatok önkéntes társulása alapján a majdani területi önkormányzatok hatáskörébe tartozó nagyobb területi egységeket, tiszteletben tartva az Európa Tanács 1201-es Ajánlását.
  6. Az Alkotmányban rögzíteni kell az önkormányzatok teljes és kizárólagos jogkörét az Helyi Önkormányzatok Európai Chartája 4. cikkelye 3. bekezdése szerint, biztosítva hogy e jogköröket ne lehessen semmiféle központi vagy regionális előírásokkal korlátozni.
  7. A hatalom decentralizálása, az államigazgatás ésszerűsítése, a közjogi felelősség erősítése érdekében, az államigazgatási szervek jogkörének átruházásával közelebb kell vinni az ügyintéztést az érintettekhez, és bővíteni kell az önkormányzatok alkotmányos jogkörét, főleg
    - az oktatásügy,
    - a kultúra,
    - az egészségügy,
    - a közbiztonság és
    - a környezetvédelem területén.
  8. Az önkormányzatok jogkörével és felelősségével összhangba kell hozni a működésükhöz szükséges anyagi-, gazdasági- és pénzügyi feltételeket. Minden olyan ingó és in-

gatlan vagyon, amely a község kataszteri területén van és tulajdonosa nem ismert, illesse az illetékes önkormányzatot.

A demokratikus jogrend kiépítése, a jogbiztonság és a jogállamiság szempontjából előnyösnek, megvalósíthatónak és a stabilitás érdekében szükségesnek tartjuk, hogy az önkormányzatokkal kapcsolatos valamennyi törvényhozói aktust a Parlament háromötödös többséggel fogadja el. A kisebbségi önkormányzatok esetében legyen biztosítva ezek vétójoga a rájuk nézve hátrányos rendelkezések érvényesítésével szemben, mivel a pusztán „numerikus” demokrácia — természetéből fakadóan — nem képes a számbeli kisebbségben lévők érdekeinek teljes körű érvényesítésére.